

**Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

ΒΑΜΒΑΚΑΡΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΜΠΑΦΙΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2006

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Η έδρα του Μινωικού Πολιτισμού

Το Ηράκλειο είναι μια πόλη που αλλάζει συνεχώς. Οι επισκέπτες που έρχονται για πρώτη φορά σχεδόν πάντα επιστρέφουν, για να βρεθούν πάλι σε μέρη που τους άρεσαν ή να γνωρίσουν κάποια άλλα. Και κάθε φορά ανακαλύπτουν ότι το Ηράκλειο είναι πιο πλούσιο από ότι νόμιζαν. Προχωρώντας στους δρόμους της πόλης, νοιώθει κανείς να περπατά μέσα στους αιώνες να διασχίζει τις εποχές, με τις γειτονιές να λειτουργούν όπως στα παλιότερα χρόνια, πλάι σε μια πόλη που ζει κυριολεκτικά στο ρυθμό μιας σύγχρονης κοινωνίας.

Πανοραμική άποψη του Ηρακλείου.

Γενικές γνώσεις για Ηράκλειο

Το Ηράκλειο είναι πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού και της επαρχίας Τεμένους. Με πληθυσμό 137.110 αποτελεί την 5^η μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας. Στο μέσο της βόρειας ακτής της Κρήτης, λιμάνι, 174 ναυτικά μίλια από τον Πειραιά, πόλη με εντυπωσιακή ανάπτυξη στα χρόνια που ακολούθησαν τον Β. Παγκόσμιο πόλεμο και με έντονο ιστορικό ρόλο στο παρελθόν, κατά το οποίο υπήρξε κύριο εμπορικό και πολεμικό λιμάνι της Κρήτης και ένα από τα σημαντικότερα της Ανατολικής Μεσογείου. Μέτρο της σημασίας του Ηρακλείου αποτελούν οι οχυρώσεις του, έργο των καλύτερων αρχιτεκτόνων της Βενετίας και από τα σημαντικότερα δείγματα της βενετικής οχυρωματικής του 16^{ου}-17^{ου} αιώνα. Από την οχύρωση αυτή σώζονται μεγάλα τμήματα του τείχους και το μεγάλο επιθαλάσσιο φρούριο, ο λεγόμενος κούλες, ενώ το μικρότερο κατεδαφίστηκε το 1935. Διατηρούνται επίσης αρκετά μνημεία της βενετικής, ενώ είναι εκπληκτικό ότι η πόλη διατηρεί τον ίδιο πολεοδομικό ιστό που είχε και στα χρόνια της ενετικής κυριαρχίας(1210-1669) με την Πλατιά Στράτα (σημερινή λεωφόρος Καλοκαιρινού), να αποτελεί κύριο κυκλοφοριακό άξονα και σπουδαίο εμπορικό κέντρο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μουσείο Ηρακλείου, οι συλλογές του οποίου προέρχονται αποκλειστικώς από την Κρήτη, εκτείνονται από την νεολιθική εποχή ως τους τελευταίους ρωμαϊκούς

χρόνους (οι μεταγενέστεροι στεγάζονται στο ιστορικό μουσείο Κρήτης) και το μεγαλύτερο μέρος του περιλαμβάνει προϊόντα και δείγματα του μινωικού πολιτισμού. Στην ευρύτερη περιφέρεια λειτουργούν πανεπιστημιακές σχολές και τεχνολογικό ίδρυμα, νοσοκομεία (Βενιζέλιο και πανεπιστημιακό) αεροδρόμιο, βιομηχανίες και βιοτεχνίες και πολλές εύρωστες επιχειρήσεις. Το Ηράκλειο αποτέλεσε ολυμπιακή πόλη το 2004 και στο παγκράτιο στάδιο πραγματοποιήθηκαν αγώνες ποδοσφαίρου. Όλα αυτά καθιστούν το Ηράκλειο μια από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες ελληνικές πόλεις.

Η ΧΑΡΑΥΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΟΔΩΝ ΚΡΗΤΗΣ	
ΑΠΑΡΧΕΣ – ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ, ? - 15ος αι. π.Χ. Μεταναστευτικός και πρωτόγονος βίος.	
ΜΙΝΩΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ, 15ος αι. π.Χ. - 12ος αι. π.Χ. Ανάδειξη Κνωσού – Μίνωας – ανάδειξη του Μινωικού πολιτισμού Επικοινωνία Ελλήνων – Θαλασσοκρατορία Κρητών	
ΔΩΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	
ΑΡΧΑΪΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ, 800 π.Χ. - 479 π.Χ.	
ΚΛΑΣΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ, 478 π.Χ. - 323 π.Χ.	
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΧΡΟΝΟΙ 323 π.Χ. - 67 π.Χ.	
ΡΩΜΑΙΟΚΡΑΤΙΑ (ΚΡΗΤΗΣ) 67 π.Χ. - 330 μ.Χ.	
Α' ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 330 μ.Χ. - 824 μ.Χ.	
ΑΡΑΒΟΚΡΑΤΙΑ 830 μ.Χ. - 961 μ.Χ.	
Β' ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 961 μ.Χ. - 1204 μ.Χ.	
ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ 1210 μ.Χ. - 1669 μ.Χ.	
Α. ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ 1669 μ.Χ. - 1830 μ.Χ.	
Η ΑΙΓΥΠΤΙΟΚΡΑΤΙΑ, 1831 μ.Χ. - 1840 μ.Χ.	
Β. ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ 1840 μ.Χ. - 1898 μ.Χ.	
ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ 1898 μ.Χ. - 1906 μ.Χ.	
ΕΝΩΣΗ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1912 μ.Χ. - Επίσημα 30 Μαΐου 1913	

ΝΕΟΛΙΘΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (5700 Π.Χ-

2800 Π.Χ)

Τα αρχαιότερα τεκμήρια ανθρώπινης παρουσίας στην Κρήτη τοποθετούνται στην προκεραμική περίοδο(6100-5700 π.χ) και προέρχονται από τα κατωτέρα στρώματα τής Κνωσού, που αποδεικνύεται έτσι ο αρχαιότερος οικισμός στην Κρήτη.

Η κυρίως νεολιθική περίοδος στην Κρήτη καλύπτει το χρονικό διάστημα(5700-2800 π.χ) και διακρίνεται σε αρχαιότερη(5700-3800) μέση(3800-3500)και νεότερη(3500-2800). Εκτός από την Κνωσό και το λιμάνι τής ,τον Κατσαμπά, έχουν επισημανθεί και άλλα νεολιθικά κέντρα στην Κρήτη, καθώς και οικήσεις σε σπηλαία όπως π.χ τής Ειλειθυίας. Η οικοδομή γίνεται με πήλινους πλίνθους, με λίθους και ξύλα. Σε πολλές περιπτώσεις χτίζονται τα σπίτια σε λίθινες κρηπίδες και είναι πολυδωματα, με ορθογώνια δωμάτια. Τα εργαλεία τής εποχής κατασκευάζονται κυρίως από ποτάμιους λίθους, από κόκαλα ή ξύλα. Τα έργα τής κεραμικής είναι στην αρχή χονδροειδή, χωρίς διακόσμηση. Με την πάροδο του χρόνου παρουσιάζεται τελειοποιημένη κεραμική με διακοσμήσει κοκκινόμαυρη ή γραπτή. Τώρα έχουμε και τα πρώτα έργα τής πλαστικής, που παριστάνουν κατά κανόνα όρθιες ανθρώπινες μορφές, συνήθως γυναίκες. Ίσως έχουμε στα ειδώλια αυτά τα αρχαιότερα σπέρματα λατρείας γυναικείας θεότητας, που ήταν το σύμβολο τής γονιμότητας σε ολόκληρη την ανατολική Μεσόγειο. Θεωρείται γενικά ότι η θεότητα αυτή, που στην Κρήτη θα εξελιχθεί σε κυρίαρχη, έχει προέλευση ανατολίτικη. Σε μικρότερη κλίμακα έχουμε αναθηματικά ειδώλια ζώων ή πτηνών. Για τους κατοίκους, γενικότερα τής Κρήτης έχουμε ελάχιστες γνώσεις κατά την νεολιθική περίοδο. Λίγο μετά το 3000 π.χ εμφανίζεται ο χαλκός, και ο πολιτισμός μπαίνει στη φάση ραγδαίας εξέλιξης.

ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

➤ ΜΥΘΟΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΙΝΩΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Η μεγάλη δόξα τής Κρήτης είναι ο μινωικός πολιτισμός., ο σημαντικότερος από τους πολιτισμούς τής χαλκοκρατίας στον ελληνικό χώρο. Ένα μεγάλο πλήθος από μυθικές διηγήσεις, που διασώζουν οι Έλληνες και Λατίνοι συγγραφείς, διατηρούσε ζωντανή την ανάμνηση ενός λαμπρού μονάρχη, του Μίνωα, γιο και μαθητή του Δία, που και ο ίδιος ήταν Κρηταγενής. Η χωρά του, χωρά τής ευνομίας και τής ευδαιμονίας, ήταν θαυμαστή για τις εκατό πόλεις τής, ανάμεσα στις οποίες ιδιαίτερη φήμη είχε η Κνωσός.

ΔΙΑΣ & ΕΥΡΩΠΗ

Σύμφωνα με τη μυθολογία, ο Δίας αγάπησε τη βασιλοπούλα της Φοινίκης Ευρώπη. Μεταμορφωμένος σε ολόλευκο ταύρο με νεανικό κορμί, ολόχρυσα κέρατα και αθώα μάτια κατάφερε να ξεγελάσει τη βασιλοπούλα και τις φίλες της που αμέριμνες μάζευαν λουλούδια και να την μεταφέρει μακριά στην όμορφη Κρήτη. Εκεί, για να της δείξει πόσο την αγαπούσε, της δώρισε το γίγαντα Τάλω για να προστατεύει το νησί, μια φαρέτρα με βέλη, που πάντα πετύχαιναν το στόχο τους και ένα χρυσό σκύλο, πιστό της φύλακα. Η ένωση του Δία με την Ευρώπη έγινε, σύμφωνα με τους μύθους, στην περιοχή της Γόρτυνας κάτω από ένα πλατάνι, που από τότε έχει αιώνια πράσινη φυλλωσιά, ή στο Δίκταιον Άντρο όπου οι νύμφες είχαν ήδη ετοιμάσει το νυφικό κρεβάτι. Από το ζευγάρωμα του Δία με την Ευρώπη γεννήθηκε ο Ραδάμανθας και ο μυθικός βασιλιάς Μίνωας.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΜΙΝΩΑ

Ένας από τους γιούς του Δία, από την ένωσή του με την Ευρώπη, ήταν ο μυθικός βασιλιάς Μίνωας. Ο Μίνωας αντικατέστησε τον Αστέριο, προηγούμενο βασιλιά της Κρήτης, και σύζυγο της Ευρώπης και αναδείχθηκε σε έναν από τους ισχυρότερους ηγεμόνες του νησιού. Το όνομα Μίνωας ήταν, πιθανόν, βασιλικός τίτλος και συμβόλιζε τη δύναμη και την εξουσία ενός μεγάλου ηγέτη, δικαστή και εκπροσώπου των θεών. Το βασίλειο του Μίνωα ένωσε όλες τις πόλεις της Κρήτης με κορυφαίες την Κνωσό και τη Φαιστό και αναδείχθηκε σε μεγάλη ναυτική δύναμη, με σπουδαία πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη. Χωρίστηκε σε τρία μεγάλα διαμερίσματα, το πρώτο με κέντρο την Κνωσό, το δεύτερο με κέντρο τη Φαιστό και το τελευταίο με κέντρο τη Κυδωνία. Ο Μινωικός πολιτισμός κατάφερε να εξαπλωθεί και να επικρατήσει σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο, ίδρυσε καινούργιες πόλεις και ανέπτυξε τα γράμματα και τις τέχνες. Η ζωή στηριζόταν πάνω σε αυστηρούς και δίκαιους νόμους, που πιστεύεται ότι ο ίδιος ο Δίας έδωσε στο γιο του. Τόσο δίκαια ήταν η νομοθεσία του, που αργότερα ο Μίνωας ορίστηκε αρχιδικαστής στον Άδη και έκρινε τα κρίματα των νεκρών. Βοηθό στη διοίκηση του βασιλείου του όρισε τον αδερφό του Ροδάμανθη που μπορούσε εξίσου καλά να διοικεί και να κρίνει τους ανθρώπους.

ΠΑΣΙΦΑΗ & ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ

Ο Μίνωας παντρεύτηκε τη Πασιφάη, κόρη του Ήλιου και της νύμφης Κρήτης και απέκτησε οχτώ παιδιά, τον Ανδρόγεο, τον Κατρέα, το Γλαύκο, το Δαυκαλίωνα, την Αριάδνη, τη Ξενοδίκη, την Ακάλλη και τη Φαίδρα. Σύμφωνα με τη μυθολογία, όταν ο Μίνωας ζήτησε από τον Ποσειδώνα σημάδι ότι μπορεί να γίνει βασιλιάς όλης της Κρήτης, από τη θάλασσα αναδύθηκε ένας πανέμορφος ταύρος που ο βασιλιάς λυπήθηκε να θυσιάσει. Θυσίασε λοιπόν κάποιον άλλο στη θέση του, προκαλώντας την οργή του Ποσειδώνα, που θέλησε να τιμωρήσει το Μίνωα κάνοντας τη γυναίκα του Πασιφάη να ερωτευτεί το λευκό ταύρο. Η τελευταία, με τη βοήθεια ξύλινου ομοιώματος αγελάδας, που κατασκεύασε ο Δαίδαλος, ενώθηκε με τον ταύρο και γέννησε τον Μινώταυρο, που είχε σώμα ανθρώπου και κεφάλι ταύρου. Σύμφωνα με το μύθο, που προφανώς εμπνεύστηκε από παρόμοιες θρησκευτικές τελετές, το τέρας αυτό ζούσε μέσα στο Λαβύρινθο, στο υπόγειο του παλατιού και τρεφόταν από αίμα νέων. Ο γνωστός Αθηναίος ήρωας Θησέας

ήταν αυτός που κατάφερε να παλέψει και να νικήσει τον Μινώταυρο και να απαλλάξει την Αθήνα από τον σκληρό φόρο αίματος που πλήρωνε στο υπερφυσικό αυτό τέρας.

ΔΑΙΔΑΛΟΣ & ΙΚΑΡΟΣ

Στη περίοδο ακμής του Μινωικού Πολιτισμού επισκέφθηκε τη Κρήτη ο Δαίδαλος, ένας από τους μεγαλύτερους τεχνίτες και εφευρέτες της εποχής. Σ' αυτόν αποδόθηκε η κατασκευή του λαβύρινθου, με τους πολυάριθμους διαδρόμους και δωμάτια, απ' όπου η έξοδος ήταν αδύνατη. Επίσης, αυτός πιστεύεται ότι έφτιαξε το ξύλινο ομοίωμα αγελάδας με το οποίο η Πασιφάη, γυναίκα του Μίνωα, ενώθηκε με τον μυθικό ταύρο και γέννησε τον Μινώταυρο. Ο Δαίδαλος και ο γιος του Ικάρος για να γλυτώσουν από την οργή του βασιλιά Μίνωα τόλμησαν να φύγουν από τον αέρα, σαν πουλιά, προσαρμόζοντας στα χέρια τους κέρινα φτερά. Δυστυχώς όμως ο Ικάρος εντυπωσιασμένος από τη μαγεία του ύψους και της ταχύτητας, παρασύρθηκε και πήγε πολύ ψηλά, κοντά στον ήλιο με αποτέλεσμα να καούν τα φτερά του και να πέσει μέσα στη θάλασσα που από τότε ονομάστηκε Ικάριο Πέλαγος. Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή του μύθου, η Πασιφάη έδωσε στο Δαίδαλο καράβι για να γλυτώσει, φεύγοντας μακριά από την Κρήτη. Το καράβι ήταν τόσο γρήγορο που τα πανιά του έδιναν την εντύπωση φτερών γι' αυτό και διαδόθηκε ο μύθος ότι ο Δαίδαλος και ο Ικάρος πέταξαν. Όμως στα ανοιχτά, ο γιος του Ικάρος έπεσε στη θάλασσα και πνίγηκε, και το νησί που θάφτηκε ονομάστηκε Ικαρία. Σύμφωνα με έναν άλλο μύθο, εξοργισμένος από τη φυγή του ο Μίνωας άρχισε να ψάχνει, ζητώντας απ' όποιον συναντούσε να περάσει ένα σαλιγκάρι σε μια κλωστή, ξέροντας ότι αυτό μπορούσε να το κάνει μονάχα ο Δαίδαλος. Ταξιδεύοντας, έφτασε και στη Σικελία, στο παλάτι του βασιλιά Κώκαλου, όπου είχε καταφύγει για προστασία. Ο βασιλιάς δέχτηκε να περάσει την κλωστή στο σαλιγκάρι και απευθύνθηκε στον Δαίδαλο, που αφού άνοιξε μια μικρή τρύπα στο πάτο του σαλιγκαριού, πέρασε από εκεί ένα μυρμήγκι δεμένο με την κλωστή. Το μυρμήγκι βγήκε από την άλλη μεριά του σαλιγκαριού και το αίνιγμα λύθηκε. Ωστόσο με αυτό τον τρόπο αποκαλύφθηκε η παρουσία του και ο Μίνωας απαίτησε να του παραδοθεί. Όμως οι κόρες του βασιλιά Κώκαλου τον σκότωσαν ρίχνοντας καυτό νερό στο μπάνιο του και οι περιπέτειες του πολυμήχανου Δαίδαλου έληξαν.

ΑΡΙΑΔΝΗ & ΘΗΣΕΑΣ

Ο Μινώταυρος τρεφόταν με ανθρώπινο αίμα και ο βασιλιάς Μίνωας είχε υποχρεώσει την πόλη της Αθήνας, θεωρώντας την υπεύθυνη για το θάνατο του γιου του Ανδρόγεου, να προσφέρει νέα αγόρια και κορίτσια ως βορά του υπερφυσικού τέρατος. Ανάμεσά τους ήταν και ο Θησέας, γιος του βασιλιά Αιγέα, που είχε σαν αποστολή την εξόντωση του Μινώταυρου και τη λύτρωση της πατρίδας του από αυτόν το βαρύ φόρο αίματος. Στο δύσκολο αυτό του έργο βρήκε πιστό σύμμαχο την κόρη του Μίνωα Αριάδνη που τον αγάπησε και προσφέρθηκε να τον βοηθήσει, με αντάλλαγμα να την παντρευτεί και να τη πάρει μαζί του στην πατρίδα του. Έτσι πραγματοποίησε με επιτυχία την αποστολή του, πάλεψε και σκότωσε το Μινώταυρο και κατάφερε να βγει από το Λαβύρινθο τυλίγοντας το "Μίτο της Αριάδνης", ένα κουβάρι με κλωστή που είχε ήδη ξετυλίξει κατά την είσοδό του. Σύμφωνα όμως με το μύθο, ο Θησέας, αφού ενώθηκε με την Αριάδνη, στο νησάκι Δία, και έκανε μαζί της δύο παιδιά, τον Στάφυλο και τον Οινόπριον, ή τον Δημοφόντα και τον Ακάμα, την εγκατέλειψε. Η μυθολογία λέει ότι την άφησε γιατί αγαπούσε την Αίγλη, ή γιατί του το υπέδειξε η θεά Αθηνά ή ο θεός Διόνυσος που αγάπησε την Αριάδνη και ήθελε να ενωθεί μαζί της. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η Αριάδνη ήταν η ενσάρκωση της θεάς της βλάστησης που

γεννιέται και πεθαίνει κάθε χρόνο. Η επιστροφή του Θησέα είχε άσχημο τέλος, καθώς ο νεαρός ήρωας, μέσα στον ενθουσιασμό του, ξέχασε να ξεκρεμάσει το πένθιμο πανί από το καράβι του όπως είχε υποσχεθεί φεύγοντας στον πατέρα του Αιγέα. Ο τελευταίος, πιστεύοντας ότι ο Μινώταυρος νίκησε και σκότωσε τον Θησέα αυτοκτόνησε πέφτοντας στο πέλαγος που από τότε ονομάστηκε Αιγαίο.

➤ ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Οι ανασκαφές ηρθαν να ζωντανέψουν τους μύθους και να αποδείξουν την αλήθεια της προφορικής παράδοσης. Για πρώτη φορά το 1878 ο ηρακλειώτης έμπορος Μίνωας Καλοκαιρινός ανακάλυψε το ανάκτορο της Κνωσού και άνεσκαψε πρόχειρος ένα τμήμα του. Λίγο αργότερα (1884), ο Ιωσήφ Χατζηδάκης σε συνεργασία με τον Ιταλό αρχαιολόγο Halbherr, άνεσκαψε διαφορά σπήλαια, ενώ το ίδιο έτος ανακαλύφθηκε η μεγάλη επιγραφή της Γόρτυνας.

Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα, ο ανασκαφείς των Μυκηνών, Ερρίκος Σλήμαν, επεχείρησε να διαπραγματευθεί με τους Τούρκους ιδιοκτήτες του χώρου τής Κνωσού, αλλά δίχως αποτέλεσμα. Το 1894 έφθασε ο Άγγλος Arthur Evans, διευθυντής του μουσείου τής Οξφόρδης.

Οι ιστορικές περιπέτειες τής περιοχής(1895- 98) δεν επέτρεψαν την συστηματική ανασκαφή τής περιοχής. Αυτό έγινε με την ανακήρυξη τής Κρητικής Πολιτείας(1898), που δημιούργησε συνθήκες ευνοϊκές για συστηματικότερες μελέτες. Τα αποτελέσματα υπήρξαν θεαματικά. Η ανασκαφεί προχώρησε με γοργό ρυθμό και έφερε στο φως το μινωικό ανάκτορο και τεράστιο πλήθος ευρημάτων, αγγείων, σφραγίδων, ειδωλίων...

Ο Evans βεβαίως δεν περιορίστηκε μόνο στη μελέτη των ευρημάτων. Προχώρησε και στην αναστύλωση, τόσο στο ανάκτορο όσο και στις τοιχογραφίες, που τις συμπλήρωσε με την βοήθεια λαμπρών καλλιτεχνών.

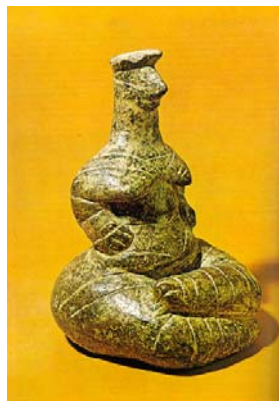
➤ ΤΟ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΜΙΝΩΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

Την χρονολόγηση του μινωικού πολιτισμού την οφείλουμε στον Arthur Evans. Με βάση την εξέλιξη τής κεραμικής στην Κρήτη και τη μελέτη των ανατολικών(αιγυπτιακών κυρίως) ευρημάτων στο νησί, καθώς και των Κρητικών ευρημάτων που βρέθηκαν στην Αίγυπτο, ο Evans επιχειρήσε να συνδυάσει την Κρητική χρονολογία με την αιγυπτιακή, που είναι γνωστή μας από τις φαραωνικές δυναστείες. Προτείνει έτσι ένα χρονολογικό σχήμα, που περιλαμβάνει τρεις μεγάλες περιόδους, την **Πρωτομινωική**(3400-2100 π.χ), την **Μεσομινωική**(2100- 1580π.χ) και την **Υστερομινωική**(1580-1200π.χ).

➤ ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ ΜΙΝΩΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

i. Πρωτομινωική περίοδος(3400-2100π.χ)

Ο μινωικός πολιτισμός είναι ο πρώτος πολιτισμός υψηλής στάθμης στον ευρωπαϊκό χώρο. Ολόκληρη η περιοχή του Αιγαίου κατοικείται από τους Πελασγούς, οι οποίοι έφεραν τον χαλκό στην Κρήτη. Η διάδοση του χαλκού στις περιοχές του Αιγαίου συνδέεται με μια εκτεταμένη μετανάστευση πληθυσμών από τις μικρασιατικές ακτές στην Κρήτη, τις Κυκλάδες και τη νότια Ελλάδα γύρω στα μέσα τής τρίτης χιλιετίας π.χ. Τα ανατολικά παράλια τής Κρήτης αναπτύσσονται γρήγορα(Μάλια, Ζάκρος...), καθώς πλησιάζουν στα κέντρα τής ανατολικής Μεσογείου. Ο ρόλος των κέντρων αυτών, υπήρχε βασικής σημασίας για την ανάπτυξη του μινωικού πολιτισμού, καθώς ήταν ανοιχτά στις επιδράσεις τής Ανατολής. Η ζωή βρίσκεται ακόμη σε χαμηλά επίπεδα. Μερικά σπήλαια κατοικούνται όπως τα σπηλαία του Αρκαλοχωρίου και τής Ειλείθειας. Η ταφή των νεκρών γίνεται επίσης σε σπηλαία, αλλά και σε θολωτούς τάφους(Μεσαρά). Ενδιαφέροντα είναι και τα έργα τής μικροτεχνίας, χρυσοχοΐας και χαλκοτεχνικής. Μια ωραία εικόνα τής ζώνης τής Κρήτης το 2000 π.χ μας δίνει ο Στυλ.

Αλεξίου. *Κατά τα τέλη τής πρωτομινωικής περιόδου, η Κρήτη παρέχει ήδη εικόνα ειρήνης, ευημερίας και ικανής αναπτύξεως. Δασώδης ακόμη τότε, διαρρεόμενη από ποταμούς, με τον ευκινήτων, ζωηρόν, ελαφρώς ενδεδυμένον πληθυσμών ζώντας κατά γένη εις πυκνά χωρία, εις τας όχθας των ποταμών και τας παραλίας, με τας θάλασσας τής διασχιζομένης από στολίσκους που ταξιδεύουν εις τας Κυκλάδας, την Αίγυπτο και τας ασιατικές ακτάς δια να παραλάβουν οψιδιανόν, χρυσό, χαλκόν, άργυρον, έναντι ασφαλώς Κρητικών προϊόντων.*

ii. Μεσομινωική περίοδος(2100-1580π.χ)

Ύστερα από μια μακρότατη και δημιουργικότατη προετοιμασία, η Κρήτη εισέρχεται σε νέα και αισθητά υψηλότερη φάση πολιτιστικής εξέλιξης. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα τής νέας περιόδου είναι η ανάπτυξη αστικού βίου, με όλα τα συνακολουθία του, όπως η μνημειώδης αρχιτεκτονική και η εκλεπτυσμένη ζωή. Με την ανατολή τής δεύτερης χιλιετίας π.χ χτίζονται μεγάλα ανακτορικά συγκροτήματα στην Κνωσό, στη Φαιστό, στα Αμαλία και στη Ζάκρο. Τα ανάκτορα αυτά ακολουθούν παράλληλη εξέλιξη και η ζωή τους διαρκεί 2 περίπου αιώνες. Το 1700 π.χ περίπου σημειώθηκε μια αιφνίδια καταστροφή των μινωικών ανακτόρων. Οι ειδικοί δε συμφωνούν με τα αίτια τής καταστροφής αυτής και οι θεωρίες αλληλοσυγκρούονται. Άλλοι αποδίδουν την καταστροφή στην εισβολή ινδοευρωπαϊκών φυλών(Λούβιοι), άλλοι στην επιδρομή των Υκσών που ήρθαν από την Αίγυπτο, άλλοι σε εσωτερική κρίση και άλλοι σε φυσική καταστροφή- σεισμό. Η καταστροφή του 1700 π.χ δεν ανέκοψε τη δημιουργική ορμή του μινωικού πολιτισμού. Μέσα σε λίγες δεκαετίες, πάνω στα ερείπια των παλιών ανακτόρων, χτίζονται νέα, μεγαλοπρεπέστερα, ενώ ο Κρητικός πολιτισμός εισέρχεται στη χρυσή εποχή του.

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ ΣΤΟΝ ΜΙΝΩΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ.

❖ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Το πολιτικό σύστημα που επικρατεί στη μινωική Κρήτη είναι η συγκεντρωτική βασιλική εξουσία. Βάση του πολιτεύματος αυτού είναι η θεοκρατική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία ο βασιλιάς αντλεί την εξουσία του από τον θεό. Είναι αντιπρόσωπος του θεού πάνω στη γη και πιθανότατα θεωρείται και ο ίδιος θεός. Τα τής εξουσίας είναι το στέμμα με τα κρίνα και τα φτερά παγωνιού, το περιδέραιο με τα ακρινά και το μυθικό πτηνό, ο γρύπας, που τον συνοδεύει.

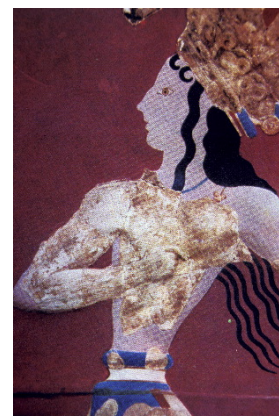
Το στέμμα με τα κρίνα και τα φτερά του παγωνιού

❖ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

δούλοι.

Η μινωική κοινωνία είναι μια οργάνωση μεγάλων γενών, που υπακούουν σε τοπικούς αρχηγούς. Από το 1700π.χ τα παραδοσιακά γένη χάνουν βαθμιαία την δύναμη τους, ενώ οι τοπικοί άρχοντες, που απέκτησαν δύναμη, έγιναν βασιλείς. Ο λαός είναι γεωργικός και ποιμενικός. Οι κάτοικοι των παράλιων είναι ναυτικοί και φαραδες (εικόνα αριστερά) Ο εύκολος και γρήγορος πλουτισμός μετά το 1700 δημιούργησε ασφαλώς μια νέα τάξη ευγενων, που στήριξε τα δικαιώματα τής στη δύναμη του πλούτου.(εικόνα δεξιά) Στο συμπέρασμα αυτό μας οδηγεί η εξαιρετικά πλούσια διακοσμήσει των μινωικών επαύλεων στα παράλια και στις νησίδες τής Κρήτης(λ.χ Ψείρα). Ιδιαίτερη τάξη θα αποτελούσαν και οι πολυάριθμοι

Κρητών δε Ιδομενεύς δουρί κλυτός ηγεμόνευεν,
οι **Κνωσόν** τ' **εσχον Γόρτυνα** τε τειχιόεσσαν,
Λύκτον, Μίλητον τε και αργινόεντα **Λύκαστον**
Φαιστόν τε **Ρύτιον** τε, πόλεις εύ ναιετώσας,
άλλοι θ' οι **Κρήτην εκατόμπολιν** αμφενέμοντο.
Τον μεν **άρ' Ιδομενεύς** δουρί κλυτός ηγεμόνευε,
Μηριόνης τ' ατάλαντος □ νυαλ□□ □ νδρειφ□ ντ□ ·
τοίσι δ' άμ' ογδώνκοντα μέλαινοι νήες έπποντο.
(Ιλιάδα Β. 645 – 652)

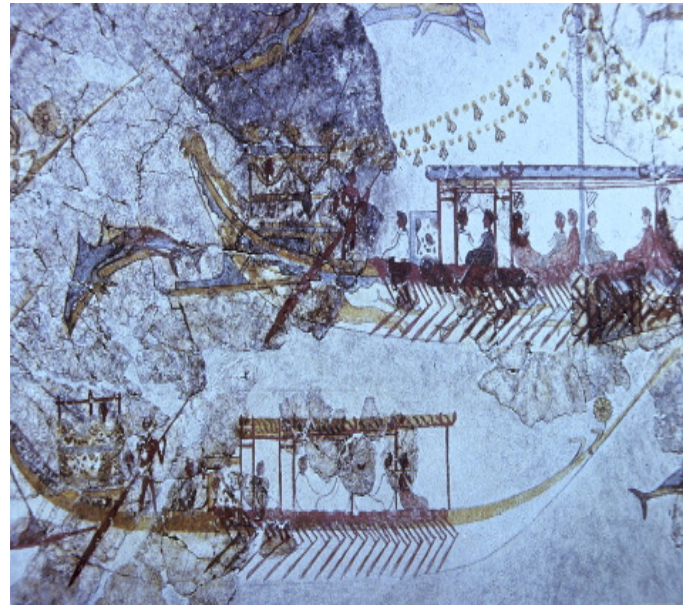
Και των Κρητών ήτο αρχηγός ο Ιδομενεύς ο ανδρείος,
όσους απόστειλε η Κνωσός και η πυργωμένη Γόρτυς
και η λευκόγειος Λύκαστος και η Μίλητος και η
Λύκτος.
το Ρύτιον και η Φαιστός χώρες λαμπρές και άλλοι
οπού **την εκατόμπολιν εκατοικούσαν Κρήτην**.
Όλων αυτών ήτο αρχηγός ο Ιδομενεύς ο ανδρείος,
και ο Μηριόνης όμοιος του ανθρωποφόνου Ήρη.
Κι είχαν ογδόντα ολόμαυρα κατόπι τους καράβια.
(Μετάφραση Ι. Πολυλα)

❖ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟ

Η μινωική θαλασσοκρατία εξασφαλίζει τις μεγάλες πηγές πλούτου στη Κρήτη. Αλλά και η Κρητική βιοτεχνία(αγγειοπλαστική, υφαντουργία, κεντητική, μεταλλοτεχνία) η εκμετάλλευση των θεραπευτικών και αρωματικών φυτών και τα εκλεκτά προϊόντα τής Κρητικής γης είναι οι πόροι τής μινωικής οικονομίας.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΕΙ ΤΙΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΗΓΕΣ ΠΛΟΥΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.

Ιδιαίτερη εμπορική σημασία είχαν πάντοτε τα φάρμακα και τα αιθέρια έλαια, που έβγαιναν από τα βότανα της Κρήτης, πολλά από τα οποία χρησιμοποιούνται και σήμερα, διατηρώντας τα αρχαία τους ονόματα όπως το δίκταμων, η μίνθη....

Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι η Κρήτη κατά την εποχή εκείνη είχε άφθονη ξυλεία από πλούσια δάση με κέδρους, πεύκα και ορεινά κυπαρίσσια.

Το μινωικό εμπόριο δεν φαίνεται να ήταν εντελώς ιδιωτικό, αλλά θα διεξαγόταν κάτω από την εποπτεία τής κεντρικής εξουσίας.

❖ **ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ**

Ο λαός είναι ποιμενικός και γεωργικός κατά το μεγαλύτερο μέρος του. Είναι φυσικό να υπάρχουν πολλές και ποικίλες αγροτικές γιορτές, που αναφέρονται στη λατρεία των φυσικών δυνάμεων και των βλαστικών δαιμόνων, όπως συμβαίνει σε όλους τους αρχαίους πολιτισμούς. Στην εικονική φωτογραφία, παρακάτω, απεικονίζονται θεριστές με εργαλεία στον ωμό που ψάλλουν ύμνο στη θεότητα, με συνοδεία μουσικού και ιερέα, που κρούει σείστρο. Εικόνα αγροτικής λατρευτικής εκδήλωσης που μας δίνει το περίφημο αγγείο των θεριστών από την αγία τριάδα της Μεσαράς. Η ομάδα των τραγουδιστών που απεικονίζεται στην παράσταση, χαρακτηρίστηκε ως το αρχαιότερο κουαρτέτο του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Όλα δείχνουν ότι έχουμε εδώ έναν λαό με πλούσια αίσθηση, με έντονη αγάπη για την φύση και τη ζωή, γεμάτο από αισιοδοξία και δημιουργική διάθεση. Τα στοιχεία της αγροτικής ζωής είναι πολλά στις εκφράσεις της μινωικής τέχνης.

Αλλά και οι υψηλότερες μορφές του πολιτισμού προϋποθέτουν την ύπαρξη αστικού βίου. Πράγματι στα μεγάλα κέντρα της Κρήτης είχε δημιουργηθεί, όπως φαίνεται, κοινωνική αριστοκρατία, με υψηλότερες απαιτήσεις και με οργάνωση ανώτερης μορφής ζωής.

8

Χαρακτηριστικό γνώρισμα του μινωικού πολιτισμού, που εντυπωσιάζει πραγματικά, είναι η μεγάλη ελευθερία των γυναικών και η ύπαρξη γυναικείας αριστοκρατίας. Σήμερα προξενεί κατάπληξη η λεπτότητα και η χάρη της γυναικείας αμφίεσης και του καλλωπισμού, ο πλούτος των κοσμημάτων, οι συρμοί των φορεμάτων και των κομμώσεων με την εκθαμβωτική πολυτέλεια τους. Ακόμη και οι άνδρες, των οποίων η αμφίεση είναι πολύ απλή(ένα περιβόλιον στη μέση) είναι αρκετά εντυπωσιακοί. Στην δεξιά μας φωτογραφία απεικονίζεται μια γυναίκα, σε υψηλή κοινωνικά θέση, που την περιποιούνται υπηρέτριες. Αντίθετα με τους άλλους

αρχαίους πολιτισμούς, στους οποίους η γυναίκα ζει κάτω από τη σκιά της ανδρικής δεσποτείας, στη

μινωική Κρήτη οι γυναίκες μετέχουν ενεργά και ισότιμα με τους άνδρες σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής. Έχουν την πρώτη θέση στις εορτές και στα θεάματα, όπου μάλιστα πολλές φορές φτάνουν με φορεία που τα σηκώνουν υπηρέτες, παίρνουν μέρος σε λατρευτικές εκδηλώσεις και σε κυνηγητικές εξορμήσεις μαζί με τους άνδρες. Τις ενδιέφερε η περιποίηση του σώματος, του προσώπου, των μαλλιών. Έβαφαν τα χείλια, τα μάτια τους, λέπταιναν τα φρύδια τους και φορούσαν κοσμήματα. Τα φορέματα προκαλούν έκπληξη γιατί αφήνουν ακάλυπτα τα στήθη, έχουν

περίτεχνες ζώνες και πολλούς φραμπαλάδες. Φορούσαν μπνρέδες καπελίνα και άλλα καλύμματα στο κεφάλι ενώ τα χτενίσματα ήταν περίτεχνα. Συμπλήρωναν την κόμμωση με ταινίες και δικτυωτά πλέγματα, αφήνοντας μικρές μπούκλες να στεφανώνουν το πρόσωπο. Η ισοτιμία των γυναικών στην μινωική Κρήτη φανερώνει μια ανώτερη αντίληψη για τη ζωή, αν λάβουμε υπόψη ότι σε μεταγενέστερες εποχές, όπως στην Αθήνα του Περικλή είναι παραδομένες στην κυριαρχία των ανδρών.

Αλλά η πλούσια ζωή των μινωιτών φαίνεται και στα θεάματα, τα παιχνίδια, τις λατρευτικές και εορταστικές εκδηλώσεις. Πρέπει να σημειώσουμε ιδιαίτερα την ύπαρξη θεάτρων στα μινωικά ανάκτορα. Στην Κνωσό και στην Φαιστό έχουμε τους αρχαιότερους θεατρικούς χώρους στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Και στις δυο περιπτώσεις πρόκειται για υπαιθρίους πλακόστρωτους στίβους με σειρές από λίθινες βαθμίδες για τους θεατές, που μπορεί να είναι και μερικές εκατοντάδες. Είναι χαρακτηριστικό ότι και στην Κνωσό και στη Φαιστό τα θέατρα βρίσκονται στη δυτική πτέρυγα των ανακτόρων. Ιδιαίτερη αγάπη φαίνεται να είχαν οι μινωίτες στους χορούς. Αυτό μαρτυρείτε στις τοιχογραφίες και στις άλλες εικονιστικές παραστάσεις και επιβεβαιώνει την φήμη που είχαν οι Κρητικοί σε ολόκληρη την αρχαιότητα ως επιδέξιοι χορευτές(εικόνα αριστερά- εικονική παράσταση χορευτών με όργανα σε γιορτή)Από τις άλλες εκδηλώσεις αξίζει να μνημονεύσουμε τα αγωνίσματα, τις λατρευτικές πομπές, τις κυνηγητικές σκηνές και τις ακροβασίες. Φαίνεται μάλιστα πως οι Μινωίτες αγαπούσαν ιδιαίτερα τα ακροβατικά και επικίνδυνα αγωνίσματα, κορύφωμα των οποίων ήταν οι ταυρομαχίες ή ταυροκαθάψια όπως συνήθως λέγονται. Πρόκειται για αγώνισμα θεαματικό όσο και επικίνδυνο και όχι σπάνια θανάσιμο, μια ακροβατική επίδειξη στη ράχη ενός

εξαγριωμένου ταύρου, όπως δείχνουν καθαρά οι τοιχογραφίες και οι άλλες απεικονίσεις σε σφραγίδες και ανάγλυφα. Χωρίς αμφιβολία το τολμηρό ετούτο αγώνισμα θα αποτελούσε μέρος λατρευτικής εκδήλωσης, όπως αναφέρουν οι ειδικοί. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ανάλογα αγωνίσματα γίνονταν και στις Μυκήνες αργότερα, αλλά και σε προχωρημένους ελληνικούς χρόνους, στη Θεσσαλία και σε πολλές μικρασιατικές πόλεις(Σινώπη, Σμύρνη, Άγκυρα..). Είναι περιπτώ να τονίσουμε ότι οι Κρητικές αυτές ταυρομαχίες δεν έχουν καμιά σχέση με τις ταυρομαχίες στην Ισπανία.

Τα αγωνίσματα στίβου δεν έλειπαν. Έχουμε παραστάσεις πυγμαχίας και πάλης στις οποίες

μάλιστα οι παλαιστές εμφανίζονται με κράνη και δίκτυα για να αποφεύγουν τα χτυπήματα. Ένα κύπελλο από την Αγία Τριάδα είναι αποκαλυπτικό. Θεωρήθηκε μάλιστα και ως η αρχαιότερη μαρτυρία αγώνισματος στίβου στον ελληνικό χώρο.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Η μινωική γραφή αρχικά ήταν ιδεογράμματη. Στη συνέχεια, κατά τη 2η χιλιετία π.Χ., τα ιδεογράμματα αποκτούν συλλαβική σημασία. Η γραφή αυτή ονομάζεται ιερογλυφική. Το πιο εντυπωσιακό δείγμα ιερογλυφικής γραφής είναι ο περίφημος δίσκος της Φαιστού, που αποκαλύφθηκε το 1903 και χρονολογείται το 16ο αι. π.Χ. Το κείμενο, που είναι αποτυπωμένο στις δύο όψεις του σε σπειροειδή μορφή, δεν έχει μέχρι σήμερα αποκρυπτογραφηθεί. Εικάζεται ότι είναι θρησκευτικού περιεχομένου. Αργότερα εμφανίστηκε ένα άλλο σύστημα γραφής, η λεγόμενη Γραμμική Α, που δείγματά της έχουν βρεθεί στο ανάκτορο της Φαιστού, σε πινακίδες, πιθάρια, σφραγιδολίθους. Εξέλιξη της αποτελεί η Γραμμική Β, που χρησιμοποιήθηκε από τους Μυκηναίους.

Το αίνιγμα της

γραφής

Οι γνώσεις μας για τη ζωή των αρχαίων Κρητών είναι περιορισμένες, γιατί η γραφή τους αποκρυπτογραφήθηκε μόνο μερικώς. Δεν πρόκειται, ωστόσο, για ένα μόνο τύπο γραφής, αλλά για τέσσερις διαφορετικούς τύπους. Η πιο μυστηριώδης γραφή είναι η λεγόμενη γραφή του δίσκου της Φαιστού (από το όνομα της πόλης όπου βρέθηκε): είναι ένας άργιλος όπου είναι χαραγμένα σπειροειδή διάταξη και δεν έχει ακόμα μυστηριώδης είναι και η «ιερογλυφική» μεταξύ 2000 και 1600 π.Χ. Και αυτή δεν εικονογραφικά σημεία όμοια με τα εξελίχθηκαν πιο γρήγορες μορφές (μεταξύ 1900 και 1450 π.Χ.) σημεία για να υποδηλώσει ίσως τον έχει διαβαστεί. Η γραμμική Β είναι η υποδηλώνουν με Κρητική γραφική της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Χρησιμοποιήθηκε μόνο στην Κνωσό και αφού το νησί είχε κατακτηθεί (για τρεις άρχοντες που προέρχονταν ακριβώς από την ελλαδική περιοχή.

στρογγυλός πίνακας από εικονογραφικά σημεία σε διαβαστεί. Το ίδιο γραφή που χρησιμοποιήθηκε έχει διαβαστεί. Περιλαμβάνει αιγυπτιακά. Από αυτήν γραφής. Η γραμμική Α χρησιμοποιεί συγκεκριμένα ήχο των συλλαβών και δεν μοναδική γνωστή; Τα σημεία παράσταση □ τους ήχους γνωστής στους επιστήμονες. μετά το 1450 π.Χ., δηλαδή περίπου αιώνες) από ξένους

10

ΔΙΣΚΟΣ ΤΗΣ ΦΑΙΣΤΟΥ

Η πιο πολυσυζητημένη Κρητική επιγραφή είναι ο φημισμένος Δίσκος της Φαιστού, ένας πήλινος δίσκος καλυμμένος και από τις δύο πλευρές με ιερογλυφικά τοποθετημένα σε σπειροειδές σχήμα τα οποία τυπώθηκαν στον πηλό όταν ο δίσκος ήταν ακόμα νωπός. Ο δίσκος αυτός περιλαμβάνει σαράντα πέντε διαφορετικούς τύπους συμβόλων και μερικά από αυτά μοιάζουν ή μπορούν να ταυτιστούν με τα ιερογλυφικά της Παλιοανακτορικής περιόδου. Σαφώς εδώ τα γράμματα είναι εικόνες όντων (αντί να είναι γραμμές ή σφήνες όπως συμβαίνει στη σφηνοειδή και Γραμμική γραφή), κάτι όπως συμβαίνει και με τη αιγυπτιακή ιερογλυφική γραφή. Και επειδή εδώ τα γράμματα αυτά είναι εικόνες για αυτό και η γραφή αυτή φαίνεται ως ιδεογραφία ενώ δεν είναι. Υπενθυμίζουμε ότι στην αρχαία αιγυπτιακή ιερογλυφική γραφή οι λέξεις γράφονται με τόσα γράμματα όσα τα σύμφωνα και τα μακρά φωνήεντα, απλώς τα γράμματα αυτά αντί να είναι γραμμές είναι εικόνες όντων και έτσι δίνουν την εικόνα – εντύπωση ότι

είναι ιδεογραφία ενώ δεν είναι. Είναι γραφή φωνητική και κάτι ως η φοινικική, η αραβική κ.α. γραφές.

➤ Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Βάση τής μινωικής θρησκείας, όπως σχεδόν και όλων των αρχαίων θρησκειών, υπήρχε ο ετήσιος κύκλος τής βλαστήσεως. Η εναλλαγή των αισθημάτων του πρωτογόνου ανθρώπου μπροστά στο μυστήριο του διαρκώς μεταβαλλόμενου κόσμου τής φύσης ήταν φυσικό να οδηγήσει στην θεοποίηση των φυσικών δυνάμεων και στη λατρεία τους. Η μεγάλη θεότητα στη μινωική Κρήτη ήταν η ίδια η Φύση, η Μεγάλη Μητέρα. Άλλοτε παρουσιαζόταν ως πολεμική θεότητα με ασπίδα και ξίφος και άλλοτε ως θαλασσιά θεότητα που ταξιδεύει μέσα σε ιερό πλοίο. Άλλοτε απεικονίζεται σε κορυφή βουνού ανάμεσα σε λιοντάρια και άλλοτε σαν θεά του ιερού δέντρου, των πουλιών ή των λουλουδιών. Η προσωποποίηση τής βλάστησης εκφράζεται με τη μορφή νεαρού βρέφους ή νεαρού θεού. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλά από τα στοιχεία και τα σύμβολα τής μινωικής Κρήτης επιβιώνουν στις θρησκείες των ελληνικών χρόνων λ.χ στη θρησκεία του Δία και τής Αθηνάς. Εκτός από τις ανθρωπόμορφες αυτές θεότητες εμφανίζονται συχνά στις λατρευτικές παραστάσεις τής μινωικής Κρήτης διαφορά ζώα ή όντα φανταστικά, συχνά με σώμα ανθρώπου και κεφάλι ζώου ή πτηνού. Πολύ χαρακτηριστικό φανταστικό πτηνό είναι ο << γρυψ>>, που κοσμεί την αίθουσα του θρόνου του Μίνωα. Έχει σώμα λιονταριού, φτερά και κεφάλι πτηνού. Όλες αυτές οι μορφές εικονίζουν πιθανότατα τους βλαστικούς δαίμονες.

Ο γρυψ σε μωσαϊκό(φωτογραφία δεξιά)

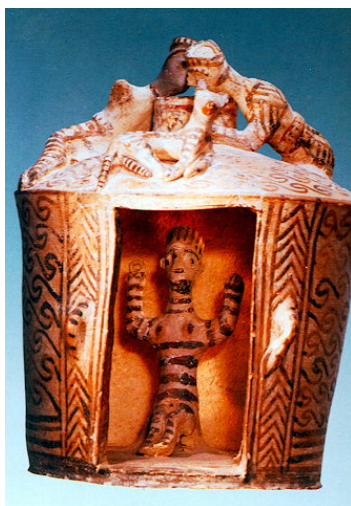
Τα σύμβολα τής μινωικής λατρείας.

Τα σύμβολα τής μινωικής θρησκείας είναι πολλά: το ιερό δέντρο που πολλές φορές είναι η ελιά, τα ιερά κέρατα, ο διπλός πέλεκυς(δεξιά), το ιερό πλοίο, ο κόμπρος(αριστερά), και ακόμη ο σταυρός στις ποικίλες μορφές του. Βεβαία ο σταυρός τής μινωικής λατρείας δεν έχει καμιά σημασία με το χριστιανικό σταυρό, που είναι το σύμβολο του μαρτυρίου.

Η προσφορά λατρείας στη μινωική Κρήτη.

Η προσφορά λατρείας γίνεται επίσης με ποικίλους τρόπους: με ικετικές στάσεις, με θρησκευτικούς χορούς, με προσφορές θυσιών, με πυρές πάνω στις κορυφές των βουνών σε ορισμένες εποχές του χρόνου, με διαφορά αγώνισματα και ακροβατικά γυμνάσματα. Στην θεότητα προσέφεραν κυρίως τις απαρχές των καρπών τής γης, θαλασσιά κογχύλια, ομοιώματα ανθρώπων(αριστερή εικόνα) και ζώων, θυσίες οικόσιτων ζώων ή θηραμάτων. Παράλληλα με τη λατρεία των θεών, φαίνεται ότι στη μινωική Κρήτη ήταν ανεπτυγμένη και η νεκρική λατρεία. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι οι Κρήτες από τα νεολιθικά κιόλας χρόνια πίστευαν σε κάποια μορφή επιβίωσης των νεκρών. Οι νεκροί θάπτονταν σε λακκοειδείς τάφους και πολλές φορές σε οργανωμένα νεκροταφεία. Η καύση των νεκρών είναι άγνωστη ακόμη στη μινωική Κρήτη. Η συνήθεια αυτή θα περάσει αργότερα, με τους Αχαιούς. Το πιο ενδιαφέρον εύρημα, με θέματα τής νεκρικής λατρείας είναι η περίφημη σαρκοφάγος τής

Αγίας Τριάδας, στην οποία διακρίνονται δυο κύκλοι λατρείας, στη θεότητα και στον νεκρό. Έχει διατυπωθεί ότι ο βαθμός τής λατρείας προς τους νεκρούς ήταν ανάλογος με το αξίωμα τους στην επίγεια ζωή.

ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

(ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ & ΟΣΕΣ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ)

ΑΡΧΑΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αγία Τριάδα (Δυτικά Φαιστού)
Αινα (Καστέλι Καινούργιου)
Αλας (Λασαία)
Αλασσα (Λασαία)
Αλβα (Αρβη)
Αλβη (Αρβη)
Αμνισός (επίγειο Κνωσού, Καρτερός Πεδιάδος)
Αμύκλειον(Κόκκινος Πύργος, Πυργιωτίσας)
Απολλωνία (Αγ. Πελαγία Μαλεβυζίου)
Αρβις (Αρβη, Αμιρά βιάννου)
Αρκάδες (Αφρατί Πεδιάδος)
Αρσινόη (Λιμάνι της Λύκτου)
Ασος (κοντά στο Βουρβουλίτη Καινούργιου)
Αστερουσία (Αστερούσια)
Αυλών (Αυλή Πεδιάδος)
Αχάρνα (Αρχάνες Τεμένους)
Βήνη (περιοχή Γόρτυνας)
Βιάννος (Ανω βιάννος)
Βοίβη (Πόμπια Καινούργιου)
Γληνός (Μεσαρά)
Γόρτυν και Γορτύνη (κοντά στο χωριό Αγιοι Δέκα)
Διατόνιον (Αϊτάνια Πεδιάδος ή μέρος της Λυκάστου)
Δίον (Μεσαρά ή Φόδελε)
Είνατος(ΤσούτσουροςΜονοφατσίου)
Ελαία (Ελιά Πεδιάδος ή Γραμπούσα Κισάμου)
Ελλωτίς (Γόρτυνα)
Ελτυνία(Κουνάβιο Πεδιάδας)
Ερταία (Όνομα πόλης ή θυλ. Εθνικού, σε επιγραφή της Κνωσού)
Ηράκλεια (Ηράκλειο)
Ηράκλειον (το Ηράκλειο)

Θεναι (επαρχία Πεδιάδας, από Σαμπά μέχρι Αμνισό με πιθανότερη θέση το ανάκτορο του Γαλατά Πεδιάδος)
Θήβη (Σίβα Πυργιωτίσας)
Ιεράπολις (Λεβήνα ή Μάλια)
Καρνησσόπολις (Λύττος)
Κνωσός ή Καίρατος (5 χιλ. από Ηράκλειο)
Κρημνία (Γόρτυνα)
Κύταιον (Παλαιόκαστρο Ρογδιάς Μαλεβυζίου)
Λασαία (Ανατολικά από τους Καλούς Λιμένες)
Λεβήν (Λέντας)
Λύκαστος (Βιτσιλιά Τεμένους)
Λύκτος (Μεταξύ Ξιδά - Κασταμονίτσας και Ασκών Πεδιάδας)
Μάλια; (Μάλια Πεδιάδος)
Μάταλλον (Μάταλλα Πυργιωτίσας)
Παννόνα (Αγ. Θωμάς Μονοφατσίου)
Παντομάτριον (Φόδελε Μαλεβυζίου)
Πριανσός(ΚαστελιανάΜονοφατσίου)
Πύλωρος (Απεσωκάρη-Πλώρα Καινούργιου)
Πύρανθος (Πυράθι Μονοφατσίου)
Πριαισός (Πριανσός)
Ραύκος (Αγ. Μύρων Μαλεβυζίου)
Ριζηνία (Πριλιάς Μαλεβυζίου)
Ρύτιον(Ροτάσι Μονοφατσίου)
Στάλαι (Στήλαι)
Στήλαι (κοντά στα Καστελιανά Μονοφατσίου)
Τρίτα (Κνωσός)
Τύλισ(ος)(Τύλισος Μαλεβυζίου)
Υρσώ,εθνικό Υρταίοι (Μεσαρά)
Φαιστός (Φαιστός Καινούργιου)
Φαραί (Λιγόρτυνος)
Χερρόνησος (Χερρόνησος Πεδιάδος)

12

ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

Αρχαιολογικός τόπος στα νότια της κεντρικής Κρήτης, κοντά στη Φαιστό, όπου διασώθηκαν μερικά μοναδικά δείγματα της μινωικής τέχνης και σημαντικά ερείπια της προϊστορικής εποχής. Βρίσκεται στη δυτική πλευρά συγκροτήματος χαμηλών λόφων, από τους οποίους ο ανατολικότερος είναι της Φαιστού. Η θέση κατοικήθηκε σποραδικά στην τρίτη χιλιετηρίδα π.Χ. Στη μεσομινωική εποχή η εγκατάσταση δεν είχε αναπτυχθεί ακόμη. Στο τέλος της όμως και στην αρχή της υστερομινωικής ο συνοικισμός φαίνεται σημαντικός. Γύρω στα 1450π.Χ. καταστρέφεται. Αργότερα ξαναχτίζεται και η ζωή εξακολουθεί ως τη γεωμετρική εποχή. Από τότε ο τόπος μένει έρημος ως το 2^ο π.Χ. αιώνα. Κάποια συνέχεια μαρτυρά ένα αγροτικό σπίτι ρωμαϊκής εποχής. Ύστερα

έρχονται τα δύο εκκλησάκια της ενετοκρατίας : Αγία Τριάδα και ο Άγιος Γεώργιος. Από τα σημαντικότερα ευρήματα της Αγίας Τριάδας είναι η πέτρινη σαρκοφάγος (εικόνα κάτω αριστερά) που ανακαλύφθηκε μέσα στη νεκρό-πόλη, σ' ένα λακοειδή τάφο και αποτελεί το μοναδικό δείγμα πέτρινης σαρκοφάγου με ζωγραφική διακόσμηση: στις δυο μακρές πλευρές της εικονίζεται λατρεία του νεκρού και στις δυο μικρές άρματα, ένα γήινο και ένα υπερκόσμιο. Χρονολογείται στα 1400 π.Χ. και θα ανήκε σε πρόσωπο της βασιλικής οικογένειας της Φαιστού. Η έπαιλη της Αγίας Τριάδας, για την κομψότητα του ίδιου του οικοδομήματος και για τον πλούτο των κινητών ευρημάτων και της ζωγραφιστής διακόσμησης ονομάστηκε βασιλική, δε μοιάζει όμως με καμία από της γνωστές μινωικές και αποτελείται από δυο πτέρυγες που ενώνονται σε ορθή γωνία. Οι τοιχογραφίες της προσφέρουν τα καλύτερα ίσως δείγματα της μινωικής ζωγραφικής, όπως τα κρίνα, οι αγριόγατοι, οι φασιανοί κ.α. Μια μεγάλη σύνθεση στις πλευρές ενός δωματίου της βορινής πτέρυγας είναι ένα από τα ωραιότερα δημιουργήματα της φυσιοκρατικής νοοτροπίας της Κρήτης. Τα ωραιότερα αγγεία και ρυτά με ανάγλυφες παραστάσεις των θεριστών, των αγωνισμάτων και της αναφοράς, τα λεγόμενα τάλαντα από τον θησαυρό της έπαιλης, πιθάρια και άλλα αγγεία που βρέθηκαν εκεί, βρίσκονται στο Μουσείο Ηρακλείου. Τα πήλινα σφραγίσματα που βρέθηκαν (περίπου 150, πολλά με σημεία της Γραμμικής Α' γραφής) και που έγιναν από σφραγίδες που ανήκαν στην ωριμότερη φάση της μινωικής σφραγιδογλυφίας, δίνουν τα ωραιότερα δείγματα του γνήσιου μινωικού ύφους, με ένα πλουσιότατο θεματολόγιο από σκηνές θρησκευτικές ή αγωνιστικές, και από τη ζωή των ζώων. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ορισμένα από αυτά τα σφραγίσματα έχουν προέλθει από τις ίδιες σφραγίδες (δακτυλίδια), από όπου έχουν προέλθει όμοια σφραγίσματα που βρέθηκαν παλαιότερα στη Ζάκρο και στα Γουρνιά και προπολεμικά στο Σκλαβόκαμπο από το Μαρινάτο. Τα θέματα αυτών των σφραγισμάτων είναι συνωρίδα (ζεύγος αλόγων σε άμαξα) με ηνίοχο και ταύρο. Η πολυτέλεια που χαρακτήριζε την έπαιλη σε όλη της την έκταση

καθώς και τα ευρήματα δείχνουν ότι η μικρή αυτή πόλη ήταν το μεγαλύτερο διαμετακομιστικό εμπορικό κέντρο της ανατολικής μεσογείου και ότι στην έπαιλη υποδέχονταν προσωπικότητες μεγάλης φήμης που ταξίδευαν προς την ανατολή. Φιλοξενούσαν τους υψηλούς ξένους και εκτός από τις λιμενικές διευκολύνσεις στον Κομμό ή στα Μάταλλα, τους παρείχαν τα απαραίτητα για τις θρησκευτικές, τις πνευματικές και σωματικές τους ανάγκες. Τα σπουδαία ρυτά ίσως ήταν γιαυτές τις ανάγκες. Πιστεύεται επίσης ότι όταν ο Σόλων ήλθε στη Φαιστό, σύμφωνα με το κείμενο του Δίσκου της Φαιστού, όταν ανέφερε ότι στην Υρσώ κάθε χρόνο θυσιάζουν χοίρους, εννοούσε την Αγία Τριάδα, όπου στο πέρασμα του με προορισμό τη Φαιστό έμεινε εκεί και αφού περιποιήθηκε το σώμα του, το ταλαιπωρημένο από το ταξίδι, έκανε σπονδή με τον τρόπο που συνήθιζαν στην

πόλη.

AINA

<<Βραχύβιον και ασήμαντων πολύχνιον>> της Κρήτης, του 2ου-1ου αιώνα π.Χ. στην περιοχή της Γόρτυνας, σύμφωνα με χάλκινα νομίσματα, που βρέθηκαν το 1963 στην τοποθεσία Μπέης, της περιοχής του Χωριού Καστέλι Καινούργιου νομού Ηρακλείου, και παραδόθηκαν στο Νομισματολογικό Μουσείο Αθηνών, όπου βρίσκονται σήμερα. Τα νομίσματα φέρουν κεφαλή Απόλλωνα με στέφανο δάφνης και πίσω βόδι σε στάση εφόρμησης, με τα γράμματα ΑΙΝ πάνω από την παράσταση του ζώου και ΩΝ κάτω, που μπορεί να διαβαστεί ΑΙΝΑΩΝ ή και ΑΙΝΑΩΝΩΝ.

ΑΜΝΙΣΟΣ

Η Αμνισός ήταν επίνειο της Κνωσού και υπήρχε ναυπηγείο του Μίνωα στις εκβολές του Καρτερού. Στην Αμνισό αποβιβάστηκε ο Θησέας όταν ήλθε να σκοτώσει το μινώταυρο. Από εδώ ξεκίνησε ο Ιδομενέας, εγγονός του Μίνωα, με 80 πλοία, για να βοηθήσει τον Αγαμέμνονα στην εκστρατεία του κατά της Τροίας. Και εδώ στάθηκε ο Οδυσσεύς κατά την περιπλάνησή του, όταν γύριζε στην Ιθάκη. Οι ανασκαφές το 1932 από τον Σπ. Μαρινάτο έφεραν στο φως μινωική έπαυλη της Μεσομινωικής περιόδου με θαυμάσιες τοιχογραφίες, όπως τις περίφημες <<τοιχογραφίες των κρίνων>> που τώρα βρίσκονται στο Μουσείο Ηρακλείου. Η λέξη Αμνισός ήταν η πρώτη που αποκρυπτογραφήθηκε στη Γραμμική Β. Η πόλη καταστράφηκε μετά το 1500 π.Χ. από τα κύματα, που προκάλεσε η έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης, βρέθηκαν μάλιστα και τεμάχια αλαφρόπετρας. Δυτικά του λόφου της Παλαιοχώρας βρέθηκε ιερό αφιερωμένο στο Δία Θενάτα, με μεγάλο βωμό κυκλικό ο οποίος είχε πολλά υπολείμματα των πηρών και των θυσιών που εγίνοντο εκεί. Το ιερό είναι κτισμένο με τεράστιους πωρολιθικούς πελεκητούς ογκόλιθους που φέρουν εγχάρακτα σύμβολα. Εδώ βρέθηκαν πινακίδες και δύο καθιστοί αετοί από πωρόλιθο. Από την Αμνισό καταγόταν ο επικός και μελικός ποιητής Μυρίνος.

ΑΡΧΑΝΕΣ

14

Στις Αρχάνες αποκαλύφθηκαν συνολικά 26 κτήρια, τα περισσότερα ταφικά. Η χρήση του νεκροταφείου χρονολογείται από το 2400 π.Χ. έως το 1200 π.Χ. Τα περισσότερα ταφικά κτήρια χρησιμοποιήθηκαν για πολλές δεκαετίες και χαρακτηρίζονται από τις αλληπάλληλες ταφές. Κάθε κτήριο έχει περικλειστεί από μία χρονική φάσεις. Τα περισσότερα κτήρια σώζονται σε καλή κατάσταση. Σημαντικά κτήρια είναι:

13

- **Μυκηναϊκός Ταφικός Περίβολος.** Ταφικό συγκρότημα στο βόρειο τμήμα του νεκροταφείου που περιέλαβε επτά ταφές (14ος αιώνας π.Χ.). Ο περίβολος έχει ορθογώνιο σχήμα, οι τάφοι είναι επίσης ορθογώνιοι λαξευτοί στο φυσικό βράχο. Μέσα σε κάθε λάκκο έχει τοποθετηθεί μία σαρκοφάγος. Ήταν πλούσια κτερισμένοι.
- **Ο θολωτός τάφος Α.** Κατασκευάστηκε στο α' μισό του 14ου αιώνα π.Χ. Αποτελείται από το δρόμο, τη θόλο και το πλευρικό δωμάτιο στο οποίο αποκαλύφθηκε μία ασύλητη βασιλική ταφή μέσα σε σαρκοφάγο με

πλούσια κτερίσματα (χρυσά περιδέραια, ψήφοι από σάρδιο και υαλόμαζα, χρυσά σφραγιστικά δακτυλίδια, χάλκινα και ελεφάντινα αγγεία).

- **Το Κτήριο 4, το λεγόμενο "κοσμικό"**, βρίσκεται στο κέντρο σχεδόν της Α πλευράς του νεκροταφείου. Είναι ένα πολύπλοκο ορθογώνιο συγκρότημα κτισμένο σε διάφορα επίπεδα, με δύο ξεχωριστές πτέρυγες. Χρησιμοποιήθηκε πιθανότατα για τη φροντίδα των νεκρών κατά την (1550-1500 π.Χ.).
- **Ο Θολωτός τάφος Β** είναι το μεγαλύτερο και πλέον πολύπλοκο αρχιτεκτόνημα του νεκροταφείου. Κτίστηκε πριν το 2000 π.Χ. και χρησιμοποιήθηκε έως το α' μισό του 14ου αιώνα π.Χ. Στη διάρκεια τούτων ετών έγιναν προσθήκες με αποτέλεσμα να αποτελείται από 12 συνολικά χώρους. Είναι ορθογώνιο εξωτερικά με εγγεγραμμένη θόλο στο κέντρο.
- **Το ταφικό κτήριο 6** είναι οστεοφυλάκιο με έξι παράλληλα, επιμήκη ορθογώνια δωμάτια κτισμένο κατά τη ΜΜ ΙΑ περίοδο (πριν το 2000 π.Χ.). Οι αποθέσεις προέρχονται από τον καθαρισμό των γειτονικών τάφων. Βρέθηκαν κυρίως κρανία και πολλά κτερίσματα.
- **Το ταφικό κτήριο 3** είναι τετράγωνο, εξαιρετικά καλοκτισμένο και σε σημαντική διατήρηση συμμετρικό κτήριο, το οποίο μιμείται την οικιακή αρχιτεκτονική (θύρες, παραστάδες, κατώφλια). Βρέθηκαν σημαντικά κτερίσματα και χρονολογείται από την ΜΜ ΙΑ περίοδο (πριν το 2000 π.Χ.) έως και μετά το 1400 π.Χ.
- **Ο θολωτός τάφος Γ** είναι υπέργειος με είσοδο στα ανατολικά παράθυρο στα νότια και κτιστή εστία στο ΝΔ τμήμα της θόλου. Οι ταφές είχαν γίνει σε σαρκοφάγους αλλά και στο δάπεδο. Βρέθηκαν πάρα πολλά κτερίσματα και χρονολογείται στην ΠΜ ΙΙΙ περίοδο (2250-2100 π.Χ.).
- **Το ταφικό κτήριο 19** είναι το μοναδικό αψιδωτό ταφικό κτήριο της Κρήτης. Χρησιμοποιήθηκε για ταφές και αποθέσεις στη ΜΜ ΙΑ-ΜΜ ΙΒ (2100-1950 π.Χ.). Οι τοίχοι που περιβάλλουν την αψίδα είναι αρκετά παχείς προφανώς για την ενίσχυση του κτηρίου που ήταν στεγασμένο κατά το εκφορικό σύστημα. Οι ταφές συνοδεύονταν από πολλά κτερίσματα.
- **Ο θολωτός τάφος Ε** είναι πιθανότατα το πρώτο ταφικό κτήριο που ιδρύθηκε στο Φουρνί αφού οι πρώτες ταφές χρονολογούνται στο 2400-2300 π.Χ., ενώ χρησιμοποιήθηκε ξανά δύο αιώνες αργότερα (2100-2000 π.Χ.). Είναι υπέργειος με θύρα στα ανατολικά, παραστάδες και υπέρθυρο με αρκετές ταφές και πολλά κτερίσματα.
- **Ο θολωτός τάφος Δ** αποκάλυψε μία ασύλητη πλούσια γυναικεία ταφή που χρονολογείται στον 14ο αιώνα π.Χ. Ο τάφος είναι λαξευμένος στο σκληρό βράχο, τμήμα του οποίου χρησιμοποιήθηκε σαν τοίχωμα θόλου, ενώ το υπόλοιπο κτίστηκε με πέτρες σε ακανόνιστους δακτύλιους. Η νεκρή είχε τοποθετηθεί πάνω σε ξύλινο φορείο

ΒΑΘΥΠΕΤΡΟ

Σε απόσταση περίπου δύο χιλιομέτρων νότια των Αρχανών στη θέση Βαθύπετρο βρίσκονται τα ερείπια μιας μινωικής έπαυλης και ένας μινωικός αμπελώνας. Η έπαυλη ήταν μεγάλη σε μέγεθος, διέθετε διάφορα πατώματα, πολλά δωμάτια, μια κεντρική αυλή και ένα ιερό. Σε ένα από τα εργαστήρια της έπαυλης βρέθηκε το πιο παλιό πατητήρι της Ελλάδας, όπως επίσης γεωργικά εργαλεία που χρησιμοποιούνταν τα μινωικά χρόνια. Γύρω από την έπαυλη υπάρχει ένας αμπελώνας, ο οποίος λέγεται ότι είναι ο αρχαιότερος στον κόσμο. (Οι Μινωίτες ήταν άριστοι οινοπαραγωγοί 3.500 χρόνια πριν).

Πυθάρια, τα οποία χρησιμοποιούνταν στην οινοπαραγωγή->

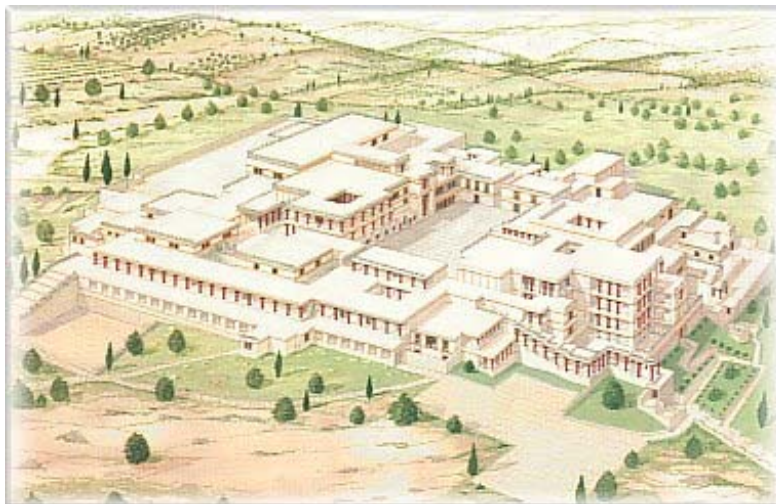

ΚΝΩΣΟΣ

Η Κνωσός αποτελεί την καρδιά του Μινωικού Πολιτισμού. Κατά την παράδοση ήταν η έδρα του βασιλιά Μίνωα. Με τον χώρο του ανακτόρου της Κνωσού συνδέονται οι συναρπαστικοί μύθοι του [Λαβύρινθου με τον Μινώταυρο](#) και του Δαίδαλου με τον Ίκαρο. Η πόλη της Κνωσού κατοικήθηκε συνεχώς από τη Νεολιθική Εποχή (7.000 - 3.000 π.Χ.) έως τα Ρωμαϊκά χρόνια.

Αναφέρεται ως Κο-νο-σο στα κείμενα της γραμμικής γραφής Β' (μυκηναϊκής) του 14ου αιώνα π.Χ. Ιδιαίτερα έντονη ήταν η κατοίκηση τη μινωική εποχή με τα λεγόμενα πρώτα (19ος-17ος αιώνα π.Χ.) και δεύτερα ανάκτορα (16ος-14ος αιώνας π.Χ.) και τις πολυτελείς οικίες, τον ξενώνα και τα μινωικά έργα υποδομής. Το 1450 π.Χ., μετά από μερική καταστροφή, εγκαθίστανται Μυκηναίοι στην Κνωσό. Μεγάλη άνθηση γνώρισε ξανά η πόλη κατά την

ελληνιστική περίοδο (ιερό Γλαύκου, άλλα ιερά, ιερό Δήμητρος, λαξευτοί τάφοι, χρήση βόρειου νεκροταφείου, οχυρωματικοί πύργοι). Το 67 π.Χ. ο Quintus Caecilius Metellus Creticus κατέλαβε την Κνωσό. Στην περίοδο αυτή ανήκει η έπαυλη Διονύσου με τα θαυμάσια ψηφιδωτά. Η Κνωσός εντοπίστηκε το 1878 από τον Μίνωα Καλοκαιρινό. Ο [Arthur Evans](#) άρχισε συστηματικές ανασκαφές το 1900, οι οποίες συνεχίστηκαν έως το 1931 με την ανακάλυψη του ανακτόρου, μεγάλου τμήματος της μινωικής πόλης και των νεκροταφείων. Εκτοτε συνεχίζονται οι ανασκαφές στην

ευρύτερη περιοχή της Κνωσού από την Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή και την ΚΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Η αποκατάσταση του ανακτόρου της Κνωσού ([αναστήλωση και συμπλήρωση](#)) υπό την σημερινή μορφή οφείλεται αποκλειστικά στον Α.Εvans. Την επέμβαση αυτή σε μεγάλο ποσοστό επέβαλε η ανάγκη διατήρησης των μνημείων. Η Αρχαιολογική Υπηρεσία προχωρεί μόνο σε στερεωτικές εργασίες.

- ΑΝΑΚΤΟΡΟ ΚΝΩΣΟΥ

Το ανάκτορο χρίστηκε πάνω σε ύψωμα, δίπλα στον ποταμό Καίρατο και καταλάμβανε μια έκταση περίπου 22.000 τ.μ. Γύρω από αυτό απλωνόταν μια πόλη 100.000 κατοίκων. Το ανάκτορο ήταν πενταόροφο και διέθετε πάνω από 1.000 δωμάτια. Γύρω από την κεντρική αυλή με άξονα βορρά-νότο αναπτύσσονται τέσσερις πτέρυγες με τα κυριότερα κτήρια. Οι τοίχοι του ήταν διακοσμημένοι με υπέροχες τοιχογραφίες που απεικόνιζαν κυρίως θρησκευτικές τελετές

Το ανάκτορο της Κνωσού, ακολουθεί τον αρχιτεκτονικό τύπο που αποκρυσταλλώθηκε γύρω στα 1700 π.Χ.: γύρω από μία ορθογώνια κεντρική αυλή, με άξονα βορρά-νότο, αναπτύσσονται περιμετρικά τέσσερις πτέρυγες. Στην ανατολική βρίσκονται τα βασιλικά διαμερίσματα, τα εργαστήρια και ένα ιερό. Στην δυτική, [οι αποθήκες με τα μεγάλα πιθάρια\(φωτογραφία αριστερά\)](#), τα ιερά, τα θησαυροφυλάκια, [η αίθουσα του θρόνου\(κάτω φωτογραφία\)](#) και στους πάνω ορόφους οι αίθουσες συμποσίων. Η Αίθουσα του Θρόνου βρίσκεται στη βορειοδυτική γωνία της Κεντρικής Αυλής. Αποτελείται από Προθάλαμο και ένα μικρό Χώρο Καθαρμού. Λόγω του μικρού μεγέθους της αίθουσας αυτής, οι επιστήμονες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για τον θρόνο Ιέρειας. Στην βόρεια, το λεγόμενο "Τελωνείο", μία δεξαμενή καθαρμών και ένα λιθόκτιστο θέατρο. Στην νότια πτέρυγα κυριαρχεί το μεγαλοπρεπές νότιο Πρόπυλο. Μία δεύτερη πλακόστρωτη αυλή στα δυτικά του ανακτόρου εφοδιασμένη με "πομπικούς δρόμους" (στενούς υπερυψωμένους διαδρόμους) χρησίμευε μάλλον για χώρος τελετουργιών. Το ανάκτορο ήταν πολυόροφο, χτισμένο με πελεκητούς δόμους και οι τοίχοι του ήταν διακοσμημένοι με θαυμάσιες τοιχογραφίες που απεικόνιζαν θρησκευτικές τελετές. Γύρω στο 2000 π.Χ. κτίστηκε το παλαιό (πρώτο) ανάκτορο, το οποίο καταστράφηκε μάλλον από σεισμό στο 1700 π.Χ. Αμέσως μετά οικοδομήθηκε το νέο (δεύτερο) ανάκτορο, μεγαλοπρεπέστερο με λαβυρινθώδη διαρρύθμιση.

Κατά τα μέσα του 15ου αιώνα π.Χ. Αχαιοί ηγεμόνες κάθονται στην αίθουσα του θρόνου του ανακτόρου, οι οποίοι ως απόλυτοι κυρίαρχοι, ελέγχουν όλο το νησί, και αφήνουν [γραπτά μνημεία \(αριστερή φωτογραφία\) σε Ελληνική γλώσσα \(πινακίδες γραμμικής γραφής Β\)](#). Το ανάκτορο καταστρέφεται και πάλι στα μέσα του 14ου αιώνα π.Χ. αυτή τη φορά από πυρκαγιά, και έκτοτε παύει να λειτουργεί ως ανακτορικό κέντρο. Στο ανάκτορο μπαίνει κανείς σήμερα από τη Δυτική Αυλή. Στα δεξιά βρίσκεται η προτομή του Έβανς και στα αριστερά βλέπει κανείς τρεις κυκλικούς λάκκους, τις λεγόμενες κουλούρες, οι οποίες χρησίμευαν μάλλον για την αποθήκευση των σιτηρών. Αργότερα, μετά το τέλος της μινωικής περιόδου, χρησιμοποιήθηκαν ως τόπος

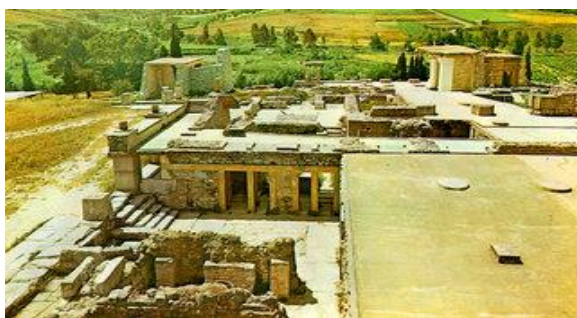
συλλογής απορριμμάτων. Ένας διάδρομος οδηγεί από εκείνο το σημείο στον Διάδρομο της Πομπής. Ονομάστηκε έτσι από τις τοιχογραφίες που βρέθηκαν στους τοίχους του και απεικόνιζαν μια πομπή από νέους και νέες, που έφερναν προσφορές στους θεούς. Τα επιβλητικά Προτύλεια, νότια του ανακτόρου, ήταν διακοσμημένα με τοιχογραφίες, όπως αυτή του περίφημου Ρυτοφόρου (το πρωτότυπό του βρίσκεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου), η οποία είναι τμήμα της τοιχογραφίας από το **Διάδρομο της Πομπής**. ([φωτογραφία δεξιά](#)) Στη νότια πλευρά της Κεντρικής Αυλής βρίσκεται αντίγραφο της περίφημης τοιχογραφίας «Ο Πρίγκιπας με τα Κρίνα» η οποία απεικονίζει έναν νεαρό άνδρα

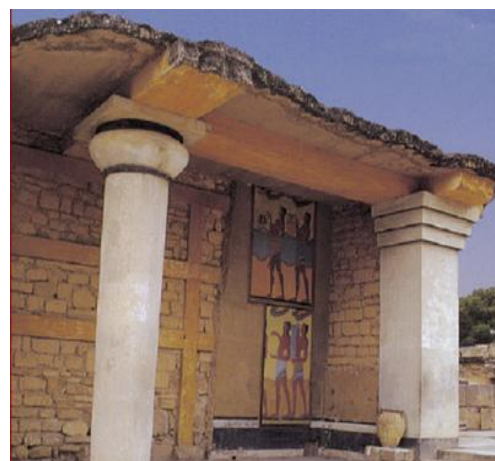
που φοράει στο κεφάλι του ένα στέμμα από φτερά και κρίνα. Στη νότια πρόσοψη του ανακτόρου, πάνω σε κρηπίδα θα δείτε τα **Ιερά Διπλά Κέρατα**.([αριστερή φωτογραφία](#)) Μετά την Αίθουσα του Θρόνου μπορείτε να ανεβείτε τη Μεγάλη Σκάλα που οδηγεί στον πάνω όροφο, το Ρίανο Nobile. Σε αυτό το τμήμα βρίσκονταν διάφορες αίθουσες υποδοχής, όπως επίσης το Θησαυροφυλάκιο του Ιερού. Στη δυτική πλευρά βρίσκονταν τα επίσημα κρατικά διαμερίσματα και το λογιστήριο. Σε αυτό το σημείο βρέθηκαν σωροί από πήλινες πινακίδες γραμμένες σε Γραμμική Γραφή Β (1400 π.Χ.), οι οποίες περιείχαν λογαριασμούς. Στο τέλος του υπαίθριου Μακρού Διάδρομου μια σκάλα οδηγεί στο ισόγειο, όπου βρίσκονταν οι Δυτικές Αποθήκες. Σε αυτές βρέθηκε μεγάλος αριθμός από τεράστια πιθάρια, όπου

οι Μινωίτες αποθήκευαν λάδι, κρασί, σιτηρά κλπ.

μέρος της διαδρομής της πομπής->

Η **Κεντρική**

Αυλή([φωτογραφία αριστερά](#)) διαστάσεων 60x30 μ., θα πρέπει να ήταν περιτοιχισμένη είτε από ψηλά κτίρια, είτε από τείχος. Χώριζε τα επίσημα κρατικά διαμερίσματα και τις αποθήκες στη δυτική πλευρά από τα ιδιωτικά βασιλικά

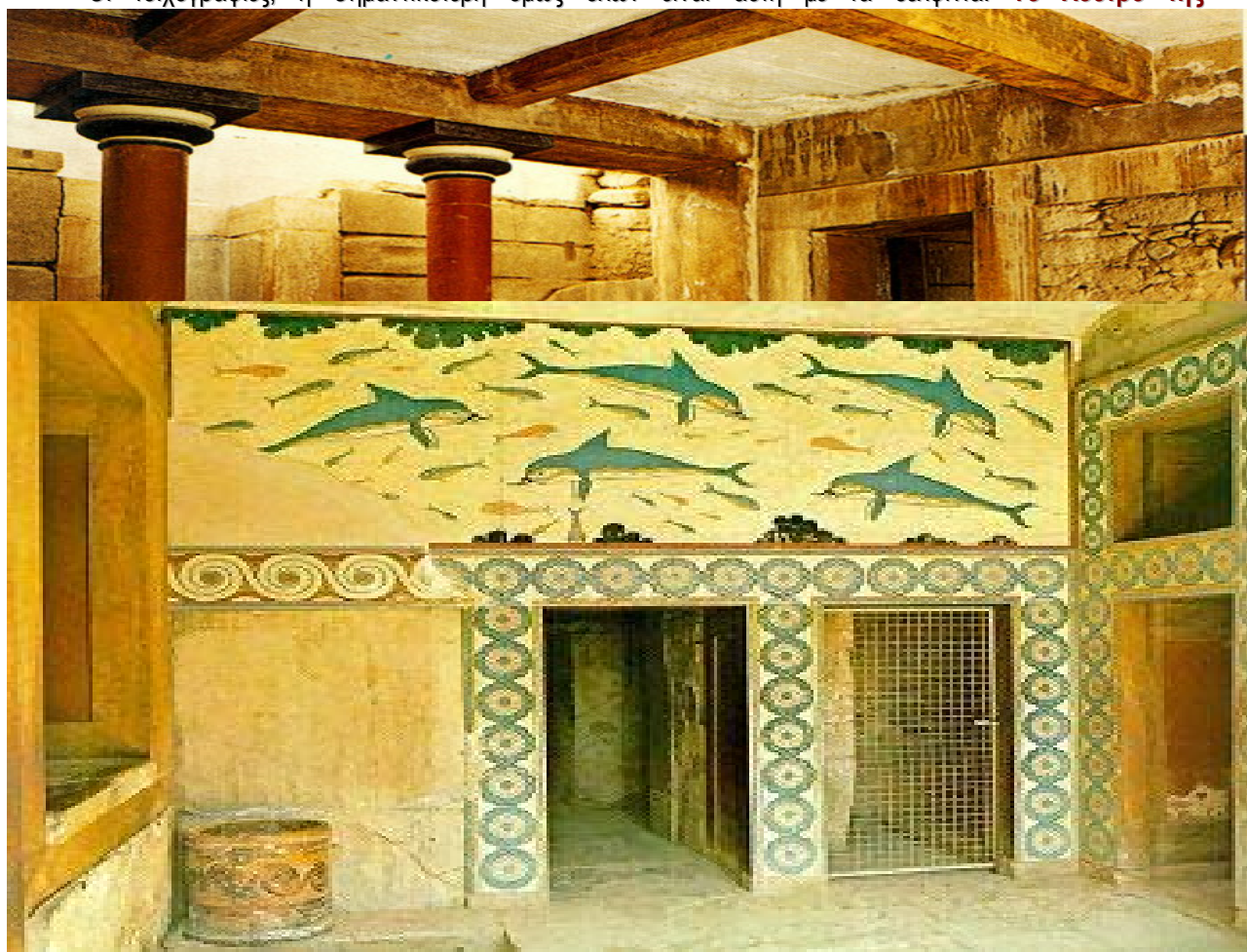
διαμερίσματα της ανατολικής πλευράς του ανακτόρου. Σύμφωνα με μια θεωρία σε αυτήν γίνονταν θρησκευτικές

τελετές και ταυρομαχίες, κάποιοι άλλοι ισχυρίζονται ότι επρόκειτο για τον χώρο, όπου η Αριάδνη συνήθιζε να χορεύει.

● ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΔΩΜΑΤΙΑ

Στην ανατολική πλευρά της Κεντρικής Αυλής βρίσκονταν τα **Βασιλικά Διαμερίσματα**(*φωτογραφία κάτω*). Αυτά συνδέονταν μεταξύ τους με το Μεγάλο Κλιμακοστάσιο, ένα από τα σημαντικότερα αριστουργήματα Μινωικής αρχιτεκτονικής. Το ανάκτορο στη πλευρά αυτή είχε πέντε ορόφους από γύψινα σκαλοπάτια που οδηγούσαν στο ισόγειο και στην κυρίως Αίθουσα της Στοάς. Ο φωταγωγός εδώ χρησίμευε για τον φωτισμό των δωματίων που βρίσκονταν στα χαμηλότερα πατώματα.. Τέτοιου είδους στοές και φωταγωγούς συναντά κανείς πολύ συχνά στη Κνωσό.

Οι τοιχογραφίες, η σημαντικότερη όμως όλων είναι αυτή με τα δελφίνια. **Το Λουτρό της**

Βασίλισσας(*φωτογραφία κάτω*) διέθετε μια πλήρη μπανιέρα και η υδραυλική εγκατάσταση της Τουαλέτας και το αποχετευτικό της σύστημα ήταν εκπληκτικά για την εποχή εκείνη. Αριστερά του Λουτρού ξεκινά ένας σκοτεινός διάδρομος που οδηγεί προς την Κεντρική Αυλή. Σε ένα σκοτεινό δωμάτιο αυτού του διαδρόμου βρέθηκε μια πλήρη πινακίδα με καταλόγους γυναικείων και ανδρικών ονομάτων. Συνεχίζοντας στο διάδρομο θα δείτε μια σκάλα που οδηγεί στα επάνω διαμερίσματα. Κάτω από αυτή τη σκάλα βρέθηκε το περίφημο αγαλματάκι από ελεφαντόδοντο, ο λεγόμενος «Ταυροκαθάπτης» (εκτίθεται στο Μουσείο Ηρακλείου).

Η "**Οικία των Τοιχογραφιών**" (15,14ος-12ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται ΒΔ του Ανακτόρου και πρόκειται για μικρού μεγέθους οικία αστικού τύπου με πλούσιο εσωτερικό τοιχογραφημένο διάκοσμο. (αριστερή φωτογραφία)

Η "**Νότια Οικία**" (17ος-15ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται νότια του ανακτόρου. Πρόκειται για ιδιωτική αστική οικία, τριόροφη με δεξαμενή καθαρμών και υπόστυλη κρύπτη.

Ο "**Βασιλικός Τάφος-Ιερό**" βρίσκεται 600 μ. περίπου Ν. του ανακτόρου. Επικοινωνούσε με την Οικία του Αρχιερέα με πλακόστρωτο δρόμο. Φαίνεται ότι εδώ είχε ταφεί κάποιος από τους τελευταίους βασιλιάδες της Κνωσού (17ος- 14ος αιώνας π.Χ.). Χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά στοιχεία είναι η είσοδος με αυλή, στοά και ένα μικρό προθάλαμο και υπόστυλη κρύπτη με δύο πεσσούς.

Το "**Καραβάν Σεράι**" (Ξενώνας) βρίσκεται νότια του ανακτόρου και θεωρήθηκε χώρος υποδοχής και διαμονής επισκεπτών με αίθουσα που περιείχε τοιχογραφίες και λουτρό. (μέρος της τοιχογραφίας στην αριστερή φωτογραφία)

Η "**Ανεξερεύνητη Οικία**" (14ος-12ος αιώνας π.Χ.) βρίσκεται ΒΔ του ανακτόρου. Έχει ιδιωτικό-βιοτεχνικό χαρακτήρα. Πρόκειται για ορθογώνιο κτήριο με κεντρική αίθουσα με 4 πεσσούς, διαδρόμους, αποθήκες και κλιμακοστάσιο.

Η "**Έπαυλη του Διονύσου**" (2ος αιώνας μ.Χ.) είναι ιδιωτική ρωμαϊκή περίστυλη οικία με θαυμάσια ψηφιδωτά δάπεδα του ψηφοθέτου Απολλινναρίου, που εικονίζουν το Διόνυσο. Έχει και ιδιαίτερους χώρους Διονυσιακής λατρείας.

Ωράριο

Καθημερινά: 08.30-15.00

Τιμές εισιτηρίων

- ❖ Γενική είσοδος 6€
- ❖ Μειωμένη είσοδος 3€*

*Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στην ιστοσελίδα

www.culture.gr

20

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΟΥ ΜΙΝΩΑ

Το δακτυλίδι προέρχεται από παλαιές ανασκαφές της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής, στους Μινωϊκούς τάφους του Μαύρου Σπήλιου Κνωσού. Το δακτυλίδι είναι από απόφιο χρυσάφι και έχει βάρος 32 γραμμάρια. Ο δακτυλικός αποτελείται από 4 στεφάνια με μικρούς κόκκους, ενώ στο κέντρο υπάρχει ένα μεγάλο στεφάνι, με μεγάλους κόκκους. Στην σφενδόνη του δακτυλίου, η οποία έχει μέγεθος 3.55 χ2.35 υπάρχει η παράσταση, η οποία χωρίζεται σε δυο επίπεδα: στο χαμηλότερο, στο οποίο υπάρχει μια θάλασσα και το διασχίζει ένα πλοίο. Μέσα στο πλοίο υπάρχει μια γυναικεία μορφή, η οποία πιθανώς κάνει κουπί, ενώ υπάρχει και μια διμερής κατασκευή με κάτι σαν βωμό από πάνω. Το πλοίο από τη μια μεριά απολήγει σε κεφάλι ζώου και από την άλλη μεριά σαν κάλυκας με τρία φύλλα. Στο αριστερό τμήμα της ακτής παρουσιάζεται μια τριμερής κατασκευή, στην κορυφή της οποίας απεικονίζεται ένα δέντρο. Το δέντρο αυτό τραβιέται προς τα κάτω από μια μορφή. Στο κέντρο εικονίζεται ένα χτίσμα, πιθανώς βωμός, πάνω στο οποίο φύεται ένα δέντρο. Και αυτό το δέντρο το τραβάει μια άλλη μορφή, μικρότερη από την προηγούμενη, πιθανώς ανδρική. Στο δεξί άκρο της ακτής βλέπουμε μια γυναικεία φιγούρα, η οποία είναι καθισμένη σε μια τριμερής κατασκευή με κέρατα στη κορυφή. Ανάμεσα στην αριστερή και

κεντρική μορφή υπάρχει μια μικρή γυναικεία φιγούρα που ανεβαίνει ή κατεβαίνει από τον ουρανό. Ο Evans πιστεύει ότι το θέμα της παράστασης είναι η κίνηση της μινωικής θεάς από ένα βραχώδες ιερό σε ένα άλλο, διαμέσου της θάλασσας. Και η θεά αυτή είναι η γυναικεία, ντυμένη, μορφή, που κάθεται στον βωμό με τα κέρατα καθοσίωσης στα δεξιά της εικόνας. Η μορφή, που βρίσκεται στα αριστερά και τραβάει το δέντρο, είναι το θηλυκό της ανθρώπινης ύπαρξης. Η κεντρική ανδρική μορφή είναι γυμνή, εκτός από μια ζώνη που φοράει στη μέση της. Την βλέπουμε στην παράσταση να τραβάει επίσης ένα δέντρο. Η πράξη αυτή, της δειρολατρίας, είναι κάτι το συνηθισμένο στη μινωική θρησκεία. Οι Μινωίτες, μετέδιδαν μια συγκεκριμένη ιερότητα στα δέντρα και τα θεωρούσαν πηγή ζωής και αναγέννησης. Τα δέντρα αυτά συνδέονται με κάποιο ιερό ή βωμό. Στα δεξιά, όπως κοιτάζουμε την παράσταση, της αντρικής μορφής υπάρχει ένα σημάδι. Ο Evans πιστεύει ότι πρόκειται για ένα φλασκί, στο οποίο η ανδρική μορφή βάζει το χυμό από το κλαδί του δέντρου που τραβάει. Το φλασκί αυτό η ανδρική μορφή πρόκειται να το προσφέρει στην θεότητα, η οποία έχοντας διασχίσει τη θάλασσα, έχει φτάσει στο νέο της σπίτι. Μέσα στη θάλασσα βρίσκεται ένα πλοίο και πάνω στο πλοίο μια γυναικεία μορφή και ένας διμερής βωμός με κέρατα καθοσίωσης σε κάθε τμήμα του.

ΛΕΒΗΝ

Ο χώρος πρωτοκατοικήθηκε κατά τη νεολιθική και πρωτομινωική περίοδο (3η χιλιετία π.Χ.). Στην ύστερη κλασική εποχή (αρχές 4ου αιώνα π.Χ.) οι Γορτύνιοι ίδρυσαν στο λιμάνι το ιερό του Ασκληπιού. Στη διάρκεια του φοβερού σεισμού του 46 π.Χ. η πόλη καταστράφηκε, γρήγορα όμως ανοικοδομήθηκε. Οι ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή στα 1900, 1910, και 1912-1913, οπότε και

αποκαλύφθηκε το ιερό και τα άλλα κτήρια. Εκτοτε καμία ανασκαφή δεν έγινε μέσα στην αρχαία πόλη, πραγματοποιήθηκαν όμως έρευνες και ανασκαφές

τα τελευταία χρόνια από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, οι οποίες αποκάλυψαν το μινωικό οικισμό και τους τάφους.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα μινωικής προέλευσης είναι:

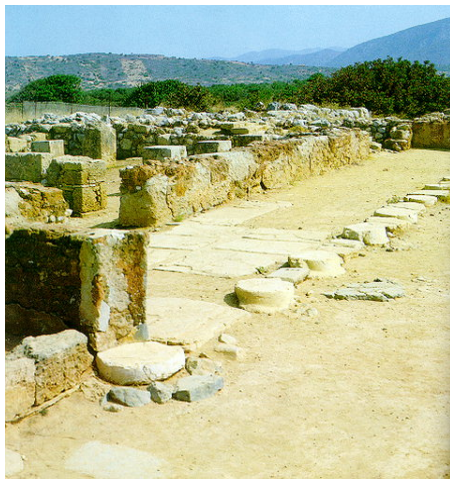
Πρωτομινωικός οικισμός (2600-2000 π.Χ.) εντοπίστηκε στο χαμηλό λόφο Αγκιναροπάπουρο. Το **Νυμφαίο** βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της βόρειας στοάς. Είναι δωμάτιο με δύο πλινθόκτιστες αψίδες. Οι δύο μεγάλες **πλινθόκτιστες δεξαμενές** χρησίμευαν ίσως για θεραπευτικά λουτρά

ΜΑΛΙΑ

Η παρουσία του ανθρώπου στα Μάλια κατά την Νεολιθική εποχή (6000-3000 π.Χ.) μαρτυρείται μόνο από όστρακα (τμήματα πήλινων αγγείων). Η κατοίκηση στην περιοχή υπήρξε συνεχής από τα μέσα της 3ης χιλιετίας ως το τέλος της προϊστορίας. Εντοπίστηκαν σπίτια προανακτορικού οικισμού (2500-2000 π.Χ) κάτω από το ανάκτορο και ταφές της ίδιας εποχής κοντά στη θάλασσα. Γύρω στα 2000-1900 π.Χ. πρωτοκτίζεται το ανάκτορο. Ο ήδη ισχυρός οικισμός, από τον οποίο σώζονται συνοικίες γύρω από το ανάκτορο, μετατρέπεται σε ανακτορικό κέντρο-πόλη. Το ανάκτορο καταστρέφεται γύρω στα 1700 π.Χ και ανοικοδομείται γύρω στα 1650 π.Χ., στην ίδια θέση και με το ίδιο βασικό σχέδιο του παλιού, ενώ λίγες αλλαγές έγιναν 50 χρόνια αργότερα. Η καταστροφή του νέου ανακτόρου σημειώθηκε την ίδια εποχή με την καταστροφή των άλλων μινωικών κέντρων, στα 1450 π.Χ. περίπου. Μικρή περίοδος ανακατάληψης υπήρξε τον 14ο-13ο αιώνα π.Χ.

Τα σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα των Μαλίων είναι:

Το μεγαλύτερο μέρος των ορατών σήμερα ερείπιών ανήκει στο νεοανακτορικό συγκρότημα, ενώ από το πρώτο ανάκτορο σώζεται τμήμα στα ΒΔ του συγκροτήματος και από την μετανακτορική εποχή ένα μικρό "λοξό" κτίσμα στη βόρεια αυλή. Η πρόσβαση σήμερα στο ανάκτορο γίνεται από την πλακόστρωτη δυτική αυλή, την οποία διασχίζουν ελαφρά υπερυψωμένοι διάδρομοι, οι λεγόμενοι "πομπικοί δρόμοι". Σε κάθε πλευρά του συγκροτήματος ανοίγονταν εισοδοί, κυριότερες όμως ήταν αυτές της βόρειας και νότιας πτέρυγας.

Το ανάκτορο (φωτογραφία αριστερά) οργανώνεται γύρω από την κεντρική αυλή, που είχε στοές στη βόρεια και ανατολική πλευρά της και ένα βωμό στο κέντρο της. Το σημαντικότερο και μεγαλύτερο τμήμα του ανακτόρου είναι η διώροφη δυτική πτέρυγα που περιλάμβανε χώρους ιερούς και επίσημους αλλά και εκτεταμένες αποθήκες. Σημαντικότεροι χώροι είναι η Loggia αίθουσα υπερυψωμένη, ανοιχτή προς την αυλή, μεγαλοπρεπής, που μαζί με τα δωμάτια στα δυτικά της σχετίζεται με τελετουργίες, η "κρύπτη των πεσσών" με τον προθάλαμό της που κι αυτή είχε θρησκευτικό χαρακτήρα, και ανάμεσά τους το μεγάλο κλιμακοστάσιο που οδηγούσε στον όροφο. Μια ακόμα μεγάλη κλίμακα που χρησίμευε ίσως και σαν θεατρικός χώρος βρίσκεται στα

ΝΔ

της

κεντρικής

αυλής.

Στη νότια πτέρυγα, που ήταν κι αυτή διώροφη, περιλαμβάνονται χώροι κατοικίας ή φιλοξενίας, μικρό ιερό και η μνημειώδης πλακόστρωτη νότια είσοδος του ανακτόρου που οδηγούσε κατ' ευθείαν στην κεντρική αυλή. Τη ΝΔ γωνία του ανακτορικού συγκροτήματος καταλαμβάνουν οκτώ κυκλικές κατασκευές που χρησίμευαν για την αποθήκευση σιτηρών (σιτοβολώνες).

Την ανατολική πτέρυγα καταλαμβάνουν σχεδόν εξ' ολοκλήρου αποθήκες υγρών με πεζούλια, όπου τοποθετούνται οι πίθοι και σύστημα αυλακιών και συλλεκτήρων. Πίσω από τη βόρεια στοά της κεντρικής αυλής βρίσκεται η υπόστυλη αίθουσα και ο προθάλαμός της. Οι χώροι αυτοί στήριζαν στον όροφο αίθουσα ίδιων διαστάσεων που αναγνωρίστηκε ως αίθουσα τελετουργικών συμποσίων. Δυτικά των χώρων αυτών, πλακόστρωτος διάδρομος συνδέει την κεντρική αυλή με τη βόρεια, η οποία περιβάλλεται από εργαστήρια και αποθήκες, και τη ΒΔ αυλή ή αυλή του πύργου. Δυτικά

απ' αυτήν εκτείνονται οι επίσημοι χώροι που στο κέντρο έχουν την αίθουσα ακροάσεων με τα τυπικά μινωικά πολύθυρα και, πίσω απ' αυτήν, την δεξαμενή.

Γύρω από το ανάκτορο εκτείνεται η μινωική πόλη, από τις σημαντικότερες της Κρήτης.

Βόρεια της δυτικής αυλής βρίσκεται η δυσερμηνευτή "υπόστυλη κρύπτη", που σχετίστηκε με τα πρυτανεία των Ελληνικών χρόνων και η αγορά. Συνοικίες και μεμονωμένα σπίτια της πόλης έχουν ήδη ανασκαφεί, με σημαντικότερη τη συνοικία Ζ, τις οικίες Ε, Δα και Δβ και τη σημαντικότερη συνοικία Μ, που ανήκει στην εποχή των πρώτων ανακτόρων, καταλαμβάνει έκταση 3000 τ.μ. περίπου και αποτελεί το σπουδαιότερο σύνολο της παλαιοανακτορικής εποχής στην Κρήτη. Χώροι τελετουργικοί, επίσημοι, αποθηκευτικοί, παρασκευαστήρια και διάφορα εργαστήρια αναγνωρίστηκαν στα ασυνήθιστα εκτεταμένα κτήρια της συνοικίας αυτής, που φαίνεται πως διατηρούσε λειτουργίες παράλληλες με αυτές του ανακτόρου.

Κοντά στη βόρεια ακτή, ΒΑ του ανακτόρου, ανασκάφηκε η Παλαιοανακτορική νεκρόπολη με σημαντικότερο το μεγάλο ταφικό συγκρότημα του Χρυσόλακκου, στο οποίο βρέθηκε το περίφημο χρυσό [κόσμημα των μελισσών\(φωτογραφία\)](#).

23

ΛΙΘΟΣ ΜΑΛΙΩΝ

Στη νοτιοδυτική γωνία της κεντρικής αυλής, του Μινωικού ανακτόρου, δίπλα από την πλακόστρωτη είσοδο, υπάρχουν δύο επικοινωνούντες χώροι, που λειτουργούσαν σαν ιερό της νότιας πτέρυγας. Στον πρώτο χώρο που ήταν υπαίθριος, βρίσκεται ο μεγάλος κέρνος. Ο δεύτερος χώρος (προθάλαμος) ήταν σκεπασμένος, με μία κολόνα στη μέση του ανοίγματος προς τον πρώτο (ιερό).

Εδώ βρέθηκε πέτρινος βωμός με χαραγμένα σύμβολα (ιδεογράμματα), πήλινα αγγεία, θυμιατήρι και άλλα λατρευτικά σκεύη. (κατ'άλλους η πέτρα βρίσκεται σήμερα στο Μουσείο Ηρακλείου Κρήτης. Σαν πέτρωμα είναι ένα είδος διορίτη, που προέρχεται από κρυστάλλωση μάγματος μετά την έκρηξη. Είναι πέτρωμα μεσοκοκκώδες ως αδροκοκκώδες, συναντάτε σπάνια, έχει τις ίδιες περίπου φυσικές ιδιότητες, με τον γρανίτη και σκούρο χρώμα. Πάνω σ' αυτήν την πέτρα είναι γραμμένα τα <<ιερογλυφικά>> της εικόνας. Τα ιδεογράμματα αυτά μπορούμε να διαβάσουμε στην ελληνική, να ερμηνεύσουμε την γραφική τους παράσταση και να τα διαβάσουμε επίσης, με τις συλλαβικές αξίες των Κρητικών ιερογλυφικών βρέθηκε στους αγρούς έξω από το ανάκτορο Αν πάρουμε ένα-ένα γράμμα της επιγραφής θα έχουμε:

No1 = Ελληνικό φθογγόγραμμα Υ και ως ιδεόγραμμα παριστάνει το αλέτρι

No2 = E I και ως ιδεόγραμμα τριπλός κέρνος, όπου γινόταν σπονδή τριών υγρών, νερού-κρασιού-γάλατος. Το πιθανότερο όμως είναι να δείχνει βωμό, ο οποίος ήταν ψηλότερος από το έδαφος τρία σκαλοπάτια.

No3 = E, και γράφεται έτσι για λόγους μετρικής απαγγελίας

No4 = P και ως ιδεόγραμμα το κύπελλο που περιείχε κρασί

No5 = O και αρυβαλλοειδής λήκυθος που περιείχε νερό

No6 = (βητόσχημο E Κορίνθου, Μεγάρων, Αιτωλίας) = E, και τα μαστάρια αιγοπροβάτου = διπλός κέρνος που περιείχε γάλα αιγοπροβάτου για σπονδή. (Μαστάριον (αρχ) = 1) μικρός μαστός, 2) κύπελλο που έχει το σχήμα μαστού, 3) το μαστοειδές κάλυμμα τού άμβυκα. Εγκ. Πάπυρ-Λαρούς-Μπριταν.).

No7 = A και φαλλός

No8 = T E εδώ χρησιμοποιείται για λόγους μετρικής απαγγελίας

No9 = Λ και ξίφος μικρό

No10 = A

No11 = I και ως ιδεόγραμμα σιτάρι

No12 = TE , όπως Νο8

No13 = O, όπως Νο5

No14 = P και ως ιδεόγραμμα καθρέπτης όπου αντικατοπτρίζεται η ψυχή του νεκρού

No15 = E , όπως Νο6

No16 = I και αιχμή δόρατος

Έτσι η επιγραφή των δεκαέξι (16) <<ιερογλυφικών>> διαβάζεται:

Υ Ε Ι Ε Ρ Ο Ε Α Τ Ε Λ Α Ι Τ Ε Ο Ρ Ε Ι

Διαβάζουμε λοιπόν τις τέσσερις λέξεις αντίστροφα, και αφού ερμηνεύσουμε κάθε λέξη χωριστά, αντιγράφοντας από το λεξικό της εγκ. Παπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα, θα επιχειρήσουμε να μεταφράσουμε ολόκληρο το νέο κείμενο .

Ι Ε Ρ Ο - Ι Α Λ - Α Ε Ο Ρ Ε - Ι Ε Υ

(Ιερό του προπομπού (Ερμή) των ψυχών στον Άδη, γιέ.)

Ωράριο
Καθημερινά: 08.30-15.00
Αργίες ΚΛΕΙΣΤΑ

Τιμές εισιτηρίων

- ❖ Γενική είσοδος 4€
- ❖ Μειωμένη είσοδος 2€*

*Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στην ιστοσελίδα

www.culture.gr

ΤΥΛΙΣΟΣ

Οι οικίες της Τυλίσσου χτίστηκαν κατά την ΥΜ Ι περίοδο (16ος-15ος αιώνας π.Χ.), ενώ προσθήκες έγιναν στην οικία Α την ΥΜ ΙΙ (15ος-14ος αιώνας π.Χ.) και στην οικία Γ κατά την ΥΜ ΙΙΙ (14ος αιώνας π.Χ.). Ο χώρος καταστράφηκε από πυρκαγιά τον 14ο αιώνα π.Χ. Επάνω από τα μινωικά κτίσματα βρέθηκαν άλλα ιστορικών χρόνων.

Σημαντικότερα Μνημεία ή Αρχιτεκτονικά σύνολα:

Η Οικία Α είναι η μεγαλύτερη από τις τρεις οικίες που ανασκάφηκαν. Η μνημειώδης είσοδος με τους δύο πεσσούς βρίσκεται στα ανατολικά. Το νότιο τμήμα της οικίας περιλαμβάνει την αίθουσα με το πολύθυρο, κρύπτη με πεσσό και τη δεξαμενή καθαρμών. Στο βόρειο τμήμα βρίσκονται οι αποθήκες. **Η Οικία Β** έχει ορθογώνιο σχήμα και περιλαμβάνει συνολικά 21 χώρους, μεταξύ των άλλων προθάλαμο, κατοικία θυρωρού, κλιμακοστάσιο, υπαίθρια αυλή, κουζίνα ή εστία, **Η Οικία Γ** έχει ανάλογη κατασκευή με τις δύο προηγούμενες. Έχει 23 χώρους συνολικά που περιλαμβάνουν τρεις κλίμακες οδηγούσαν στον άνω όροφο. Στη ΒΑ γωνία σώζεται η δεξαμενή Δ (ΥΜΙΙΙ 14ος-11ος αιώνας π.Χ.). **Πήλινοι σωλήνες υδραγωγείου** βρέθηκαν 38 μ. ΒΔ της οικίας Γ. Μετέφεραν το νερό της σημερινής πηγής του Αγ.Μάμα που υδρεύει και σήμερα το χωριό.

* οι τιμές εισιτηρίων και το ωράριο είναι παρομοίως με τον αρχαιολογικό χώρο των Μαλίων.

25

ΦΑΙΣΤΟΣ

Η Φαιστός ήταν η δεύτερη πιο σημαντική Μινωική πόλη, μετά τη Κνωσό. Σε απόσταση 63 χλμ. από το Ηράκλειο, το παλάτι της Φαιστού (*φωτογραφία*) δεσπόζει πάνω σε λόφο με εντυπωσιακή θέα την πεδιάδα της Κάτω Μεσαράς και τον Ψηλορείτη. Η Φαιστός ήταν κατά την αρχαιότητα κέντρο του Μινωικού πολιτισμού και μια από τις σπουδαιότερες μινωικές πόλεις της εποχής εκείνης. Σύμφωνα με τη μυθολογία, ιδρυτής και βασιλιάς της Φαιστού υπήρξε ο Ραδάμανθυς, υιός του Δία και αδελφός του Μίνωα της Κνωσού. Η περιοχή κατοικήθηκε από τη Νεολιθική εποχή, καθώς κάτω από ορισμένες αποθήκες βρέθηκαν τα θεμέλια νεολιθικών σπιτιών,

όπως επίσης εργαλεία, πέλεκεις και πήλινα ειδώλια εκείνης της περιόδου. Η Φαιστός ήταν η γενέτειρα του Επιμενίδα, ο οποίος θεωρούνταν ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας. Ήταν πόλη αυτόνομη, έκοβε τα δικά της νομίσματα και διατήρησε την ανεξαρτησία της μέχρι την Ελληνιστική εποχή. Την Μινωική εποχή υπήρξε σημαντικό οικονομικό, διοικητικό και εμπορικό κέντρο. Αυτή η πόλη-κράτος κυριάρχησε σε ολόκληρη τη Μεσαρά και είχε δυο λιμάνια, τα Μάταλα και τον Κομμό. Μια μινωική πόλη περίπου 50.000 κατοίκων κάλυπτε μια εκτεταμένη έκταση ακριβώς κάτω από το παλάτι. Ο Ιταλός αρχαιολόγος Frederico Halbherr άρχισε τις ανασκαφές του αρχαιολογικού χώρου το 1900 και έφερε στο φως δυο ανάκτορα, τα οποία είχαν χτιστεί σε δυο διαφορετικές περιόδους. Το πρώτο ανάκτορο χτίστηκε γύρω στο 1900 π.Χ. και καταστράφηκε πιθανόν από σεισμό το 1700 π.Χ. Ένα δεύτερο μεγαλοπρεπέστερο ανάκτορο αναγέρθηκε στη θέση του πρώτου αμέσως μετά, το οποίο καταστράφηκε και αυτό γύρω στο 1450 π.Χ. Ορισμένα από τα ερείπια του αρχαιολογικού χώρου ανήκουν στο πρώτο ανάκτορο, παρόλα αυτά τα πιο πολλά προέρχονται από το δεύτερο ανάκτορο. Η Φαιστός, τελειώνοντας, καταστράφηκε από τους Γορτύνιους γύρω στο 200 π.Χ.

Η κεντρική αυλή(φωτογραφία δεξιά) είναι ο πυρήνας του ανακτόρου. Γύρω από αυτήν βρίσκονται οι υπόλοιποι χώροι, όπως οι αποθήκες και το ιερό στα δυτικά, τα βασιλικά διαμερίσματα και η δεξαμενή ύδρευσης στα βόρεια και τα εργαστήρια στα ανατολικά. Δυτικά των αποθηκών βρίσκεται ο θεατρικός χώρος και ένα επίπεδο χαμηλότερα θα δείτε τους αποθηκευτικούς χώρους για τα σιτηρά της Παλαιοανακτορικής περιόδου. Η μοναδική στο είδος της Μεγάλη Σκάλα και τα επιβλητικά Προπύλαια αποτελούσαν την είσοδο προς το ανάκτορο. Παρόλο που δεν βρέθηκαν τοιχογραφίες, όπως στη Κνωσό, χρησιμοποιήθηκαν πολυτελή δομικά υλικά για την ανέγερση του, όπως αλάβαστρος, γύψος και μάρμαρο. Όπως και στη Κνωσό το σύστημα ύδρευσης του ήταν εξαιρετικό.

Στο ανάκτορο μπαίνει κανείς από τη Βορειοδυτική Αυλή, η οποία βρίσκεται βορειοδυτικά του αρχαιολογικού χώρου. Σκαλοπάτια οδηγούν σε ένα κατώτερο επίπεδο, την Δυτική Αυλή (τμήμα του πρώτου ανακτόρου), όπου ένας Πομπικός Διάδρομος οδηγεί στον Θεατρικό Χώρο. Ακριβώς μπροστά από τη Μεγάλη Σκάλα βρίσκεται η χαμηλότερη πρόσοψη του πρώτου ανακτόρου και τμήματα ενός ιερού. Το Θέατρο είχε οκτώ σειρές κερκίδων και χρησιμοποιούνταν πιθανόν για τελετές και χορούς. Στη δυτική πλευρά της Δυτικής Αυλής θα δείτε δύο πέτρινα φρεάτια της Παλαιοανακτορικής περιόδου (1900 π.Χ.), στα οποία πιθανόν να αποθηκεύονταν τα σιτηρά.

Η Μεγάλη Σκάλα(*φωτογραφία*), εκπληκτικό δείγμα μινωικής αρχιτεκτονικής, αποτελούνταν από δώδεκα αμφίκυρτα σκαλοπάτια, τα οποία δεν άφηναν τα νερά της βροχής να λιμνάζουν. Η σκάλα αυτή οδηγεί στα επιβλητικά Προπύλαια και σε μια υπαίθρια αυλή με τρεις κίονες. Αυτή είναι και η κυρίως είσοδος του ανακτόρου. Βόρεια των Προπυλαίων υπάρχει μια Περίστυλη Αυλή.

Μετά τα Προπύλαια μια σκάλα οδηγεί σε κατώτερο επίπεδο, στον Προθάλαμο Αποθηκών, μια μεγάλη αίθουσα με δυο κίονες, η οποία πιθανόν να χρησίμευε ως γραφεία των αποθηκών. Πίσω από τον Προθάλαμο Αποθηκών βρίσκονταν οι αποθήκες του ανακτόρου, όπου βρέθηκαν τεράστια πιθάρια για τη φύλαξη ελαιόλαδου, αλλά και άλλων προϊόντων. Ένας διάδρομος χώριζε τις αποθήκες από το Ιερό του ανακτόρου, ένα συγκρότημα δωματίων με θρανία, δεξαμενή καθαρμών και κρύπτες με πεσσούς.

Η απομονωμένη Ανατολική Πτέρυγα είναι ανεξάρτητη από το υπόλοιπο ανάκτορο και θεωρήθηκε από τους επιστήμονες πριγκιπική κατοικία. Έχει φωταγωγό, δεξαμενή καθαρμών, κιονοστοιχία και κήπο. Βόρεια της Κεντρικής Αυλής βρίσκεται η Επίσημη Πύλη, η οποία οδηγεί στη Βόρεια Αυλή και μετά από αυτή στα Βασιλικά Διαμερίσματα. Το Μέγαρο της Βασίλισσας και το Μέγαρο του Βασιλιά ήταν δωμάτια με μεγαλοπρεπή και πολυτελή διακόσμηση, όπου χρησιμοποιήθηκαν υλικά όπως αλάβαστρος και μάρμαρο. Τα δωμάτια αυτά διέθεταν φωταγωγούς, κιονοστοιχίες, δεξαμενή καθαρμών, ωραία δάπεδα και λουτρό. Βόρεια από τα Βασιλικά Διαμερίσματα βρίσκεται ένα κτίριο με περίεργη διαρρύθμιση (Πρωτοανακτορικής περιόδου), το λεγόμενο Αρχείο. Σε ένα χώρο με τετράγωνες θήκες βρέθηκε ο περίφημος Δίσκος της Φαιστού. Ανατολικά του αρχαιολογικού χώρου βρίσκονταν τα εργαστήρια του ανακτόρου.

Ωράριο
Καθημερινά: 08.30-15.00
Αργίες ΚΛΕΙΣΤΑ

Τιμές εισιτηρίων

- ❖ Γενική είσοδος 2€
- ❖ Μειωμένη είσοδος 1€*

*Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στην ιστοσελίδα www.culture.gr

❖ ΜΙΚΡΟΤΕΡΕΣ ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ (ΣΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ)

1) Βιάννος: Η Βιάννος ή Βιέννος βρίσκεται κάτω από τη σημερινή Επάνω Βιάννο. Η Βιάννος ήταν αυτόνομη πόλη, όπως συνάγεται από τα νομίσματά της, που έφεραν γυναικεία κεφαλή και άνθος. Στα Γαλανά Χαράκια της περιοχής ο Ν.Πλάτων ανάσκαψε 2 τάφους σε κοιλοότητες βράχων με 30 ταφικούς πίθους και αγγεία πρωτομινωικής ΙΙΙ και μεσομινωικής Ι εποχής. Στην ίδια περιοχή, σε ύψωμα, ανασκάφηκε οικία μεσομινωική με τέσσερα δωμάτια, διαδρόμους, αυλές. Καταστράφηκε πιθανώς από φωτιά, και σε μερικές οικίες πρέπει να υπήρχε άνω όροφος με ξύλινες σκάλες.

2) Αρκάδες (Αρκαδία). Στη θέση Προφ. Ηλίας του χωριού Αφρατί Πεδιάδος. Ανασκαφή που έγινε στη θέση αυτή το 1924 έδωσε πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία και έριξε αρκετό φως και στην πρωιμότερη ιστορία της πόλης. Αποκαλύφθηκαν πολλές κατοικίες καθώς και το νεκροταφείο της με μεγάλους θολωτούς τάφους που συνεχίζουν τη μινωική κληρονομιά.

3) Είνατος. Μικρή μινωική πόλη της Κρήτης, στις νότιες ακτές του νησιού, στον Κόλπο Τσούτσουρο (μεθόριος Ηρακλείου – Λασιθίου) στις εκβολές του χειμάρρου Μίντρη. Εκεί αποκαλύφθηκαν αρχαία ερείπια από τα οποία ένα μέρος βρίσκεται μέσα στη θάλασσα. Στην Είνατο υπήρχε λατρεία της Ειλειθυίας Εινατίας ή Βινατίας, της οποίας το ιερό ίσως βρισκόταν στην κορυφή ενός κοντινού λόφου, όπου σήμερα βρίσκεται η βυζαντινή εκκλησιά της αγίας Ελένης.

4) Ελεύθερνα. ΒΔ. του σημερινού χωριού Πρινές Μυλοποτάμου. Αναφέρονται και τρεις αρχαιότερες ονομασίες: **Σάντρα (Σάτρα)**, αναγόμενη στην εποχή των Πελασγών, **Άωρος** από τη νύμφη Αώρα και **Απολλωνία** από τον πολιούχο θεό της πόλης Απόλλωνα. Επικράτησε όμως η ονομασία Ελεύθερνα κατά μια άλλη από το επίθετο της Δήμητρας Ελευθούς. Πότε ιδρύθηκε η πόλη είναι άγνωστο. Η Ελεύθερνα ήταν αντίπαλος της Κνωσού, κατά τον εμφύλιο πόλεμο όμως των Κρητών, το 220 π.Χ., έγινε σύμμαχος της. Όταν οι δυο πόλεις πολιορκήθηκαν από τον αντίπαλο συνασπισμό των Κρητικών πόλεων και βοηθών των Αχαιών και Μακεδόνων, αναγκάστηκαν να προσχωρήσουν σε αυτούς. Μερικές περιέργες παραδόσεις σχετίζονται με την άλωση της πόλης από τους Ρωμαίους, αλλά η πλέον πειστική αναφέρει ότι η πόλη έπεσε μετά από προδοσία. Στην Ελεύθερνα βρέθηκαν πολλές αρχαίες επιγραφές με περιεχόμενο νομικής φύσεως που μιλούν για τις σχέσεις καλλιτεχνών και πολιτείας. Μια επιγραφή της αρχαϊκής περιόδου περιέχει τη λέξη <<απαμία>>, που πιθανώς αναφέρεται στην καλλιεργήσιμη γη την οποία εκμεταλλεύονταν οι καλλιτέχνες και σχετίζεται με τη λέξη <<αφαμιώται>>, περισσότερο γνωστή από τη μεταγενέστερη γραπτή παράδοση.

5) Ηράκλειον. Το σημερινό Ηράκλειο Έχει λιμάνι και νερό. Σε απόσταση 20 σταδίων βρίσκεται η πόλη Κνωσός, και δυτικά σε απόσταση 40 σταδίων βρίσκεται νήσος. Αυτή ονομάζεται νήσος του Διός. Από το Ηράκλειο στη Χερρόνησο η απόσταση είναι πάλι 100 σταδίες.

6) Λύκτος. Μεταξύ των σημερινών χωριών Ξιδάς-Ασκοί- Κασταμονίτσα. Πόλη της αρχαίας Κρήτης, που ήταν χτισμένη στο λόφο, παρακλάδι της Δίκτης, και βρισκόταν νοτιοανατολικά της Κνωσού, 39 χιλ. από το Ηράκλειο (κοντά στο χωριό Ξιδάς) σε μικρή απόσταση από το Λυβικό πέλαγος. Περιλάμβανε στην περιοχή της τα νησιά Μινώα και Στρογγύλη και σε αυτήν ανήκαν οι πόλεις Μίλατος και Λυκτία Αρσινόη. Επίκειό της ήταν η Χερσόνησος. Η πόλη πήρε το όνομά της από το Λύκτο, γιο του Λυκάονα, που ήταν και ιδρυτής της και επονομάστηκε Λύττος (ψηλή), επειδή ήταν χτισμένη σε υψηλό μέρος, δηλαδή σε βουνό.

7) Μάταλλον (Μάταλλα). Κατά τους προϊστορικούς χρόνους υπήρχε πιθανότατα λιμάνι της Φαιστού. Στην περιοχή σώζονται σποραδικά ευρήματα από τον 4ο π.Χ. αιώνα και εξής. Στους ασβεστολιθικούς όγκους που υψώνονται στα βόρεια και νότια του όρμου έχουν ανασκαφεί περισσότεροι από 100 θάλαμοι που χρησίμευαν ως νεκρικοί θάλαμοι για σαρκοφάγους. Από τις λιμενικές εγκαταστάσεις δεν σώζεται τίποτε. Η ονομασία Ματαλία είναι του Πλίνιου.

8) Μίλητος. Μίλατος Μεραμπέλλου. Η Μίλατος άκμασε από τους κλασικούς ως τους ελληνοιστικούς χρόνους, όποτε καταστράφηκε από τους Λυκτίους (200 περίπου π.Χ.) Στην περιοχή της πάντως έχουν ανακαλυφθεί αντικείμενα μινωικής τέχνης, καθώς και μυκηναϊκοί τάφοι και δοχεία μυκηναϊκού ρυθμού, στοιχεία που υποδηλώνουν και προϊστορικό παρελθόν. Η αρχαία πόλη φαίνεται ότι βρισκόταν στο σημερινό λόφο Καστέλλο.

9) Πριανσός. Η Πριανσός ήταν σπουδαία πόλη, όπως φαίνεται από το πλήθος των νομισμάτων της, που είχε εκδώσει σαν αυτόνομη πόλη. Σε αυτά εικονίζεται η Υγεία με χιτώνα καθισμένη, το δεξί της χέρι αγγίζει ένα φίδι, στο πίσω μέρος παριστάνεται ο Ποσειδώνας με την τρίαινα και γύρω η λέξη ΠΡΙΑΝΣΙΕΩΝ.

Τα πρώτα μινωικά νομίσματα κόπηκαν το 300π.χ. Ονομάζονται σβόρωνοι. Παρακάτω παραθέτουμε ορισμένα νομίσματα, από διαφορές μινωικές περιοχές, με συμπληρωματική επεξήγηση δίπλα σε κάθε φωτογραφία.

Νόμισμα από τη Γόρτυνα, το οποίο απεικονίζει την Ευρώπη, καθισμένη πάνω σε ένα δέντρο(πιθανολογείται ότι είναι ελιά) και έναν ταύρο, σύμβολο του μινωικού πολιτισμού

Νόμισμα από τη Γόρτυνα, το οποίο απεικονίζει από την μια πλευρά τον θεό Δία και από την άλλη πλευρά την αρπαγή της Ευρώπης από τον Δία, εμπνευσμένο από την ελληνική μυθολογία.

Νόμισμα από τη Γόρτυνα, το οποίο απεικονίζει τον βασιλιά Μίνωα, από την μια πλευρά, και από την άλλη ένα μινωική πολεμιστή, πιθανών γυμνό.

Νόμισμα από τη Φαιστό, το οποίο απεικονίζει τον Ταλώ και ένα θήραμα, πιθανόν ελάφι ή ταύρο.

Νόμισμα από τη Κνωσό, το οποίο απεικονίζει μια γυναικεία μορφή, γεγονός που αποδεικνύει την σημασία που έδειχναν οι μινωίτες στις γυναίκες, και τον λαβύρινθο.

Νόμισμα από την Κνωσό, το οποίο απεικονίζει τις δυο ηγέτιδες μορφές τής ελληνικής μυθολογίας, την Ήρα και τον Δία.

Νόμισμα από τη Κνωσό, το οποίο δείχνει από την μια μεριά την θεά Δήμητρα και από την άλλη έναν ταύρο.

Νόμισμα τής Φαιστού, στο οποίο παριστάνεται από την μια πλευρά, έναν πολεμιστή και από την άλλη, για ακόμα μια φορά ένας ταύρος.

*Υπάρχει μια μεγάλη συλλογή από μινωικά νομίσματα στο Αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου.

iii) Υστερομινωική (1580-1200π.χ).

Η τρομερή έκρηξη του ηφαιστείου τής Θήρας που σημειώθηκε γύρω στο 1400π.χ, σήμαινε οριστικά το τέλος τής μινωικής αυτοκρατορίας. Την φυσική καταστροφή έρχεται να συμπληρώσει ευθύς αμέσως η εισβολή των Αχαιών από την Πελοπόννησο. Ο σεισμός δημιούργησε ευνοϊκές συνθήκες για τους εισβολείς και σε μικρό χρονικό διάστημα οι μινωικές πόλεις δέχονται καινούργιους κατακτητές.

Ο πληθυσμός θα δοκιμαστεί και θα αποδεκατιστεί στην προσπάθεια του να αντισταθεί στους εισβολείς. Πολλοί κατέφυγαν στα ορεινά και δυσπρόσιτα μέρη του νησιού, ιδιαίτερα στα ανατολικά, όπου για πολλούς αιώνες διατηρήσαν την γλωσσά και τον πολιτισμό τους. Είναι οι γνωστοί Ετεοκρήτες, δηλαδή οι γνήσιοι Κρήτες*. Στην Πραισό βρεθήκαν επιγραφές, που χρονολογούνται από τον 3^ο αιώνα π.χ γραμμένες με ελληνικούς χαρακτήρες.

Μετά το 1400π.χ δεν κτίζονται ανάκτορα στην Κνωσό, που χάνει και την πρωτεύουσα θέση τής μεταξύ των Κρητικών πόλεων. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι τώρα αναπτύσσονται κέντρα στη δυτική Κρήτη, τα οποία δεν ήταν γνωστά κατά τους μινωικούς χρόνους(Πολυρρηνία, Κυδωνία, Κολυμπάρι..). Αυτό οφείλεται πιθανότατα, στην γειτνίαση τής δυτικής Κρήτης με την Πελοπόννησο και στην ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων.

Η διοικητική οργάνωση τής Κρήτης προσαρμόζεται σε μυκηναϊκά πρότυπα. Η οικονομία παρά την κάμψη που υπέστη στηρίζεται ακόμη στην παραγωγή ελιάς, λαδιού, κρασιού, μελιού, αρωματικών φυτών. Από τις τέχνες μονό η χαλκουργία και κυρίως η κατασκευή οπλών γίνεται με επιτυχία.

*Ετεοκρήτες (από το ετεός + Κρήτη) δε σημαίνει οι μη Έλληνες ή οι βάρβαροι πρώτοι κάτοικοι της Κρήτης, όπως ερμηνεύουν πολλοί, αλλά οι πιο παλιοί από αυτούς που ήρθαν και κατοίκησαν στην Κρήτη (= οι Γορτύνιοι και οι Κύδωνες, σύμφωνα με τον Πausανία).

ΔΩΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1100-69 Π.Χ)

Ανάμεσα στο 1125-1120π.χ χρονολογείται η μυκηναϊκή καταστροφή. Ευθύς μετά την καταστροφή αυτή, ομάδες προσφυγών κατέφυγαν στην Κρήτη και στην Κύπρο όπως μαρτυρούν τα αγγεία του λεγομένου ρυθμού <<του σιτοβολώνου>>. Γίνεται φανερό ότι ένας πολιτισμός μεταβάλλεται, επηρεάζοντας όλες τις εκδηλώσεις τής ζωής. Το έθιμο τής καύσης των νεκρών, η χρήση σιδηρού, οι νέοι τρόποι αμφίεσης(τα θέση του πολύπτυχου μινωικού φορέματος παίρνει τώρα ένα απλούστερο φόρεμα, το οποίο συγκρατείται στους ώμους με πόρπη. Η δωρική εισβολή στην Κρήτη, πρέπει να είχε ακόμη πιο καταστρεπτικά αποτελέσματα: υπάρχουν ενδείξεις για φυγή πληθυσμών στα μικρασιατικά παράλια, ενώ η Κνωσός και άλλες μεγάλες πόλεις παραδίδονται στις φλόγες.

ΔΩΡΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Κατά την μυθολογική παράδοση, ο Τεύταμος, ο γιος του Δώρου, του γενάρχη των Δωριέων, ίδρυσε την πρώτη δυναστεία στην Κρήτη, μια μόλις γενιά έπειτα από την ίδρυση των δωρικών κέντρων στη Πελοπόννησο. Ο Πόλλης και ο Δέλφος από την Σπάρτη και ο Αλθαιμένης από το Άργος φαίνονται ως οι πρώτοι άποικοι, συμφωνά πάντα με την μυθολογία.

Οι πρώτοι αιώνες τής δωρικής Κρήτης είναι εποχή πολύ σκοτεινή. Μια από τις άμεσες πολιτικές συνέπειες τής δωρικής εισβολής πρέπει να ήταν η κατάργηση τής παραδοσιακής πατριαρχικής βασιλείας. Είναι

χαρακτηριστικό, ότι μετά την δωρική εισβολή, δεν αναφέρεται στην Κρήτη, παρά μοναχά ένας βασιλιάς, ο Ετέαρχος στην Οαζό(σημερινή Αζό Μυλοποτάμου.)

Τα λείψανα τής τέχνης είναι φτωχά και απλά. Η πιο χαρακτηριστική μεταβολή είναι η παρουσία του γεωμετρικού ρυθμού. Τα αγγεία γίνονται τώρα με γεωμετρικά σχήματα, τρίγωνα, ρόμβους, σταυρούς...

ΔΑΙΔΑΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ο 8ος και 7ος αιώνας π.χ(Δαιδαλική περίοδος) επεφερε εντυπωσιακή δραστηριότητα τόσο στο νησί όπως και σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο. Οι Κρήτες στράφηκαν πάλι στη θάλασσα, που για 3 αιώνες την είχαν λησμονήσει, και ανέπτυξαν το θαλάσσιο εμπόριο και τους αποικισμούς. Οι νεότερες έρευνες απέδειξαν ότι οι Κρήτες πρέπει να θεωρούνται από τους προδρόμους τής μεγάλης αποικιακής εξάπλωσης των Ελλήνων. Από το 735π.χ οι Κριτές ίδρυσαν αποικίες στην Σικελία, στην Ετρουρία και στα παράλια τής Γαλλίας.

Ανάλογη είναι και η αναβίωση τής τέχνης. Οι δυο αιώνες είναι εποχή καλλιτεχνικής άνθησης στην Κρήτη, αλλά χωρίς συνεχεία. Χαρακτηριστικοί είναι οι μεγάλοι πίθοι που διακοσμούνται με ανάγλυφες επίθετες μορφές που παράγονται σε μήτρες και στη συνέχεια ενσωματώνονται στο άψητο ακόμα αγγείο.(φωτογραφία δεξιά) Στοιχεία ανατολίτικα υποτάσσονται στους νόμους τής ελληνικής αισθητικής και δημιουργείται έτσι μια νέα ιδιότυπη τέχνη. Η τέχνη ονομάζεται δαιδαλική, όχι από τον Δαίδαλο, αλλά από έναν ομώνυμό του δαιμόνιο καλλιτέχνη, στον οποίον η παράδοση αποδίδει την εύρεση των εργαλείων τής γλυπτικής και τη δημιουργία των πρώτων αγαλμάτων από μάρμαρο ή σπητή γη, καθώς και την τεχνική τής κατασκευής κούφιων αγαλμάτων από χαλκό.

πληθυσμών.

Στην Κρήτη έχουν ανακαλυφθεί πρώιμοι ναοί του 7ου και 8ου αιώνα με ιδιότυπα χαρακτηριστικά και με πλούσια πλαστική διακόσμηση, πράγμα άγνωστο ακόμη στους ναούς τής κυρίως Ελλάδας. Πρόκειται για τους ναούς τής Γόρτυνας, τής Δρήρου και του Πριονιά. Τρεις χάλκινες μορφές σε μικρά μεγέθη(40-80 εκ.), που βρεθήκαν στη Δρήρο και πιθανόν απεικονίζουν τους θεούς Απόλλωνα, Άρτεμη και Λητώ(φωτογραφία αριστερά). Η Δρήρος αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πόλεις της περιόδου. Η αγορά της, που παρουσιάζει κατάλοιπα μινωικής αρχιτεκτονικής, είναι συνεχόμενη με το ναό του Δελφινιού Απόλλωνα γεγονός που δείχνει ότι δεν υπάρχει πια διάκριση μεταξύ μινωικών και δωρικών πυρήνων στους οικισμούς του νησιού. Αυτή η εξέλιξη προϋποθέτει τη συγχώνευση του μινωικού με το δωρικό στοιχείο και τον εξελληνισμό των αυτοχθόνων

Κατά την περίοδο αυτή εγκαταλείπονται οι μικρές διαστάσεις των παραδοσιακών ιερών. Ο ναός του Δελφινιού Απόλλωνα της Δυρού έχει αποκτήσει αρκετό μέγεθος και η επίπεδη στέγη του στηρίζεται σε δύο κίονες που πλαισιώνουν την κεντρική εσχάρα. Μία εξέλιξη στη αρχιτεκτονική των ναών παρουσιάζεται στον Α ναό του Πριονιά με την κατασκευή δίριχτης στέγης που χαρίζει στο οικοδόμημα ύψος και μεγαλοπρέπεια.(φωτογραφία κάτω: τμήμα τής ζωφόρου του ναού του Πριονιά). Γενικά και η αρχιτεκτονική των ναών, όπως και η τέχνη της περιόδου, είναι επηρεασμένη από ανατολικά στοιχεία που συνδυάστηκαν με την ντόπια

παράδοση και έδωσαν εντυπωσιακά οικοδομήματα με πλούσια πλαστική διακόσμηση(φωτογραφία αριστερά: αναγματίδιο από την Δρηρό)

Οι πιο γνωστοί Κρήτες της περιόδου αυτής που διακρίθηκαν και έξω από το νησί είναι ο μάντης Επιμενίδης και ποιητής και μουσικός Θαλήτας ο Γορτύνιος. Ο Επιμενίδης, για τον οποίο διαδιδόταν ανεξήγητοι και μυστηριώδεις μύθοι, κατατασσόταν στους επτά σοφούς της αρχαιότητας. Η φήμη του ήταν τόσο μεγάλη ώστε κλήθηκε από τους Αθηναίους για να καθάρει την πόλη από το Κυλώνειο άγος το 612 π.Χ.

Το παράδοξο του Επιμενίδη

Ο Επιμενίδης (6^{ος} αιώνας π.Χ.) ήταν Κρητικός σοφός και συγκεκριμένα από την Φαιστό. Ωστόσο έζησε κυρίως στην Κνωσό. Ο Επιμενίδης είναι ένας από τους πιο "περιέργους" φιλοσόφους και αυτό γιατί στην βιβλιογραφία του υπάρχει πολύ μυθικό στοιχείο. Του αποδίδουν και μαγικές ιδιότητες. Όταν ο πατέρας του τον έστειλε να βρει ένα πρόβατο που είχε χαθεί, αυτός μπήκε σε ένα σπήλαιο και κοιμήθηκε για 57 ολόκληρα χρόνια. Οι Αθηναίοι τον κάλεσαν το 596 π.Χ. για να καθαρήσει την πόλη τους από το Κυλώνειο άγος, αφού είχε αυτήν την ικανότητα. Σύμφωνα με την παράδοση έζησε πολλούς αιώνες. Από τα συγγράμματα (*πεζά και έμμετρα*) που του αποδίδονται,

γνήσια είναι, ίσως, οι "Χρησιμοί" και οι "Καθαρισμοί". Ο Επιμενίδης είναι, ίσως, πιο γνωστός εξαιτίας του παραδόξου που φέρει το όνομά του. Πιο συγκεκριμένα ο Επιμενίδης (που όπως είπαμε ήταν Κρητικός) συνήθισε να λέει ότι: "**Οι Κρητικοί λένε πάντα ψέματα**". Με μια γρήγορη ματιά η προηγούμενη πρόταση ίσως να μη σας προξενεί περιέργεια. Αλλά αν το καλοσκεφτείτε θα διαπιστώσετε ότι πολύ σύντομα θα καταλήξετε σε αυτό που ονομάζουμε φαύλο κύκλο. Πράγματι ! Αν οι Κρητικοί λένε ψέματα, τότε και αυτός ως Κρητικός λέει ψέματα. Αφού όμως μας λέει ότι οι Κρητικοί λένε ψέματα, σε αυτήν την περίπτωση μας λέει την αλήθεια. Έτσι οι Κρητικοί λένε αλήθεια. Αν όμως οι Κρητικοί λένε την αλήθεια, τότε και αυτός λέει τη αλήθεια, δηλαδή ότι οι Κρητικοί λένε ψέματα και πάλι από την αρχή...Αυτός, όπως σίγουρα θα ξέρετε, είναι ένας φαύλος κύκλος. Κάποιοι θα σκεφτούν ότι το παράδοξο αυτό επιλύεται πολύ εύκολα, αφού στην προηγούμενη πρόταση κάνουμε μια εσφαλμένη γενίκευση. Δεν είναι δυνατόν όλοι οι Κρητικοί να λένε ψέματα και μάλιστα ταυτόχρονα. Στη ζωή του, ένας άνθρωπος λέει και ψέματα αλλά και αλήθειες. Ποτέ όμως ταυτόχρονα. Έτσι το παράδοξο του Επιμενίδη δεν υφίσταται.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗ ΔΩΡΙΚΗ ΚΡΗΤΗ.

Το πολίτευμα τής Κρήτης έχει πια χαρακτήρα αριστοκρατικό και η οργάνωσή του ακολουθεί το παρακάτω σχήμα, με μικρές παραλλαγές κατά πόλεις:

Τα όργανα τής πολιτείας είναι τρία:

- 1) **ΟΙ ΚΟΣΜΟΙ.** Με το πρωτότυπο τούτο όνομα προσδιορίζονται οι άρχοντες των Κρητικών πόλεων. Ο αριθμός τους ποικίλει κατά πόλεις από 4 έως 11. Εκλέγονται από τα μεγάλα Κρητικά γένη και η υπηρεσία τους διαρκεί ένα έτος. Το συμβούλιο των κόσμων ονομάζεται <<ΕΥΝΟΜΙΑ>>. Οι αρμοδιότητες των κόσμων ήταν ευρύτατες: ήταν Αρχηγοί του στρατού στον πόλεμο και ανώτατοι άρχοντες σε καιρό ειρήνης. Οι κόσμοι είχαν το προνόμιο να συγκαλούν το λαό σε συνελεύσεις(εκκλησιές) για την επικύρωση των αποφάσεων τους. Στο τέλος τής υπηρεσίας τους λογοδοτούσαν και η λογοδοσία τους ονοζοταν << δοκιμασία>>. Σε περιπτώσεις παραβάσεων ή παραλείψεων οι κόσμοι τιμωρούνταν με βαρύτερες ποινές. Ο πρώτος μεταξύ των κόσμων λεγόταν << πρωτόκοσμος>>. Αυτός έδινε το όνομά του στο έτος τής αρχής του.
- 2) **Η ΓΕΡΟΥΣΙΑ Ή ΒΟΥΛΗ.** Είναι σώμα συμβουλευτικό και απαρτίζεται από τους κόσμους, που απέδειξαν ιδιαίτερη δραστηριότητα κατά την άσκηση του έργου τους. Οι γέροντες με την εμπειρία και το κύρος τους βοηθούσαν τους κόσμους και τους οδηγούσαν στη λήψη των αποφάσεων τους. Υπάρχουν ενδείξεις ότι είχαν και δικαστική εξουσία. Μόνο σε περιπτώσεις έκπτωσης των κόσμων από το αξίωμα τους, εξαιτίας κακής διοίκησης, οι γέροντες αναλάμβαναν την διακυβέρνηση των πόλεων ως την εκλογή νέων κόσμων.
- 3) **Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ.** Ήταν συνέλευση των ελευθέρων πολιτών σε τακτές ημέρες ή σε έκτακτες περιστάσεις. Η μονή τους αρμοδιότητα(κατά τον Αριστοτέλη) ήταν να επικυρώνουν τις αποφάσεις των κόσμων.

ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

Οι περισσότεροι κριτές καλλιτέχνες αυτής τής περιόδου, γλύπτες κυρίως και αρχιτέκτονες έζησαν και εργαστήκαν έξω από την Κρήτη. Ο Πausanías αναφέρει τον Αριστοκλή από την Κυδωνία, διάσημο χαλκουργό. Δυο άλλοι διάσημοι αρχιτέκτονες αυτή τη φορά ήταν ο Χερσιφρών ο Κνώσιος και ο γιος του Μεταγένης, οι οποίοι ίδρυσαν κατά τον 6^ο αιώνα π.χ τον ονομαστό ναό τής Αρτέμιδος στην Έφεσο και συνέγραψαν μάλιστα και ιδιαίτερο σύγγραμμα για τον ναό αυτόν. Δυο βάθρα αειώματα, που βρεθήκαν στην Αμισό, αποδίδονται στους δυο αυτούς καλλιτέχνες. Ενδιαφέροντα μνημεία τής περιόδου αυτής είναι το Ασκληπιείο τής Λεβήνας, που ιδρύθηκε από τους Γορτύνιους τον 4^ο αιώνα π.χ και εξελίχθηκε σε μεγάλο κέντρο λατρείας του Ασκληπιού, το Δελφίνιον τής Κνωσού, προς τιμήν του Απόλλωνα, το Πύθιον τής Γόρτυνας, για τον ίδιο θεό κ.τ.λ

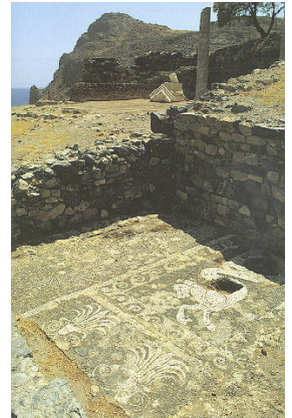

Ο Ναός του Απόλλωνα (Πύθιον) χτίστηκε στα αρχαϊκά χρόνια (7ος αιώνας π.Χ.). Ήταν ορθογώνιος οίκος με

θησαυροφυλάκιο. Στα μετέπειτα χρόνια,ελληνιστικά και ρωμαϊκά (4ος αιώνας π.Χ.-2ος αιώνας μ.Χ.) πραγματοποιήθηκαν προσθήκες, όπως πρόδομος, κιονοστοιχίες, αψίδα με το άγαλμα του Πύθιου Απόλλωνα.

Ο ναός του Ασκληπιού(αριστερή φωτογραφία) βρίσκεται στο ΝΔ άκρο του πλατώματος του ιερού. Χρονολογείται στον 1ο-2ο αιώνα μ.Χ. Οι τοίχοι κτισμένοι με πλίνθους και επενδυμένοι με άσπρο μάρμαρο σώζονται σε ύψος 3,40 μ. Στο εσωτερικό σώζονται δύο από τους μαρμαρινούς κίονες του ναού και οι βάσεις των αγαλμάτων του Ασκληπιού και της Υγείας. Ο "θησαυρός"(δεξιά φωτογραφία) είναι κτίσμα αρχαιότερο από το ναό και τη δυτική στοά, κάτω από το δάπεδο της οποίας βρέθηκε. Ανήκει στους ελληνιστικούς χρόνους (3ος αιώνας π.Χ.). Το δάπεδο καλύπτεται με ψηφιδωτά που σχηματίζουν δύο "πίνακες" με παράσταση ιππόκαμπου και ανθεμίων. Το ψηφιδωτό κάλυπτε το στόμιο του "θησαυρού" (πηγάδι βάθους 1,90 μ., όπου φυλάσσονταν τα αφιερώματα).

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ

Μια καλή ιδέα των αντιλήψεων του δικαίου στις Κρητικές πόλεις μας δίνει η μεγάλη επιγραφή τής Γόρτυνας, που βρέθηκε τμηματικά στα τέλη του 19^ο αιώνα(1857, 1879, 1884)από διαφόρους αρχαιολόγους (Thenon,Haussoulier, Halbherr). Την πλήρη αποκάλυψη τής επιγραφής πέτυχε το 1884 ο αρχαιολόγος Halberr. Πρόκειται για την μεγαλύτερη γνωστή ελληνική επιγραφή. Το μεγαλύτερο τμήμα τής βρίσκεται σήμερα εντοιχισμένο στην Β.Δ. πλευρά του ωδείου τής Γόρτυνας, σε στεγασμένο θόλο. Ένα μικρό τμήμα τής βρίσκεται στο μουσείο του Λούβρου. Η επιγραφή είναι σκαλισμένη σε δώδεκα λίθινες στήλες διαστάσεων 0.67-0.69x 1.72 και βρέθηκε σχεδόν ολόκληρη σε ημικυκλικό οικοδόμημα .

Η επιγραφή είναι γραμμένη στο αρχαϊκό δωρικό αλφάβητο τής Κρήτης, που είχε 18 γράμματα και σε βουστροφηδόν(στίχοι από δεξιά προς τα αριστερά και από τα αριστερά προς τα δεξιά ενναλαξ). Συνολικά αποτελείται από 637 στίχους. χρονολογείται στα τέλη του 6^{ου} ή στις αρχές του

5^{ου} π.χ αιώνα. Ωστόσο είναι βέβαιο ότι το νομοθετικό κείμενο, που περιέχει η επιγραφή, αντιπροσωπεύει τις παλαιότερες αρχές του γορτυνιακού δικαίου, που δεν πρέπει να ήταν πολύ διαφορετικό στις άλλες Κρητικές πόλεις.

Η αξία τής επεγράφης είναι τεραστία. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι μας παρέχει έναν αντιπροσωπευτικό τύπο νομοθεσίας των δωρικών πόλεων τής Κρήτης και τούτο είναι εξαιρετικά σημαντικό, καθώς οι ειδήσεις για τη νομοθεσία του δωρικού κόσμου είναι πολύ περιορισμένες. Οι βασικές διατάξεις του αναφέρονται στην προσωπική ελευθερία των πολιτών, στη σαφή και με δικαστική κατοχύρωση διάκριση τής ιδιότητας του ελεύθερου και του δούλου, στην προσβολή των ηθών(μοιχείες...), στο οικογενειακό δίκαιο(διαζύγια, διανομή πατρικής περιουσίας...)στις εμπορικές συναλλαγές και σε πολλά αλλά ζητήματα του κοινού αστικού δικαίου. Κατοχυρώνει επίσης την γυναικά, χωρίς όμως να τής δίνει κάποια δικαιώματα. Αξίζει να σημειωθεί επίσης, ότι αγνοεί την ποινή του θανάτου.

Ιδού ένα αποσπάσιμα σε μετάφραση:

«...Αν ο άνδρας και η γυναικά χωρίζουν, (τότε) η γυναικά να πάρει πίσω τα δικά τής, όσα είχε κι πήγε στον άνδρα τής και το μισό από τους καρπούς(εισοδήματα), αν το εισόδημα προέρχεται από την δική τής ιδιοκτησία, και από όσα έχει υφάνει, να κρατήσει τα μισά, και πέντε στατήρες, αν ο άνδρας είναι αίτιος του διαζυγίου, αν όμως ο άνδρας ισχυρίζεται ότι δεν είναι αίτιος τότε ο δικαστής να αποφασίσει αφού τον ορκίσει....»

Δυστυχώς, αυτή η εντυπωσιακή και τόσο ελπιδοφόρα αναγέννηση ήταν εφήμερη και διακόπηκε αιφνίδια και οριστικά, χωρίς καν να φτάσει στην ακμή της. Το εμπόριο μαραίνεται και η θάλασσα δεν φαίνεται να συγκίνει πια τους θαλασσοπόρους των περασμένων καιρών. Το νησί απομονώνεται και κλείνεται ερμητικά στον εαυτό του. Δυο είναι κυρίως οι λόγοι αυτής της παρακμής και της απομόνωσης, μιας απομόνωσης που θα είναι το κύριο χαρακτηριστικό της Κρητικής ζώνης ως τη ρωμαϊκή κατάκτηση: Από το ένα η γρήγορη ανάπτυξη των ιωνικών πόλεων, που παίρνουν στα χεριά τους το μεσογειακό εμπόριο και από την άλλη το κοινωνικοπολιτικό σύστημα των Κρητικών πόλεων, που, όπως και των άλλων δωρικών κέντρων, είναι δυσκίνητο και δυσπροσάρμοστο στις νέες συνθήκες και δεν ευνοεί τους ναυτικούς και εμπορικούς ανταγωνισμούς.

Εκτός όμως από τα παραπάνω, φαίνεται πως άρχισαν κιόλας στη Κρήτη οι εσωτερικές διαμάχες. Το νησί σπαράσσεται από μια μόνιμη εσωτερική κρίση, που θα γίνει μόνιμο χαρακτηριστικό γνώρισμα στους αρχαίους χρόνους, ως την ρωμαϊκή κατάκτηση.

35

ΡΩΜΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(67 π.Χ. -

330 μ.Χ.)

Το ενδιαφέρον της Ρώμης για την Κρήτη φαίνεται να εκδηλώθηκε αρκετά νωρίς. Ήδη τον 2^ο αιώνα π.χ εμφανίζονται Ρωμαίοι φρούραρχοι στην Ίτανο, που ήταν, προτεκτοράτο των Πτολεμαίων της Αιγύπτου.

Την αφορμή για τη ρωμαϊκή επέμβαση στην Κρήτη έδωσε ο λεγόμενος δεύτερος Μιθριδατικός πόλεμος (74-64π.χ). Ο φιλόδοξος βασιλιάς του Πόντου Μιθριδάτης ο Ευπάτωρ εξέφραζε κατά τους χρόνους αυτούς την αντίδραση κατά των ρωμαίων και γύρω του συγκεντρώνονταν όλοι οι δυσσαρεστημένοι. Εκτός από τις σχέσεις των Κρητών με τον Μιθριδάτη, οι Κρήτες κατηγορήθηκαν ότι συνέπρατταν με τους φοβερούς πειρατές της Κιλικίας, που χρησιμοποιούσαν ως κρησφύγετα τους όρμους και τα λιμάνια της Κρήτης.

Η Ρώμη ανέθεσε στον ύπατο Κόιντο Καικίλιο Μέτελλο να υποτάξει την Κρήτη. Η επιχείρηση άρχισε το 69π.χ με την απόβαση ρωμαϊκών λεγεώνων στη δυτική Κρήτη. Οι Κρητές αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν μπροστά στις υπέρτερες δυνάμεις του εχθρού. Ο αγώνας προσλαμβάνει στη συνέχεια τη μορφή πολέμου εκπόρθησης φρουριών, καθώς οι ρωμαίοι κινούνται στην ανατολική Κρήτη. Γενναία αντίσταση πρόβαλαν η Ελευθερνα και η Λύκτος, δυο πόλεις που συνδέονταν ανέκαθεν με δεσμούς φιλίας και σε πολλές περιπτώσεις έδειξαν τα φιλελεύθερα φρονήματα τους.

Αλλά ο Κρητικός αγώνας κρίθηκε οριστικά στη Κνωσό. Ο στρατηγός Λασθένης οχυρώθηκε στη γενέτειρα πόλη του και οργάνωσε με επιμέλεια την άμυνα της. Η πόλη υπερασπίστηκε την ελευθερία της με γενναιότητα, αλλά δεν κατόρθωσε να υπομείνει την τρομερή πίεση των ρωμαϊκών λεγεώνων. Η κατάληψη και της Ιεράπιτνας το 67π.χ σήμαινε και την οριστική υποταγή ολόκληρης της Κρήτης.

Με τη ρωμαϊκή κατάληψη της Κρήτης, δεν παρατηρούνται εθνολογικές αλλοιώσεις και δημογραφικές ανακατατάξεις. Ο πληθυσμός παραμένει αμιγώς ελληνικός, με σχετικά υψηλό πολιτιστικό επίπεδο. Το ουσιαστικότερο γνώρισμα της ενότητας είναι η γλωσσά, που παραμένει αμιγώς ελληνική.

Αλλά ούτε οι Κρήτες εναντιώθηκαν στη ρωμαϊκή κατοχή. είναι χαρακτηριστικό ότι οι ρωμαίοι δεν υποχρεώθηκαν ποτέ να διατηρούν στο νησί ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις και περιόρισαν την κυριαρχία τους στην πολιτική διοίκηση και οικονομική εκμετάλλευση. Με την πάροδο του χρόνου και μάλιστα κατά την περίοδο της ρωμαϊκής ειρήνης, η Κρήτη βρίσκεται έξω από τα κέντρα του ρωμαϊκού ενδιαφέροντος.

Οι ρωμαίοι κατά την συνήθεια τους σεβάστηκαν την τοπική αυτοδιοίκηση των Κρητικών πόλεων. Άρχισε να οργανώνεται το Κρητικό κοινό, το οποίο ήταν υπεύθυνο για την διεξαγωγή μουσικών και αθλητικών αγώνων στη Γόρτυνα και να διατηρεί και να κόβει δικό του νόμισμα. Ο ρόλος του Κρητικού κοινού δεν περιοριζόταν μονό σε τέτοιες εκδηλώσεις. Σε πολλές περιπτώσεις ανέλαβε σοβαρή πολιτική δραστηριότητα, καταγγέλλοντας στη ρωμαϊκή σύγκλητο τις αυθαιρεσίες των Ρωμαίων διοικητών σε βάρος των κατοίκων του νησιού.

ΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Την πρώτη θέση μεταξύ των Κρητικών πόλεων έχει κατά την περίοδο τής ρωμαιοκρατίας η Γόρτυνα, η νέα πρωτεύουσα του νησιού. Η διαμονή των αρχών στην πόλη αυτήν και το εμπόριο, που γρήγορα αναπτύχθηκε, συνέτειναν σε μια θεαματική ανάπτυξη. Κατά την μαρτυρία του Στράβωνος η διάμετρός τής έφτανε τα 50 στάδια(9.5 χλμ περίπου).Οι ρωμαίοι στόλισαν την πόλη με λαμπρά μνημεία, ναούς, θέατρο(φωτογραφία αριστερά), λουτρά, στήλες και αγάλματα.

Η Κνωσός, που οι ρωμαίοι την προόριζαν αρχικά για πρωτεύουσα τής Κρήτης, πέρασε τώρα σε θέση εντελώς δευτερεύουσα.

Η Λύκτος επίσης, από τις αρχαιότερες πόλεις τής Κρήτης ήταν κατά την ρωμαϊκή περίοδο πολυάνθρωπο και ανεπτυγμένο κέντρο.

Άλλα κέντρα, με κάποια αίγλη κατά τη ρωμαιοκρατία ήταν η Ιεράπυτνα, η Φαιστός, η Ελευθέρνα και η Κυδωνία στη δυτική Κρήτη. Στα νότια παράλια αναπτύχθηκαν επίσης μικρότερα κέντρα, που εξυπηρετούσαν ως λιμάνια τις ρωμαϊκές γαλέρες προς και από την ανατολική Μεσόγειο. Λιμένες, τα Μάταλλα και η Λέβηνα.

36

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(330-1204μ.χ)

Την ιστορία τής βυζαντινής Κρήτης διαιρούμε σε τρεις μεγάλες περιόδους: Η πρώτη καλύπτει τους πρώτους βυζαντινούς αιώνες ως την αραβική κατάκτηση(330-824μχ), η δεύτερη περιλαμβάνει την περίοδο τής αραβοκρατίας(824-961) και η τρίτη η λεγόμενη δεύτερη βυζαντινή περίοδος ως την βενετοκρατία(961-1204).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 330- 824ΜΧ

Η επίκαιρη θέση τής Κρήτης από άποψη στρατηγική και εμπορική οδήγησε ασφαλώς τη βυζαντινή διοίκηση να εφαρμόσει και στην Κρήτη τους νέους διοικητικούς θεσμούς. Στο πολύτιμο έργο«Συνέκδημος»του Ιεροκλέους του Γραμματικού, που αναφέρεται στη διοικητική οργάνωση του βυζαντινού κράτους και δημοσιεύτηκε το 535μ.χ, η Κρήτη εμφανίζεται ως αυτοτελής επαρχία, που κατέχει την ενδεκάτη θέση ανάμεσα στις 64 τής αυτοκρατορίας. Διοικείται από άρχοντα, που φέρει τον τίτλο του Κονσουλαρίου και εδρεύει στη Γόρτυνα. Αργότερα, με την οργάνωση των θεμάτων τής βυζαντινής αυτοκρατορίας, η Κρήτη αποτέλεσε ιδιαίτερο θέμα. Διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο τής Κρήτης και έδρα του προκαθημένου τής Κρητικής εκκλησίας ήταν κατά την πρώτη

βυζαντινή περίοδος η Γόρτυνα. Για τον πληθυσμό τής Κρήτης μονό ενδείξεις μπορούμε να έχουμε. Αν λάβουμε υπόψη ότι στους αμέσως πριν από την αραβοκρατία χρόνους η νήσος είχε 21 επισκοπές και ότι κάθε επισκοπή αντιστοιχεί σε 12.000 περίπου ψυχές, υπολογίζουμε το σύνολο του Κρητικού πληθυσμού σε

250.000 κατοίκους. Ο πληθυσμός αυτός είναι αμιγώς ελληνικός και από θρησκευτική άποψη ορθόδοξος. Υπάρχουν ελάχιστοι εξελληνισμένοι Εβραίοι, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η οικονομία της Κρήτης αυτή τη περίοδο είναι κυρίως γεωργική και ποιμενική. Οι περισσότεροι παλαιοχριστιανικοί ναοί βρίσκονται σε παραλιακά κέντρα, γεγονός που σημαίνει απουσία πειρατών. Το έτος 415, σεισμός, κατάρτισε κυρίως τη Γόρτυνα και ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος ο Β΄ χορηγήσε γενναία βοήθεια για την ανασυγκρότηση της πρωτεύουσας. Νέος σεισμός, που χρονολογείται στις 6 Σεπτεμβρίου 448, έπληξε πάλι τη Γόρτυνα. Κατά την μακρόχρονη περίοδο (από το 330- περίοδος εικονομαχίας- 787μ.χ), χτιστήκαν στην Κρήτη πολλοί και μεγάλοι ναοί. Από τις ως τώρα αρχαιολογικές έρευνες έχουν αναφερθεί περισσότερες από 40 παλαιοχριστιανικές βασιλικές ξυλόστεγες. Η τρίκλινη παλαιοχριστιανική βασιλική στον Πάνορμο Μυλοποτάμου χρονολογείται τον 5^ο αιώνα μ.χ και θεωρείται ως ο μεγαλύτερος παλαιοχριστιανικός ναός της Κρήτης. Στον 6^ο αιώνα χρονολογείται ο ναός του αγίου Τίτου στη Γόρτυνα (φωτογραφία πάνω). Η εκκλησία του Αγίου Τίτου, είναι μια από τις σημαντικότερες εκκλησίες της Κρήτης. Αρχικά ήταν μια τρίκλινη βασιλική, αλλά η αρχιτεκτονική της εμπλουτίστηκε κατά τον 6ο αιώνα από στοιχεία σταυροειδούς αρχιτεκτονικής που αναπτύχθηκε στο Βυζάντιο. Ένα εγκάρσιο κλίτος στο κέντρο της δίνει σταυροειδές σχήμα. Εκεί όπου καταλήγουν τα κλίτη υπάρχουν κόγχες. Στο κέντρο βρίσκεται ένας θόλος και στο μπροστινό μέρος ένας νάρθηκας. Η κύρια αίθουσα και τα πλαϊνά μέρη του σταυρού είναι θολωτά και στο πίσω μέρος η εκκλησία έχει τρεις κόγχες. Μέσα στο χωριό Καστορί (φωτογραφία δεξιά) βρίσκεται η Βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας. Η εκκλησία έχει δύο κλίτη, το ένα πολύ πλατύτερο από το άλλο. Πιθανότατα στο παρελθόν να ήταν μια τρίκλινη βασιλική. Έχει ένα πολύ γοητευτικό παράθυρο πίσω καθώς και καμάρες. Η Χερσόνησος ήταν μια σημαντική περιοχή και κατά τα Βυζαντινά Χρόνια και εδώ βρισκόταν μια αρχιεπισκοπή κατά την Πρώτη Βυζαντινή Περίοδο. Μια τρίκλινη βασιλική του 5ου αιώνα έχει ανασκαφεί στη Χερσόνησο (φωτογραφία κάτω) και θεωρείται μια από τις μεγαλύτερες στην Κρήτη. Το

καλύπτεται από μωσαϊκό. Ανατολικά της πόλης βρίσκεται μια άλλη βασιλική του 6ου αιώνα με μωσαϊκά πατώματα κι αυτή.

Από τα μέσα του 7^ο αιώνα αρχίζει να διαφαίνεται η αραβική απειλή. Ο αραβικός στόλος ενεργεί επιδρομές στα νησιά και στα παράλια του χριστιανικού κόσμου και η Κρήτη υποφέρει συχνά. Ήδη ο Μωαβιά λεηλάτησε με το στόλο του τα Κρητικά παράλια, ενώ το 656 σημειώθηκε νέα μεγάλη επιδρομή από τον Άραβα ναύαρχο Abd Allah Bn.Sa'd. Χριστιανική επιγραφή από το Ηράκλειο αναφέρεται σε νέα αραβική επιδρομή το 671, ενώ λίγο

αργότερα, το 674, δυο Άραβες ναύαρχοι, ο Φαιδαλής και ο Αβδελλάς γιος του Καΐς, παραχέμασαν στην Κρήτη, όπως αναφέρει ο χρονογράφος Θεοφάνης.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 824-961 ΜΧ(ΑΡΑΒΟΚΡΑΤΙΑ)

Η αραβική κατάκτηση και κατοχή τής Κρήτης είναι ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα τής βυζαντινής ιστορίας. Η ιστορία τής αραβοκρατίας την Κρήτη αρχίζει από την Ισπανία, όπου υπήρχε κατά τις αρχές του 9^{ου} αιώνα ένα πλήθος αραβικών κρατιδίων. Μια εσωτερική κρίση στις σχέσεις των μουσουλμανικών στοιχείων τής Ανδαλουσίας ανάγκασε τον αρχηγό τής Κόρδοβας, τον Αμπντού Χαφ Ομάρ, να πάρει τον λαό του και να αναζητήσει νέο τόπο εγκατάστασης. Οι ελληνικές πηγές μιλούν για 40 κουμπάρια (πλοία), ενώ σύμφωνα με τον Άραβα ιστορικό Hīmyarī, πληρώματα και άμαχοι ανέρχονταν σε 10.000 ψυχές.

Οι παλαιότεροι είχαν την γνώμη ότι η απόβαση(φωτογραφία αριστερά, ιστορικό μουσείο Ηρακλείου) θα έγινε

στον σημερινό κόλπο του Αλμυρού, λίγα χιλιόμετρα δυτικά του Ηρακλείου. Είναι μάλλον απίθανη αυτή η εκδοχή. Αντίθετα, η απόβαση πρέπει να έγινε κάπου στα νότια παράλια τής Κρήτης, όχι μόνο γιατί όλες οι αραβικές επιδρομές των προηγούμενων χρόνων έγιναν εδώ, αλλά και γιατί ο βυζαντινός στόλος δεν θα ήταν σε θέση να δράσει αποτελεσματικά στη θέση αυτή. Οι πηγές αναφέρουν ότι η απόβαση έγινε σε κάποιο

ακρωτήριο που ονομαζόταν <<Χάραξ>>. Το ακρωτήριο αυτό πρέπει να ταυτιστεί, μάλλον, με το σημερινό Λίθινον, ανατολικά του κόλπου τής Μεσαράς. Η ανεύρεση, εξάλλου, μεγάλου πλήθους αραβικών νομισμάτων τής εποχής εκείνης στην περιοχή του κόλπου τής Μεσαράς, ενισχύει την πιθανότητα τής υπόθεσης.

Η ίδια σύγχυση επικρατεί στους ειδικούς και για τη χρονολογία τής αραβικής κατάκτησης. Οι προτεινόμενες χρονολογίες είναι μεταξύ 823-828, με το 824 να φαίνεται πιο κοντά στην ιστορική αλήθεια. Η διαφωνία στο ζήτημα του χρόνου οφείλεται περισσότερη στη χρονική απόσταση από την εισβολή έως την ολοκληρωτική κατάκτηση. Εκείνο πάντως που προκαλεί ιδιαίτερη έκπληξη είναι η σιγή των πηγών στο μεγάλο ζήτημα τής αντίστασης του ντόπιου χριστιανικού πληθυσμού. Πολλοί ιστορικοί προσπάθησαν με διαφορές υποθέσεις να εξηγήσουν αυτό το περίεργο φαινόμενο, τής απουσίας δηλαδή αντίστασης από μέρους του Κρητικού πληθυσμού. Η πιο τολμηρή υπόθεση αποδίδει το γεγονός στο κλίμα που είχε δημιουργηθεί στο νησί εξαιτίας τής

εικονομαχικής μάχης. Επειδή δηλαδή οι Κρητικοί ακολουθούσαν φανατικά την εικονόφιλη τάση, στράφηκαν προς τους Άραβες, προς αντίδραση προς την εικονομαχική πολιτική τής Κωνσταντινούπολης. Η αραβική κυριαρχία, πιστεύεται, περιοριζόταν περίπου στα όρια του σημερινού νομού Ηρακλείου και σε ορισμένα χωριά τής βόρειας Κρήτης. Υπάρχουν πολλά τμήματα του νησιού, που δεν είχαν υποταχθεί και ίσως απρόσιτες και δύσβατες επαρχίες, όπως τα Σφακιά, που δεν γνώρισαν ποτέ τον αραβικό ζυγό. Ένα ζήτημα μεγάλης ιστορικής σημασίας είναι δήθεν αλλοίωση του Κρητικού πληθυσμού, με τις επιγαμίες, τους εξισλαμισμούς και τον εποικισμό τής Κρήτης από τους Άραβες. Έχει πια αποδειχθεί ότι οι αντιλήψεις των παλαιότερων ιστορικών ήταν υπερβολικές και έξω από την πραγματικότητα. Οι εξισλαμισμοί δεν ήταν υποχρεωτικοί, αφού αυτό δεν συνέφερε τους ίδιους τους κατακτητές. Οι αραβικές πηγές δεν κάνουν λόγο για υποχρεωτικούς εξισλαμισμούς στο νησί. Ότι ο Κρητικός πληθυσμός έμεινε αλώβητος το αποδεικνύει η γλωσσά του. Στη γλωσσά του Κρητικού λαού δεν έμειναν παρά ελαχιστότατα ίχνη αραβικών επιδράσεων, οχτώ ως δέκα λέξεις όπως, *αμιράς, νεράντζι, γαζί, κανάκι...* Διατηρούνται ακόμη ορισμένα τοπωνύμια όπως Κατσαμπάς, Μασταμπάς(προάστια του Ηρακλείου), Σούδα.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Εκεί όπου όλες οι πηγές συμφωνούν είναι η ίδρυση του πρώτου οχυρού των Αράβων στην Κρήτη. Το φρούριο αυτό είναι ο Χάνδαξ, το σημερινό Ηράκλειο. Κατά την παράδοση, ένας μοναχός υπέδειξε στους Άραβες τη στρατηγική σπουδαιότητα του χώρου. Οι παλαιότεροι ιστορικοί ακολουθώντας τις ασαφείς μαρτυρίες των βυζαντινών ιστορικών και χρονογράφων συνέδεαν την ίδρυση της πόλης με την αραβική κατάκτηση και απέδιδαν τι όνομα Χάνδαξ στη βαθιά τάφρο με την οποία οι κατακτητές περιχαράκωσαν το φρούριο (Rabd el Khandak= φρούριο της τάφρου). Από τον Χάνδακα εξορμούσαν οι Άραβες για την προοδευτική κατάκτηση όλου του νησιού.

Η απώλεια της Κρήτης ήταν για το Βυζάντιο ένας ισχυρότατος κόλαφος. Δεν έχανε μόνο ένα μεγάλο θέμα του, αλλά και των ελέγχων των θαλάσσιων δρόμων και του εμπορίου στην ευαίσθητη αυτή περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Στους επόμενους χρόνους ο αυτοκρατορικός στόλος επιχειρήσει επανειλημμένως να πλήξει τους Άραβες της Κρήτης με τολμηρές επιχειρήσεις. Οι Βυζαντινοί επανειλημμένα προσπάθησαν να ανακτήσουν την Κρήτη, δίχως, όμως, επιτυχία. Το 826 μ.Χ. επιχειρείται, δυστυχώς με αποτυχία, η εκστρατεία του βυζαντινού στρατηγού Κρατερού. Η περιοχή της μάχης και της συντριβής του βυζαντινού στρατού από τους Άραβες, λίγα μόνο χιλιόμετρα ανατολικά του Ηρακλείου, διασώζει ακόμη και σήμερα το όνομα του ηρωικού στρατηγού (Καρτερός).

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ

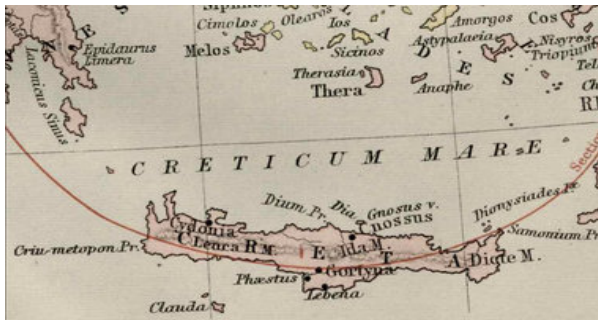
Η τύχη επιφύλαξε τη μεγάλη δόξα της απελευθέρωσης της Κρήτης στον κατεχόμενη αραβομάχο στρατηγό του Βυζαντίου Νικηφόρο Φωκά. Ο Νικηφόρος Φωκάς καταγόταν από τη μεγάλη στρατιωτική οικογένεια των Φωκάδων της Καππαδοκίας. Ακολούθησε και ο ίδιος στρατιωτική σταδιοδρομία και τιμήθηκε με τον τίτλο του μαγίστρου. Το 960, με την ιδιότητα του δομέστικου των σχολών της Ανατολής, ο μετέπειτα αυτοκράτορας ανέλαβε επικεφαλής της εκστρατείας για την απελευθέρωση της Κρήτης από τους Άραβες. Στρατοπέδευσε κοντά στο Χάνδακα, την πρωτεύουσα της Κρήτης, επιχειρώντας ταυτόχρονα επιθέσεις εναντίον των τειχών και εξορμήσεις στο εσωτερικό, για να υποτάξει ολόκληρο το νησί. Μετά από εννέα μήνες δραματικής πολιορκίας, στις 7 Μαρτίου του 961 κατέλαβε το Χάνδακα και επανέφερε την Κρήτη στους κόλπους της βυζαντινής αυτοκρατορίας για τα επόμενα 250 χρόνια. Μέρος από τα λάφυρα παραχώρησε στο φίλο του Αθανάσιο Αθωνίτη, ο οποίος τον είχε ακολουθήσει στην εκστρατεία της Κρήτης, για να ιδρύσει τη Μονή Μεγίστης Λαύρας στο Άγιο Όρος. Πριν την αναχώρησή του, ο Φωκάς οργάνωσε διοικητικά, στρατιωτικά και θρησκευτικά το νησί και άφησε αξιόλογη φρουρά για την προστασία του από νέες

αραβικές επιδρομές. Επιχειρήσει μάλιστα τη μεταφορά της πρωτεύουσας σε άλλο σημείο και για το σκοπό αυτό οχύρωσε ένα λόφο νότια του Χάνδακα, όπου έχτισε το φρούριο *Τέμενος*. Ωστόσο η νέα πρωτεύουσα δεν κατάφερε να επιβληθεί, με αποτέλεσμα ο Χάνδακας να αναβιώσει και να γίνει μετά από λίγο το διοικητικό και εκκλησιαστικό κέντρο της Κρήτης. Κατά την επιστροφή στην Κωνσταντινούπολη τελέστηκε θρίαμβος ενώπιον του αυτοκράτορα Ρωμανού του Β' και μεγάλου πλήθους. Μετά το θάνατο του τελευταίου, ο Νικηφόρος Β' ο Φωκάς παντρεύτηκε τη σύζυγό του Θεοφανώ και τον Αύγουστο του 963 στέφθηκε αυτοκράτορας στο ναό της Αγίας Σοφίας από τον πατριάρχη. Πολύευκτο. Βασική κατεύθυνση της πολιτικής του υπήρξε η συνέχιση των αγώνων εναντίον των Αράβων στην Ανατολή, τους οποίους είχε εγκαινιάσει με επιτυχία σε όλα τα επίπεδα Απομάκρυνε τους Άραβες από την Κιλικία, ανακατέλαβε την Κύπρο, προσάρτησε μεγάλο μέρος της Συρίας και προχώρησε ως

την Τρίπολη του Λιβάνου. Παράλληλα έδειξε ενδιαφέρον για την περιφρούρηση των βυζαντινών συμφερόντων στις επαρχίες της Νότιας Ιταλίας και της Σικελίας. Επιβεβαίωσε έτσι τη βυζαντινή κυριαρχία στη Μεσόγειο και εκτίναξε τα σύνορα της αυτοκρατορίας πέρα από τον Ευφράτη. Με ανάλογη ευαισθησία αντιμετώπισε και τα προβλήματα στα βόρεια σύνορα της αυτοκρατορίας επιχειρώντας σύντομη εκστρατεία κατά μήκος των βυζαντινοβουλγαρικών συνόρων και καταλαμβάνοντας χωρίς δυσκολίες όλα τα σημαντικά φρούρια. Ωστόσο η συνεχής πολεμική δραστηριότητα των Βυζαντινών για μια ολόκληρη εξαετία (963-969) είχε κουράσει το βυζαντινό στρατό και είχε προκαλέσει τη δυσφορία του λαού από τις επαχθείς φορολογικές επιβαρύνσεις. Ο ανηψιός του Φωκά Ιωάννης Τσιμισκής εκμεταλλεύτηκε τη δυσφορία αυτή, συνεργάστηκε με την αυτοκράτειρα Θεοφανώ και οργάνωσε συνωμοσία για την εκθρόνισή του, η οποία και συντελέστηκε με τη δολοφονία του ηρωικού αυτοκράτορα τη νύχτα της 10ης Δεκεμβρίου του 969.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΡΗΤΗΣ(961-1204)

Με την ανάκτηση της Κρήτης και την επανασύνδεση της με τον κορμό της βυζαντινής αυτοκρατορίας, αρχίζει μια νέα περίοδος της Κρητικής ιστορίας, που διαρκεί 250 περίπου χρόνια, ως την υποταγή του νησιού στους Ενετούς. Ήδη ο Νικηφόρος Φωκάς ίδρυσε το φρούριο *τέμενος* στη σημερινή θέση Ρόκα, κοντά στο Κανλί Καστέλι (Προφήτης Ηλίας). Πιστεύεται ότι το όνομα του φρουρίου αυτού δόθηκε επεκτατικά σε ολόκληρη την επαρχία, τη σημερινή επαρχία Τεμένους. Νεότερες

επίσης αρχαιολογικές έρευνες στο Ηράκλειο αποκάλυψαν μέρος των βυζαντινών τειχών. Τμήμα των ανασκαφών στην περιοχή της Καστέλλας, ανατολικά του Ναού των Αγίου Πέτρου και Παύλου απ' όπου αποκαλύφθηκαν τάφοι της β' Βυζαντινής περιόδου και κάτω από αυτούς εκτεταμένη εγκατάσταση της Αραβικής περιόδου. Σημαντικά γεγονότα της Κρητικής ιστορίας δεν είναι γνωστά κατά την περίοδο αυτή. Αναφέρεται μονό μια στάση, που οργάνωσε το 1092- 1093 ο δούκας της Κρήτης Καρύκης εναντίον του αυτοκράτορα Αλέξιου Κομνηνού. Η στάση συντρίβει και ο Καρύκης σκοτώθηκε.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΑΡΧΟΝΤΟΠΟΥΛΑ

Ένα από τα περισσότερα συζητούμενα προβλήματα της περιόδου αυτής είναι η ιστορική υπόσταση της παράδοσης για τα δώδεκα αρχοντόπουλα, τα οποία το 1082, εγκαταστάθηκαν στην Κρήτη, για να αποτελέσουν τα ισχυρά ερείσματα της αυτοκρατορικής εξουσίας στο νησί. Οι άρχοντες αυτοί, συμφωνά με την παράδοση είναι οι: *Φωκάδες, Σκορδίληδες, Γαβαλάδες, Καλαφάτοι, Αρκολέοι, Χορτάτζηδες, Μουσούροι, Βαρούχες, Μελισσηνοί, Λίτινοι, Αργυρόπουλοι ή Αγιοστεφανίτες, Βλαστοί*. Οι οικογενειακές διακλαδώσεις των παραπάνω οίκων είναι πολλές. Π.χ από τους Φωκάδες κατάγονται οι Καλλέργηδες, από τους Σκορδίληδες οι Ψαρομήλιγκοι, οι Φούμηδες, οι Λούμπινοι, οι Τραχινιοί κ.τ.λ. Το έγγραφο που στηρίζει την παραπάνω παράδοση είναι βεβαία παλαιό, αλλά δεν φαίνεται να είναι αυθεντικό. Πρόκειται για παράδοση που δημιουργήθηκε στην Κρήτη αργότερα κατά τα πρώτα χρόνια της ενετοκρατίας. Σήμερα γνωρίζουμε ότι επί Κομνηνών παραχωρήθηκαν μεγάλες εκτάσεις έγγειας ιδιοκτησίας σε ντόπιους άρχοντες της Κρήτης. Είναι οι λεγόμενοι προνοϊάριοι. Αυτοί αγωνιστήκαν αργότερα επί ενετοκρατίας για να κατοχυρώσουν τα προνομία τους και να διατηρήσουν τίτλους ευγενείας εναντίον των Βενετών. Είναι πολύ πιθανό να δημιουργήθηκε τότε στα πρώτα χρόνια της ενετοκρατίας, αυτή η παράδοση για τα 12 αρχοντόπουλα, για να στηρίξει τη νέα ιστορική

NOMISMATA

"Θησαυρός" ισταμένων.
Αγ. Παρισούς, 18-1196 π.μ.

ΚΡΗΤΗΣ.

BYZANTINA

Θησαυρός' από τις Αγ. Παρασκιές Πεδιάδος, αποτελούμενος από 98 χρυσά ιστάμενα Νικηφόρου Φωκά (963-969) και συμβασιλείας Βασιλείου Β' και Κωνσταντίνου (976-1025).
Ιστορικό Μουσείο Κρήτης. Η απεικόνιση είναι σε σμίκρυνση και το πουγκί νεοτερικό.

ΣΟΛΙΔΟΣ →

ΧΡΥΣΟ ΣΟΛΙΔΟΣ ΛΕΟΝΤΑ Δ'(775-780)
ΜΕΤΩΠΙΚΕΣ ΠΡΟΤΟΜΕΣ ΛΕΟΝΤΑ Δ' & ΚΩ/ΝΟΥ
ΣΤ'

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

← ΜΙΛΙΑΡΗΣΙΟ

ΑΡΓΥΡΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΜΙΧΑΗΛ Β'(820-829)
ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΕ ΒΑΘΜΙΔΩΤΗ ΒΑΣΗ.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΙΣΤΑΜΕΝΟ →

ΧΡΥΣΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΡΩΜΑΝΟΥ Γ'(1028-1034)
ΕΝΘΡΟΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΣΤΡΕΦΕΙ ΤΟΝ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

← ΦΟΛΛΙΣ

ΧΑΛΚΙΝΟΣ ΦΟΛΛΙΣ
ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ(976-980)

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.

ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ

(1204-1669)

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204), ιδρύθηκαν πολλά κρατίδια από τους Φράγκους στα εδάφη της ελληνικής χερσονήσου. Η φραγκοκρατία είναι η νέα περίοδος της εθνικής ιστορίας.

Στη δίνη των δραματικών αυτών γεγονότων βρέθηκε και η Κρήτη ήδη από το Μάιο του 1203. Ο βυζαντινός πρίγκηπας Αλέξιος, ήρθε σε διαπραγματεύσεις με τους αρχηγούς της Δ΄ Σταυροφορίας, για να εξασφαλίσει την αποκατάσταση του πατέρα του στον βυζαντινό θρόνο. Ανάμεσα στις πολλές δελεαστικές υποσχέσεις του περιλαμβανόταν και η Κρήτη, που την υποσχέθηκε δώρο στον Βονιφάτιο τον Μομφερρατικό. Οι εκπρόσωποί του πρόσφεραν στον Βονιφάτιο χρηματικά και πολιτικά ανταλλάγματα και τον έπεισαν να παραχωρήσει την Κρήτη στην Γαληνότατη δημοκρατία της Βενετίας. Η συμφωνία, που έμεινε μυστική, υπογράφηκε στην Αδριανούπολη (12/08/1204). Η Κρήτη έγινε βενετική κτήση με το ευτελέστατο ποσό των 1.000 μάρκων αργύρου.

Οι Βενετοί απασχολημένοι με την κατοχή τους, που πήραν από το βυζαντινό κράτος, δεν μπόρεσαν να καταλάβουν αμέσως το νησί. Έτσι επωφελήθηκε ο γενοβέζος Enrico Pescatore, γνωστός με το όνομα κόμης της Μάλτας, και κατέλαβε τον Χάνδακα το 1206 και έπειτα ολόκληρη την Κρήτη, όπου έχτισε σε διάφορα επίκαιρα σημεία 15 φρούρια, για να αμυνθεί κατά των βενετών. Οι Βενετοί, γνωρίζοντας την στρατηγική σημασία της Κρήτης, σαν την σπουδαιότερη γέφυρα μεταξύ Βενετίας-ανατολής, για την ανάπτυξη του εμπορίου και της και της θαλασσοκρατίας της, δεν ήταν δυνατόν να την αφήσουν στα χεριά των γενοβέζων. Ύστερα από πόλεμο με την Γένοβα, οι Βενετοί γίνονται κυρίαρχοι της Κρήτης και το 1210 εγκαθιστάτε στο Χάνδακα ο πρώτος δούκας του βασιλείου της Κρήτης, ο Ιάκωβος Τιεπόλο. Οι Βενετοί κράτησαν και αυτοί πρωτεύουσα τον χάνδακα και θα ανακηρυχθεί σε μεγάλο κέντρο και κάστρο για όλη την Κρήτη. Στην ενετοκρατία το όνομα χάνδαξ παίρνει διάφορες παραλλαγές (Candice, candiga, Candida) για να καταλήξει τελικώς Candia (Χάνδακας). Στην ίδια περίοδο ονομάζεται επίσης μεγάλο κάστρο και κάστρο.

Από το 1211, ευθύς αμέσως μετά την οριστική υποταγή της Κρήτης, το νησί διαιρέθηκε κατά το πρότυπο της Βενετίας σε έξι τμήματα, που ονομάστηκαν σεξτέρια (εξαρχίες), ως εξής

- 1) Σεξτέριο των Αγίων Αποστόλων: Σητεία, Ιεράπετρα, επαρχίες Λασιθίου και Μεραμπέλου.
- 2) Σεξτέριο του Αγίου Μάρκου: περιοχές του Ριζοκάστρου και της Πεδιάδας.
- 3) Σεξτέριο του Σταυρού: περιοχές Μονοφασιού, Πυργιώτισσας και Καινούργιου.
- 4) Σεξτέριο του Αγίου Παύλου: Ρέθυμνο, Άγιος Βασίλειος, Αποκορώνου
- 5) Σεξτέριο του Καστέλου: Μυλοπόταμος, Αμάρι
- 6) Σεξτέριο του Dorsoduro: Χανιά.

Το σχήμα τούτο διατηρήθηκε για 100 περίπου χρονιά. Από τις αρχές του 14^{ου} αιώνα η Κρήτη διαιρέθηκε σε τέσσερα μεγάλα διαμερίσματα, που αντιστοιχούν στους σημερινούς τέσσερις νόμους:

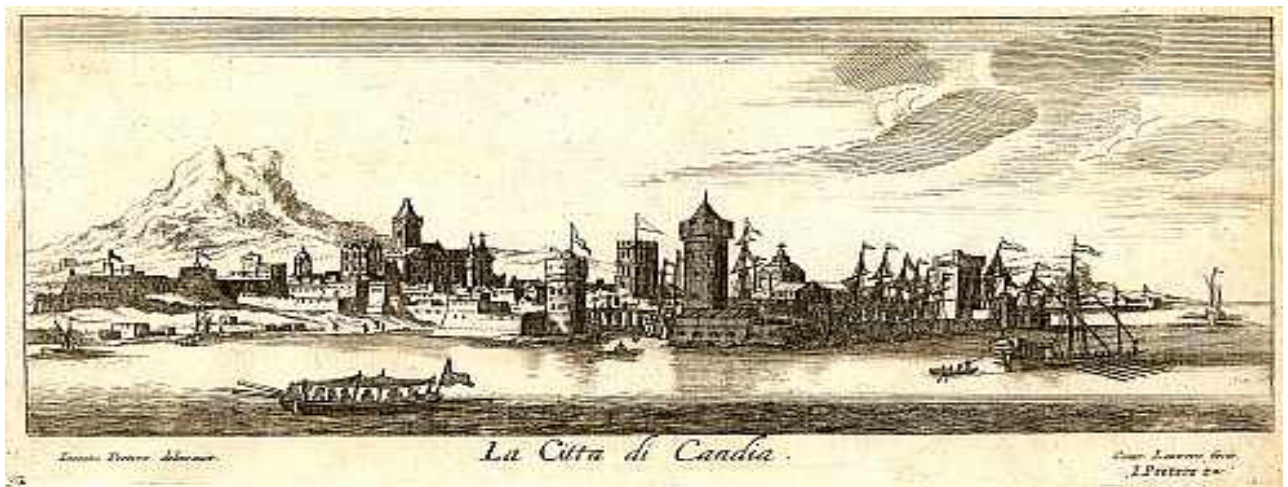
- 1) Διαμέρισμα του Χάνδακα(Candia)
- 2) Διαμέρισμα του Ρεθύμνου

- 3) Διαμέρισμα των Χανίων(Canea)
- 4) Διαμέρισμα τής Σητείας.

Τα Σφακιά ήταν η μονή περιοχή τής Κρήτης, που η Βενετία δεν μπόρεσε να υποτάξει ολοκληρωτικά.

Η ΚΑΝΤΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ

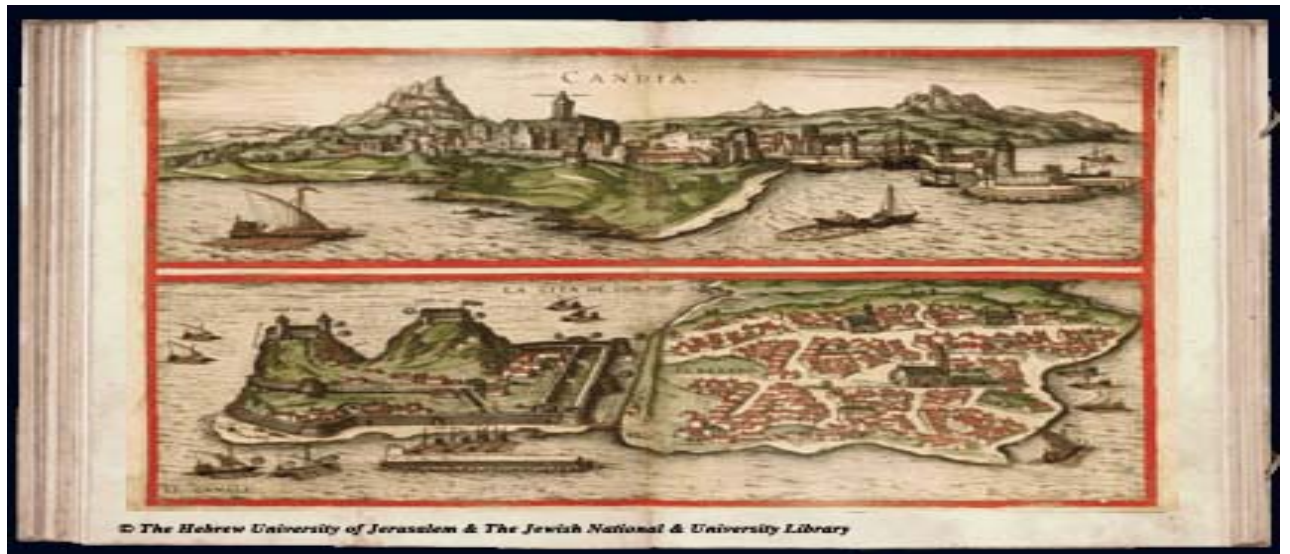

Ο Κρητικός λαός δεν δέχθηκε αδιαμαρτύρητα τη στέρση τής εθνικής του ελευθερίας. Η παρουσία στο νησί των ενετών, προκάλεσε αμέσως την αντίδραση του Κρητικού λαού. Αυτή η αντίσταση, που κατά καιρούς έπαιρνε εθνικό ή κοινωνικό χαρακτήρα στην ιστορία τής φραγκοκρατίας στην Ελλάδα. Αναφέρονται 27 μεγάλες και μικρές επαναστάσεις και πολλά μικρότερα τοπικά κινήματα, που καλύπτουν περίοδο δυο περίπου αιώνων. Επιγραμματικά αναφέρουμε την επανάσταση των Αγιοστεφνιτών(1211), η επανάσταση των Χορτάτζηδων 1272, η επανάσταση του Αλέξη Καλλέργη(1282-1299), η αποστασία του Αγίου Τίτου(1363-1366), η συνωμοσία του Σήφη Βλαστού(1453-4).....

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ

Στην έκθεση του προβλεπτή Zuane Mocenigo(17/04/1589), η Κρήτη φέρεται να έχει 1.087 χωριά με πληθυσμό 208.000. Στο Διαμέρισμα του Χάνδακα, υπάρχουν 486 χωριά με 76.000 κατοίκους, ενώ η πόλη έχει 16.000.

Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΝΤΙΑΣ

Ο πληθυσμός της κοινωνίας του Χάνδακα αλλά και ολόκληρης της βενετοκρατούμενης Κρήτης ακολουθεί κατά κανόνα τα πρότυπα της Ευρώπης. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι η διάκριση των πολιτών σε τάξεις, με αυστηρά καθορισμένα διαχωριστικά όρια. Οι τάξεις αυτές είναι:

- Οι βενετοί ευγενείς. Ήταν οι απόγονοι των βενετών εγγενών, που η μητρόπολη είχε εγκαταστήσει στη Κρήτη με τους πρώτους αποικισμούς, κυρίως στον Χάνδακα. Ήταν υποχρεωμένοι να διατρέφουν πολεμικούς ίππους, να είναι ετοιμοπόλεμοι και να έχουν απόλυτη πίστη στις αρχές και στις αποφάσεις της μητρόπολης. Στο θρήσκευμα ήταν καθολικοί.
- Οι Κρητικοί ευγενείς. Οι πρώτοι Κρητικοί ευγενείς ήταν οι αστοί της Βενετίας, που εγκαταστάθηκαν στον Χάνδακα με τους αποικισμούς του 13^{ου} αιώνα. Με την πάροδο του χρόνου η Κρητική ευγένεια μπορούσε να απονέμεται και σε ανθρώπους Κρητικής καταγωγής ή ακόμα και σε εξελληνισμένους ενετούς, ως αντάλλαγμα για υπηρεσίες που οι ίδιοι οι πρόγονοι τους είχαν προσφέρει στην Βενετία. Αυτή η τάξη αναπτύχθηκε υπερβολικά.
- Οι αστοί. Στην τάξη αυτή ανήκαν γενικά οι κάτοικοι του Χάνδακα, που δεν είχαν τίτλους ευγενείας, και αποτελούσαν τα πιο εύρωστα, από οικονομική άποψη, στρωματά της κοινωνίας. Από θρησκευτική άποψη, ήταν στην συντριπτική τους πλειοψηφία, ορθόδοξοι.
- Οι κάτοικοι της υπαίθρου. Αποτελούσαν τον κύριο και συμπαγή όγκο του πληθυσμού, αλλά και την πιο δυστυχισμένη τάξη. Ήταν υποχρεωμένοι να καλλιεργούν τα κτήματα των φεουδαρχών, να υπηρετούν στις γαλέρες, να εκτελούν τις διάφορες αγγαρείες. Διακρίνονταν σε ελεύθερους χωρικούς, απελεύθερους και δουλοπάροικους ή βιλλάνους.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

- 1206: Κατάληψη του Χάνδακα από τους Γενουάτες.
- 1208: Την άνοιξη του 1208 οι βενετοί κυριεύουν τον Χάνδακα.
- 1262: Η επανάσταση του Χάνδακα, με αρχηγό τον Ψαρομήλιγκο. Το κίνημα υποδαυλίστηκε καθώς δεν δόθηκε η βοήθεια που είχε υποσχεθεί ο Μιχαήλ Παλαιολόγος ο Η', βυζαντινός αυτοκράτορας. Ο αγώνας κράτησε 4 χρόνια.

iv. 1282: Η μεγαλύτερη και σκληρότερη επανάσταση ξεσπάει αυτή τη χρονιά έως το 1299 με υποκινητή τον Αλέξιο Καλλέργη.

v. 1363: Η αποστασία του Αγίου Τίτου. Επανάσταση των ενετών κατά της μητρόπολης. Την αφορμή για αυτή την δυναμική αντίδραση, έδωσε μια νέα φορολογία, που επέβαλε η Βενετία για να γίνουν επισκευές και βελτιώσεις στο λιμάνι του Χάνδακα. Οι φεουδάρχες αρθήκαν να πληρώσουν και κινηθήκαν σε επανάσταση με επικεφαλής τον Τίτο Venire. Οι αποστάτες κατέλυσαν βίαια την νόμιμη εξουσία, κήρυσσαν κατάλυση της ενετικής κυριαρχίας στο Χάνδακα και εγκαθίδρυσαν αυτόνομη δημοκρατία, υπό την προστασία του πάτρωνα της Κρήτης απόστολου Τίτου. Είναι η γνωστή δημοκρατία του αγίου Τίτου του οποίου η σημαία αντικατέστησε την σημαία του αγίου Μάρκου.

Σημαία της Κρήτης(αριστερά). Πριν από το 1453 και σε όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας χρησιμοποιούσαν κόκκινη σημαία με την εικόνα του προστάτη του νησιού, Απόστολου Τίτου.

Η σημαία με το φτερωτό λιοντάρι του Αγίου Μάρκου.

Η επανάσταση διαδόθηκε τάχιστα και στις άλλες πόλεις της Κρήτης. Η είδηση της αποστασίας συντάραξε την Βενετία. Η προσφυγή στα όπλα ήταν η μονή λύση. Έτσι η Βενετία οργάνωσε γρήγορα ισχυρή στρατιωτική δύναμη από Ιταλούς μισθοφόρους, με ισχυρό στόλο από 33 γαλέρες και 12 φορηγά πλοία, υπό την αρχηγία του ναυάρχου Michele. Ο στόλος της Βενετίας έφτασε στον όρμο Φρασκιά, κοντά στον Χάνδακα, στις 7/05/1364. Οι αποστάτες έσπευσαν να κλείσουν όλες τις προσβάσεις προς τον Χάνδακα, αλλά στην πρώτη κιόλας μάχη, στις 9 Μαΐου ηττήθηκαν κατά κράτος και διασκορπίστηκαν. Την ίδια μέρα που ο βενετικός στόλος κατέλαβε τον Χάνδακα, αποκαταστάθηκε η βενετική εξουσία. Η σημαία του αγίου Μάρκου υψώθηκε πάλι, ενώ οι επαναστάτες θεωρήθηκαν προδότες και οι δέκα πρωταίτιοι αποκεφαλίστηκαν αμέσως και χωρίς διαδικασίες.

ΑΛΛΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ.

➤ 29/05/1508:Ο φοβερός σεισμός της Κρήτης, που ισοπέδωσε τον Χάνδακα, με 30.000 νεκρούς. Σύμφωνα με σχετική αναφορά, φαίνεται ότι μονό 4-5 σπίτια του Χάνδακα παρέμειναν όρθια και κατοικήσιμα, ενώ τα άλλα καταστραφήκαν ολοσχερώς ή μερικώς.

➤ Ιούνιος 1538: εμφανίζεται ο πειρατής Μπαρμπαρόσα, ο οποίος με στόλο 80 πλοία, προσπάθησε να καταλάβει τον Χάνδακα, αλλά χωρίς επιτυχία. Έτσι στράφηκε προς την Σητεία, που είχε ανίσχυρη στρατιωτική δύναμη και την κυριεύσε αμέσως. Πολλοί Κρητικοί αιχμάλωτοι πουλήθηκαν σκλάβοι στα παζάρια της Μπαρμπαριάς.

➤ 1592: η μεγαλύτερη επιδημία στην ιστορία της Κρήτης εκδηλώνεται στον Χάνδακα και διαρκεί έως το 1595. Η πανώλη ήταν η αιτία να πεθάνουν 8.600 άτομα στον Χάνδακα(σε σύνολο 16.500), χωρίς να υπολογιστούν τα παιδιά, οι Εβραίοι και οι τσιγγάνοι. Στην μαρκενική βιβλιοθήκη της Βενετίας σώζεται ανέκδοτη σήμερα ακόμη *Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ, 1592.(HISTORIA DELLA PESTE NEL REGNO DI Candia, 1592)*

ΚΡΗΤΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Τον 15^ο και ιδίως τον 16^ο αιώνα, η Κρήτη γίνεται κέντρο μορφωτικό, στο οποίο ακμάζει η λογοτεχνία, η λυρική ποίηση, η ζωγραφική, η ιστοριογραφία, το θέατρο. Αρχίζει να οργανώνεται ο θεσμός των ακαδημιών, σε δυτικά πρότυπα, όπου είναι ένα είδος συλλόγου λόγιων ανδρών, οι οποίοι συγκεντρώνονται για να ανταλλάξουν θέματα και απόψεις πάνω σε φιλοσοφικά και επιστημονικά θέματα. Τέτοια ακαδημία είναι των Stravaganti στο Χάνδακα και των Sterili στα Χανιά. Δυστυχώς όμως αυτή η πνευματική άνθηση θα σταματήσει το 1669, με την κατάκτηση της Κρήτης από τους Τούρκους.

Με τη πτώση της Κων/πολης, μεγάλος αριθμός ζωγράφων έρχεται στη Κρήτη για να βρει καταφύγιο. Την περίοδο 1453-1526 μόνο στο Ηράκλειο εργάζονται 120 γνωστοί ζωγράφοι της εποχής, οι οποίοι με τη δεξιότητά τους, αποκτούν φήμη σε δύση και ανατολή. Τα έργα τους τα διακρίνει η ενότητα στη τεχνική κι ο ξεχωριστός τους χαρακτήρας. Η έκταση της φωτεινής σάρκας όλο και περιορίζεται, ενώ η διαφορά του τόνου γίνεται συνεχώς εντονότερη από κείνη του φόντου. Οι λευκές γραμμές δεν τονίζουν μόνο τα φωτεινά σημεία, αλλά σχεδιάζουν με περισσότερη ακρίβεια τους όγκους των προσώπων.

Παναγία η βάτος, έκθεμα της αγίας Αικατερίνης, δείγμα της

Κρητικής σχολής.

Στα μέσα δε του 15^{ου} αιώνα, οι μορφές έχουν τις κλασσικές αναλογίες, είναι ήρεμες και τις διακρίνει η λιτότητα. Οι ζωγράφοι της δεύτερης πενταετίας του 15^{ου} αιώνα δεν είναι όλοι από τη Κρήτη, αν και έδρα τους έχουν την Κρήτη. Αργότερα, η Βενετία σαν καλλιτεχνική αγορά, προσελκύει Κρητικούς και άλλους ζωγράφους. Το ρεύμα αυτό ακολουθεί τον 16^ο αιώνα ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco) και ο Αντώνης Βασιλάκης, ενώ άλλοι όπως ο Μιχαήλ Δαμασκηνός είναι απλά περαστικοί. Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα τα πλούσια μοναστήρια της κυρίως Ελλάδας, αναζητούν ζωγράφους γνωστούς από την Κρήτη. Έτσι παρατηρείται μια μετακίνηση από τη Κρήτη στην ηπειρωτική Ελλάδα. Από τους ζωγράφους αυτής της εποχής ξεχωριστή θέση κατέχει ο Μιχαήλ Δαμασκηνός, του οποίου έξι μεγάλοι πίνακες είναι στη συλλογή της αγίας Αικατερίνης. Εκατό περίπου είναι τα γνωστά του έργα, τα οποία τα ζωγράφησε στο Ηράκλειο, τη Βενετία και τη Κέρκυρα. Μακρόχρονη είναι η παρουσία του στο Ηράκλειο και τη τέχνη του χαρακτηρίζουν οι διαφορετικές τεχνοτροπίες, από την ιταλική έως τη βυζαντινή ζωγραφική. Χαρακτηριστικό δείγμα της βυζαντινής τεχνοτροπίας είναι η Παναγία Βατός (συλλογή αγίας Αικατερίνης).

μορφωμένος άνθρωπος, όπως δείχνει η βιβλιοθήκη που άφησε κάποια έργα μαζί με το γιό του Χόρχε Εμμανουήλ, τον οποίο απέκτησε από την Jeronima de las Cuevas που ποτέ δεν παντρεύτηκε. Το γεγονός του θανάτου του σημειώνεται στο κατάστιχο του ναού του Santo Tome με συντομία που δείχνει τη μέτρια αναγνώριση. Υπόγραφε στα ελληνικά. Στην εποχή μας το έργο του έχει την καθολική αναγνώριση κοινού και κριτικής και δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για την πρωτοτυπία και τη διαχρονικότητά του. Λίγο μετά το θάνατό του το έργο του είχε πέσει στην αφάνεια και την περιφρόνηση, εκτός ίσως από τις προσωπογραφίες. Άλλωστε ούτε στην εποχή του γνώρισε την επιτυχία π.χ. του Velasquez (που επηρεάστηκε από τον Θεοτοκόπουλο). Στις αρχές του προηγούμενου αιώνα, ακόμη, είχαν συγκεντρωθεί "ιατρικές αποδείξεις" της παράνοιας ή της κακής όρασής του σύμφωνα με τις οποίες υποτίθεται δικαιολογείται το ακατανόητο για τους κλασικιστές και νατουραλιστές ακαδημαϊκούς έργο του. Υφολογικά, ο Δ.Θ. έχει δύο βασικούς άξονες επιρροών, που αν τους κατανοήσουμε θα καταλάβουμε καλύτερα και τη δική του τέχνη. Ο ένας είναι, φυσικά, η μεταβυζαντινή ζωγραφική (αγιογραφία) της πολύ σημαντικής Κρητικής Σχολής του 15ου-16ου αι. που κι αυτή με τη σειρά της δέχτηκε πολύ ισχυρές τις επιδράσεις της εκοσμικευμένης ιταλικής αναγεννησιακής σχολής.

Γεννήθηκε το 1541 στον Χάνδακα (όπως ονομαζόταν από τη βυζαντινή εποχή το πανίσχυρο φρούριο του Ηρακλείου), την εποχή δηλαδή της Ενετοκρατίας στο νησί. Ελάχιστα νεανικά του έργα, βυζαντινής τεχνοτροπίας, αποδίδονται στην εποχή που ήταν στην Κρήτη. Το 1566 έφυγε για τη Βενετία όπου έγινε μαθητής του περίφημου Tiziano. Εκεί έμαθε τις βασικές τεχνικές της σύγχρονης ζωγραφικής. Η ευγένεια και η εκλέπτυνση των μορφών, οι θερμοί πλάγιοι φωτισμοί είναι χαρακτηριστικά που θα μείνουν και στο υπόλοιπο έργο του (ειδικά στα πρώτα χρόνια στο Τολέδο) και οφείλονται στο δάσκαλό του. Άγνωστο πότε, πήγε στην Ισπανία όπου πιθανόν τον τράβηξαν τα μεγάλα έργα για το ανάκτορο-μοναστήρι του Εσκοριάλ που έχτιζε ο Φίλιππος Β' έξω από τη Μαδρίτη. Το 1577 βρίσκεται στο Τολέδο όπου εργάζεται για τα εικονοστάσια του Santo Domingo El Antiguo. Σταδιακά κέρδισε κάποια αναγνώριση αλλά ο βασιλιάς δεν εκτίμησε το έργο του κι έτσι δεν πήρε ποτέ παραγγελίες για το Εσκοριάλ. Ίσως αυτός να ήταν κι ο λόγος που έμεινε στο Τολέδο, αν και αυτό είχε πάψει να είναι το πολιτικό κέντρο της Ισπανίας. Χρησιμοποιούσε πλήθυνα μοντέλα των άκρων για τους πίνακές του. Είχε κι άλλα καλλιτεχνικά (αρχιτεκτονικά κλπ) ενδιαφέροντα και φαίνεται να ήταν με το θάνατό του (Τολέδο 1614). Ζωγράφησε

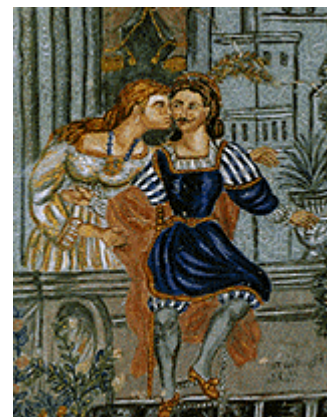

ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Σε δυο χρονικά και άνισες περιόδους διακρίνουμε την ιστορία της λογοτεχνίας της βενετοκρατούμενης Κρήτης. Κατά την πρώτη που διαρκεί ως τα τέλη του 16^{ου} αιώνα, τα κυρία χαρακτηριστικά είναι το σατιρικό και το ηθικοδιδασκτικό. Η γλωσσά είναι ανάμεικτη με εκκλησιαστικά κυρίως στοιχεία και με Κρητικούς ιδιωτισμούς. Το μέτρο που κυριαρχεί είναι ο πολιτικός δεκαπεντασύλλαβος, ανομοιοκατάληκτος στην αρχή και από τον 15^ο αιώνα σε ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία. Τα παλαιότερα δείγματα λογοτεχνικής έκφρασης στη βενετοκρατούμενη Κρήτη είναι τα δημοτικά τραγούδια, κυρίως ακριτικά. Ο αρχαιότερος γνωστός ποιητής της πρώιμης Κρητικής λογοτεχνίας είναι ο Στέφανος Σαχλίκης από μεγάλη αστική οικογένεια του Χάνδακα. Άλλος σημαντικός ποιητής από τον Χάνδακα είναι ο Μανώλης Σκλάβος, ο οποίος έγραψε στις αρχές του 16^{ου} αιώνα το στιχούργημα << η συμφορά της Κρήτης >>, για τον σεισμό της 29/05/1508, που κατέστρεψε τον Χάνδακα και άλλες περιοχές της Κρήτης. Την καθαρή θρησκευτική ποίηση εκπροσωπεί κυρίως ο Γεώργιος Χούμνος από τον Χάνδακα, ο οποίος στα τέλη του 15^{ου} αιώνα έγραψε την Κοσμογέννηση. Οι τελευταίες δεκαετίες της ενετοκρατίας (1590-1669), είναι η περίοδος της λογοτεχνικής άνθησης στην Κρήτη. Το κύριο και ουσιώδες γνώρισμα της Κρητικής λογοτεχνίας της περιόδου αυτής είναι η έμπνευση και εξάρτηση από την ιταλική αναγεννησιακή λογοτεχνία. Εκφραστικό όργανο της λογοτεχνίας αυτής είναι το Κρητικό ιδίωμα, που επιβάλλεται τώρα ως λογοτεχνική γλωσσά και αποχτά μια αξιοθαύμαστη δύναμη και μουσικότητα. Το αρχαιότερο από τα έργα της ώριμης Κρητικής λογοτεχνίας είναι η << Βοσκοπούλα >>, ένα χαριτωμένο ποιμενικό ειδύλλιο σε άσογη γλωσσά. Ο δημιουργός παραμένει ακόμη άγνωστος. Αλλά η μεγάλη δόξα της ώριμης Κρητικής λογοτεχνίας είναι το θέατρο. Για πρώτη φορά υστέρη από τους χρόνους της αρχαιότητας ξαναβρίσκουμε το αληθινό θέατρο στον ελληνικό χώρο, ως ποίηση και θεατρική πράξη. Εισηγητής του είδους είναι ο Γ. Χορτάσης. Το αριστούργημα του η << Ερωφίλη >>, είναι μια τραγωδία που χρονολογείται γύρω στα 1600. Το αρτιότερο έργο του Κρητικού θεάτρου είναι η << θυσία του Αβράαμ >> που θεωρείται νεανικό έργο του Β. Κορνάρου και τοποθετείται χρονολογικά στις αρχές του 17^{ου} αιώνα, λίγο πριν από τον << Ερωτόκριτο >> (αριστερή φωτογραφία η αρχή του ερωτόκριτου).

Ο Ερωτόκριτος θεωρείται ένα από τα κορυφαία έργα της Κρητικής και γενικότερα νεοελληνικής λογοτεχνίας. Είναι ένα έμμετρο ερωτικό μυθιστόρημα, που εκτείνεται σε περισσότερους από 10.000 ομοιοκατάληκτους δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Ποιητής είναι ο Βιτσέντζος Κορνάρος από τη Σητεία. Από άποψη πλοκής δεν είναι καθόλου πρωτότυπο. Στηρίζεται σε γαλλικό μυθιστόρημα, που είχε γνωρίσει πολλές μεταφράσεις και διασκευές. Η σύνθεση του ερωτόκριτου πρέπει να τοποθετηθεί στις αρχές του 17^{ου} αιώνα. Οι δυο πρωταγωνιστές του έργου είναι ο Ερωτόκριτος και η Αρετούσα (φωτογραφία δεξιά).

ΕΝΕΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Διάσπαρτα στην πόλη του Ηρακλείου υπάρχουν κτίρια τής ενετικής περιόδου. Αν θέλετε να δείτε ένα καλό οχυρό, επισκεφτείτε το Κούλες, ένα από τα καλύτερα βενετσιάνικα δείγματα που υπάρχουν στην Ελλάδα, ενώ υπάρχουν και τα νέα ενετικά τείχη. Τέλος αρκετές είναι και οι ενετικές κρήνες που διακοσμούν κομμάτια την πόλη του Ηρακλείου. Αν θέλετε να γνωρίσετε καλύτερα τα ενετικά μνημεία του ηρακλείου μπορείτε να επισκεφτείτε το site www.culture.gr ενώ σας προτείνουμε το βιβλίο «Τα ενετικά μνημεία στην Κρήτη» του Θ. Δετοράκη.

❖ ΚΟΥΛΕΣ(LA ROCCA AL MARE)

Το γνωστό, ακόμη και σήμερα με το τουρκικό όνομα, φρούριο Κούλες, είναι αναμφισβήτητα ένα από τα πιο επιβλητικά βενετσιάνικα κτίρια ολόκληρης τής Κρήτης. Χτίστηκε από τους ενετούς από τα πρώτα κιόλας χρονιά τής κυριαρχίας τους για να προστατεύσει το λιμάνι, που εκτός από την εμπορική του σημασία ήταν και ο σπουδαιότερος πολεμικός ναύσταθμος τής Βενετίας στη Κρήτη. Το αρχικό φρούριο, καταστράφηκε με το σεισμό του 1303 και επισκευάστηκε. Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα κατεδαφίστηκε και το 1523 χτίστηκε αυτό που βλέπουμε σήμερα. Παρόλο τις φθορές από την μανία τής θάλασσας και των ανθρώπων, εξακολουθεί να είναι ένα έξοχο μνημείο, που δίνει μεσαιωνικό τόνο και ιδιαίτερο χρώμα στην πόλη. Οι ογκόλιθοι μεταφέρθηκαν από τα Φρασκιά και την νήσο Ντία. Μα πάντα η θάλασσα προξενούσε καταστροφές και πάντα γίνονταν επισκευές, όπως

φαίνεται από τις εκθέσεις των προβλεπών. (*φωτογραφία:το Κούλε την περίοδο του 1940*)

Η επιγραφή πάνω από την βορεινή πόρτα φέρει χρονολογία 1523. Το φρούριο είχε πάνω δυο ορόφους. Το ισόγειο φωτιζόταν με μεγάλους φωταγωγούς από την θολωτή στέγη. Χωρίζεται με χοντρούς τοίχους σε 26 δωμάτια, που χρησιμοποιούνταν σαν αποθήκες τροφίμων και πολεμοφοδίων, σαν κατοικία του Καστελάνου, των καπετάνιων και των αξιωματικών τής φρουράς.

47

Στο κτήριο ήταν επίσης μια φυλακή, ένας φούρνος, ένας μύλος και μια εκκλησούλα. Από τις τρεις θαλάσσιες πλευρές έχει τις θυρίδες για τα κανονιά που προστάτευαν το λιμάνι. Από την βορειοανατολική, τη δυτική και την νότια πλευρά ήταν εντοιχισμένα μαρμάρινα ανάγλυφα μεγαλοπρεπών φτερωτών λεόντων, σύμβολο του αγίου Μάρκου της Βενετίας (*φωτογραφία πάνω*). Οι επάλξεις του φρουρίου αποκαταστάθηκαν τελευταία. Σήμερα ο χώρος είναι επισκέψιμος και κατά την καλοκαιρινή περίοδο χρησιμοποιείται για διαφορές εκδηλώσεις (εκθέσεις, θέατρο, μουσική...)

ΜΠΕΝΕΤΑΚΙ: Έτσι ονομάζεται σήμερα το θαλάσσιο τείχος από το βενετσιάνικο λιμάνι μέχρι τον όρμο του Δερματά, το τούρκικο Κουμ Καπί. Το τείχος αυτό ναι μεν είναι αρχαιότατο, αλλά ανακατασκευάστηκε και επισκευάστηκε πολλές φορές από τους ενετούς, καθώς καταστρέφονταν πολλές φορές από τις τρικυμίες. Στη δυτική άκρη ου είναι το γνωστό Λιμενικό Περίπτερο. Κατά την τουρκοκρατία ονομαζόταν Μπεντέντ του Σουλτάν

Ιμπραήμ από το παρακείμενο ομώνυμο τζαμί, που είχε μετατραπεί από τους Οθωμανούς ο ναός του αγίου Πέτρου, ερειπωμένος σήμερα.

ΔΕΡΜΑΤΑΣ: Έτσι λεγόταν από τους ενετούς ο όρμος μεταξύ Λιμενικού Περιπτέρου και του άλλοτε εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής. Επικοινωνούσε με την πόλη από την σώζομε ως σήμερα πύλη του Δερματά (Κουμ Καπί= πόρτα τής άμμου). Στο λιμάνι αυτό οδήγησε ο κόμης De La Feuillade ενισχύσεις μια νύχτα του Νοέμβρη 1668. Πολλοί Γάλλοι στρατιώτες πνίγηκαν και η βάρκα που μετέφερε το χρηματοκιβώτιο τής αποστολής βυθίστηκε από τον κανονιοβολισμό των Τούρκων.

Ωράριο	
Τρίτη-Κυριακή 08.30-15.00	
Δευτέρα	ΚΛΕΙΣΤΑ

* Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του υπουργείου πολιτισμού www.culture.gr

➤ **ΝΕΑ**
ΕΝΕΤΙΚΑ
ΤΕΙΧΗ

Το σπουδαιότερο μνημείο της ενετοκρατίας στην Κρήτη. Ο περίβολος των επιβλητικών τειχών, του Χάνδακα, που άντεξαν επί ένα τέταρτο του αιώνα σε αφάνταστα σκληρή πολιορκία του

ισχυρότερου τότε στρατού του κόσμου, του τουρκικού, ήταν η τελευταία λέξη τής οχυρωματικής τέχνης εκείνης τής εποχής.

Η ανοικοδόμηση του άρχισε το 1462 και κράτησε περισσότερο από 100 χρονιά. Οι Ενετοί αρχικά αρκέστηκαν στην οχύρωση που ήδη υπήρχε(από την αραβοβυζαντινή περίοδο), τμήματα τής οποίας σώζονται και σήμερα στη πορεία των οδών χάνδακος, Δαιδάλου, δούκος μποφόρ και στο λιμάνι, επιφέροντας όμως κάποιες επιδιορθώσεις, προκειμένου να προστατευτούν από τις εσωτερικές αναταραχές. Όταν όμως διαπιστώσαν ότι ο τουρκικός κίνδυνος γινόταν όλο και πιο ορατός, άρχισαν τον σχεδιασμό και την ανοικοδόμηση του νέου οχυρωματικού περιβόλου. Τα νέα τείχη τα σχεδίασαν διάφοροι μηχανικοί σταλμένοι από την Βενετία, ο κυριότερος εκ των οποίων ήταν ο Michele Sanmicheli. Στο χτίσιμο των τειχών χρησιμοποιήθηκαν οι πέτρες των ερειπίων τής Κνωσού. Η δαπάνη των έργων βάρυνε το κεντρικό βασίλειο της Κρήτης αλλά και ολόκληρο το βασίλειο της Βενετίας. Το μέγιστο όμως βάρος έπεσε στους ώμους του Κρητικού λαού. Από ηλικία 14 έως 60 χρονών κάθε χωρικός ήταν υποχρεωμένος να κάνει κάθε χρόνο μια αγγαρεία, φέρνοντας υλικό από το λατομείο του Κατσαμπά, την Χερσόνησο μα και την Κνωσό. Ο περίβολος των τειχών έχει μήκος 3 χλμ σε σχήμα τριγώνου με βάση την θάλασσα. Έχει 7 προμαχώνες.

ΠΡΟΜΑΧΩΝΕΣ	ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ
<i>ΣΑΜΠΙΟΝΕΡΑ</i>	<i>ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ</i>
<i>ΒΙΤΟΥΡΗ</i>	<i>ΠΑΡΚΟ ΓΕΩΡΓΙΑΔ</i>
<i>ΙΗΣΟΥ</i>	<i>ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΟΡ</i>
<i>ΜΑΡΤΙΝΕΓΚΟ</i>	<i>ΤΑΦΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ</i>
<i>ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑ</i>	<i>ΠΥΛΗ ΧΑΝΙΩΝ</i>
<i>ΒΗΘΛΕΕΜ</i>	<i>ΠΑΝΑΝΕΙΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ</i>
<i>ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΑ</i>	<i>ΒΔ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ</i>

Οι Προμαχώνες ενώνονταν μεταξύ τους με ευθύγραμμα τμήματα και στα σημεία ένωσης σχηματίζονταν δύο χαμηλές πλατείες, χαμηλότερα από το επίπεδο του ίδιου του προμαχώνα και ψηλότερα από την τάφρο. Στους ανοικτούς αυτούς χώρους υπήρχαν κτιστές κανονιοθυρίδες, όπου τοποθετούνταν κανόνια που προστάτευαν την τάφρο και τον απέναντι προμαχώνα. Στις χαμηλές Πλατείες υπήρχαν δύο ανοίγματα με στοές, η μία οδηγούσε στο εσωτερικό της πόλης και η άλλη στην τάφρο. Το παραθαλάσσιο τμήμα των τειχών κατασκευάστηκε και εδράστηκε πάνω στην υπάρχουσα βραχώδη ακτή. Προς την ανατολική πλευρά το τείχος κατέληγε στο μεγάλο φρούριο που προστάτευε το λιμάνι, το λεγόμενο [Castello del Molo \(Κούλε\)](#).

50

Άποψη του **Προμαχώνα Μαρτινιένγκο** στην κορυφή του τριγωνικού οχυρωματικού περιβόλου. Στη βόρεια πλευρά δεσπόζει ο ομώνυμος επιπρομαχώνας όπου έχει ενταφιαστεί ο μεγάλος Κρητικός συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης. Το ισόπεδο του προμαχώνα που σε κάτοψη έχει το σχήμα τριγώνου έχει καταληφθεί από τις εγκαταστάσεις του αθλητικού συλλόγου «ο Εργατέλης». Η τάφρος χρησιμοποιείται ως χώρος πρασίνου, περιπάτου και παιδικής χαράς.

Άποψη του ανατολικού τμήματος του **προμαχώνα Βηθλεέμ**, όπου φαίνονται η πύλη που οδηγούσε από την πόλη προς την χαμηλή πλατεία και ο ανοιχτός χώρος της χαμηλής πλατείας με την κτιστή κατασκευή των κανονιοθυρίδων. Η τάφρος χρησιμοποιείται ως χώρος παιδικής χαράς.

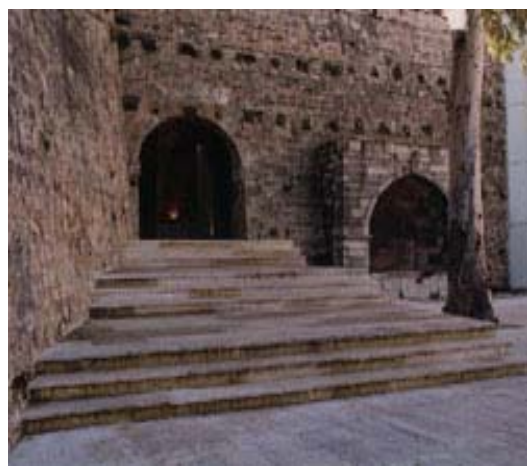

Άποψη του Προμαχώνα Αγίου Ανδρέα (ή Αγίου Πνεύματος) στο δυτικό άκρο του οχυρωματικού περιβόλου με επιπρομαχώνα. Ο προμαχώνας (καρδιάσχημος σε κάτοψη) ξαναχτίστηκε από τους Τούρκους όπως και ο προμαχώνας Σαμπιονάρα (ή της Αμμου) στο ανατολικό άκρο της οχύρωσης. Από τα δύο αυτά σημεία (τα πιο αδύνατα του φρουρίου) έγινε η έφοδος και η κατάληψη του Κάστρου από τους Τούρκους το 1669.

Είχε 4 πόρτες. Την παλιά πόρτα του μόλου στο λιμάνι, που την γκρέμισαν οι Άγγλοι το 1898, την πόρτα του αγίου Γεωργίου ή του λαζαρέτου(επειδή από κει πήγαιναν στο λαζαρέτο= λοιμοκαθατήριο), ενώ σήμερα βρίσκονται οι αποθήκες της ΒΡ. Την πόρτα του παντοκράτορα, την γνωστή σήμερα ως Χανίων πόρτα(χανιώπορτα) και στη νότια πλευρά την πύλη του Ιησού ή νέα πύλη, καθώς ήταν η τελευταία που έγινε.

Η Πύλη Αγίου Γεωργίου ήταν αφιερωμένη στον ομώνυμο στρατιωτικό άγιο που απεικονιζόταν ανάγλυφα, ως καβαλάρης, σε μορφή μεταλλίου, πάνω από το κεντρικό τμήμα της εισόδου της. Εντοπιζόταν περίπου στη θέση που βρίσκεται η προτομή του Ν. Καζαντζάκη. Την ίδια Πύλη συναντάμε και με το όνομα Πύλη του Λαζαρέτο (δηλαδή πύλη που οδηγούσε στο λοιμοκαθατήριο) ή του Μαρουλά (πύλη που οδηγούσε στο ομώνυμο προάστιο). Ήταν μία από τις τρεις χερσαίες πύλες του ενετικού οχυρωματικού περιβόλου με στρατιωτικό και πολιτικό χαρακτήρα. Μέσα από αυτήν διακινούνταν ο πληθυσμός και τα εμπορεύματα προς την πόλη και από την πόλη προς τα ανατολικά προάστια. Το σχέδιο της πύλης είναι έργο του στρατιωτικού μηχανικού και αρχιτέκτονα Giulio Savorgnan (governatore generale alle fortezze), ο οποίος ασχολήθηκε

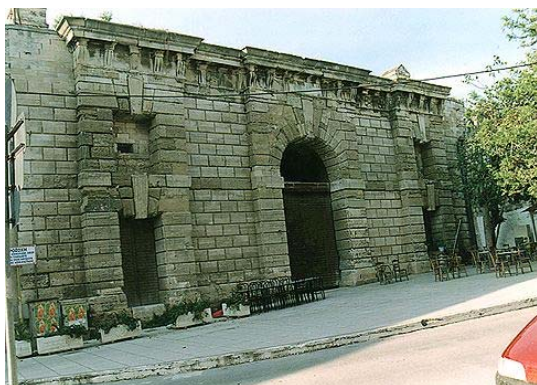
με τον οχυρωματικό σχεδιασμό του Χάνδακα κατά την περίοδο 1562-1566. Η είσοδος της πύλης από την πλευρά της πόλης σήμερα δεν διασώζεται. Η πρόσοψή της ήταν μνημειακού χαρακτήρα και δέσποζε σε όλη την περιοχή που καταλαμβάνει σήμερα η πλατεία Ελευθερίας. Η πρόσοψη της πύλης ήταν διακοσμημένη με ανάγλυφα στοιχεία (οικόσημα, λέοντες Αγ. Μάρκου) πάνω σε εντοιχισμένες πλάκες. Ειδικότερα: δύο πλάκες, σε σχήμα κύκλου, με τα οικόσημα των Danielle Barbarigo, Paolo Zorzi, Pietro Civran και Lorenzo Marcello διακοσμούσαν το χώρο

ελλειπτικά παράθυρα, εκατέρωθεν της κεντρικής εισόδου. Ανάλογα στο χώρο πάνω από το κεντρικό θύρωμα υπήρχαν δύο κυκλικές πλάκες με ανάγλυφους λέοντες αντωπά τοποθετημένους που πλαισίωναν την κεντρική μορφή, τον άγιο Γεώργιο καβαλάρη που κρατούσε στο χέρι του το οικόσημο του *capitano generale* Paolo Zorzi.

Τέλος, σε μαρμάρινο επιστήλιο υπήρχε λαξευμένη επιγραφή που αναφερόταν στον Paolo Zorzi με τη χρονολογία 1565. Από το εσωτερικό της πύλης ξεκινούσε ένας μακρύς θολοσκεπής διάδρομος που λειτουργούσε ως διάβαση, και κατέληγε σε ένα ευρύ κυκλικό χώρο σε απόσταση 6μ. περίπου πριν από το θύρωμα της εξόδου. Η εξωτερική απόληξη της στοάς βρίσκεται μεταξύ του βορείου «*opgachione*» του προμαχώνα Βιττούρι και του αμέσως επόμενου τμήματος της οχύρωσης, της «*riattattaforma rovescia*». Η μορφή του θυρώματος ήταν απλή, πάνω από το υπέρθυρό της είχε λαξευτεί η χρονολογία 1565 και κάτω από αυτήν το οικόσημο του *capitano generale* Paolo Zorzi, πράγμα που μαρτυρεί ότι η πύλη κατασκευάστηκε επί των ημερών του. Από αυτά σήμερα σώζεται

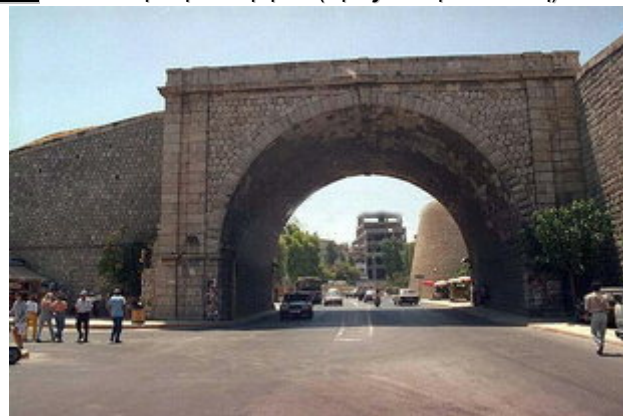
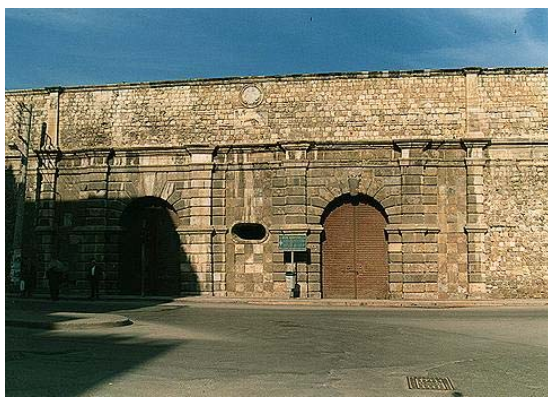
μόνο η χρονολογία. Δυστυχώς σήμερα, δεν διασώζεται τίποτε από τη μνημειακή πρόσοψη που κάποτε σίγουρα θα αποτελούσε ένα από τα ωραιότερα αρχιτεκτονικά κοσμήματα της πόλης. Κατεδαφίστηκε, μάλλον βάνουσα και αλόγιστα το 1917 με την αιτιολογία ότι από εκείνο ακριβώς το σημείο έπρεπε να περάσει η σημερινή λεωφόρος Δημοκρατίας. Σκοπός εκπόνησης της μελέτης που αφορά στη διάνοιξη της Πύλης Αγ. Γεωργίου ήταν να χρησιμοποιηθεί η συγκεκριμένη πύλη ως δίοδος επικοινωνίας, συνδέοντας τον ενοποιημένο πια χώρο της πλατείας Ελευθερίας με τη λεωφόρο Ικάρου, επαναφέροντας έτσι την παλιά λειτουργία του ιστορικού μνημείου για την κυκλοφορία των πεζών. Παράλληλα, πλην του ιστορικού και τουριστικού ενδιαφέροντος που θα προσέδιδε μια τέτοια διέλευση, η συγκεκριμένη μελέτη θα έλυne και πολεοδομικά προβλήματα. Σήμερα ο χώρος κατάλληλα εξοπλισμένος χρησιμοποιείται και για εκθέσεις ή άλλα πολιτιστικά δρώμενα.

Άποψη της Πύλης Ιησού, εσωτερική όψη Μνημειακού χαρακτήρα. Το όνομά της οφείλεται στην εκκλησία του Ιησού Χριστού που βρισκόταν προς την εξωτερική πλευρά της οχύρωσης. Με την πύλη αυτή γινόταν η επικοινωνία με τις νότιες περιοχές και την ύπαιθρο. Η σύνθεση της πρόσοψης καταλήγει σε θριγκό με δίγλυφα και μετώπες όπου υπάρχουν ανάγλυφα διακοσμητικά στοιχεία. Το επάνω τμήμα στέφεται με γείσο, ενώ σε μαρμάρινη πλάκα επάνω από το κεντρικό θύρωμα είναι εγχάρακτο το όνομα του γενικού προβλεπτή Zuanne Mocenigo και το έτος 1587 (έτος

ολοκλήρωσης του έργου). Εσωτερικά η Πύλη αποτελείται από επιμήκη θολοσκεπή στοά με δύο παράπλευρους σε αυτή θολοσκεπείς χώρους που χρησίμευαν για την αποθήκευση εφοδίων και την παραμονή της φρουράς. Οι χώροι αυτοί επικοινωνούσαν με τοξωτά ανοίγματα με την κεντρική στοά, ενώ είχαν από ένα άνοιγμα στην πρόσοψη της Πύλης, εκατέρωθεν του κεντρικού θυρώματος.

Άποψη της Πύλης Παντοκράτορα ή Χανιόπορτα εσωτερική όψη (πρός την πόλη). Μνημειακού χαρακτήρα. Το όνομά της οφείλεται σε μικρή εκκλησία του Παντοκράτορα που βρισκόταν στο εσωτερικό της οχύρωσης, κοντά στην Πύλη. Μέσα από αυτήν γινόταν η επικοινωνία με τις δυτικές περιοχές και την ύπαιθρο. Πάνω από το κεντρικό θύρωμα υπάρχει θριγκός και πάνω

απ' αυτόν

υψώνεται στηθαίο όπου έχουν εντοιχισθεί δύο ανάγλυφες πλάκες. Η μία που είναι ορθογώνια έχει παράσταση του φτερωτού λέοντα του Αγίου Μάρκου και η άλλη που είναι κυκλική έχει την μορφή του Παντοκράτορα με την επιγραφή OMNIPOTENS. Εσωτερικά η Πύλη που στην πρόσοψή της έχει δύο θυρώματα, αποτελείται από έναν ενιαίο χώρο από τον οποίο ξεκινούν δύο θολοσκεπείς διάδρομοι. Ο ένας οδηγούσε στην έξοδο της πόλης και ο άλλος στη χαμηλή πλατεία.

Οι πόρτες έκλειναν με την δύση του ηλίου και άνοιγαν το πρωί με την ανατολή. Όσοι δεν πρόφταναν να μπουν έγκυρα στην πόλη διανυχτέρευαν σε ειδικά θολωτά κτίρια όπως είναι του Κορώνη ο μαγάρας στο δρόμο προς κανλί καστέλι και οι Κουμπέδες στο δρόμο προς Χανιά. Το παραθαλάσσιο τμήμα των τειχών κατασκευάστηκε και εδράστηκε πάνω στην υπάρχουσα βραχώδη ακτή. Προς τη ανατολική πλευρά το τείχος κατέληγε στο μεγάλο φρούριο που προστάτευε το λιμάνι, το Κούλε.

➤ ΕΝΕΤΙΚΕΣ ΚΡΗΝΕΣ

ΚΡΗΝΗ

MOROZINI(ΛΙΟΝΤΑΡΙΑ)

Από τις γνωστότερες κρήνες του Ηρακλείου, αποτελεί σήμερα ένα από τα ωραιότερα μνημεία της πόλης. Κατασκευάστηκε από τον γενικό προβλεπτή Francesco Morozini το 1628, ο οποίος μέσα από ένα περίπλοκο για την εποχή εκείνη σύστημα αγωγών, κατάφερε να φέρει νερό στην πόλη του Χάνδακα από τις πηγές των

52

Αρχάνων. Η οχτάλοβη δεξαμενή που στηρίζεται πάνω σε ειδική εξέδρα διακοσμείται με ανάγλυφες μυθολογικές παραστάσεις και θαλασσιες μορφές, όπως τρίτωνες, δελφίνια και διαφορά οικόσημα, ενώ το νερό ρέει από τα στοματά των 4 λιονταριών. Στην κορυφή της κρήνης δέσποζε ένα υπερφυσικό άγαλμα του Ποσειδώνα, το οποίο όμως κατέρρευσε, πιθανόν, από σεισμό. Κατά την τουρκοκρατία η κρήνη υπέστη κάποια ακαλαίσθητη διαμόρφωση με την τοποθέτηση ενός περιμετρικού κουβουκλίου, γύρω από αυτήν, το οποίο όμως αργότερα αφαιρέθηκε. Η κρήνη των εγκαινίων της, έκοψε ειδικό μετάλλιο με την μορφή από την μια και με την κρήνη

59

ΚΡΗΝΗ BEMBO

Κατασκευασμένη από τον capitano Gianmatteo Bembo μεταξύ 1552-1554, δεσπόζει στην σημερινή πλατεία Κορνάρου, δίπλα σε άλλη μεταγενέστερη τουρκική κρήνη. Κοσμείται με οικήματα και αλλά αναγεννησιακού και γοθικού τύπου στοιχεία, ενώ ξεχωρίζει στη μέση μεγάλο ακέφαλο άγαλμα ρωμαϊκής περιόδου. Ο κρουνός διακοσμείται με φυτικής διακόσμησης ανάγλυφα στοιχεία.

ΚΡΗΝΗ PRIULI

Κατασκευασμένη από τον γενικό προβλεπτή Antonio Priuli στα 1666, βρίσκεται σήμερα όπισθεν του Μποδοσάκειου δημοτικού σχολείου(στην περιοχή της πύλης Δέρματος). Τη διακόσμησε με κίονες και πεσσούς, με κιονόκρανα κορινθιακού ρυθμού, ενώ η όλη κατασκευή στέφεται με τριγωνικό αέτωμα. Κάτω από τους κίονες σχηματίζονται κόγχες που διακοσμούνται με περίτεχνη διακόσμηση. Στο μέσο της κρήνης υπάρχει επιγραφή τούρκικη στην οποία αναφέρεται το όνομα του πασά που κατόρθωσε να φέρει ξανά νερό στην κρήνη.

ΚΡΗΝΗ SAGREDO

Κατασκευασμένη από τον Giovanni Sagredo μεταξύ 1602-1604. Τμήμα της έχει εντοιχίσει στη ΒΔ γωνία της σημερινής Λότζιας με λαξευμένο γυναικείο άγαλμα, που σύμφωνα με την περιγραφή του Gerda, πιθανώς το αριστερό χέρι να κρατούσε ασπίδα, ενώ με το δεξί ένα είδος βαρείας (μεγάλο σφυρί) για επίδειξη, και αναπαριστά ίσως, την προσωποποίηση τής Κρήτης.

➤ ΝΑΟΙ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Ναοί της περιόδου της ενετοκρατίας είναι, μέχρι και σήμερα, διάσπαρτοι στην πόλη του Ηράκλειου, ο καθένας με την δική του ιστορία, φανερώνοντας το βαθύ θρησκευτικό αίσθημα των κατοίκων τής πόλης στη διάρκεια της ιστορίας τής. Κάποιες από αυτές, όπως ο ναός του αγίου Μηνά χρησιμοποιούνται σήμερα ως εκθεσιακός χώρος, ενώ στο ναό της αγίας Αικατερίνης του Σινά εκτίνονται έργα τής Κρητικής σχολής αγιογραφίας.

ΑΓΙΟΣ ΤΙΤΟΣ

Σήμερα είναι τόπος λατρείας, όπου φυλάσσονται τα λείψανα του Αγίου Τίτου, της Αγίας Λουκίας, του Αγίου Μαρτίνου και του Αγίου Στεφάνου. Βρίσκεται στην οδό 25ης Αυγούστου. Με την ανάκτηση της Κρήτης από τον Νικηφόρο Φωκά η έδρα της επισκοπής μεταφέρθηκε από την Γόρτυνα στον Χάνδακα που γίνεται πρωτεύουσα του νησιού. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία του νέου μητροπολιτικού ναού, που είναι και ο μεγαλύτερος του Ηρακλείου. Με την ενετοκρατία, ο ναός μετατρέπεται σε επισκοπή Λατίνων. Στα μέσα του 15^{ου} αιώνα ο ναός ανακαινίστηκε από τον Λατίνο αρχιεπίσκοπο Dado. Όμως πολλές καταστροφές προκλήθηκαν και στο ναό από σεισμό και πυρκαγιά με Αποτέλεσμα να ξαναχτιστεί το 1557. Είχε σχήμα βασιλικής χωρίς κόγχες με τρούλο στην μέση και κωδωνοστάσιο στην νοτιοδυτική του γωνία. το εσωτερικό του χωριζόταν σε

55

3 κλιτή με 2 στοιχείς από τόξα. την περίοδο της τουρκοκρατίας μετατράπηκε σε τζαμί. Ο μεγάλος σεισμός του 1856 κατάρτησε το ναό για άλλη μια φορά ολοκληρωτικά και χτίστηκε πάλι από την αρχή. Η πρώτη εκκλησία περιείχε την κάρα(κεφάλι) του αγίου Τίτου, το οποίο το φυγάδεψαν στο Βατικανό οι ενετοί. Το 1966 το κειμήλιο επεστράφη στους Κρητικούς από τον πάπα Παύλο τον 4^{ον} και σήμερα βρίσκεται στο μικρό παρεκκλήσι αριστερά του νάρθηκα. Σήμερα είναι τόπος λατρείας, όπου φυλάσσονται τα λείψανα του Αγίου Τίτου, (Κρητικός μαθητής του απόστολου Παύλου, ο οποίος μετέδωσε τον χριστιανισμό στην Κρήτη.) της Αγίας Λουκίας, του Αγίου Μαρτίνου και του Αγίου Στεφάνου. Βρίσκεται στην οδό 25ης Αυγούστου.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ

Έργο των ενετών στο κέντρο της πόλης και απέναντι από το ανάκτορο του εκάστοτε δούκα. Ως υπεύθυνος της εκκλησίας του αγίου Μάρκου διοριζόταν από τον δούκα ο πριμηκάριος ή ο καπελλάνος. Η χρήση του ναού είχε να κάνει με την ανάληψη των καθηκόντων των αρχόντων και των αξιωματικών, αλλά και την ενταφίαση των δουκών και των μελών της επίσημης αριστοκρατίας. Δίπλα στο ναό υπήρχε κωδωνοστάσιο με ρολόι που λειτουργούσε ως σύνθημα συναγερμού κατά την εποχή της πολιορκίας της πόλης από τους Τούρκους. Όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν το Κάστρο, ο Άγιος Μάρκος παραχωρήθηκε στον Δεφτέρδαρ Αχμέτ πασά που τον μετέτρεψε σε τζαμί. Τότε, πολλές τοιχογραφίες και χριστιανικοί τάφοι καταστράφηκαν. Μετά την αποχώρηση των Τούρκων και την ανταλλαγή πληθυσμών, ο ναός περιήλθε στη δικαιοδοσία της εθνικής τράπεζας και μετά στο δήμο Ηρακλείου. Το 1956 υπογράφηκε σύμβαση μεταξύ του δήμου και της εταιρείας Κρητικών ιστορικών μελετών για την αποκατάσταση του ναού. Ο ναός είναι τύπου τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής. Η στέγη του είναι τριμερής με το κεντρικό κλίτος υψηλότερο από τα αλλά δυο. Σήμερα στεγάζει και την δημοτική πινακοθήκη.

ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΥ & ΠΑΥΛΟΥ

Βρίσκεται στη μέση περίπου του θαλάσσιου τείχους. Κτίστηκε από τους πρώτους χρόνους της βενετσιάνικης κυριαρχίας και ανήκε στο τάγμα των Δομινικανών (Domenicani Predicatori). Ήταν από τις πιο σπουδαίες και μεγαλύτερες λατινικές εκκλησίες της πόλης. Ο σεισμός του 1508 προξένησε μεγάλες καταστροφές στο ναό. Αποτελείται από ένα μακρύ κλίτος που σκεπάζεται από δίκλινη στέγη και καταλήγει σε ιερό το οποίο στεγάζεται με δύο θόλους. Στο βόρειο και νότιο τοίχο του ναού ανοίγονται παράθυρα διαφορετικών τύπων που έγιναν είτε κατά την τουρκοκρατία, ή παλαιότερα. Συνέχεια με το ιερό και προς τη νότια πλευρά υπάρχουν παρεκκλήσια. Κατά τη διενέργεια ανασκαφών που έγιναν τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη περιοχή του ναού (περιοχή

Καστέλλας) αποκαλύφθηκαν τάφοι της β' βυζαντινής περιόδου και κάτω από αυτούς εκτεταμένη εγκατάσταση αραβικής περιόδου από την οποία προέκυψαν πλήθος στοιχείων για την αρχιτεκτονική και τον τρόπο ζωής της εποχής εκείνης. Τα ευρήματα από την ανασκαφή αυτή εκτίθενται στο Ιστορικό Μουσείο. Όλη δε, η περιοχή αυτή έχει απαλλοτριωθεί προκειμένου να διασωθούν οι αρχαιότητες και ο ιστορικός της χαρακτήρας όπως επίσης και να εξασφαλιστεί η ελεύθερη θέαση του ναού της ενετοκρατίας. Ο ναός του Αγ. Πέτρου, εν μέρει κατεστραμμένος κατά την τουρκοκρατία, μετατράπηκε σε τζαμί του Σουλτάν Ιμπραχίμ με μιναρέ στη νοτιοδυτική του γωνία. Σήμερα δε, αναστηλώνεται υπό την επίβλεψη της 13ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Μετά την αποπεράτωση των εργασιών, ο ιερός χώρος θα χρησιμοποιηθεί ως επετειακός Ναός και τόπος διεξαγωγής διεθνών διορθοδόξων, διαχριστιανικών και διαθρησκειακών συναντήσεων.

ΜΙΚΡΟΤΕΡΟΙ ΝΑΟΙ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ & ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ

Βρίσκεται νοτιοδυτικά της Μονής της Αγίας Αικατερίνης των Σιναϊτών (*βάθος στην φωτογραφία*). Μετά το 1735 ανακαινίζεται και γίνεται ο νέος Μητροπολιτικός Ναός και κέντρο των ορθοδόξων χριστιανών της τουρκοκρατούμενης πόλης. Έχει δύο κλίτη, εκ των οποίων το βόρειο είναι αφιερωμένο στην Παναγία την Παντάνασσα, και το νότιο στον Άγιο Μηνά. Από τα κειμήλια του ναού τα περισσότερα έχουν χαθεί, ενώ ελάχιστα ανήκουν στη συλλογή του Μουσείου της Αγίας Αικατερίνης. Οι εικόνες που σώζονται έχουν μεγάλη καλλιτεχνική αξία και είναι έργα Κρητών αγιογράφων του 18^{ου}

αιώνα •

ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Είναι ναός σιναϊτικής μονής και βρίσκεται ΒΑ του μητροπολιτικού ναού του αγίου Μηνά. Στο ναό υπάρχει πλούσια συλλογή από εκθέματα της Κρητικής σχολής του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα, όπως εικόνες, σκευή και κειμήλια.

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΩΝ

Βρίσκεται στην οδό Μάρκου Μουσούρου και είναι η λατινική Μονή των Σταυροφόρων, η οποία επί Τουρκοκρατίας έγινε τζαμί με το όνομα Τζαμί του Αγκεμπούτ Πασά.

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΝΗΣ

Το 17ο αιώνα ήταν γυναικείο μοναστήρι, μετόχι της Μονής Τοπλού (Σητείας). Επί Τουρκοκρατίας η μονή κατεδαφίστηκε και στη θέση της οι Τούρκοι έκτισαν στρατώνες. Σήμερα το υπάρχον κτίριο αναστηλώνεται και θα στεγάσει το Βυζαντινό Μουσείο.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ

Βρίσκεται στην οδό Ταξ. Μαρκοπούλου και κτίστηκε πιθανόν στις αρχές της ενετοκρατίας. Στην Τουρκοκρατία δόθηκε στους Σιναΐτες καλόγερους, οι οποίοι, σε αντάλλαγμα, παραχώρησαν στους Τούρκους τη Μονή της Αγίας Αικατερίνης, την οποία και μετέτρεψαν σε τζαμί. Σήμερα στο ναό φιλοξενείται συλλογή έργων ζωγραφικής της Κρητικής Σχολής

➤ ΛΟΤΖΙΑ

57

Αποτελεί απαραίτητο δημόσιο οικοδόμημα σε κάθε ενετική πόλη, που δεν έλειπε ούτε από τις αποικίες. Για την Candia θεωρείται ένα από τα κομψότερα αρχιτεκτονικά μνημεία της ενετικής περιόδου, δείγμα του παλλαδιανού ρυθμού. Ήταν κατά την ενετοκρατία ο επίσημος χώρος συγκέντρωσης ευγενών και αρχόντων που συζητούσαν για διαφορά θέματα, οικονομικά, εμπορικά, πολιτικά, ή περνούσαν τον ελεύθερό τους χρόνο, κάτι σαν συνδυασμός ενός σημερινού επιμελητηρίου και λέσχης. Η λότζια που σώζεται σήμερα είναι η 4^η κατά σειρά, οι άλλες που έγιναν κατά καιρούς, εγκαταλειφθήκαν λόγω της θέσης τους ή καταστραφήκαν με τη πάροδο του χρόνου. Η τελευταία χτίστηκε περίπου το 1628, από τον γενικό προβλεπτή Francisco Morosini, γνωστός και από την ομώνυμη κρήνη στο κέντρο της πόλης. Βρίσκεται δίπλα στην οπλοθήκη (Armeria)

και πρόκειται για ορθογωνίου σχήματος διώροφο χτίσμα, με κίνες δωρικού ρυθμού στο ισόγειο και ιωνικού ρυθμού στον πρώτο όροφο. Το μεταξύ των κίωνων τμήμα στο ισόγειο είχε χαμηλό θωράκιο, ενώ το μεσαίο ήταν ανοιχτό και αποτελούσε την κυρία είσοδο, η οποία ήταν επί της σημερινής οδού 25^{ης} Αυγούστου, γνωστή τότε με το όνομα Ruga Moustra. Στο επάνω μέρος του ισογείου υπήρχε διάζωμα, το οποίο αποτελούνταν από τρίγλυφα με διαφορές παραστάσεις όπως ο λέοντας του αγίου Μάρκου, τρόπαια, πανοπλίες κ.ο.κ.

Μετά την άλωση του Ηρακλείου από τους Τούρκους, η λότζια χάνει την παλιά της αίγλη και ταυτότητα. Ο νέος κατακτητής δεν είχε ανάγκη για τέτοιου είδους οικοδομήματα, και μετατράπηκε σε έδρα του οικονομικού υπαλλήλου, του τεφερδάρη και του γραμματικού της Πόρτας, ο οποίος ήταν χριστιανός υπάλληλος, υπεύθυνος για την διεκπαιρέωση υποθέσεων μεταξύ της τουρκικής αρχής και των χριστιανών κατοίκων. Η περιπέτεια της λότζιας συνεχίζεται και μετά την απελευθέρωση. Η Κρητική πολιτεία προτείνει το οίκημα να χρησιμοποιηθεί ως αρχαιολογικό μουσείο. Μετά από σεισμό, όμως, κρίθηκε ότι το χτίριο δεν ήταν ασφαλές και εγκαταλείφθηκε η ιδέα της στέγασης του μουσείου εκεί. Αργότερα το 1904 θεωρήθηκε ετοιμόρροπο και άρχισε, η χωρίς επιμέλεια κατεδάφιση του πρώτου ορόφου. Τον επόμενο χρόνο παραχωρήθηκε στο δήμο μαζί με την Αρμενία για να στεγάσει τις υπηρεσίες του. Τη γενική επιμέλεια των εργασιών είχε ο Maximiliano Organo, έφορος των καλλιτεχνικών μνημείων της Βενετίας.

58

Μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, άρχισαν και πάλι οι εργασίες ανοικοδόμησης του μνημείου και της σύνδεσής του με την Αρμενία μέσω ενός αιθρίου. Σήμερα στον πρώτο όροφο έχει διαμορφωθεί ειδική αίθουσα τελετών και συνεδριάσεων του δημοτικού συμβουλίου, που έχει διακοσμηθεί και επιπλωθεί ανάλογα. Επιστέγασμα όλων αυτών των προσπαθειών ήταν η βράβευση το 1987 από το διεθνή οργανισμό Eurora Nostra για την πλέον επιτυχή ανασύλωση ιστορικού μνημείου με σύγχρονη χρήση στον ελλαδικό χώρο.

➤ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ/Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Τα πρώτα χρόνια της ενετοκρατίας απένεμε δικαιοσύνη ο Μέγας Δούκας και το Συμβούλιό του, που το αποτελούσαν δύο σύμβουλοι (consilliarri) εκλεγόμενοι από την τάξη των "ευγενών" Ενετών, που συγκροτούν τη λεγόμενη Αυθεντία (Signoria) του νησιού και τοπικά οι ρέκτορες και οι φεουδάρχες άρχοντες (ως προς τους βιλλάνους και τους λοιπούς υποτελείς). Από το ΙΔ' αιώνα η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας έστελνε ανά πενταετία το γενικό προβλεπτή, ο οποίος διενεργούσε επιθεωρήσεις και ανακρίσεις.

Επίσης, κατά τους τελευταίους αιώνες στέλλονταν εκτάκτως σύνδικοι και ανακριτές της

Ανατολής. Μετά το ΙΔ΄ αιώνα η απονομή της δικαιοσύνης οργανώθηκε ως εξής: οι δικαστές σχημάτιζαν τρία τριμελή δικαστήρια, δύο για τους Λατίνους και ένα για τους Ελληνες, δικάζοντας αναλόγως του αδικήματος ή της διαφοράς και της εθνικότητας των διαδίκων κατά το ενετικό δίκαιο, και σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στις δίκες περί προικός, κατά το βυζαντινό δίκαιο. Στο Χάνδακα υπήρχαν δύο φυλακές για τους καταδίκους, οι "Δυτικές" και οι φυλακές στο Καστέλι του Λιμένος (τον Μεγάλο Κούλε). Ακόμη υπήρχαν προσωρινές φυλακές-κρατητήρια στο υπόγειο του παλατιού του δούκα. Η θανατική εκτέλεση γινόταν συνήθως με αγχόνη (Forca), την οποία είχαν στήσει στη ΒΔ γωνία του Μεγάλου Στρατώνα, δηλαδή προς τη ΒΔ πλευρά των σημερινών Δικαστηρίων. Το Δικαστικό Μέγαρο, όπως το γνωρίζουμε σήμερα, πήρε την αρχική μορφή του από τους τούρκικους στρατώνες, που αντικατέστησαν τους ενετικούς στρατώνες.

Η πρώτη σκέψη για τη δημιουργία μεγάλων στρατώνων στην πόλη του Χάνδακα γίνεται για πρώτη φορά το 1565 από το γενικό στρατιωτικό διοικητή Τζώρτζη, ο οποίος από κοινού με τον τότε δούκα ανέθεσε το έργο αυτό, όπως και την ολοκλήρωση αναλόγων έργων, στον G. Savorgnan το 1566. Ο πρώτος σχεδιασμός γίνεται από το Savorgnan το 1566, με πρόταση να κατασκευασθούν δύο κτίρια-στρατώνες. Το κτίσμα άρχισε νοτιοανατολικά από την πύλη Voltone και κατέληγε στην Piazza d'Armi ή Campo Marzio. Στην πλατεία αυτή μεταξύ του στρατώνα και του εσωτερικού τείχους υπήρχε το Πεδίον του Άρεως (σημερινή πλατεία Ελευθερίας), όπου γυμνάζονταν οι στρατιώτες. Προ αυτού πιθανολογείται, όπως προαναφέραμε, ότι υπήρχε ένας μικρός στρατώνας που έχτισε ο Πεσκατόρε, ο οποίος το 1303 στο μεγάλο σεισμό καταστράφηκε ολοσχερώς. Για τον ίδιο λόγο η πλατεία ονομαζόταν ήδη Πεδίον του Άρεως και πριν από την ανέγερση του στρατώνα του Αγίου Γεωργίου. Όμως από το 1330 και εξής, μέχρις ότου χτίστηκαν οι στρατώνες, και επειδή δεν υπήρχαν καταλύματα για να στεγάσεται ο ενετικός στρατός, που ήταν κατ' εξοχήν μισθοφορικός, οι στρατιώτες διέμεναν στα σπίτια φτωχών οικογενειών. Μετά την κατασκευή του νέου φρουριακού περιβόλου, τη διαφανιόμενη πια τουρκική απειλή και συνεπώς την ανάγκη αύξησης της φρουράς, αποφασίστηκε όπως προαναφέραμε να χτισθούν στρατώνες στην πόλη. Στην ανατολική πύλη του Αγίου Γεωργίου λοιπόν χτίστηκε γύρω στο 1583 ο σπουδαιότερος και μεγαλύτερος στρατώνας, που ονομάστηκε στρατώνας του Αγίου Γεωργίου από το όνομα της πύλης του φρουρίου. Οι διαστάσεις του σε μήκος και πλάτος ήταν ίδιες με αυτές του σημερινού συγκροτήματος της Νομαρχίας, του Δικαστικού Μεγάρου και του Ειρηνοδικείου, αφού το συγκρότημα αυτό χτίστηκε επί των θεμελίων του ενετικού στρατώνα. Το κτίριο ήταν επίμηκες και είχε αρχικά μια σειρά 150 δωματίων και δυνατότητα στέγασης 700 στρατιωτών. Το 1584, με ένα πρόγραμμα που στοίχισε 24.500 δουκάτα, οι Βενετοί είχαν καταφέρει να εξασφαλίσουν 616 μεμονωμένα καταλύματα, ικανά να στεγάσουν 3.000 έως 4.000 στρατιώτες. Το 1586 ο στρατώνας είχε ολοκληρωθεί. Στο κτίσμα πρέπει να έγιναν προσθήκες προ του 1625, όταν ήλθε στο Χάνδακα ως γενικός προβλεπτής ο Φραγκίσκος Μοροζίνι, ο οποίος επισκέφθηκε το στρατώνα και σε έγγραφό του αναφέρει ότι "...έχει ένα διάδρομο από τη βόρεια

πλευρά μήκους 150 βημάτων με εκατό δωμάτια σε κάθε όροφο, σύνολο 200. Ο διάδρομος είναι φτιαγμένος με ξύλα πάνω σε παραστάδες πέτρινες, στεγασμένος με ταράτσα, όπως συνηθίζεται στον τόπο, αλλά σάπισαν τα ξύλα και μεγάλο μέρος έχει πέσει κάτω, παρ' όλο που κατασκευάστηκαν πριν από 40 χρόνια". Ο Μοροζίνι ανοικοδόμησε, όπως φαίνεται, το διάδρομο και τον στέγασε με θόλο. Ο διάδοχος του Lorenzo Contarini αναφέρει το 1636 ότι "ο Φραγκίσκος Μοροζίνι ανοικοδόμησε το θολωτό διάδρομο, που είναι εξαιρετικά λαμπρός και κάνει αθάνατο το ωραίο οικοδόμημα". Το Σεπτέμβριο του 1669 ο Χάνδακας αλώθηκε από τους Τούρκους μετά από πολιορκία που κράτησε 24 ολόκληρα χρόνια, γεγονός ιστορικά πρωτοφανές και ανεπανάληπτο. Στην άλωση κήκαν τα δημόσια κτίρια, μεταξύ αυτών δε και οι στρατώνες του Αγίου Γεωργίου, που όμως ανακαινίσθηκαν και λειτούργησαν ως στρατώνες των Τούρκων έως και το 1586. Το ίδιο έτος, επί Μουσταφά Πάσα, οι στρατώνες αυτοί καταστρέφονται από μεγάλο σεισμό. Μετά την καταστροφή των παλαιών, αποφασίσθηκε η κατασκευή νέων, για να στεγαστούν οι γενίτσαροι. Αργότερα επί Μεχμέτ Αλή και Μεχμέτ Εμιν Πασά, το 1883, μπήκαν τα θεμέλια του μεγάλου τουρκικού στρατώνα. Το νέο κτίριο ήταν και αυτό συνεχές, ξυλόστεγο, αλλά χωρίς το θολωτό διάδρομο του ενετικού. Ήταν πετρόκτιστο, με μεγάλα γωνιακά αγκωνάρια, σύμφωνα με τις πολεοδομικές συνήθειες της εποχής, και είχε ξύλινα πατώματα. Στο στρατώνα φιλοξενούνταν τέσσερα τάγματα Γενίτσαρων. Στέγαζε αποθήκες πυρομαχικών, στάβλους, σιταποθήκες και αποθήκες. Υπήρχαν υπόγεια κρατητήρια και βεβαίως γραφεία, όπως το γραφείο του Τούρκου διοικητή, κοιτώνες, διαμερίσματα Τούρκων αξιωματικών κ.λπ. Άρχισε από το σημερινό Ειρηνοδικείο και πρώην Δημόσιο Ταμείο και τελείωνε εκεί που είναι η σημερινή Νομαρχία Ηρακλείου. Ήταν ένα ενιαίο κτίριο. Κατά την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας, ο στρατώνας φιλοξένησε για μικρό διάστημα τα αγγλικά στρατεύματα και την αγγλική διοίκηση, και στη συνέχεια το "Γυμνάσιον Ηρακλείου". Το 1921 στέγασε το 2ο Γυμνάσιο της πόλης.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1920 διαιρέθηκε σε τμήματα με σχέδια του αρχιτέκτονα Δ. Κυριακού, οπότε το αρχικά ενιαίο κτίσμα υπέστη εκτεταμένες μεταβολές. Χωρίστηκε σε τρία μέρη και ανάμεσά τους δημιουργήθηκαν υπαίθριες διαβάσεις. Κατά την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας, το έτος 1907, στο κτίριο εγκαθίσταται η Κρητική Χωροφυλακή (με τη χαρακτηριστική κρητική βράκα και τον κούκο). Ο χώρος στον οποίο εγκαταστάθηκε είναι το δυτικό τμήμα του τότε ενιαίου κτιρίου, δηλαδή ο σημερινός χώρος του Ειρηνοδικείου και εκείνος που στεγάζει την Αστυνομική Διεύθυνση. Το ίδιο έτος συγκροτήθηκε και η Κρητική Πολιτοφυλακή, η οποία μάλιστα γυμναζόταν στον περίβολο του μεγάρου των παλαιών στρατώνων, επί της σημερινής λεωφόρου Δικαιοσύνης.

Στο αριστερό μέρος, προς την πλευρά του σημερινού χώρου της Αστυνομικής Διεύθυνσης, υπήρχε ένα διώροφο κτίριο, το ορφανοτροφείο θηλέων, που κήκε το 1920.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΣΤΟΝ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ

Παραδοσιακό κτίριο Λιοντάκη

Στον οικισμό Λευκοχωρίου, 7χλμ. νοτιοδυτικά από το Αρκαλοχώρι, υπάρχει παραδοσιακό κτίριο της οικογένειας Λιοντάκη, που δωρήθηκε στο Δήμο με σκοπό να στεγάσει λαογραφικό μουσείο.

Ενετική γέφυρα (Δεμάτι)

Κτισμένο στη δυτική όχθη του Αναποδάρη ποταμού, 15χλμ. νοτιοανατολικά από το Αρκαλοχώρι, το χωριό Δεμάτι έχει ενετική γέφυρα, η οποία έχει χαρακτηριστεί "προστατευόμενο μνημείο".

Ενετικό φρούριο Belvedere

Σε μικρή απόσταση από το Δεμάτι, στην κορυφή απόκρημνου υψώματος 400μ., βρίσκονται τα ερείπια ενετικού κάστρου κτισμένου στη θέση της αρχαίας Πριανσού. Η πανοραμική θέα που προσφέρει η τοποθεσία εξηγεί την ονομασία του (Belvedere, δηλαδή Καλλιθέα), ενώ η ύπαρξή του έδωσε στο λόφο το όνομα Κάστελλος.

60

ΔΗΜΟΣ ΓΑΖΙΟΥ

Στους οικισμούς της Ροδιάς, των Λινοπεραμάτων, της Παντάνασσας και του Παλαιοκάστρου βρίσκονται διάσπαρτες ενετικές επαύλεις, με γνωστότερη εκείνη των Καλλέργηδων στη Ροδιά (αριστερή φωτογραφία), η οποία αποτελεί και το μοναδικό δείγμα ιδιωτικής κατοικίας που σώθηκε από την περίοδο της Ενετοκρατίας.

Το ενετικό Μέγαρο των Γεωργίου και Φραγκίσκου Μοδινών, φεουδαρχών της περιοχής, κηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο.

Μονή Αγίου Παντελεήμονα

Κτισμένη την τελευταία περίοδο της Ενετοκρατίας, η Μονή του Αγίου Παντελεήμονα βρίσκεται σε ένα κατάφυτο τοπίο, όπου φτάνει κανείς ύστερα από διαδρομή 5 χιλιομέτρων. Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας το μοναστήρι αποτέλεσε κέντρο της επαναστατικής δράσης και, παρά το γεγονός ότι γνώρισε

σοβαρές καταστροφές και λεηλασίες, διατηρήθηκε η παραδοσιακή μοναστηριακή αρχιτεκτονική του. Η μονή, αν και χωροθετείται στο Δήμο Τυλίσσου, ανήκει διοικητικά στο Δήμο Γαζίου.

Μονή Σαββαθιανών

Το γυναικείο Μοναστήρι των Σαββαθιανών βρίσκεται 14χλμ. δυτικά του Ηρακλείου στο δρόμο για τη Ροδιά. Είναι κτισμένο σε ύψος 417μ. και σε κατάφυτη περιοχή. Στη μονή υπάρχουν δύο εκκλησίες, της Παναγίας, που χρονολογείται από το 16ο αιώνα, και του Αγίου Αντωνίου, που χρονολογείται από το 15ο αιώνα. Ένα κομμάτι του ναού είναι κτισμένο μέσα σε σπηλιά και μια μικρή γέφυρα, από το 1535, συνδέει την εκκλησία με το κυρίως μοναστήρι. Εκεί μπορεί κανείς να αγοράσει παραδοσιακά κεντήματα.

Μονή "Τρεις Εκκλησίες

Στον οικισμό Λινοπεράματα, και καθ' οδόν για το φαράγγι του Αλμυρού Ποταμού βρίσκεται το μοναστήρι "Τρεις Εκκλησίες", ένα μεσαιωνικό καθολικό μοναστήρι του 14ου αιώνα. Το φαράγγι του Αλμυρού είναι γνωστό ως φαράγγι της Κέρης ή Ποροφάραγγο. Επίσης, ακούγεται και ως φαράγγι των **τριών εκκλησιών** εξαιτίας της ύπαρξης των τριών εκκλησιών που είναι χτισμένες μέσα σ' αυτό και χρονολογούνται από την εποχή βενετοκρατίας. Η περιοχή των τριών εκκλησιών βρίσκεται σε σχετικά μικρή απόσταση από το ανατολικό στόμιο του φαραγγιού. Η πρώτη

εκκλησία(φωτογραφία αριστερά) είναι αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή. Είναι μονόχωρη καμαροσκεπαστή με ελαφρά εξακόρυφη καμάρα και χρονολογείται στα τέλη του 14^{ου} αιώνα μ.Χ. Στο βόρειο τοίχο του ναού βρέθηκαν τάφοι γεμάτοι οστά. Η δεύτερη εκκλησία(πάνω φωτογραφία) βρίσκεται 130 μέτρα βορειοδυτικά της πρώτης. Είναι δίκλιτη και αφιερωμένη στην Αγία Μαρίνα και στον Άγιο Αντώνιο. Αρχικά ήταν μονόκλιτη με καμαροσκέπαστη στέγαση. Πρώτα χτίστηκε το βόρειο κλίτος και μετά έγινε προέκτασή της με το νότιο κτίσμα. Τα δύο κτίσματα συνδέονται μεταξύ τους με δύο καμάρες από δυτικά προς ανατολικά. Σώζονται

σε σχετικά καλή κατάσταση λίγα τμήματα τοιχογραφιών. Οι τρεις εκκλησίες του φαραγγιού είναι στην πραγματικότητα δύο. Είναι προφανές ότι σε μεταγενέστερες εποχές δημιουργήθηκε μια σύγχυση ως προς τον αριθμό των εκκλησιών, επειδή η μεγαλύτερη δίκλιτη εκκλησία θεωρήθηκε ότι αποτελεί δύο διαφορετικούς ναούς.

ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΓΟΛΑΙΝΗΣ

Κρήνη Quirini (Πενταμόδι)

Στο Πενταμόδι, 4χλμ. βορειοδυτικά από τον Άγιο Μύρωνα, και σε απόσταση 100μ. από την εκκλησία του χωριού, υπάρχει ενετικό συντριβάνι του 15ου

αιώνα που θεωρείται ένα από τα καλύτερα δείγματα κρήνης αυτής της εποχής. Φέρει το έμβλημα της οικογένειας Quirini και στην κορυφή της ένα λιοντάρι.

Μονή Γοργολαΐνης

Η Μονή Γοργολαΐνης, γνωστή και ως Μοναστήρι των Γοργολιανών, βρίσκεται σε απόσταση 1χλμ. περίπου δυτικά από το χωριό Κάτω Ασίτες. Το όνομά της ίσως προέρχεται από τη σύντηξη των λέξεων "γοργός" και "ελεήμων". Η ακριβής χρονολογία ανέγερσης παραμένει άγνωστη, εικάζεται όμως ότι κτίστηκε προς το τέλος της Ενετοκρατίας στην Κρήτη, καθώς στον περίβολο του μοναστηριού υπάρχει ενετική κρήνη του 1617. Επί Τουρκοκρατίας, η μονή καταστράφηκε τρεις φορές, ως αντίποινο για το ρόλο της στις εξεγέρσεις κατά του οθωμανικού ζυγού, και ξανακτίστηκε ισάριθμες φορές. Η δίκλιτη εκκλησία της μονής είναι αφιερωμένη στους Αγίους Γεώργιο Γοργοελεήμονα και Νικόλαο. Τέλος, σε μικρή απόσταση από το μοναστήρι υπάρχει ο τάφος του αγωνιστή Φραγκιού Μαστραχά, ο οποίος σκοτώθηκε κατά την εξέγερση του 1868.

ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Μονή Αγκαράθου

Η ανδρική Μονή Αγκαράθου είναι κτισμένη σε πετρώδες ύψωμα, πιθανότατα στην τοποθεσία παλαιότερης μονής, ανάμεσα στα χωριά Σγουροκεφάλι και Σαμπάς, σε απόσταση 23χλμ. νοτιοανατολικά από το Ηράκλειο. Χρονολογείται από το 15ο αιώνα, εποχή κατά την οποία ήταν ιδιοκτησία της οικογένειας Καλλέργη, ενώ από τα μέσα του 16ου αιώνα η εκτέλεση οχυρωματικών έργων της δίνει φρουριακή μορφή, στοιχεία της οποίας σώζονται μέχρι σήμερα. Το όνομα της μονής λέγεται ότι προέρχεται από την αγκαραθιά, τοπική ονομασία του φασκόμηλου, καθώς σύμφωνα με την

παράδοση η εικόνα της Παναγίας, στην οποία είναι αφιερωμένος ο ναός της μονής, βρέθηκε στο σημείο αυτό κάτω από μια φασκομηλιά. Μπροστά στο ιερό του ναού υπάρχει σήμερα μια ροδιά, που λέγεται ότι είναι η αρχική φασκομηλιά την οποία μπόλιασαν οι μοναχοί της εποχής, με αποτέλεσμα να μετατραπεί σε δένδρο. Το θαύμα αυτού του παρά φύσιν μπόλιάσματος ίσως εξηγεί το γεγονός ότι οι μοναχοί κρατούν αναμμένο στον κορμό της ένα καντήλι. Η Μονή Αγκαράθου υπήρξε σημαντικό πνευματικό κέντρο της Κρήτης κατά την Ενετοκρατία. Εκεί φοίτησαν επιστήμονες της εποχής, ενώ έγγραφα του 1559, που βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο Ιστορίας, αποδεικνύουν ότι η μονή διέθετε σημαντικότερη βιβλιοθήκη. Στην περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, έπεσε σε

παρακμή, καθώς οι Τούρκοι επέβαλαν βαριά φορολογία και απαγόρευσαν κάθε έργο για την επισκευή της. Την εποχή αυτή τα σημαντικότερα κειμήλια της μονής, καθώς και η εικόνα της Παναγίας φυγαδεύτηκαν στα Κύθηρα, από όπου κατάγονταν διάφοροι ηγούμενοι και πολλοί μοναχοί της

Αγκαράθου. Εκεί παρέμειναν μέχρι το 1970, όταν οι αρχές των Κυθέρων παρέδωσαν στη μονή όσα από τα κειμήλιά της είχαν διασωθεί, μεταξύ των οποίων και την εικόνα που είχε ονομαστεί Παναγία Ορφανή όσο παρέμενε μακριά από το μοναστήρι.

Πληροφορίες: Μονή Κοίμησης Θεοτόκου Αγκαράθου, τηλ. 2810-771218, 771621 και 771874.

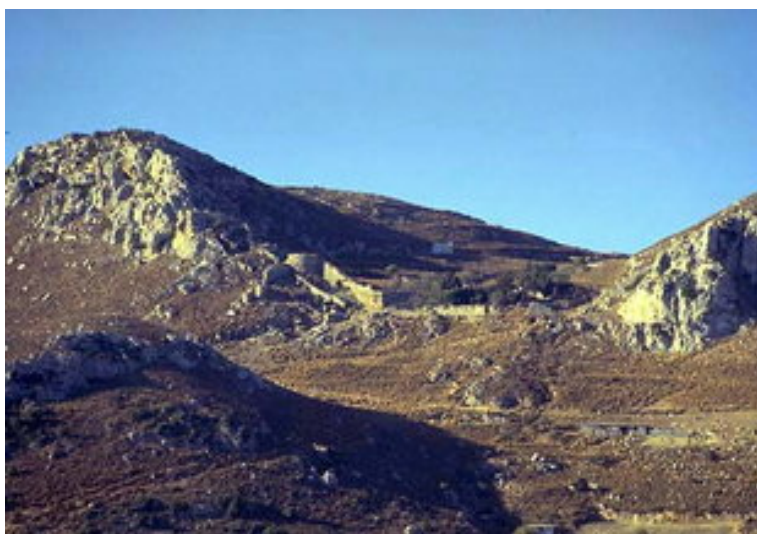
ΔΗΜΟΣ ΤΕΜΕΝΟΥΣ.

Κρήνη Φουντάνα (Κανλι Καστέλλι)

Στο δυτικό λόφο του δίκορφου ύψωματος της Ρόκκας βρίσκεται η ενετική κρήνη Φουντάνα, προφανής παράφραση της ιταλικής λέξης fontana. Η κρήνη τροφοδοτείται από υπόγεια πηγή της Ρόκκας και κατά τους βυζαντινούς και ενετικούς χρόνους υδροδοτούσε το φρούριο Τέμενος.

Φρούριο Τέμενος

Στο δίκορφο ύψωμα Ρόκκα, σε μικρή απόσταση από το κεφαλοχώρι του Προφήτη Ηλία, σώζονται τα ερείπια του βυζαντινού κάστρου που κτίστηκε επί Νικηφόρου Φωκά, το 961μ.Χ., και ανακαινίστηκε από τους Ενετούς όταν περιήλθε στην κατοχή τους. Η φυσική οχύρωση της τοποθεσίας εξηγεί τη μετατροπή της σε φρούριο με οχυρωματικά έργα και τείχη. Σήμερα σώζονται στην ανατολική πλευρά μέρος των τειχών, δύο δεξαμενές, καθώς και η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου προς την πλευρά του ανατολικού λόφου, ενώ ανάμεσα στις δύο κορυφές υπάρχουν τμήματα των οχυρώσεων και η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Στα δυτικά βρίσκονται μια διπλή δεξαμενή, η κρήνη Φουντάνα και οι εκκλησίες της Παναγίας και του Αγίου Αντωνίου.

Ο χώρος έχει χαρακτηριστεί αρχαιολογική ζώνη και πρόκειται να αναβαθμιστεί από το Δήμο Τεμένους με τη δημιουργία συναυλιακού και θεατρικού χώρου, καθώς και βοτανολογικού πάρκου.

Μονή Επανωσήφη

Ο
Π
Ο
Λ
Ε
Μ
Ο
Σ
Τ
Ο
Υ
Χ
Α
Ν
Δ
Α
Κ
Α

Η Μονή Επανωσήφη ιδρύθηκε γύρω στο 1590 από τον Παΐσιο, μοναχό της Μονής Απεζανών. Σύμφωνα με την παράδοση, σε όραμά του ο Άγιος Γεώργιος Τροπαιοφόρος του υπέδειξε το χώρο για την οικοδόμησή της και χάραξε τις διαστάσεις του ναού. Πρόκειται για ένα από τα σπουδαιότερα μοναστήρια της Κρήτης, με μεγάλη περιουσία και ενετική κρήνη με νερό φυσικής πηγής στον περίβολό του.

Η Μονή Επανωσήφη υπήρξε σημαντικό πνευματικό κέντρο επί Τουρκοκρατίας και διαδραμάτισε πρωτοποριακό ρόλο στις εξεγέρσεις κατά του οθωμανικού ζυγού, κατά τις οποίες καταστράφηκε για να ανακαινιστεί αργότερα. Σήμερα η μονή είναι ένας ευχάριστος και καλοδιατηρημένος χώρος με σημαντικά κειμήλια.

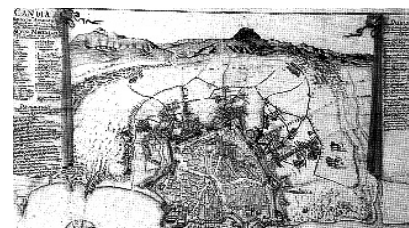

Την άνοιξη του 1646, η άλωση του Ρέθυμνου στερέωσε την τούρκικη κατοχή στη δυτική Κρήτη, όπου ελάχιστα τμήματα παρέμεναν ελεύθερα. Το σχέδιο της τουρκικής στρατιωτικής ηγεσίας ήταν η προοδευτική κατάκτηση του νησιού και η απομόνωση του Χάνδακα. Ένα μόλις μήνα μετά την άλωση του Ρέθυμνου, οι τούρκικες ορδές βρισκόνταν στην περιοχή του Χάνδακα. Η πολιορκία του Χάνδακα άρχισε τον Μάιο του 1648. (στην φωτογραφία η πόλη του Χάνδακα κατά το 1648) Οι Τούρκοι με αρχηγό τον Ντελή Χουσεϊν, οργάνωσαν στρατόπεδο στην περιοχή Γιόφυρος, περίπου 6 χιλιόμετρα δυτικά του Χάνδακα και ετοιμάστηκαν για μεγάλο αγώνα. Η πρώτη σοβαρή επίθεση έγινε στις 02/06/1648 στο φρούριο του Αγίου Δημητρίου, στη σημερινή περιοχή της Αναλήψεως του Ηρακλείου. Η εφοδος αποκρούστηκε εύκολα, και η αντιμετώπιση των ενετών ανάγκασαν τους Τούρκους να υποχωρήσουν. Επειδή στο Γιόφυρο δεν ήταν ασφαλείς, οργάνωσαν το καλοκαίρι του 1648 νέο μόνιμο και ισχυρό στρατόπεδο στο ύψωμα της σημερινής Φορτέτσας που το ονόμασαν νέο Χάνδακα. Κατεστρεψαν τους υδραγωγούς, που έφερναν το νερό στον Χάνδακα από τις πηγές της αγίας ειρήνης και άρχισαν τις καθημερινές πια επιθέσεις τους στο φρούριο, με παράλληλο αδυσώπητο βομβαρδισμό. Η πολιορκία είναι σχεδόν απόλυτη. Ο Χάνδακας έχει αποκλειστεί από παντού (φωτογραφία αριστερά: η πολιορκία του Χάνδακα, jiacomo d'andrea). Για 16 ολόκληρα

του Χάνδακα στασιμότητας και όμως είχαν αποφασίσει να δώσουν πια ένα τέλος στον μακρόχρονο και αιματηρό αγώνα. Τούρκος

χρονιά (1650-1666) η πολιορκία παρουσιάζει εικόνα αποτελμάτωσης. Οι Τούρκοι

αρχιστράτηγος Χουσεΐν ανακλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και αντικαταστάθηκε από τον Κιοπρουλή(=από την Κύπρο), με μεγάλη στρατιωτική πείρα. Στον Χάνδακα έφτασε στις 3/11/1666 και ανέλαβε αμέσως την αρχηγία των τούρκικων δυνάμεων και την ευθύνη των επιχειρήσεων. Αλλά και οι ενετοί στέλνουν στον Χάνδακα ως αρχιστράτηγο τον εμπειροπόλεμο στόλαρχο Φραντζέσκο Μοροζίνι. Από την εποχή αυτή, η πολιορκία του Χάνδακα μπαίνει στην τελευταία και πιο δραματική φάση του. (φωτογραφία δεξιά: τοπογραφικός χάρτης του Χάνδακα 1667, ανώνυμο). Από την εποχή αυτή ο Χάνδαξ βρίσκεται στην επιθανάτια αγωνιά του, με τους καθημερινούς βομβαρδισμούς. Ωστόσο, παρόλο τις πιέσεις του φρούριο φαίνεται απόρρητο.

64

Οι ελπίδες των πολιορκουμένων αναπτερώθηκαν με την άφιξη νέων δυνάμεων που είχε κατορθώσει να εξασφαλίσει η Βενετία από τη Γαλλία κυρίως. Στις 19/06/1668 έφθασε γαλλική

στρατιά με 6.000 άνδρες με επικεφαλής τον δούκα του Beaufort, Francois De Vendome. (η αριστερή φωτογραφία απεικονίζει ένα είδος ενετικής γαλέρας. Τις αναπτερωμένες όμως ελπίδες διαδέχθηκε σύντομα μια πικρή απογοήτευση. Σε μια μόνο έξοδο στην ανατολική περιοχή του φρουρίου οι Γάλλοι έχασαν 500 στρατιώτες και τον ίδιο τον δούκα. Ο Μοροζίνι (φωτογραφία

κάτω) έβλεπε πια καθαρά το επικείμενο τέλος. Η άμυνα συνεχίστηκε για λίγες ακόμη ημέρες, αλλά κανένας δεν πίστευε ότι το φρούριο θα μπορούσε να αντέξει για πολύ ακόμη. Έτσι, ο Μοροζίνι αποφασίζει να αρχίσει να διαπραγματεύεται για την παράδοση του Χάνδακα. Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν με κάθε μυστικότητα και κράτησαν 20 μέρες. Η συνθήκη υπογράφηκε στις 16/09 και οι εχθροπραξίες σταμάτησαν αμέσως. Σύμφωνα με τη συνθήκη, ο χριστιανικός πληθυσμός του Χάνδακα μπορούσε να φύγει, συναποκομίζοντας την κινητή υπερούσια του. Στις 27/12 έφυγε και ο τελευταίος χριστιανός, που λέγεται πως ήταν ο Γερμανός αξιωματικός

Degenfeld.

Λέγεται επίσης ότι δυο μονοί γέροντες ιερείς και μια γυναικά δεν θέλησαν να φύγουν. Έμειναν επίσης οι λίγες οικογένειες των Εβραίων. Ο Μοροζίνι μετέφερε όλους τους πρόσφυγες στο νησάκι Δια, απέναντι από το λιμάνι του Χάνδακα και από κει πήραν το δρόμο τής προσφυγιάς. Ο απολογισμός τής πολιορκίας του Χάνδακα υπήρχε τρομαχτικός. Σύμφωνα με τις τούρκικες πηγές σκοτώθηκαν από την αρχή τής πολιορκίας ως την άλωση 137.116 Τούρκοι. Με την άλωση του Χάνδακα ολόκληρη η Κρήτη περιέρχεται στην τούρκικη κατοχή. Η Βενετία κατέχει μονοί τρία θαλασσιά φρούρια, τής Γραμβούσσας, τής Σούδας και τής Σπιναλόγκας.

Ο
Π
Ο
Λ
Ε
Μ
Ο
Σ
Τ
Ο
Υ
Χ
Α
Ν
Δ
Α
Κ
Α

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

(1669-1898)

Η τούρκικη κατάκτηση διέκοψε απότομα και οριστικά την πλούσια και ελπιδοφόρα ανθοφορία τής Κρητικής αναγέννησης. Ο πληθυσμός ελαττώθηκε σημαντικά με τις δοκιμασίες πολέμου, με τον ομαδικό εκπατρισμό από τα αστικά κυρίως κέντρα (Χάνδακας, Ρέθυμνο), και με τους αθρόους εξισλαμισμούς, που συνεχίστηκαν σε όλη την διάρκεια τής τουρκοκρατίας.(φωτογραφία κάτω δεξιά: η τούρκικη κατοχή του Χάνδακα, 1670, ανώνυμος). Ο Γάλλος περιηγητής Tournefort χαρακτήρισε τον Χάνδακα τριάντα μόλις χρόνια μετά την κατάκτηση του ως λείψανο πόλεως. Ο πληθυσμός του Χάνδακα την χρονιά του 1700 ήταν απελπιστικά τραγικός. 2000 Τούρκοι, 1000 Εβραίοι και μόλις 800 Έλληνες.

65

Αμέσως μετά την άλωση του Χάνδακα και την οριστική κατάκτηση τής Κρήτης, οι Τούρκοι επιδοθήκαν σύντομα στη διοικητική και στρατιωτική οργάνωση τής νέας πολύτιμης κτήση τους. Στην αρχή διατηρήσαν το διοικητικό σύστημα τής Βενετίας, δηλαδή την διαίρεση τής Κρήτης σε τέσσερα διαμερίσματα. Λίγους μήνες αργότερα και άγνωστο για ποιους λόγους, περιόρισαν τα διαμερίσματα(εγιαλέτια) σε τρία, συνενώνοντας το διαμέρισμα τής Σητείας με του Χάνδακα. Διοικητικό κέντρο τής Κρήτης ορίστηκε ο Χάνδακας(φωτογραφία αριστερά). Οι Τούρκοι διατήρησαν το ιστορικό όνομα τής πόλης, που την έλεγαν Kandiye(Κάντια).κάθε διαμέρισμα τής Κρήτης είχε διοικητή πασά(σαντζάκ βέη)διοριζόμενο από τον σουλτάνο. Ο πασάς του Χάνδακα ήταν τυπικά ανώτερος από τους δυο άλλους συναδέλφους του, του Ρέθυμνου και των Χανίων και είχε τον τίτλο του σερασκέρη(αρχιστράτηγου) τής Κρήτης. Οι επαρχίες(κανδιλίκια) υπαγονταν διοικητικά στους κατά τόπους πασάδες. Στον πασά του Χάνδακα υπαγονταν οι έντεκα ανατολικές επαρχίες(7 του σημερινού νομού Ηρακλείου και 4 του Λασιθίου). Η επαρχία Μυλοποτάμου υπάγονταν άλλοτε στον πασά του Χάνδακα και

άλλοτε στον πασά του Ρέθυμνου. Οι πασάδες(φωτογραφία δεξιά) ήταν τυπικά οι φορείς τής σουλτανικής εξουσίας στη Κρήτη. Το σημαντικότερο έργο τους ήταν η μεριμνά για την είσπραξη των φόρων και την ασφαλή αποστολή τους στην Πόλη, καθώς και η συντήρηση του στρατού.

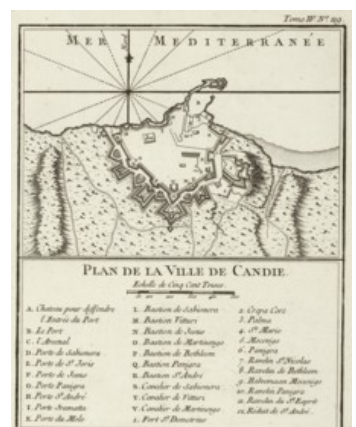
ΕΠΙΣΗΜΟΙ

ΘΕΣΜΟΙ

Ο θεσμός τής τοπικής αυτοδιοίκησης, που ίσχυε στις τουρκοκρατούμενες ελληνικές χώρες και αποδείχθηκε εξαιρετικά ωφέλιμος στην ανασυγκρότηση των ελληνικών δυνάμεων δεν φαίνεται να λειτούργησε ποτέ στην Κρήτη. Ένας θεσμός που καθιερώθηκε στην Κρήτη και ίσχυσε μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα ήταν ο θεσμός του προέδρου τής κάθε επαρχίας, του λεγόμενου **κετχουντά**. Ένας άλλος θεσμός που επικράτησε ήταν των επαρχιακών δραγουμάνων (διερμηνέων). Οι **γραμματικοί τής πόρτας**, όπως ονομάζονταν οι δραγουμάνοι αυτοί, ήταν ντόπιοι τουρκομαθείς, που διορίζονταν ως επίσημοι διερμηνείς των πασάδων και ήταν βεβαία πρόσωπα τής απόλυτης εμπιστοσύνης τους. Εκτός από την υπεύθυνη υπηρεσία του διερμηνέα, συνεργάζονταν με τον **δεφτερδάρη**, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για τα οικονομικά τής κάθε επαρχίας, καθώς και ασχολιόντουσαν και με την εύρεση προσωπικού των αγγαρειών και άλλων υπηρεσιών προς τους Τούρκους αξιωματικούς. Έδρα του γραμματικού τής πόρτας ήταν ο Χάνδακας. Ο πρώτος που διορίστηκε ως γραμματικός τής πόρτας ήταν ο Ανδρέας Μηλιώτης, από τον Χάνδακα. Όσον αφορά τον θεσμό τής δικαιοσύνης ήταν στην επιμέλεια του **μεχκεμέ**(ιεροδικείο), ένα στην πρωτεύουσα τής κάθε επαρχίας. Ο **Καδής**, κάτι σαν τον σημερινό ειρηνοδίκη είχε τις περισσότερες αρμοδιότητες. Εκτός από τα ιεροδικεία λειτουργούσαν τα **κανδιλίκια**, μικρά δικαστήρια που τα επέβλεπαν οι **νάιπες**. Τέλος έχουμε και τους θεσμούς του **Σέρτουνα**, ο οποίος είχε αστυνομικά κυρίως καθήκοντα και του **ορτά**, ο οποίος επέβλεπε τα στρατιωτικά τάγματα.

Η ΖΩΗ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ

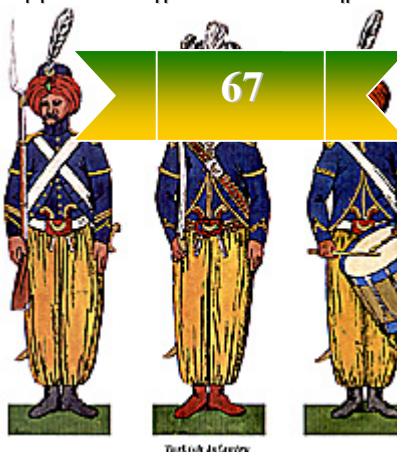
Η οικονομία τόσο τής πόλης όσο και ολόκληρης τής Κρήτης βρίσκονταν σε υποτυπώδη κατάσταση. Οι Τούρκοι βεβαία ενδιαφέρονταν ζωηρά για την αναδιοργάνωση του Χάνδακα και τής εμπορικής δραστηριότητας τής πόλης. Είναι χαρακτηριστικό ότι δυο μόλις χρόνια μετά την άλωση του Χάνδακα επέτρεψαν την εγκατάσταση στην πόλη ενός ενετού πρόξενου, του Ριχάρδου Κοντόσταβλου, ο οποίος είχε και την εποπτεία του εμπορίου! Από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα παρουσιάζεται μια βαθμιαία αυξητική τάση του εμπορίου και το λιμάνι του Χάνδακα αναβαθμίζεται. (δεξιά φωτογραφία:χάρτης τοπογραφικός του Χάνδακα του 1744). Το 1749 λειτουργούσαν στην πόλη 20 σαπωνοποιεία(14 τουρκικά και 7 ελληνικά). Από την πεδιάδα τής Μεσαράς, κάνει λόγω ο συγγραφέας τής χωρογραφίας τής Κρήτης, τής οποίας οι καρποί, μπορούν να θρέψουν όλο το νησί, γίνεται εξαγωγή από το λιμάνι τής πόλεως του Χάνδακα τα εξής προϊόντα: γάλα, αμύγδαλα, λινόσπορος κοχλία(σαλιγκάρια)... προς την Μάλτα και άλλους νήσους. Τα περισσότερα και πιο προσοδοφόρα επαγγέλματα τα κρατούν αποκλειστικά οι Τούρκοι. Το 1750 λειτουργούν στον Χάνδακα 18 αρτοποιεία, όλα τουρκικά, ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τα κρεοπωλεία, σε σύνολο 7, όλα ανήκουν σε τουρκικά χέρια. Οι επαγγελματίες ήταν οργανωμένοι σε οργανωμένα σωματεία(συντεχνίες), που λειτουργούσαν με ορισμένους κανόνες και είχαν πρόεδρο

αναγνωρισμένο από το τουρκικό κράτος(κετχουντάς). Οι χριστιές είναι Αρμένιοι ενώ οι αιθιοπες είναι ονηλάτες και αχθοφόροι. Μέσα στον Χάνδακα οργιάζε η κλοπή και προπαντός η ζωκλοπή από τα ελληνικά κυρίως σπίτια, που ήταν αληθινή μάστιγα.

Επίσης είχε αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό η πορνεία. Οι αρχές έπαιρναν μετρά εξυγίανσης των ηθών και αναφέρεται επανειλημμένως εκτόπιση ιεροδούλων από το Χάνδακα, έπειτα από αναφορές των κατοίκων. *(αριστερά: αστυνομικές περιπολίες σε χωριά)* Εκτός όμως από τις κοινές γυναίκες, υπήρχαν οι καπατμά, χριστιανές κόρες, που έπαιρναν στα σπίτια τους οι μουσουλμάνοι παρά τους ιερούς νόμους τους και αποκτούσαν με αυτές ανεπιθύμητα τέκνα, που τα εξέθεταν στις πόρτες των βαλανείων(χαμάμ), και των τεμενών. Η έκθεση, μάλιστα, των νόθων τέκνων είχε πάρει τεράστιες διαστάσεις μέσα στον Χάνδακα. Παρακάτω δίδεται η περιγραφή του Κούλε, από έναν Ρώσο περιηγητή στην πόλη του Χάνδακα το 1788(απόσπασμα από το βιβλίο «Χωρογραφία τής Κρήτης.») «*Εις τον Πύργον ευρίσκονται διάφοροι αποθήκαι και μια σκάλα έχουσα γύρω θυρίδας πολεμικάς. Άλλαι μεν ουν από τας ρηθείσας αποθήκας εισί κεναί άλλαι δε πλήρεις σφαιρών, κανονίων και άλατος θαλασσίου τοσοούτον πεπηγότος, ώστε μόλις συντρίβεται με σιδηρούν σφυρίον. Ευρίσκεται εκεί και μια αποθήκη πλήρης διπύρου άρτου ή παξιμαδίου και άλλη πάλιν με φακόν ημιβρασμένον, αλατισμένον και ξηραμένον υπό των Ενετών από τον καιρόν της πολιορκίας. Παράδοξον φαίνεται να σώζονται αβλαβείς αι φακαί αύται προ 146 χρόνων.*

Βαθύτερον δε τούτου του εδάφους έως 12 βαθμούς καταβάθρας ευρίσκεται έτερον υπόγειον, όπου πήγουσι τους κακοποιούς Τούρκους και πλησίον της θύρας αυτού εστί η αναβάθρα δι ης αναβαίνουσιν εις το άνωθεν μέρος του Πύργου, όπου ευρίσκεται ο Φάρος και εν τζαμίον και η οικία των φυλακών». Εντυπωσιακό είναι τόσο η καθαριότητα τής πόλης όσο και η οργάνωση των δρόμων. Όλοι οι δρόμοι είναι λιθόστρωτοι, με μαύρους λίθους. Ο Χάνδακας μάλιστα είναι τόσο καθαρός, που όλοι οι κάτοικοι του δεν χρησιμοποιούσαν ποτέ παπούτσια ή αλλά υποδήματα. Η αγορά της, ήταν οργανωμένη με διατεταγμένα τα καταστήματα κατ' ευθείαν γραμμή. Ο κεντρικός δρόμος

ήταν η Πλατιά Στράτα, σημερινή Πλατιά Στράτα ξεκινούσε από την στου Λαζαρέτου την Πόρτα, όπου ήταν Καμάρες και ο μπαξές του Πασά, ένα κατασκόνιστα δέντρα, όπου κάθε νιζάμηδες μουσική. Στην Πλατιά Στράτα γυαλάδικα, τα εμπορικά, οι ρωμαίικοι βέβαια σε περιόδους ειρήνης, όταν τα (οθωμανικό) και το χριστιανικό, σημειωθεί ότι η συνεννόηση, η στοιχείων, ελληνικό και τουρκικό στοιχείό, γίνονταν σε γλώσσα ελληνική. Υπήρχε και τράπεζα η οποία λεγόταν Ορφανική Τράπεζα. Η πόλη του Χάνδακα γνώρισε πολύ μεγάλες φυσικές και όχι μονό καταστροφές. Στα 1810 συνέβη ένας καταστρεπτικός σεισμός, που κατέρριψε όλη την πόλη και οι δρόμοι χορτάριασαν, όπως μας λένε πηγές της εποχής. Αλλά δεν ήταν μόνον οι σεισμοί, ήταν και οι φοβερές επιδημίες της πανώλης καθώς μεταδίδεται με τους ποντικούς των πλοίων, και στον Χάνδακα πολλές φορές είχε προσλάβει χαρακτήρα ενδημικό.

λεωφόρος Καλοκαιρινού. Η χανιόπορτα δυτικά και έφτανε η μεγάλη πλατεία, οι Τρεις ξύλινο κιόσκι μέσα σε μια τούφα Παρασκευή έπαιζαν οι βρίσκονταν τα σιβανάδικα, τα καφενέδες, οι σπετσαρίες. Αυτά δύο στοιχεία, το τουρκικό συμβίωναν ειρηνικά. Αξίζει να επικοινωνία των δύο αυτών

ΜΝΗΜΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ

➤ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΚΡΗΝΕΣ

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΚΡΗΝΗ

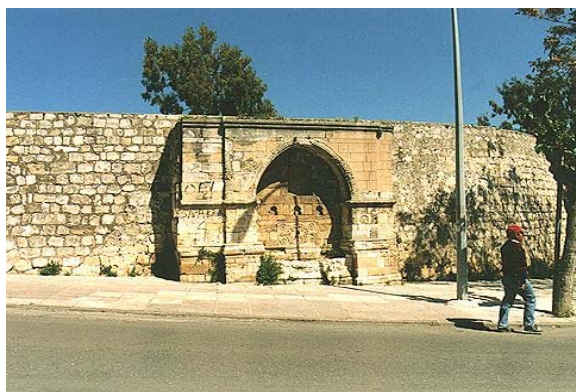
Η φιλανθρωπική κρήνη(σεμπιλίκι) χτίστηκε το 1776 από τον Ιμπραήμ Αγά. Για την συντήρησή της, αφιέρωσε σχεδόν όλη την περιουσία του. Είναι το μοναδικό στο είδος του που διασώζεται σήμερα. Έχει τη μορφή κυκλικού θολωτού κτιρίου, που ολόγυρά του έχει ημίκυκλα καγκελωτά παράθυρα και μπροστά από αυτά υπάρχει μια βρύση με μια πέτρινη λεκάνη. Σήμερα είναι καφενείο.

ΓΕΝΙΣΑΡ ΑΓΑ ΚΡΗΝΗ

Σήμερα βρίσκεται στη λεωφόρο Ικάρου δίπλα στη Επιγραφική συλλογή. Εντός της κατασκευής που περιβάλλεται από δυο μεγάλους πεσσούς, διακοσμημένοι με ροζέτες βρίσκεται ένας περίτεχνα διακοσμημένος κρουνός.

ΒΡΥΣΗ ΤΟΥ ΙΔΟΜΕΝΕΑ

Χτίστηκε στα τέλη του 17^{ου} αιώνα. Σήμερα βρίσκεται πίσω από το ιστορικό

μουσείο της πόλης. Η κρήνη κοσμείται με 2 κίονες με φυτικής διακόσμησης κυανόκρανα, ενώ στο μέσο αυτών και εντός

αψιδωτής κατασκευές βρίσκεται μαρμάρινη πλάκα με ανάγλυφο διάκοσμο. Από κατάλληλη διαμορφωμένη οπή στο κάτω τμήμα της πλάκας έτρεχε νερό μέσα σε μαρμάρινη λεκάνη.

ΒΡΥΣΗ ΤΟΥ ΧΑΝΙΑΛΗ

Σήμερα βρίσκεται διπλά στην εξωτερική πύλη του αγίου Γεωργίου κάτω από το άγαλμα του Ελ.Βενιζελου. Εντός της κρήνης, όπου η κορυφή της κοσμεύεται με φυτική διακοσμηση υπάρχει πλάκα με τον κρουνό να βρίσκεται εντός ανάγλυφου διακοσμημένου πλαισίου. Το νερό συγκεντρώνονταν σε μαρμάρινη πλάκα με παρόμοια ανάγλυφη διακόσμηση

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ

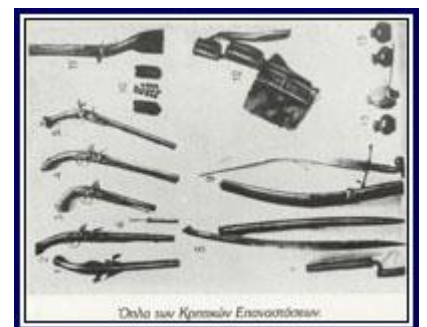

Ο χώρος που καταλαμβάνει σήμερα ο ναός ήταν κήπος που ανήκε σε Τούρκο και ο οποίος αγοράστηκε. Αρχιτέκτονας ήταν ο Αθανάσιος Μούσης και το 1862 τοποθετήθηκε ο θεμέλιος λίθος. Το 1866 διακοπήκαν οι εργασίες λόγω τη Κρητικής επανάστασης και συνεχιστήκαν το 1883, ενώ ολοκληρώθηκαν το 1895, οπότε έγιναν και τα εγκαίνια του ναού. Είναι τύπου σταυροειδή με τρούλο που εδράζεται σε υψηλό τύμπανο, ενώ εσωτερικά συνδυάζει στοιχεία τρίκλιτου βασιλικής. Έχει δυο κωδωνοστάσια(βορειοανατολική και νοτιοανατολική γωνία). Με σχέδια του αρχιτέκτονα Αναστάσιου Ορλάνδου, το ξυλόγλυπτο τέμπλο αντικαταστάθηκε με άλλο μαρμάρινο. Η αγιογράφηση του Καρτάκη ακολούθησε πιστά τους κανόνες και τα πρότυπα της αγιογραφίας του Βυζαντίου. Νοτιοδυτικά του ναού βρίσκεται μια μικρή εκκλησούλα. Είναι ο ναός του αγίου Μηνά και της Παντάνασσας. Κατά την άλωση της πόλης από Τούρκους, ο ναός βρέθηκε σε αχρηστία ως το 1735, οπότε μετά από ενέργειες του τότε μητροπολίτη Γεωργίου Λεπιτζή, γίνονται τα εγκαίνια του νέου ναού. Γιορταζει στις 11 Νοεμβρίου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ(1821-1898)

Οι επαναστατικές κινητοποιήσεις στην Κρήτη άρχισαν στις αρχές του Απριλίου το 1821 στα Σφακιά. Επίσημη μέρα του Κρητικού αγώνα κατά των Τούρκων θεωρείται η 14^η Ιουνίου 1821, ημέρα κατά την οποία σημειώθηκε η πρώτη νικηφόρα μάχη στο Λούλο Χανίων. Η εκδίκηση των Τούρκων υπήρξε φοβερή σε ολόκληρη τη Κρήτη, αλλά κορυφώθηκαν στον Χάνδακα. Οι Τούρκοι τής πόλης είχαν ζητήσει από τον Σερίφ πασά την άδεια να οπλοφορούν όλοι. Στις 23 Ιουνίου έφτασε στο λιμάνι του Κάστρου τουρκικό πλοίο, που έφερε την είδηση για τον απαγχονισμό του πατριάρχη στην Πόλη και βιοπραγίες στη Σμύρνη. Αυτό ήταν το ευνασμα για την μεγαλύτερη σφαγή που γνώρισε η Κρήτη και έμεινε γνωστή ως ο μεγάλος αρπεντές. Το πρωί τής 24^{ης} Ιουνίου οι Τούρκοι έσφαξαν τον μητροπολίτη Γεράσιμο Παρδάλη και πολλούς άλλους κληρικούς. Η μητρόπολη πυρπολήθηκε και λεηλατήθηκε. Σε 800 υπολογίζονται οι νεκροί τής ημέρας εκείνης στον Χάνδακα και στα περίχωρα. Μόνο οι έντονες διαμαρτυρίες των υποπρόξενων τής Αγγλίας

και τής Γαλλίας συγκράτησαν τους Τούρκους και έσωσαν τους Έλληνες από την ολοσχερή καταστροφή. αθρόες σφαγές ήταν φυσικό να κάνουν διστακτικούς τους κατοίκους τής περιοχής. Στην περιοχή του ηρακλείου η Κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι πραγματικά αξιοθαύμαστο το γεγονός ότι η επανάσταση στην Κρήτη κηρύχθηκε και γιγαντώθηκε και κρατήθηκε δέκα ολόκληρα χρόνια ζωντανή. Η Κρητική επανάσταση είχε φυσικό κέντρο και ορμητήριο τα Σφακιά. Από τα Σφακιά εξαπλώθηκε με ταχύτητα στη δυτική Κρήτη. Στις ανατολικές επαρχίες η επανάσταση εκδηλώθηκε λίγες μέρες αργότερα. Η πεδινή φύση τής περιοχής, η μεγάλη απόσταση από τα Σφακιά, το φυσικό οχυρό τής Κρητικής επανάστασης, αλλά και οι βιαιότητες των Τού

69

με τις επανάσταση ξεκίνησε από τη **Μεσαρά**. (στη φωτογραφία απεικονίζονται διάφορα όπλα που χρησιμοποιήθηκαν στις επαναστάσεις) Έπειτα από τον πολυαίμακτο δεκαετή αγώνα, η επανάσταση τής Κρήτης τελείωνε χωρίς δικαίωση. Το πρωτόκολλο τής 22 Ιανουαρίου 1830 άφηνε την Κρήτη έξω από τα όρια του νεοπαγούς ελληνικού κράτους, στη δικαιοδοσία του σουλτάνου.

Το 1830 με το πρωτόκολλο του Λονδίνου η Κρήτη παραχωρήθηκε στην αντιβασιλεία τής Αιγύπτου, στον σουλτάνο Μεχμέτ Αλή, ως αντάλλαγμα που προσέφερε στις τουρκικές αρχές κατά την διάρκεια τής ελληνικής επανάστασης. Η αιγυπτιακή κατοχή(1830-1840) υπήρξε σε πολλά σημεία ευεργετική και βοήθησε στην ανασυγκρότηση του νησιού και στην επώλωση των μεγάλων πληγών τής επανάστασης. Ένα ευρύ πρόγραμμα έργων κοινωφελών άρχισε να εφαρμόζεται. Δρόμοι, γέφυρες, υδραγωγεία και άλλα άρχισαν να εκτελούνται στην Κρήτη για πρώτη φορά από την εποχή τής ενετοκρατίας. Ιδιαίτερη μέριμνα έλαβε η αιγυπτιακή διοίκηση για την οργάνωση τής παιδείας με την οργάνωση και λειτουργία σχολείων για τους χριστιανούς και τους μουσουλμάνους. Έγινε επίσης απογράφη του πληθυσμού(1832-3) και για πρώτη φορά εκδόθηκε στη Κρήτη εφημερίδα δίγλωσση, με τον τίτλο «Κρητική εφημερίς».(φωτογραφία)

Από το 1841 έως το 1897 γίνονται δεκάδες επαναστάσεις σε όλα τα σημεία τής Κρήτης, με αποκορύφωμα, την μεγάλη Κρητική επανάσταση(1866-1869).

Η ΣΦΑΓΗ ΤΗΣ 25ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

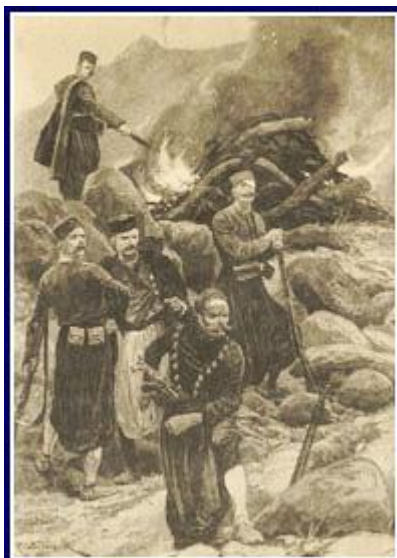

Ένα δραματικό γεγονός που στοίχισε τη ζωή πολλών Ηρακλειωτών και την καταστροφή ενός μεγάλου τμήματος της πόλης, εκτιλύχθηκε στο Ηράκλειο και αποτέλεσε την αιτία να δρομολογηθεί ταχύτατα η απελευθέρωση της Κρήτης από τον τουρκικό ζυγό. Στις 25 Αυγούστου 1898 η πόλη του Ηρακλείου συγκλονίστηκε από τη μανία του τουρκικού όχλου, που ξέσπασε με μανία κατά των χριστιανών. Πρόκειται για μια ημέρα κατά την οποία εδώ και έναν αιώνα οι Ηρακλειώτες τιμούν τη μνήμη των θυμάτων. Τα γεγονότα που οδήγησαν στη μεγάλη σφαγή και τελικά στην απελευθέρωση της Κρήτης ξεκίνησαν ουσιαστικά δύο χρόνια νωρίτερα, με ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης και των Μεγάλων Δυνάμεων, καθώς και της άρνησης των τουρκικών αρχών να αποχωρήσουν από το νησί. Το Σεπτέμβριο του 1896 διορίστηκε Γενικός Διοικητής Κρήτης ο Γεώργιος Βέροβιτς πασάς, ηγεμόνας προηγουμένως της Σάμου. Ένα μόλις μήνα αργότερα η κατάσταση στο νησί άρχισε να εκτραχύνεται. Δολοφονήθηκε ο εισαγγελέας Κριάρης στα Χανιά και κυκλοφόρησε

απειλητική προκήρυξη εις βάρος των Χριστιανών. Οι Μεγάλες Δυνάμεις ανησυχούσαν για τις εξελίξεις και πίεζαν την Τουρκία να θέσει αμέσως σε εφαρμογή τις διατάξεις του νέου Οργανισμού. Πράγματι, οργανώθηκε η Κρητική Χωροφυλακή και τον Ιανουάριο του 1897 διορίστηκε αρχηγός της ο Άγγλος ταγματάρχης Μπορ. Τα σχέδια όμως της τουρκικής αντίδρασης για υπονόμευση του νέου Οργανισμού άρχισαν να εφαρμόζονται με φόνους και βιαιοπραγίες. Στα μέσα Ιανουαρίου πυρπολήθηκαν η Επισκοπή και οι χριστιανικές συνοικίες των Χανίων και μεγάλος φόβος υπήρχε να επεκταθούν οι βιαιότητες και στις άλλες πόλεις. Ενώ λοιπόν οι Μεγάλες Δυνάμεις προσπαθούσαν να αποτρέψουν τη γενίκευση των ταραχών, η ελληνική

70

κυβέρνηση του Δελγιάννη, πιεζόμενη από την αντιπολίτευση και την κοινή γνώμη, αποφάσιζε να επέμβει στην Κρήτη. Η ενεργός ανάμειξη της Ελλάδας στην επανάσταση της Κρήτης ήταν αφορμή του ατυχούς ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897. Η Ελλάδα υποχρεώθηκε να ανακαλέσει τις δυνάμεις της από την Κρήτη στις 21 Απριλίου του ίδιου χρόνου και το κρητικό όνειρο για την Ένωση φάνηκε να διαψεύδεται για μια ακόμη φορά. Έτσι, οι ηγέτες των Κρητών αποφάσισαν να δεχθούν την προτεινόμενη από τις Μεγάλες Δυνάμεις λύση της αυτονομίας, την οποία ως τότε απέρριπταν κατηγορηματικά. Τα πιο ακανθώδη σημεία στην πρόταση των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν η μορφή του νέου πολιτεύματος και κυρίως το πρόσωπο του πρώτου ηγεμόνα. Οι Κρήτες ζητούσαν να είναι Ευρωπαίος «διότι μόνον Ευρωπαίος

Κυβερνήτης θα κέκτηται και εξωτερικώς το αναγκαίον κύρος, όπως υποστήριξη τελεσφόρως την αυτονομίαν του τόπου κατά ενδεχομένην επέμβασιν και επιβουλήν της Πύλης». Στο πρόσωπο όμως κοινής αποδοχής από την Ευρώπη δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν μεταξύ τους οι Μεγάλες Δυνάμεις, και έτσι πρότειναν και

επέβαλαν τελικά ως ύπατο αρμοστή τον πρίγκηπα Γεώργιο, Τα όπλα είχαν πλέον σιγήσει, αλλά δεν είχαν κατατεθεί. Στις επανειλημμένες εκκλήσεις και πιέσεις των Ναυάρχων των Μεγάλων Δυνάμεων για αφοπλισμό, οι Κρήτες έθεταν ως απαράβατο όρο και προϋπόθεση την απομάκρυνση από την Κρήτη του τουρκικού στρατού, ο οποίος ήταν σύμβολο της τουρκικής κατοχής, αλλά και το στήριγμα των ατάκτων και των τουρκοκρητών. Η Κρήτη τέθηκε υπό διεθνή προστασία με διανομή των περιφερειών της μεταξύ των Δυνάμεων. Την περιοχή των Χανίων ανέλαβαν Γάλλοι, του Ρεθύμνου Ρώσοι, του Ηρακλείου Άγγλοι και του Λασιθίου Ιταλοί. Η Εκτελεστική Επιτροπή της Κρήτης εργάστηκε σκληρά για την οργάνωση των επί μέρους θεμάτων της διοίκησης του νησιού, σε στενή συνεργασία με τις κατά τόπους επαναστατικές επιτροπές και υπό την εποπτεία και την εγγύηση των Μεγάλων Δυνάμεων. Το πρόβλημα ήταν η ομαλή μετάβαση της εξουσίας στο πρόσωπο του Ύπατου Αρμοστή. Για την ομαλή μετάβαση της εσωτερικής διοίκησης της Κρήτης από το σουλτανικό σύστημα στο νέο καθεστώς της αυτονομίας, έπρεπε να εγκατασταθούν στις διάφορες θέσεις οι νέοι υπάλληλοι του Εκτελεστικού της Κρήτης. Καθώς απόσπασμα του Αγγλικού στρατού εγκαθιστούσε στο Ηράκλειο τους φορολογικούς υπαλλήλους το πρωί της 25ης Αυγούστου 1898, ο εξαγριωμένος τουρκικός όχλος, με την παρότρυνση των τουρκικών στρατιωτικών και διοικητικών αρχών, κινήθηκε σε μια πρωτοφανούς αγριότητας σφαγή του άμαχου πληθυσμού, σε εμπρησμούς και λεηλασίες σπιτιών και καταστημάτων των χριστιανών. Μεταξύ των θυμάτων ήταν και ο Λυσίμαχος Καλοκαιρινός, υποπρόξενος της Αγγλίας στο Ηράκλειο, καθώς και δεκαεπτά Άγγλοι στρατιώτες. Ο αγγλικός στόλος αναγκάστηκε να κανονιοβολήσει την πόλη, ολοκληρώνοντας την καταστροφή. Η μεγάλη σφαγή του Ηρακλείου επέσπευσε τη λύση του Κρητικού Ζητήματος. Τα διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία παρουσίασαν το δράμα της πόλης του Ηρακλείου με τα μελανότερα χρώματα και δημοσίευσαν καταλόγους των θυμάτων και των προσφύγων. Η πόλη τέθηκε υπό την αυστηρή επιτήρηση των στρατευμάτων των Μεγάλων Δυνάμεων και άρχισαν ανακρίσεις για την ανεύρεση και τιμωρία των πρωταιτών. Το Εκτελεστικό της Κρήτης απηύθυνε αγωνιώδεις εκκλήσεις προς τον κρητικό λαό, σε μια προσπάθεια να συγκρατήσει τα εξημμένα πνεύματα, να ελέγξει με ψυχραιμία την κατάσταση και να επισπεύσει την

τιμωρία των ενόχων, ικανοποιώντας το περί δικαίου αίσθημα του χριστιανικού στοιχείου. Η διαδικασία της τιμωρίας των ενόχων άρχισε στις 8 Σεπτεμβρίου 1898. Απαγχονίστηκαν δεκαεπτά σημαίνοντες τουρκοκρητικοί, που θεωρήθηκαν πρωταίτιοι και υποκινητές των βιαιοπραγιών, ενώ πολλοί άλλοι καταδικάστηκαν σε πολυετείς φυλακίσεις και εξορίες. Παράλληλα με την τιμωρία των πρωταιτών, οι Μεγάλες Δυνάμεις αποδέχτηκαν το πάγιο αίτημα των χριστιανών της Κρήτης για την απομάκρυνση του τουρκικού στρατού, παρά τις πολλές επιφυλάξεις και τις παρελκυστικές κινήσεις της φιλότουρκης αγγλικής διπλωματίας. Ο δρόμος προς την ελευθερία είχε ανοίξει. Στις 2 Νοεμβρίου της ίδιας χρονιάς και ο τελευταίος τούρκος στρατιώτης εγκατέλειπε οριστικά την Κρήτη. Στις 5 Νοεμβρίου 1898 οι Κρήτες κατέθεσαν τα όπλα, υπακούοντας στην εντολή του Εκτελεστικού, για να διευκολυνθεί η ομαλή μεταβίβαση της εξουσίας στον εντολοδόχο των Μεγάλων Δυνάμεων πρίγκηπα Γεώργιο, ο οποίος έφθασε στην Κρήτη, στις 9 Δεκεμβρίου 1898. Η μακράιωνη περίοδος της τουρκοκρατίας στην Κρήτη είχε τελειώσει. (φωτογραφία πάνω: η Κρητική σημαία στον Χάνδακα).

Η Κρήτη αποκτά την αυτονομία της το 1898 ως το 1912. (πάνω: η νέα σημαία της Κρήτης. Πρωτεύουσα του

νησιού είναι τα Χανιά. Όπως ήταν φυσικό στην αρχή υπήρχαν πολλές συνταγματικές και διοικητικές αδυναμίες. Όμως το αγκαθώδες και ουσιώδες ζήτημα ήταν η ένωση τής Κρήτης με το ελεύθερο ελληνικό κράτος. Ο πρίγκιπας Γεώργιος έμενε πιστός στο καθεστώς τής αυτονομίας, όπως το προσδιόριζαν και το εγγυήθηκαν οι μεγάλες δυνάμεις και φαινόταν να πιστεύει ότι η λύση του μεγάλου εθνικού θέματος θα ωριμάζε με συνεχές παραστάσεις και σχετικά υπομνήματα. Δεν άργησε να φανεί ωστόσο ποσό εξωπραγματική ήταν η άποψη αυτή. Το ταξίδι που πραγματοποίησε ο πρίγκιπας το 1900 στις ευρωπαϊκές αυλές, απόδειξε ότι οι μεγάλες δυνάμεις ήταν απρόθυμες να ανακινήσουν το Κρητικό ζήτημα και επέμεναν στην παγίωση τής Κρητικής αυτονομίας. (δεξιά φωτογραφία: γραμματόσημο από την Κρητική πολιτεία 1902). Η ενσωμάτωση τής Κρήτης με την ελεύθερη Ελλάδα έγινε με την έκρηξη των βαλκανικών αγώνων τον Οκτώβριο του 1912, όπου οι πύλες του εθνικού κοινοβουλίου άνοιξαν για τους Κρήτες βουλευτές, που έγιναν δεκτοί με πανηγυρισμούς. (1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1913)

ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

Η Κρητική κυβέρνηση προσκάλεσε ξένους εμπειρογνώμονες και τους ανέθεσε την εκπόνηση μελετών και σχεδίων για διάφορα μεγάλα έργα, η εκτέλεση των οποίων προσέκρουε σε αξεπέραστες οικονομικές αδυναμίες. Αρκεί να σημειωθεί ότι μονό για το λιμάνι του Ηρακλείου το σχέδιο προέβλεπε δαπάνες ύψους 10.000.000 δραχμών και για την κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής Ηρακλείου- Μεσαράς 9.000.000, ποσά τεράστια και δυσεύρετα για έναν προϋπολογισμό που δεν μπορούσε να διαθέσει περισσότερες από 450.000 δραχμές για δημόσια έργα σε ολόκληρη την Κρήτη. Κατά την περίοδο αυτή(ως το 1914), λειτουργούσαν στο Ηράκλειο, όπως και σε ολόκληρη τη Κρήτη, δυο τύποι δημοτικών σχολείων: τα τετρατάξια(κατωτέρα) και τα εξατάξια(ανώτερα). Επίσης ιδρύθηκε ένα πεντατάξιο παρθενγωγείο. Το σημαντικότερο πνευματικό γεγονός τής εποχής εκείνης είναι οι ανασκαφές και η αποκάλυψη του μινωικού πολιτισμού. Αξιόλογη πνευματική κίνηση παρατηρείται την περίοδο αυτή σε ολόκληρη την Κρήτη. Υπάρχουν δραστήριοι φιλολογικοί σύλλογοι και λειτουργούν σπουδαίες βιβλιοθήκες όπως η [Βικελαία βιβλιοθήκη](#).

72

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ:
ΠΛΑΤΕΙΑ ΛΙΟΝΤΑΡΙΩΝ

2810 3992341/4

E-MAIL: vikelaia@heraklion.gr

Στο τμήμα της Βικελαίας Δημοτικής βιβλιοθήκης υπάρχει ο βασικός κορμός των κρατικών αρχείων που συγκεντρώθηκαν στη Κρήτη από τους κατακτητές της στη διάρκεια επτά περίπου αιώνων(1217-1898). Το σύνολο των χειρόγραφων αυτών των αρχείων υπερβαίνει τα 4.000.000. Ο αριθμός των βιβλίων μαζί με τα παιδικά

υπολογίζεται σε 23,000. Η αιτία δημιουργίας της Βικέλαιας βιβλιοθήκης είναι η πολύτιμη συλλογή του Δημήτρη Βικέλα, την οποία δώρισε στο δήμο Ηράκλειου το 1908.

Μέλος της δανειστικής βιβλιοθήκης γίνεται εφόσον δείξει την αστυνομική ταυτότητα. Το κάθε βιβλίο που δανείζεται θα πρέπει να επιστρέφεται μέσα σε 20 μέρες. Στη βιβλιοθήκη πραγματοποιούνται επίσης μαθήματα του κέντρου ελευθέρων σπουδών.

Μερικά σημαντικά έγγραφα της βιβλιοθήκης είναι

α)βιβλίο εισαγωγής κρατουμένων στις φυλακές της Αλικαρνασσού, το οποίο ήρθε πρόσφατα στο φως, όπου καταγράφονται όχι μόνο τα ονόματα των ανθρώπων που συνελήφθησαν από τα γερμανικά στρατεύματα, αλλά και η μεταγωγή τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή ακόμα και η εκτέλεση τους. Στις φυλακές Αλικαρνασσού πραγματοποιήθηκε η τελευταία θανατική ποινή στην Ελλάδα, το 1976 του Γ. Λυμπέρη.

β)Μια πλήρη σειρά των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων

γ)5.500 τίτλοι βιβλίων και 300 τίτλοι περιοδικών, δωρεά του Γεωργίου και Μάρως Σεφέρη.

δ)Τα παλαιύττα, σειρά περίπου 200 αρχαίων συγγραφέων λεξικά

βιβλία μαθηματικών, γεωγραφίας και τα λοιπά, τα οποία προήλθαν από δωρεές του φιλεκπαιδευτικού συλλόγου Ηρακλείου. Την ίδια εποχή το βραχύβιο λαογραφικό περιοδικό «Κρητικός Λαός»(1909, Ηράκλειο).

Μέσα στο κοινωνικό και πολιτιστικό αυτό κλίμα, γεννήθηκε και μεγάλωσε ο Νίκος Καζαντζάκης.(1878-1957), η μεγάλη λογοτεχνική δόξα τής νεότερης Κρήτης.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες μυθιστοριογράφους, ποιητές, δραματικούς συγγραφείς και στοχαστές. Γεννήθηκε το 1833 στο Ηράκλειο. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και φιλοσοφία στο Παρίσι. Η νιότη του ήταν επηρεασμένη από τις απόψεις του Ιωάννη Δραγούμη και του Ελευθέριου Βενιζέλου. Το ταξίδι του το 1919 στη Ρωσία, ως Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Περιθάλψεως, αποτέλεσε το προοίμιο της συναρπαστικής οδύσσειας που ακολούθησε τα επόμενα χρόνια: Βιέννη, Βερολίνο, Ιταλία, Κρήτη, Ρωσία, Παλαιστίνη, Κύπρος, Ισπανία, Αίγυπτο, όρος Σινά, Ρωσία, Γκότσεγκαμπ (Τσεχοσλοβακία), Νίκαια (Γαλλία). Πέθανε στο Φράιμπουργκ Γερμανίας το 1957. Η συγγραφική του δραστηριότητα ξεκινά από το 1906, με το έργο "Όφης και Κρίνο". Ακολούθησαν "Ο Πρωτομάστορας", "Ασκητική", η μετάφραση της "Θείας Κωμωδίας" του Δάντη, για να φτάσει αργότερα στο απόγειο με τα έργα "Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά", "Ο Χριστός ξανασταυρώνεται", "Καπετάν Μιχάλης", "Ο Τελευταίος Πειρασμός", "Ο Φτωχούλης του Θεού", "Αδερφοφάδες"και "Αναφορά στον Γκρέκο.

ΤΑΦΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Ο τάφος του Ν. Καζαντζάκη είναι πάνω στα τείχη του Ηρακλείου. Στον τάφο έχει χαραχθεί το γνωμικό, που από πριν εκείνος είχε γράψει: *δεν φοβάμαι τίποτα, δεν ελπίζω τίποτα, είμαι λέφτερος.*

ΝΕΟΤΕΡΑ ΚΤΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Με την πολεοδομία και την αρχιτεκτονική του 19^{ου} και αρχές 20^{ου} αιώνα το Ηράκλειο ουσιαστικά παίρνει μια νέα μορφή μετά τη τουρκοκρατία και την επανάσταση. Νέα οικοδομήματα αναγείρονται στα οποία διακρίνει κανείς την επίδραση της κλασικιστικής τεχνοτροπίας της Ευρώπης του 18^{ου} αιώνα. Παρ' όλη τη την επίδραση αυτή, οι Κρητικοί και ξένοι αρχιτέκτονες ζητούν τα πρότυπά τους στην αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική.

➤ ΙΤΑΛΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ(Οδός Άλμπερτ)

Ένα από τα πιο κομψά κτίσματα της βαλκανικής αρχιτεκτονικής της πόλης είναι το κονάκι του Μιρτζά εφέντη που σήμερα είναι ιδιοκτησία της ιταλικής αρχαιολογικής σχολής. Αρχιτεκτονικά και μορφολογικά στοιχεία της οθωμανικής περιόδου όσο και του νεοκλασικισμού χαρακτηρίζουν το κτήριο.

➤ ΚΤΗΡΙΟ ΚΑΛΠΩΡΑΚΗ(ΛΕΩΦ. ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ)

Το κτίριο αυτό αποτελεί κύριο δείγμα του όψιμου νεοκλασικισμού και χαρακτηριστικό παράδειγμα των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα. Η πρόσοψη τονίζεται από τα επί μέρους στοιχεία, δίδυμοι κίονες ιωνικού ρυθμού στον εξώστη, κολώνες δωρικού ρυθμού στο μπαλκόνι του ισογείου και ημίκυκλη απόληξη του μεσαίου τμήματος της πρόσοψης.

➤ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΜΠΕΗ ΣΕΚΕΡΙΑ (Αποκορώνου 15)

Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα βαλκανικής αρχιτεκτονικής με σαφείς νεοκλασικές επιρροές. Το μέγεθος του κτιρίου, η διάρθρωση των χώρων και η υψηλή αισθητική αντίληψη που αποπνέει το καθιστούν μοναδικό στη πόλη του Ηρακλείου.

➤ ΚΤΗΡΙΟ ΕΦΚΑΚΙ(Εβανς 24)

Το κτίριο, ιδιοκτησίας κληρονόμων Μηλιάρá, είναι το ένα από τα δυο πρώτα δημόσια τουρκικά κτίσματα που κατασκευαστήκαν σύμφωνα με τις επιταγές του νεοκλασικισμού στο Ηράκλειο. Χτίστηκε γύρω στα 1878 για να στεγάσει την υπηρεσία εφκακίων, τούρκικη υπηρεσία που είχε στη δικαιοδοσία της όλα τα αφιερωμένα σε φιλανθρωπικά ιδρύματα κτίρια. Ενδιαφέρον μορφολογικό στοιχείο παρουσιάζουν οι ποδιές των παραθύρων του ορόφου, όπου το επίχρυσμα παίρνει τη μορφή καφ

74

➤ ΚΤΙΡΙΟ ΜΑΥΡΑΚΗ (ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΓΙΑΜΑΛΑΚΗ 7)

Λαμπρό δείγμα του ύστερου νεοκλασικισμού, ιδιοκτησίας σήμερα της τράπεζας πίστεως. Κατασκευάστηκε την 2^η δεκαετία του 20^{ου} αιώνα στη συνοικία Ρετζέμπ Αγά. Ο πρώτος ιδιοκτήτης, Ζ. Ιερωνυμάκης το 1921 το άφησε κληρονομιά στο υιό του Ηρακλή, ο οποίος στη συνέχεια το πούλησε στον δικηγόρο Μαυράκη το 1948. Το κυρίαρχο αρχιτεκτονικό στοιχείο είναι η μοναδική για το Ηράκλειο τρουλοειδής ξύλινη κατασκευή του κτιρίου. Οι κατασκευές αυτές -Belvedere- ήταν στοιχείο συνηθέστατο στη βόρειο Ευρώπη όπως και στα αστικά κέντρα της κεντρικής και βορείου Ελλάδας.

➤ ΟΙΚΙΑ ΤΣΑΧΑΚΗ(ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 11)

Το σπίτι αυτό είναι ένα από τα κομψότερα δείγματα του ρομαντικού νεοκλασικισμού. Χτίστηκε τη πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα από τον Δ. Κυριάκο. Αξιόλογες είναι οι αρχιτεκτονικές και μορφολογικές επιλογές, αετώματα, κόγχες, πλήρως διακοσμητικά στοιχεία, δωρικοί κίονες.

➤ ΚΑΠΝΟΚΟΠΤΗΡΙΟ

Στην αγία Τριάδα, στη θέση όπου το πρώτο ήμισυ του 17^{ου} αιώνα υπήρχε η μονή της Παναγίας της Ακρωτηριανής, βρίσκεται το καπνοκοπήριο. Το κτήριο έχει κάτοψη σε ορθογώνιο σχήμα κι συμμετρία κατά τους δυο άξονες κατασκευές (Β-Ν, Α-Δ). Σήμερα ο λιθόκτιστος τοίχος που το περιβάλλει καθώς και το κτήριο είναι κηρυγμένα μνημεία. Το καπνοκοπήριο είναι δωρόροφο αποτελούμενο από τρεις πτέρυγες. Οι τοιχοποιίες είναι κατασκευασμένες από αργολιθοδομή, ενώ στις γωνίες διαμορφώνονται παραστάσεις •

86

1930- 1940

Το σημαντικότερο έργο στο Ηράκλειο την περίοδο του '30 ήταν η κατασκευή του μεγάλου λιμανιού, με λιμενοβραχίονα 600μ. για τον ελλιμενισμό μεγάλων πλοίων. Κατασκευάστηκε επίσης το αεροδρόμιο(καθώς επίσης και το αεροδρόμιο στο Μάλεμε στα Χανιά). Γενικά η οικονομία του Ηρακλείου βρίσκεται σε καλή κατάσταση συγκριτικά με άλλες ελληνικές πόλεις. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι εξαγωγές ξεπερνούν τις εισαγωγές σταθερά. Κατά την απογράφη του εμπορικού επιμελητηρίου Ηρακλείου, το 1932, οι εξαγωγές έφτασαν στο ύψους των 146.56.321 δραχμών, έναντι εισαγωγών ύψους 108.234.548 δραχμών. (αριστερή φωτογραφία: λεωφορείο την περίοδο του '30-'40). Αξιοσημείωτη είναι επίσης η σταθερή αύξηση του Κρητικού πληθυσμού, μετά και από την αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών. Σύμφωνα με την απογράφη του 1932, ο πληθυσμός στο νομό του Ηρακλείου ήταν 138.567, με πολυπληθέστερη επαρχία τόσο του νομού όσο και ολόκληρης τής Κρήτης την Πεδιάδα με 32.813 κατοίκους.

ΚΤΕΛ ΧΑΝΙΩΝ-ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΤΕΛ ΧΑΝΙΑ-ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Το τελευταίο μεγάλο γεγονός τής ιστορίας του ηρακλείου και κατά συνέπεια τής Κρήτης είναι η μάχη τής Κρήτης, όπως επικράτησε να λέγεται η αντίσταση των Κρητικών εναντίον τής ναζιστικής Γερμανίας, το τελευταίο δεκαήμερο του Μαΐου 1941. Η άμυνα τής Κρήτης είχε παραμεληθεί, ίσως γιατί κανένας δεν πίστευε πως ο Χίτλερ θα τολμούσε μια δύσκολη επιχείρηση για την κατάληψη τής Κρήτης. Η εισβολή άρχισε στις 20/05/1941, με βομβαρδισμό των Χανίων, αρχικά και μετά του Ηρακλείου και του Ρέθυμνου. Παρόλο την απίστευτη αντίσταση των Κρητικών, η Κρήτη υπέκυψε κάτω από το βάρος τής τρομερής πολεμικής μηχανής του Χίτλερ. Στις 30/05/1941 καταλήφθηκε το Ηράκλειο. Μια νέα περίοδος θυσιών, αλλά και ηρωικών πράξεων, η περίοδος τής γερμανικής κατοχής και τής εθνικής αντίστασης ξεκινάει!

76

Καινούργιες κατασκευές

Παγκρήτιο-Ολυμπιακό στάδιο.

Το παγκρήτιο στάδιο φιλοξένησε αγώνες ποδοσφαίρου κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες που έγιναν στην πατρίδα μας το 2004. Έχει χωρητικότητα 26.400 θεατών. Η κατασκευή του ξεκίνησε πριν 15 χρόνια, αλλά λόγω διάφορων προβλημάτων ολοκληρώθηκε σχετικά πρόσφατα. Κόστισε 50.000.000 ευρώ από κοινοπραξία με επικεφαλής την J AND P-ΑΒΑΞ. Το στάδιο

βρίσκεται στο Λιντο, δυτικά του κέντρου της πόλης. Είναι η έδρα του Ο.Φ.Η και του Εργοτέλη, ομάδες του Ηρακλείου στην Α΄ και Β΄ εθνική του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου.

Ο.Φ.Η

Ο Όμιλος Φιλάθλων Ηρακλείου (Ο.Φ.Η), ιδρύθηκε τον φθινόπωρο του 1925. Αφορμή στάθηκε η πολύ καλή ποιότητα αθλητών που συνυπήρχε στο γυμναστήριο της οδού Ιδομένεος. Το καταστατικό υπογράφηκε στο σπίτι του Μηνά Ζαμποζη. Διάφορα τμήματα δημιουργήθηκαν όπως στίβου, κολύμβησης, και ποδοσφαίρου, που γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση κατά την περίοδο 1986-1988. Ο Ο.Φ.Η αποτελεί καύχημα και καμάρι για όλους τους Ηρακλειώτες.

Ενυδρείο.

Στις 15 Ιουνίου 2005 εγκαινιάστηκε το μεγαλύτερο ενυδρείο της Μεσογείου στις Γούνες Ηρακλείου. Το ενυδρείο καταλαμβάνει έκταση 60.000 τμ και φιλοξενεί πάνω από 4.000 θαλάσσιους οργανισμούς. Οι εγκαταστάσεις μπορούν να δεχτούν 300 επισκέπτες ταυτόχρονα, με διάρκεια επίσκεψης στη 1 και 1/2 ώρα. Το ενυδρείο απέχει μόλις 300 μ από το Your Memories Hotel.

Αναλυτικές πληροφορίες για κάθε θεματική ενότητα και τους οργανισμούς που περιλαμβάνει θα μεταφέρονται στον επισκέπτη με ποικίλους τρόπους, με ερμηνευτικά γραφικά, διαδραστικές τεχνικές, και σύγχρονα συστήματα πολυμέσων. Επιπλέον εκπαιδευτικά διαδραστικά παιχνίδια και προσομοιώσεις θαλασσίων φαινομένων θα επιτρέπουν σε όλους τους επισκέπτες να συμμετέχουν στο θέαμα, και να αποκτούν γνώσεις σχετικές με το θαλάσσιο περιβάλλον.

Πολύκεντρο νεολαίας

Το Πολύκεντρο Νεολαίας του Δήμου Ηρακλείου δημιουργήθηκε απ' την ανάγκη για δυνατότητα, έκφρασης, παρέμβασης και δημιουργίας των νέων της πόλης μας καθώς επίσης και από την πεποίθηση της Δημοτικής Αρχής ότι η Νεολαία μας πρέπει να αναδειχθεί σε ουσιαστική δύναμη στη γενικότερη προσπάθεια αναβάθμισης του επιπέδου ζωής της. Καλούμε όλους τους νέους, χωρίς καμιά διάκριση, να ενταχθούν στις δημιουργικές δραστηριότητες του πολύκεντρου παίρνοντας πρωτοβουλίες και συμμετέχοντας στον προγραμματισμό και στην Υλοποίηση των προτάσεων. Παρουσιάσεις όλων των καλλιτεχνικών δημιουργιών των Νέων (Θέατρο, Μουσική, Χορό, Εικαστικά, Λογοτεχνία, Κουκλοθέατρο κ.λ.π. Χρήση του δικτύου Ίντερνετ. Χρήση της βιβλιοθήκης και των επιτραπέζιων παιχνιδιών. Υλοποίηση προτάσεων από φορείς νεολαίας ή από μων σχετικά με θέματα που τους αφορούν (Συζητήσεις, Εκδηλώσεις, Πάρτυ,

Βιβλιοπαρουσιάσεις, Εκθέσεις, Αφιερώματα, Προβολές βιντεοταινιών, Λογοτεχνικά Αναλόγια, Αγώνες σκάκι-Τάβλι κ.λ.π.).Οργάνωση των «Παγκρήτιων Πολιτιστικών Αγώνων». Ενημέρωση και συμμετοχή στις δραστηριότητες του γραφείου επαγγελματικού προσανατολισμού του Δήμου Ηρακλείου.

ΑΝΔΡΟΓΕΩ 4 71202
ΤΗΛ: 2810 399211,2,3
ΦΑΞ: 2810229207

ΜΟΥΣΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΜΟΥΣΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Όπως είναι φυσικό, μέσα από την πολύχρονη και πλούσια ιστορία του, το Ηράκλειο έχει κληρονομήσει αμέτρητους πολιτισμικούς θησαυρούς, χρονολογημένους από την προμινωική περίοδο έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα μας. Όλοι αυτοί οι ανεκτίμητοι θησαυροί είναι προφυλαγμένοι στα μουσεία τής πόλης, τα οποία, όχι και άδικα, θεωρούνται από τα καλύτερα τής Ελλάδας, δίνοντας την ευκαιρία στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή με την ένδοξη ιστορία του Ηρακλείου. Παρακάτω παρουσιάζονται τα μουσεία, αναγράφοντας την προέλευση των εκθεμάτων, τις ώρες λειτουργίας και τις τιμές εισόδου του κάθε μουσείου.

1) ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ (Ξανθουδίδου 2- έναντι πλατεία Ελευθερίας) τηλ. (2810-226092, 226470)

Τη πιο θαυμάσια συλλογή της τέχνης του μινωικού πολιτισμού και πολιτισμός στον κόσμο, μοναδικοί στην ομορφιά και την πληρότητα στεγάζεται στο μουσείο αυτό, ένα σύγχρονο κτήριο που σχεδιάζεται συγκεκριμένα για αυτόν το λόγο. Το αρχικό μουσείο χτίστηκε μεταξύ 1904 και 1912 στην ώθηση των δύο κρητικών αρχαιολόγων, Ιωσήφ Χατζιδάκη και Στέφανο Ξανθουδίδα, έφοροι αρχαιοτήτων της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Συνεχίστηκε σε χρήση έως το 1937 όταν άρχισε η εργασία στο παρόν κτήριο σεισμός-απόδειξης. Κατά τη διάρκεια του παγκόσμιου πολέμου II, το μουσείο αρχαιολογίας υπέστη αρκετά τη ζημία, αλλά, χάρη στις προφυλάξεις που λήφθηκαν από τον καθηγητή. Ν. Πλάτων, η συλλογή επέζησε. Το 1915 το στόχο τα εκθέματα από ο καθηγητής άρχισε Πλάτων, και το 1952, η συλλογή ήταν άλλη μια φορά στην επίδειξη στο κοινό. Στο νέο φτερό που προστέθηκε το 1964 τον παρόντα διευθυντή, Θεμιστοκλή. Αλεξίου, ολοκλήρωσε την τακτοποίηση των εκθεμάτων. Υπάρχουν είκοσι χώροι - οι στοές στο έδαφος και τα πρώτα πατώματα και η συνηθισμένη επίσκεψη διαρκούν τουλάχιστον δύο ώρες αλλά, φυσικά, αρκετές ημέρες είναι απαραίτητες για τον επισκέπτη που επιθυμεί να καθυστερήσει και να μελετήσει προσεκτικότερα τα εκθέματα, τα οποία καλύπτουν μια περίοδο 5.000 ετών, από τη νεολιθική εποχή στη ρωμαϊκή περίοδο Graeco.

Ωράριο

Τρίτη-Κυριακή 08.00-19.30
Δευτέρα ΚΛΕΙΣΤΑ
Αργίες 6 Ιανουαρίου, Καθαρή Δευτέρα, Μ. Σάββατο, Δευτέρα του Πάσχα, Αγ. Πνεύματος, 15 Αυγούστου, 28 Οκτωβρίου: 08.00 -19.30

***Για το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου και τον Αρχαιολογικό Χώρο της Κνωσού υπάρχει ενιαίο εισιτήριο με τιμή € 10.**

Παρακάτω παρατίθεται μια σειρά από εκθέματα μινωικής προέλευσης, τα οποία έχουν οι επισκέπτες την ευκαιρία να θαυμάσουν με την ξενάγηση τους στο μοναδικό αυτό μουσείο του Ηρακλείου.

Εκθεμα 1^ο: φιδούσα η μεγάλη

Η μικρή

Εκθεμα 2^ο: φιδούσα

Εκθεμα 3^ο: είδωλο θρησκευτικής λατρείας Μινωική περίοδος Ύψος:0,57 εκ

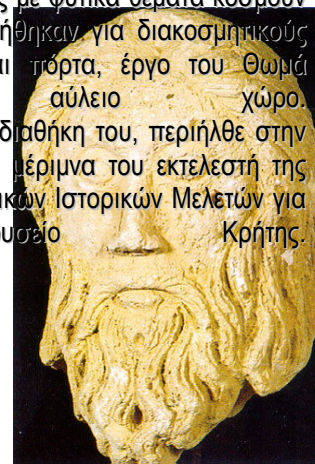
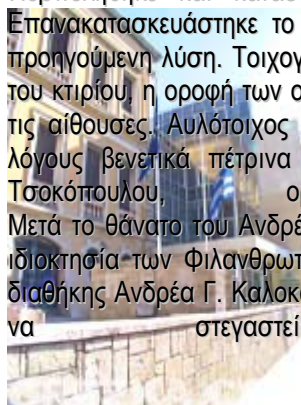
Εκθεμα 4^ο: γυναικεία μορφή, δωρικής περιόδου

605 π.χ, Ελευθέρνα.

2) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ(Λυσιμάχου Καλοκαιρινού 7) τηλ. (2810-283219)

Το μουσείο ιδρύθηκε το 1953. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κτίριο ιδιοκτησίας των Φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων Α. και Μ. Καλοκαιρινού. Κτίστηκε στη θέση παλαιότερου αρχοντικού το 1870 με σχέδια του Λ. Καντανιζόγλου. Πυρπολήθηκε και καταστράφηκε από τους Τούρκους κατά τα γεγονότα της 25ης Αυγούστου 1898. Επανάκατασκευάστηκε το 1903 σε σχέδια του Κ. Τσαντηράκη (τα οποία σώζονται), που βασίστηκαν στην προηγούμενη λύση. Τοιχογραφίες με παραστάσεις από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια κοσμούν τους διαδρόμους του κτιρίου, η οροφή των οποίων καλύφθηκε με διακοσμητικά φαντίνια. Οροφολογίες με φυτικά θέματα κοσμούν τις αίθουσες. Αυλότοιχος από πωρόλιθο - στις παραστάδες του οποίου τοποθετήθηκαν για διακοσμητικούς λόγους βενετικά πέτρινα βόλια - με λεπτοδουλεμένο σιδερένιο κιγκλίδωμα και πόρτα, έργο του Θωμά Τσοκόπουλου, ορίζει τον προς νότον αύλειο χώρο. Μετά το θάνατο του Ανδρέα Λ. Καλοκαιρινού το 1930, το οίκημα, σύμφωνα με τη διαθήκη του, περιήλθε στην ιδιοκτησία των Φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων Ανδρέα και Μαρίας Καλοκαιρινού. Με έριμνα του εκτελεστή της διαθήκης Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού, η χρήση του παραχωρήθηκε στην Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών για να στεγαστεί το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης.

Τέλος, το 1961, προσετέθη στο κτίριο νέα τριώροφη πτέρυγα με σχέδια του Πάτροκλου Καραντινού, στην οποία από το 1988 έγιναν σημαντικές προσθήκες με σχέδια του αρχιτέκτονα Γιάννη Περτσελάκη. (στη φωτογραφία δεξιά: η προτομή του Ιησού σε γοτθικό ρυθμό, έκθεμα του ιστορικού μουσείου Ηρακλείου).

79

3) ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΧΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ (Δούκος Μποφόρ και Χατζηδάκη) τηλ. (2810-246554)

Το Μουσείο δημιουργήθηκε από το Δήμο Ηρακλείου, μετά από την οργάνωση έκθεσης ντοκουμέντων της περιόδου 1941-1945, κατά τον εορτασμό των 50 χρόνων από τη "Μάχη της Κρήτης", το 1941. Στεγάζεται σε ευρύχωρη αίθουσα οικήματος του κέντρου της πόλης. Εκθέματα του Μουσείου αποτελούν χίλιες, οι περισσότερες αυθεντικές, φωτογραφίες-εικόνες από τη μάχη της Κρήτης και την εθνική αντίσταση, διακόσια περίπου βιβλία, μονογραφίες, μελέτες των ιστορικών γεγονότων, από το 1941 έως το 1945, εκατοντάδες έγγραφα και διάφορα δημοσιεύματα τύπου. Επίσης περιλαμβάνει ποικίλα πολεμικά αντικείμενα (όπλα, εξαρτήματα, στολές, αντικείμενα καθημερινής χρήσης κ.λ.π.). (στην φωτογραφία αριστερά φαίνεται η αίθουσα με τις στολές, ενώ πάνω δεξιά είναι το θυρότ της μάχης της Κρήτης.)

4) ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Πρόκειται για [ναό της Σιναϊτικής μονής της Αγίας Αικατερίνης](#) και βρίσκεται βορειοανατολικά του

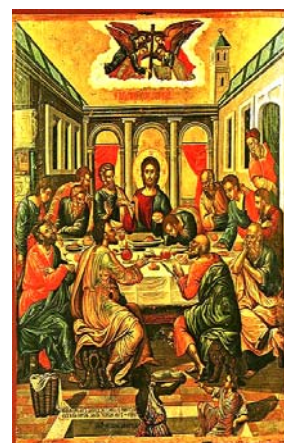

Μητροπολιτικού ναού του Αγίου Μηνά. Είναι βασιλική με εγκάρσιο κλίτος που το βόρειο τμήμα του διαμορφώθηκε με τρούλο σε παρεκκλήσιο των Αγίων Δέκα. Ιδρύθηκε τη β' βυζαντινή περίοδο και αποτέλεσε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο από τον 15ο έως τον 17ο αι. Με τα εισοδήματα που διέθετε ήταν σε θέση να συντηρεί πολλούς μοναχούς. Κατά την τουρκοκρατία μετατράπηκε σε τζαμί, γνωστό με το όνομα Ζουλφιακάρ Αλί πασά. Σήμερα στο χώρο στεγάζεται έκθεση με αντιπροσωπευτικά έργα της Κρητικής αναγέννησης ανάμεσα στα οποία ξεχωριστή θέση κατέχουν τα έργα του Μιχαήλ Δαμασκηνού. Επίσης εκτίθενται συλλογές με εκκλησιαστικά σκεύη, βιβλία, άμφια και αποτοιχισμένες τοιχογραφίες.

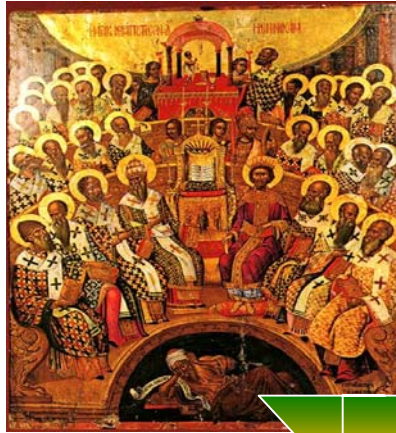
Μερικά από τα
εκθέματα του
μουσείου :

Αγία Αικατερίνη των Σιναϊτών:
Μυστικός δείπνος . 16^{ου} αιώνας→

<--Αγία Αικατερίνη των Σιναϊτών: Απονομή Κεφαλής Προδρόμου. Αρχές 18^{ου} αιώνα

1591.-->

Οικουμενική σύνοδος, έργο του Δαμασκηνού,

80

Διαμονή

Το κλειδί για μια επιτυχημένη επίσκεψη στο Ηράκλειο είναι να επιλέξετε σωστά το μέρος που θα μείνετε. Υπάρχουν ξενοδοχεία κάθε κατηγορίας. Το Ηράκλειο είναι μικρή πόλη και δεν χρειάζεται πολύ χρόνος για τις μετακινήσεις. Τα ξενοδοχεία αναγράφονται σε αυτόν τον τουριστικό οδηγό σε σειρά, από τα ακριβότερα στα φθηνότερα και χαρακτηρίζονται από δυο μέχρι πέντε αστέρων, σύμφωνα με το διεθνές σύστημα automobile association. Στις τιμές συμπεριλαμβάνεται και ΦΠΑ. Όταν κλείνετε δωμάτιο μπορεί να σας ζητήσουν προκαταβολή ή τον αριθμό της πιστωτικής σας κάρτας. Εκλέξτε προσεχτικά την τιμή του δωματίου.

*** ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΟΙΧΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ.**

GDM MEGARON

ΤΙΜΗ

ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ:

180-225€

ΛΕΩΦΟΡΟΣ

ΜΠΟΦΟΡ 9

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:

205-255€

ΤΗΛ. 2810 321560

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:

ΣΥΜΠΕΡ/ΤΑΙ

ΑΣΤΟΡΙΑ****

ΤΙΜΗ

ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ: 88-145€

**ΠΛΑΤΕΙΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ 5**

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:
105-200€

ΤΗΛ. 2810 229002

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:
15€

← Το ξενοδοχείο
Αστόρια στην πλατεία
Ελευθερίας.

Ξενοδοχείο GDM→

ATLANTIS****

ΤΙΜΗ

ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ: 94-99 €

ΥΓΕΙΑΣ 2

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:
126-138 €

ΤΗΛ. 2810 229103

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:
10 €

GALAXY ******ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ:**

83.2-109.2 €

**ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
27****ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:**

108.4-142 €

ΤΗΛ. 2810 238812**ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:**

10 €

<--GALAXY

ATLANTIS→

ATRION *****ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ**

66-76€

ΧΡΟΝΑΚΗ 9**ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:**

70-82€

ΤΗΛ. 2810 229225**ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:**

9 €

CASTRO ***

**ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ**

85-100€

**ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ
22**

**ΤΙΜΗ
ΔΙΚΛΙΝΟΥ:** 105-
125€

ΤΗΛ. 2810 284185

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:
7.5 €

←ATRION
MIRABELLO→

ESPERIA ***

**ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ
75-90€**

ΙΔΟΜΕΝΕΩΣ 22

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:
95-120€

ΤΗΛ. 2810 228534

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:
8 €

82

ΛΑΤΟ ***

**ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ**

81-99€

ΕΠΕΙΜΕΝΙΔΟΥ 15

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:

104-126€

ΤΗΛ. 2810 228103

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:

8 €

**MEDITERRANEAN

**ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ**

60-80€

**ΠΛΑΤΕΙΑ
ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ**

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:

79-90€

ΤΗΛ. 2810 289331

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:

8 €

EL GRECO**

**ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ**

37-49€

ΟΔΟΣ 1821, 4

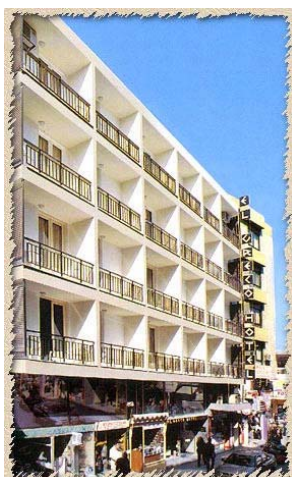
ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:

45-59€

ΤΗΛ. 2810 281071

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:

6,5+7 €

<-- EL GRECO

LATO→

ΔΑΙΔΑΛΟΣ**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 45-60€
ΔΑΙΔΑΛΟΥ 15	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 60-80€
ΤΗΛ. 2810 244812	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 7€

ΠΕΤΡΑ**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 45-48€
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ 55	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 55-65€
ΤΗΛ. 2810 229912	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 6€

MIRABELLO**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 25-55€
ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ 20	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 35-

	60€
ΤΗΛ. 2810 285052	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 5€

GRAMBELLES**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 33-42€
ΣΚΟΡΔΙΛΟΝ 26	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 45-60€
ΤΗΛ. 2810 241205	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 5€

CASTELO**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 40-64€
ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΟΡΑΚΑ	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 63-90€
ΤΗΛ. 2810 251234	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 10€

ΗΡΑΚΛΕΙΟ**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟ 55€
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ+ΔΕΛΙΜΑΡΚΟΥ 128	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:
ΤΗΛ. 2810 281881	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 0

OLYMPIC**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 37-44€
ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΟΡΝΑΡΟΥ	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 50-77€
ΤΗΛ. 2810 288861	ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ: 4€

ΠΑΣΙΦΑΗ**	ΤΙΜΗ ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ 38-42€
ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ 34	ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ: 45-57€

ΤΗΛ. 2810 288854

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:
5€

ΑΡΚΑΔΙ**

ΤΙΜΗ
ΜΟΝΟΚΛΙΝΟΥ
33€

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ
235

ΤΙΜΗ ΔΙΚΛΙΝΟΥ:
40€

ΤΗΛ. 2810 282077

ΤΙΜΗ ΠΡΩΙΝΟΥ:
5€

YOUTH HOSTEL I

YOUTH HOSTEL
II

ΒΥΡΩΝΟΣ 5

ΧΑΝΔΑΚΟΣ 24

ΤΗΛ. 2810 286281

ΤΗΛ. 2810 280858

Επισκεφθείτε το www.greekhotels.gr για πλήρη στοιχεία των ξενοδοχείων της πόλης του Ηρακλείου. Υπάρχουν επίσης και άλλα ξενοδοχεία σε γειτονικούς δήμους που λειτουργούν μόνο την τουριστική περίοδο.

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ

Το Ηράκλειο διαθέτει μια μεγάλη ποικιλία από εστιατόρια, fast food, μεζεδοπωλεία με τοπικά εδέσματα, που μπορούν να ικανοποιήσουν και τον πιο απαιτητικό τουρίστα. Παρακάτω παραθέτουμε μια λίστα με ορισμένα μαγαζιά, ανά κατηγορία ειδίκευσης, έτσι ώστε να επιλέξετε αυτό που σας ταιριάζει περισσότερο.

1. Εστιατόρια στην πόλη του Ηρακλείου.

α.

Ελληνικά

Αθήνα Τιμή: € 12-18.

Κνωσού

348.....

..... 2810-210856

Κυριάκος Τιμή: € 15-18

Δημοκρατίας

53.....

..... 2810-224649

Λούκουλος Τιμή: € 20-30

Κοραή

5.....

.....2810-224435

Περί Ορέξεως Τιμή: € 15-20

Κοραή

10.....

.....2810-222679

Τηγανιές Τιμή: € 17-27

Εθνικής Αντιστάσεως

72.....

.....2810-230111

Pizza House

Λ.Παπαναστασιου

89.....

.....2810-361133

Λ.62 Μαρτύρων

77.....

.....2810-318078

β.

Κινέζικα

China House

Α.Παπανδρέου

20.....
.....2810-333338

Golden Wheat

Α.Παπανδρέου

133.....
.....2810-319223

Jasmine House

Ψαρομηλιγκων

32.....
..... 2810-288284

γ.

Ισπανικό

Los mochianos

Κνωσού

346.....
.....2810-239978

δ. Ιταλικά

La Bussola

Πλατεία Κύπρου

9.....
2810-282265

La Grande Trattoria

Κοραή

6.....
2810-300225

Μινωος

84.....
2810-367862

La Notte

Λ.Ιωνίας

208.....
2810-360060

Tartufo

Α.Παπανδρέου

41.....
.....2810-222103

ε.

Μεξικάνικο

Tierra Del Fuego

Θεοτοκόπουλου

26.....
.....2810-341515

στ. Ρωσικό

Troika

Σουμερλη

5.....
.....2810- 282188

2. Ταβέρνες

Αγριόγιαννος

Λ. Κνωσού

38.....
.....2810-230220

Ανδρέας

Λ. Ικάρου

64.....
.....2810-330564

Ηλιοπότης

Αδαμακη

14.....
.....2810-226996

Ιωνία

Εβανς

3.....
.....2810-283213

Κληματαριά

Πλ. Βιγλας

87.....
.....2810-346483

Μπριζολάδικο

Λ.62 Μαρτύρων

8.....
.....2810-257057

Οι Γεύσεις Του Παππού

Γερωνυμακη
69.....
.....2810-240601

Το Πήλινο Της Γιαγιάς

Παπαναστασιου
111.....
.....2810- 211011

3.Ταβέρνες με ζωντανή μουσική

Γοργόνα (εκτός Δευτέρας)

Βιγλας
13.....
.....2810-289516

Έμβολο

Μ.Μηλιαρα
7.....
.....2810-284244

Αμέθυστος (Παρασκευή-Σάββατο)

Α. Παπανδρέου

109.....

.....2810-252426

Το Μινόρε της Αυγής (Παρασκευή-Σάββατο-Κυριακή)

Γ. Παπανδρέου

25.....

.....2810-323215

4. Ψαροταβέρνες-

Ουζερί

Θαλασσινά

Β. Ηπείρου 27 στα

Δειλινά.....

.....2810-251378

Ιππόκαμπος

Μητσοτάκη

2.....

.....2810-280240

Ιστιοπλόος

Λιμάνι Παλαιό
Ψυγείο.....
.....2810-228118

Ο Πέτρος

Μαύσωλου 45 Ν.
Αλικαρνασσός.....
.....2810-227617

Τα Ψαριά

25ης
Αυγούστου.....
.....2810-220686

Τρύπια Βάρκα

Μητσοτάκη
3.....
.....2810-285965

5.Μεζεδοπωλεία

Άγρια Μέντα

Λ. Δημοκρατίας
55.....
.....2810-223063

Εφτά Μπαλτάδες

Ιδομενέως

10.....
.....2810-226533

Καπετανάκης

Σοφ. Βενιζέλου

11.....
.....2810-287755

Μεζεδομανια

Πολυξυγκη

27.....
.....2810-320116

Παραδοσιακό

Βουβαχων

9β.....
.....2810-342927

Σχολαρχείο

Αγ. Τίτου

18.....
.....2810-330839

Τα Τρία Πεύκα

Λ. Κνωσού

51.....
.....2810-233676

6.Fast Food

Goody's.....Μι
χελιδάκη 6

Mc Donald.....Λ.
Ικάρου 23

**Iraklion chicken
house**.....1821, νούμερο 58

Quick restaurant.....Πλ.
Δασκαλογιάννη 1

Savodor.....Πλ
. Ελευθερίας.

**Μικρό
Παρίσι**.....Δαιδάλου&
Ιδομενέως.

Ακταιωρός
Πλ.
Ελευθερίας.....
.....2810-344221

Αυθεντικό
Λ. Ικάρου
62.....
.....2810-225416

Ενετικό
Πλ. Ελ. Βενιζέλου 15
(Λιοντάρια).....
..2810-221281

Ίντριγκα
Ηροδότου και
Ικάρου.....
.....2810-242214

Λουξ
Μιλατου
7.....
.....2810-330451

Ουτοπία
Χάνδακος
51.....
.....2810-341321

40 Κύματα
Πλ. Δασκαλογιαννη
8.....
...2810-222082

Σιλφιο
Λ. Δημοκρατίας
73.....
.....2810-237478

Best Seller
Περδικαρη
5.....
.....2810-330158

Boccalupo
Κοραή
12.....
.....2810-227779

Defile
Κοραή
14.....
.....2810-342888

Dynamic
Αρχ. Μακαρίου
17.....
.....2810-301313

Living Room
Δαιδάλου
2.....
.....2810-341225

Nitro
Ηροδότου
155.....
.....2810-289440

Rembus
Θερίσου
42.....
.....2810-310432

Veneto
Επιμενιδου
9.....
.....2810-223686

INTERNET

CAFÉ

Διαδίκτυο
Λ. Ιωνίας
105.....
.....2810-325637

Cosmos Net

Θερίσου

89.....

.....2810-370763

Gallery Games

Κοραή

14.....

.....2810-282804

Net Cafe

1878 αρ.

4.....

.....2810-229569

 ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

α. Bar

Νότος

Κοραή
16.....
.....2810-226797

Efodos

Λ. Ικάρου και Αγ. Φανουρίου
27.....2810-
229585

Flou

Πλ. Δασκαλογιάννη
5.....
...2810-283558

Joker

Λ.62 Μαρτύρων
65.....
.....2810-258930

Palazzo

Επιμενιδου
10.....
.....2810-300512

β. Club

Aman

Αγ. Τίτου
54.....
.....2810-330177

Arena

Λ. Κνωσού
116.....
.....6945261544

Baccara

Λ. Ικάρου 24-
26.....
.....2810-333353

Cargo

Χάνδακος και Σοφ.
Βενιζέλου.....
.....2810-280326

Privilege

Δ. Μποφόρ
7.....
.....6946178394

Vanilla

Λ. Ικάρου
9.....
.....2810-330069

Τεριρέμ

Ιδομενέως 6-
8.....
.....2810-242434

Χι- Τζαζ
Ιδομενέως
14.....
.....2810-241608

γ. Κρητική βραδιά

Λύρα
Λ. Ικάρου
34.....
.....2810-244110

Αποσπερίτης
Λ.
Κνωσού.....
.....2810-210925

Άνοδος
4° χλμ εθν.
Οδού.....
.....2810-821319

ΘΕΑΤΡΟ

<u>ΘΕΑΤΡΟ</u>	<u>ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ</u>	<u>ΤΗΛΕΦΩΝΟ</u>
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΑΡΙΑΔΝΗ	Μ.ΠΗΓΑ 8	2810 334240
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΑΦΝΩΝ	ΔΑΦΝΕΣ	2810 791952
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΟΜΜΑ	Ε.ΦΡΑΓΚΑΚΗ 1	2810 326780
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΡΙΗΡΗΣ	Μ.ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ 2	6946411
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟ	ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛ 10	2810 324457
ΘΕΑΤΡΟ ΚΝΩΣΟΥ	Ο.ΠΑΛΜΕ 177	2810 326690
ΘΕΑΤΡΟ	ΑΡΧ.ΕΥΓΕΝΙΟΥ	6974315

ΜΟΡΦΕΣ		
ΜΙΝΩΑ	ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟ	2810
	2	236333

ΣΙΝΕΜΑ

ΣΙΝΕΜΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
ΑΣΤΟΡΙΑ- ALPHA ΟΔΕΟ	ΠΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΙ	2810-2261
ΒΙΤΖΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ	ΜΑΛΙΚΟΥΤ	2810-2439
ΚΡΟΝΟΣ	ΠΟΡΟΣ	2810-2271
ΣΤΟΥΝΤΙΟ	ΙΚΑΡΟΥ& ΗΡΟΔΟΤΟΥ	2810-2439

Για περισσότερες πληροφορίες για τις κινηματογραφικές προβολές σε κάθε αίθουσα μπορείτε να βρείτε επίσης και μέσα από την ιστοσελίδα www.cinema-her.gr.

Επίσης για κάθε πληροφορία που σχετίζεται με την πολιτισμική και κοινωνική ζωή του Ηρακλείου μπορείτε να βρείτε μέσα από το μηνιαίο περιοδικό OUTING. Πρόκειται για ένα καθαρά ηρακλειωτικό περιοδικό, το οποίο θα το βρείτε σε όλα τα περίπτερα τής πόλης, και αναφέρεται με λεπτομέρειες για το που θα διασκεδάσετε το βράδυ, που υπάρχουν καφετερίες, μαγαζιά για φαγητό κ.ο.κ

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Σε ολόκληρο το Ηράκλειο υπάρχουν διασκορπισμένες όλες οι σημαντικές ελληνικές τράπεζες αλλά και Κρητικές, όπως η παγκρήτια τράπεζα και η τράπεζα Χανίων. Εξάλλου τα ATM μπορούν να σας εξυπηρετήσουν όλο το 24ωρο. Μερικές από αυτές είναι: εθνική τράπεζα(25^{ης} Αυγούστου), ALPHA BANK(25^{ης} Αυγούστου), EURO BANK(

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ

Οργανώστε τις διακοπές σας στο νησί
με τη βοήθεια εξειδικευμένων γραφείων

Cretan Holidays

Mika Travel

Πλατεία

Travel Center

Τ.

Κολχίδα

Melini Tours

Λ.

Guna Travel

Diamond Travel

Λ.

Παλαιολόγος

25^{ης}

COZI

Λ.

Interdynamic

Εθν.Αντιστ

Start Travel

Κνωσού

Απέναντι από το αρχαιολογικό μουσείο υπάρχει του εοτ το τμήμα των δημοσιων σχέσεων-πληροφορίες. Εκεί μπορείτε να πληροφορηθητε για την πόλη του ηρακλείου, τα χωριά αλλά και για ολην την υπόλοιπη Κρήτη.

91

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΝΟΙΚΙΑΣΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Νοικιάστε το καταλληλότερο όχημα για να εξερευνήσετε τη Κρήτη.

AVIS
25^{ης}

BUDGET
25^{ης}

BEST CHOICE
Λ.

ATHENS CAR

Οι πλειοψηφία των τουριστικών γραφείων και ενοικιάσεων αυτοκινήτων βρίσκονται στην καρδιά του Ηρακλείου(25^{ης} Αυγούστου, πλατεία Καλλεργών-Λιοντάρια). Από κει μπορείτε να μάθετε για όλες τής τοποθεσίες τής Κρήτης, για εναλλακτικές λύσεις τουρισμού που προσφέρονται στο νησί, τις διαφορές εκδρομές που γίνονται όλο το χρόνο στο νησί και να συμβουλευτείτε για τις παραλίες, τα ξενοδοχεία και τις τοποθεσίες.

Παρόλο που το συγκοινωνιακό δίκτυο τής Κρήτης είναι αρκετά ανεπτυγμένο, θα σας συμβουλεύαμε να νοικιάσετε όχημα, καθώς το νησί είναι αρκετά μεγάλο και με αυτό το τρόπο θα ανακαλύψετε κάθε γωνία τής μεγαλονήσου.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Την τελευταία δεκαετία όλο και περισσότεροι Έλληνες τουρίστες ξεφεύγουν από τον μαζικό τουρισμό, και αναζητούν άλλες μορφές απόλαυσης και γνωριμίας με το τοπίο, όχι πάντα ξεκούραστα. Ο αγροτουρισμος, οι αναρριχήσεις, η πεζοπορία είναι μονό ορισμένες νέες μορφές τουρισμού, τα οποία ο νομός Ηρακλείου σας τα προσφέρει απλόχερα.

A) ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗ

Δυτική Κρήτη

Ανατολική

1. [Καλαθάς - Ν. Χανίων](#)
2. [Σταυρός - Ν. Χανίων](#)
3. [Γκίγκιλος - Ν. Χανίων](#)
4. [Θέρισος - Ν. Χανίων](#)
5. [Παλιόκαστρο - Ν. Ρεθύμνου](#)
6. [Κοψιάς - Ν. Ηρακλείου](#)
7. [Αγιοφάραγγο - Ν. Ηρακλείου](#)
8. [Καπετανιανά - Ν. Ηρακλείου](#)
9. [Αλμυρός - Ν. Ηρακλείου](#)
10. [Δίκτη - Ν. Λασιθίου](#)

Πιο συγκεκριμένα για τον νομό Ηρακλείου:

ΚΟΨΙΑΣ(6): Τα βράχια αυτά βρίσκονται πάνω από την εθνική οδό Ηρακλείου - Αγ. Νικολάου στην περιοχή [Κοκκίνη Χάνι](#). Ο Κοψιάς αποτελεί αναρριχητική πίστα, τα βράχια του οποίου δεν ξεπερνούν τα 60μ. ύψος. Έχουν ανοιχτεί περίπου 20 διαδρομές δυσκολίας από IV έως VIII.

ΑΓΙΟΦΑΡΑΓΓΟ(7): Δίπλα στους [Καλούς Λιμένες](#) στα νότια του Νομού Ηρακλείου είναι το Αγιοφάραγγο. Εκεί έχουν ανοιχτεί 6 διαδρομές 50 μέτρων δυσκολίας V και VII βαθμού

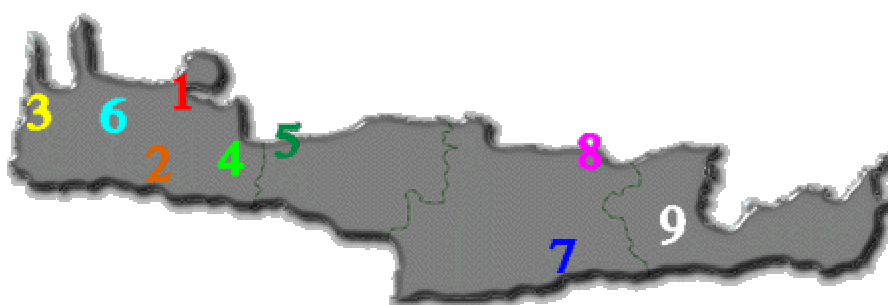
ΚΑΠΕΤΑΝΙΑΝΑ(8): Στα Αστερούσια Όρη στα νότια του νομού Ηρακλείου δίπλα στη ψηλότερη κορυφή του Κόφινα, βρίσκεται το χωριό [Καπετανιανά](#). Εκεί εκτός από τους ντόπιους έχουν εγκατασταθεί ένα ζευγάρι Αυστριακών που έχουν εξοπλίσει όλη τη βράχινη περιοχή με μόνιμες ασφάλειες. Οι αναρριχητικές διαδρομές δεν είναι πολύ ψηλές (15μ. έως 60μ.) αλλά οι δυσκολίες κυμαίνονται από IV-VII.

ΑΛΜΥΡΟΣ(9): Στην είσοδο του φαραγγιού στο δεξί τοίχο έχουν ανοιχτεί δύο διαδρομές γύρω στον VI βαθμό. Η προσέγγιση σ'αυτές τις διαδρομές είναι δύσκολη και πολύπλοκη.

93

B) ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟ ΠΛΑΓΙΑΣ (ΠΑΡΑΠΕΝΤΕ)

1. <u>Αμμόλοφος</u>	6. <u>Βαρύπετρο</u>
<u>Νέας Χώρας</u>	7. <u>Αβδού</u>
2. <u>Οροπέδιο</u>	8. <u>Σταλίδα</u>
<u>Ομαλού</u>	9. <u>Καμινάκι</u>
3. <u>Φαλάσαρνα</u>	
4. <u>Οροπέδιο</u>	
<u>Ασκούφου</u>	
5. <u>Λίμνη</u>	
<u>Κουρνά</u>	

ΑΒΔΟΥ(7): Στο κεντρικό και ανατολικό κομμάτι της Κρήτης στο χωριό Αβδού υπάρχει μία ακόμη πτήση Parapente. Η υψομετρική της διαφορά είναι 350μ. και ο προσανατολισμός της βόρειος. Το μικρό οροπέδιο γύρω από το χωριό προσφέρεται για όμορφες συγκινήσεις και για πτήσεις με ιδανική απογείωση και προσγείωση.

ΣΤΑΛΙΔΑ(8): Στο δρόμο των πιο τουριστικών περιοχών στην Κρήτη, στο δρόμο της Χερσονήσου και των Μαλίων θα συναντήσετε μία υπέροχη πλαγιά δίπλα στο δρόμο με βόρειο προσανατολισμό. Η υψομετρική διαφορά μπορεί

να είναι από 150 μέχρι 300 μέτρα. Βρίσκεται πάνω από το χωριό της Σταλίδας και η πρόσβαση είναι πολύ εύκολη μιας και το αυτοκίνητο φτάνει σχεδόν μέχρι την απογείωση.

Γ) ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ – ΠΕΖΟΠΟΡΙΑ

Στην Κρήτη εκτός από τη θάλασσα και τις υποδομές που εξασφαλίζουν τα οργανωμένα θέρετρα, αξίζει να απολαύσει κανείς τις ομορφιές της υπαίθρου και του βουνού. Στο τοπίο με τις διαρκείς εναλλαγές του από τραχύ και έρημο σε καταπράσινο και ήμερο μπορεί κανείς να γνωρίσει τα βουνά και τα φαράγγια, να ανιχνεύσει την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής μέσα από τα αρχαιολογικά απομεινάρια, τα ιστορικά μοναστήρια, τις εκκλησίες και τους οικισμούς. Ο Ψηλορείτης, τα Λευκά Όρη και τα υπόλοιπα βουνά κρύβουν αμέτρητα μονοπάτια όλων των βαθμών δυσκολίας, ενώ τα φαράγγια που σχηματίζονται ανάμεσα τους αποτελούν μοναδική εμπειρία και πρόκληση για κάθε πεζοπόρο και ορειβάτη. Στην Κρήτη υπάρχει επίσης τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4 το οποίο διασχίζει μεγάλο μέρος του νησιού και έχει πολύ καλή σηματοδότηση.

• ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΜΟΝΟΠΑΤΙΟΥ E4 ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Άνω Ασίτες – Αρχάνες Αρχάνες - Μονή Αγκαράθου

Συνολικό Μήκος:	25 KM	Συνολικό Μήκος:	18 KM
Ώρες:	7 ώρες	Ώρες:	6 ώρες
Προτεινόμενη Περίοδος	Όλο το χρόνο	Προτεινόμενη Περίοδος	Όλο το χρόνο
Δυσκολία Διαδρομής:	Εύκολη	Δυσκολία Διαδρομής:	Καμία

Μονή Αγκαράθου – Κασταμόνιτσα Άγιος Γεώργιος – Σελακάνο

Συνολικό Μήκος:	17 KM	Συνολικό Μήκος:	17 KM
Ώρες:	5 ώρες	Ώρες:	6 ώρες
Προτεινόμενη Περίοδος	Όλο το χρόνο	Προτεινόμενη Περίοδος	Άνοιξη έως Φθινόπωρο
Δυσκολία Διαδρομής:	Καμία	Δυσκολία Διαδρομής	Χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες

94

Για περισσότερες πληροφορίες για το μονοπάτι E4 στην Κρήτη, σας προτείνουμε το βιβλίο του Γ.Ν. Πετράκη « τα μονοπάτια τής Κρήτης.»

Δ) ΠΟΔΗΛΑΣΙΑ

Η καλύτερη περιοχή στον νομό Ηρακλείου για ποδηλασία είναι το χωριό Αβδού. Παρακάτω σας παραθέτουμε τις πιο σημαντικές διαδρομές που μπορείτε να ακολουθήσετε και το χρόνο διαδρομές.

1η Διαδρομή. Κατηγορία Α Αβδού - Ποταμιές – Αβδού

Διασχίζοντας τις λαγκαδιές βόρεια του Αβδού και ανηφορίζοντας σταδιακά στους λόφους. (υψ Δ. 70m) φτάνουμε ως το εκκλησάκι του Αϊ Αντώνη. Κινούμαστε πλάι στον καταπράσινο ποταμό Αποσελέμη, διασχίζοντάς τον. Ανηφορίζουμε λίγο (60m) στους νότιους λόφους προς το χωριό Ποταμιές. Επιστρέφουμε μέσα από την κοιλάδα της Λαγκάδας.

Απόσταση: 18km **υψομετρική διαφορά** 200m **Χρόνος Ποδηλασίας:** 2:30h

2η Διαδρομή. Κατηγορία Β - Γ Αβδού - Μοχός - Ποταμιές – Αβδού

Ανηφορίζουμε τους λόφους βόρεια του Αβδού ως την κορυφή (υψ. Δ. 225m), απολαμβάνοντας τη θαυμάσια θέα προς την κοιλάδα της Λαγκάδας και στον κάμπο του Μοχού. Κατηφορίζουμε στο χωριό Μοχός όπου κάνουμε στάση στο καφενείο στην πλατεία. Στην συνέχεια κατηφορίζουμε προς τις Ποταμιές, επισκεπτόμαστε το χωριό και επιστρέφουμε μέσα από την κοιλάδα της Λαγκάδας στο Αβδού.

Απόσταση: 22,5km **υψ. Δ.** 300m **Χρόνος Ποδηλασίας περίπου** 3h

3^η Διαδρομή. Κατηγορία Δ Ποταμιές- Αγία Σοφία- Κερασία

Αυτή είναι μια πολύ δύσκολη διαδρομή νότια του χωριού Ποταμιές. Ανηφορίζουμε τους λόφους νότια των Ποταμιών προς το λυβικό πέλαγος. Στην συνέχεια συναντάμε το ξωκλήσι Αγία Σοφία και τέλος επιστρέφουμε στο χωριό Κερασία.

Κατηγορίες

A (εύκολη) μέτρια φυσική κατάσταση

B (μέτρια) μέτρια φυσική κατάσταση

Γ (δύσκολη) καλή φυσική κατάσταση και λίγη γνώση τεχνικής Μ.Β.**

Δ (πολύ δύσκολη) καλή φυσική κατάσταση και καλή τεχνική Μ.Β.

*Ο χρόνος ποδηλασίας είναι ενδεικτικός

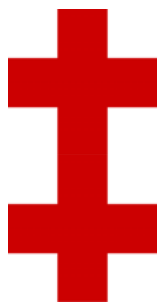
***Για περισσότερες πληροφορίες για τον**

εναλλακτικό τουρισμό μπορείτε να επισκεφτείτε τα
site: www.avdou.com (αγροτουρισμός),
www.cretanadventures.gr (αναρριχήσεις),
www.outdoor-activities.net (υπαίθριες
δραστηριότητες), www.icna.gr (ορεινή ποδηλασία,
σπηλαιολογία), www.natureculture.gr (πολιτιστικός
τουρισμός), www.sport-tourism.com (αθλητικός
τουρισμός), www.odysseia.nl (ιππασία).

**** MOUNTAIN BIKE**

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΠΟΛΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

ΤΗΛΕΦΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣ

Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο	2810- 392111	
Βενιζέλειο Νοσοκομείο	2810- 368000	Λεωφ. Κνωσού
Γενική Κλινική Άγιος Γεώργιος	2810- 244400	Ι. ΧΑΤΖΗΔΑΚ 7
EUROMEDICA ΚΡΗΤΗΣ ΑΕ	2810- 300145	Ιωαννίνων 3
Ιατρικό Κέντρο Κρήτης	2810- 342381	Πλατεία Ελευθερίας
Ιπποκράτειο	2810- 342755	1770, αριθ 24
Ασκληπείον Ηρακλείου	2810 342622	Ζωγράφου 8
Παγκρήτια υγεία	2810 341222	Αγίου Μ 18

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 2810-289614/283190. ΟΔΟΣ: ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ 10.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ: 2810-229813

ΤΡΟΧΑΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ: 2810-284560

ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΗ: 199

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Αεροπορικές συγκοινωνίες: από την Αθήνα για το Ηράκλειο (50 λεπτά). Το αεροδρόμιο (Νίκος Καζαντζάκης, τηλ.2810-228402) απέχει 3,5 χλμ. Ν από την πόλη. Από την Θεσσαλονίκη για το Ηράκλειο (1 ώρα και 15 λεπτά).

[Ολυμπιακή Αεροπορία](#), 25ης Αυγούστου 27-29, 2810-244846

[Aegean-Cronus Airlines](#), 25^{ης} Αυγούστου 10, 2810-344321, 344761

Ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες: από τον Πειραιά για το Ηράκλειο με φέρι-μπότ (απόσταση 174 ν.μ. διάρκεια 10 ώρες, καθημερινά. Για τα Δωδεκάνησα υπάρχει ένα δρομολόγιο τους χειμερινούς μήνες ανά βδομάδα και πιο πυκνά το καλοκαίρι. Τους θερινούς μήνες υπάρχει επίσης σύνδεση του Ηρακλείου με τις Κυκλάδες, την Θεσσαλονίκη και τις Β. Σποράδες. Γραφεία ακτοπλοϊκών εταιρειών: 1)[Μινωικές Γραμμές](#), 25ης Αυγούστου 78, 2810-229602 2)[ΑΝΕΚ](#), 25ης Αυγούστου 33, 2810-223067 3)[GA Ferries](#), ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΑΕ, 25ης Αυγούστου 5, 2810-346185.

96

ΤΟΠΙΚΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ:

Αστικά Λεωφορεία (**μπλέ**) καλύπτουν την πόλη του Ηρακλείου από νωρίς το πρωί μέχρι αργά το βράδυ. Με αφητηρία το λιμάνι της πόλης δρομολόγια εκτελούνται και προς τον αρχαιολογικό χώρο της **Κνωσού**. Πληροφορίες: 2810-226065.

 Υπεραστικά Λεωφορεία (**πράσινα**) συνδέουν το Ηράκλειο με όλες τις μεγάλες πόλεις της Κρήτης:

ΚΤΕΛ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΛΑΣΙΘΙΟΥ 1ος Σταθμός (Χερσόνησος-Μάλια-Αγ.Νικόλαος-Ιεράπετρα-Σητεία-Βιάννος-Μονοφάσι), Λιμάνι Ηρακλείου, 2810-245019, 245020

- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ - ΣΤΑΛΙΔΑ - ΜΑΛΙΑ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ - ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ - ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΣΗΤΕΙΑ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΣΙΣΣΙ - ΜΙΛΑΤΟΣ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΑΡΧΑΝΕΣ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΑΓΙΑ ΠΕΛΑΓΙΑ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΒΙΑΝΝΟΣ

ΚΤΕΛ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΛΑΣΙΘΙΟΥ 2ος Σταθμός (Μεσσαρά-Μυλοπόταμος-Μαλεβύζι), Χανιώπορτα, 2810-255965

- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΦΑΙΣΤΟΣ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΜΑΤΑΛΑ

- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΤΥΜΠΑΚΙ - ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΛΕΝΤΑΣ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΑΝΩΓΕΙΑ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΜΟΙΡΕΣ

ΚΤΕΛ ΧΑΝΙΩΝ - ΡΕΘΥΜΝΗΣ Λιμάνι Ηρακλείου, 2810-221765

- ΗΡΑΚΛΕΙΟ - ΡΕΘΥΜΝΟ - ΧΑΝΙΑ

*ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Διεύθυνση Τουρισμού Κρήτης, Ξανθουλίδου 1, Ηράκλειο, 2810-228203

και στις διευθύνσεις:

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΕΟΤ)

www.travel-to-crete.com
www.interkriti.gr
www.heraklio.net
www.kriti.net

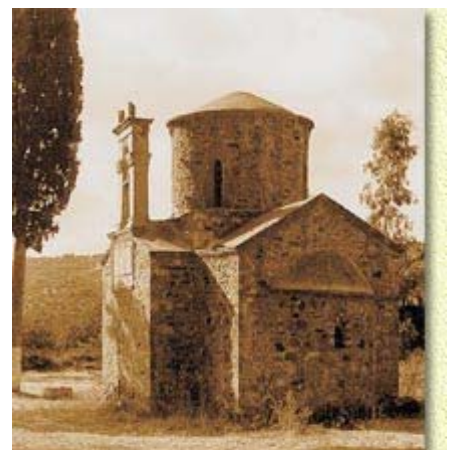
97

ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

(ΜΕ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ

ΣΕΙΡΑ)

ΑΒΔΟΥ

Το Αβδού (600 κάτοικοι) βρίσκεται στην περιοχή Λαγκάδα, 39 χλμ. από το Ηράκλειο,. Η παλαιότερη καταγεγραμμένη αναφορά στο τοπωνύμιο "Αβδού" γίνεται το 1381, σε Ενετικό κρατικό έγγραφο όπου αναφέρει την περιοχή ως φεουδαρχικό κτήμα το οποίο ανήκει στον Michel Quiirino. Το Αβδού πιθανόν πήρε το όνομά του από τον προφήτη Αβδιού του οποίου η εκκλησία υπήρχε στην κοντινή Κονταριά. Ανασκαφές στην περιοχή αποκάλυψαν κτίριο με μωσαϊκά, πιθανόν μέρος ενός ευρύτερου συγκροτήματος κτιρίων παλαιοχριστιανικής βασιλικής. Στο χωριό υπάρχουν πολλές τοιχογραφημένες βυζαντινές εκκλησίες.(Δεξιά ο ναός της Παναγίας, χτισμένος τον 13^ο αιώνα.)

ΔΙΑΜΟΝΗ

Γραφίτε στην διεύθυνση:

MARIS HOTELS
Λεωφόρος Δημοκρατίας 15
71306, Ηράκλειο Κρήτης

Το ξενοδοχείο(Avdou villas) βρίσκεται σε βιολογικό κτήμα 22 στρεμμάτων στο νότιο άκρο του οικισμού Αβδού. Μέσα στο κτήμα υπάρχουν ελιές, πορτοκαλιές, μανταρινιές, αχλαδιές, ακτινίδια και λαχανόκηπος. Δραστηριότητες Ομάδων Οργανωμένης Ψυχαγωγίας: Μαθήματα Κρητικής Κουζίνας Εκπαίδευση στην οργανική καλλιέργεια δέντρων και λαχανικών(Φωτογραφία κάτω). Υπάρχει η δυνατότητα φιλοξενίας 30 ατόμων.

τηλέφωνο +30 2810 300550

φάξ +30 2810 346088

e-mail info@avdou.com

Στο χωριό Αβδού καθώς και στα γύρω χωριά μπορείτε να βρείτε market για τρόφιμα, καφενεία για κάποιο πρόχειρο φαγητό, ελληνικό καφέ ή ρακί (Κρητικό παραδοσιακό ποτό). Από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο λειτουργεί και ταβέρνα στην αυλή της εκκλησίας του χωριού.

Στα 15 Km από το Αβδού βρίσκεστε στην Χερσόνησο την μεγαλύτερη Τουριστική πόλη στην Κρήτη. Εκεί θα βρείτε Τράπεζες, αγορά για τρόφιμα, ρούχα, σουβενίρ κλπ.

ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ

Κάτοικοι: 1980

Λέγεται ότι είναι το κέντρο της Κρήτης. Το σίγουρο πάντως είναι ότι έχει καταπληκτική θέα και ότι είναι συγκοινωνιακός κόμβος, ανάμεσα στην νότια και βόρεια πλευρά του νησιού. Η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας είναι του 13ου αιώνα και έχει ασφαλώς ιστορική σημασία. Το χωριό βρίσκεται 29 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο. Το χωριό αποτελείται από εννέα συνοικισμούς, όπου ο καθένας έχει το παλιό εκκλησάκι του, κτισμένο από την εποχή της Ενετοκρατίας. Στη βορεινή είσοδο του χωριού, δεξιά, πάνω σε ένα βράχο, είναι κτισμένο ένα εκκλησάκι του προφήτη Ηλία. **(ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ)**

Στο χωριό δεν υπάρχει μέρος για διαμονή. Υπάρχουν 3

ΤΗΛΕΦΩΝΑ

Κέντρο Υγείας

Περιοχή: Αγία Βαρβάρα

Τηλέφωνο: 28940 22222 & 22311

Αστυνομικό τμήμα

Περιοχή: Αγία Βαρβάρα

Τηλέφωνο: 28940 22209

2 χιλιόμετρα βόρεια από την Αγία Βαρβάρα βλέπουμε το χωριό Πρινιάς (417κ). ΒΑ του φαίνεται το απότομο και απόκρημνο ύψωμα, η Πατέλα του Πρινιά, όπου ήταν η αρχαία **Ριζηνία**. Απέναντι στην Πατέλα του Πρινιά είναι το ύψωμα “Κούλες” 674μ. Στην ενδιάμεση κοιλάδα υπάρχουν αρκετές πέτρες σκόρπιες με περίεργα σχήματα, “υπολείμματα διαβρώσεων πλειοκαινικού ασβεστόλιθου”-Ελ. Πλατάκη. Ανάμεσα στους βράχους αυτούς είναι ένας πολύ μεγάλος απόκρημνος από τα τρία μέρη και μόνο από τη δυτική πλευρά είναι προσπελάσιμος. Οι ντόπιοι το ονομάζουν “Βότυρο”. Στην κορυφή του σώζεται μια μεγάλη πυροσθιά.

ΑΓΙΑ ΠΕΛΑΓΙΑ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ: 1077

Το ελκυστικό παραθαλάσσιο θέρετρο της Αγίας Πελαγίας (φωτογραφία αριστερά) απέχει μόλις 20 λεπτά από την πόλη του Ηρακλείου. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από καταπράσινους ελαιώνες, δασώδεις λόφους και καταπληκτικές χρυσές αμμουδιές. Οι πεντακάθαρες θάλασσες ενδείκνυνται για όλων των ειδών τα θαλάσσια σπορ, όπως κολύμπι, καταδύσεις, θαλάσσιο σκι κ.ά. Το θέρετρο ανήκει διοικητικά στον Δήμο Αχλάδας. Η ιδανική του γεωγραφική θέση, μόλις 24 χλμ. από την πόλη του Ηρακλείου, δίνει στον επισκέπτη την δυνατότητα να απολαύσει όλα εκείνα που μπορεί να του προσφέρει ένας

παραθαλάσσιος προορισμός. Ο οικισμός πήρε το όνομα του από την εκκλησία της Αγίας Πελαγίας η οποία βρισκόταν σε απόσταση ενός χιλιομέτρου δυτικά του όρμου. Σήμερα σώζονται η μικρή εκκλησία και ορισμένα ερειπωμένα κτίσματα. Στη βόρεια πλευρά του όρμου υπάρχει μια σπηλιά γνωστή με το όνομα «Εύρεση» όπου βρέθηκε η εικόνα της Αγίας. Σε μικρή απόσταση από τον όρμο της Αγίας Πελαγίας θα

συναντήσετε τον γραφικό ορμίσκο της Λυγαριάς(φωτογραφία δεξιά) και το χαριτωμένο παραθαλάσσιο χωριό Παλαιόκαστρο. Αν θέλετε λιγότερο πολυσύχναστες παραλίες, τότε θα πρέπει να ψάξετε δυτικά από την Αγία Πελαγία στις παραλίες Κλαδισσός, Ψαρομούρα, Μονονάφτης. Κατά μήκος της στενής παραλίας θα βρείτε τη μια ταβέρνα μετά την άλλη. Το φαγητό εδώ έχει τις τυπικές τιμές των τουριστικών περιοχών της Κρήτης. Στην ίδια περιοχή θα βρείτε όλων των ειδών τα καταστήματα: χρυσοχοεία, ασημικά, σουβενίρ, ιντερνετ καφέ, ένα αυτόματο μηχάνημα για ανάληψη μετρητών (ΑΤΜ) και γραφεία ενοικίασεως αυτοκινήτων. Θα βρείτε ακόμα μικρά μπαράκια και καφέ αλλά όχι μεγάλα κλαμπ. Η νύχτα είναι μάλλον ήσυχη στην Αγία Πελαγία.

ΔΙΑΜΟΝΗ

Πριν από 4 δεκαετίες περίπου, η εταιρία Capsis ανακάλυψε την Αγία Πελαγία κι αμέσως είδε τις δυνατότητες και την ιδιαίτερη αισθητική του τόπου. Σήμερα το Ξενοδοχείο Capsis Beach είναι το μεγαλύτερο και πολυτελέστερο στην Αγία πελαγία και καταλαμβάνει μόνο του την δυτική πλευρά του κόλπου της Αγίας Πελαγίας. Φυσικά τώρα υπάρχουν αρκετά άλλα ξενοδοχεία και διαμερίσματα διαθέσιμα και η περιοχή έχει κτιστεί αρκετά. Παρακάτω σας αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένα ξενοδοχεία.

<u>ATHINA PALACE</u> Lux	CAPSIS BEACH HOTEL Lux
Τηλέφωνο: 2810811800	Τηλέφωνο: 2810811112
Ανοιχτά: Απρίλιος – Νοέμβριος	Ανοιχτά: Γενάρης- Δεκέμβριος
<u>ALEXANDER</u> <u>HOUSE A'</u>	<u>AQUARIUS A'</u>

Τηλέφωνο:
2810811303

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

Τηλέφωνο:
2810811614

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

AQUARIUS →

← ALEXANDER

PENINSULA A'

Τηλέφωνο:
2810811313

Ανοιχτά:

SKALA A'

Τηλέφωνο:
2810811333

Ανοιχτά:

Γενάρης-
Δεκέμβριος

Γενάρης-
Δεκέμβριος

SKALA HOTEL →

MONONAFTIS B'

Τηλέφωνο:
2810289404

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

PANORAMA B'

Τηλέφωνο:
2810811002

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

PERLA B'

Τηλέφωνο:
2810811034

Ανοιχτά:
Γενάρης-

STELIOS C'

Τηλέφωνο:
2810811071

Ανοιχτά:
Γενάρης-

Δεκέμβριος

Δεκέμβριος

ΑΝΑΤΟΛΙ C'

ΦΤΕΡΙΑ C'

Τηλέφωνο:
2810811017

Τηλέφωνο:
2810811620

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

ΕΒΙ D'

ΝΙΤΣΑ D'

Τηλέφωνο:
2810811167

Τηλέφωνο:
2810811067

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

Ανοιχτά:
Γενάρης-
Δεκέμβριος

101

ΑΓΙΟΙ ΔΕΚΑ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:865

Κατεβαίνοντας στην κοιλάδα της Μεσαράς, συναντάμε αμέσως το χωριό Αγ. Δέκα τόπος του μαρτυρίου των κρητικών μαρτύρων (Θεόδουλο, Σατορνίνο, Εύπορο, Γελάσιο, Ευνικιανό, Ζωτικό, Πόντιο, Αγαθόπους, Βασιλίδη και Ευάρεστο), που μαρτύρησαν, σύμφωνα με την παράδοση, κατά τον διωγμό του Δεκίου στις 23 Δεκέμβρη του 250 μΧ. Ο τόπος του μαρτυρίου πιστεύεται πώς ήταν στη θέση "Αγ. Λίμνη" όπου βρέθηκε και η πέτρα που φυλάσσεται στην εκκλησία των Αγ. Δέκα. Κατά την παράδοση, πάνω στην πέτρα αυτήν εγονάτισαν οι μάρτυρες και αποκεφαλίστηκαν και μέχρι σήμερα φαίνονται τα αποτυπώματα των γονάτων. Μετά από 1 χλμ, βρίσκουμε τη **Γόρτυνα**.

Στο χωριό υπάρχουν μονό μικρά καφενεία •

ΑΜΝΙΣΟΣ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:4918

Η όμορφη αμμουδιά της Αμνισού βρίσκεται πολύ κοντά στο Ηράκλειο (7,5 χλμ.). Βλέπει προς το νησάκι Ντία, στο οποίο μεταφέρθηκε και δολοφονήθηκε σύμφωνα με τη Μυθολογία, η Αριάδνη, κόρη του Βασιλιά Μίνωα, αφότου την είχαν απαγάγει από το Ανάκτορο της Κνωσού. Η **Αμνισός** κατοικούνταν από την Νεολιθική εποχή. Σε απόσταση ενός μόλις χιλιομέτρου από την Αμνισό βρίσκεται το Σπήλαιο της Ειλειθυίας. Η Αμνισός είναι μια καθαρά τουριστική περιοχή που μπορείτε να πάτε με το αστικό λεωφορείο.

102

ΝΗΣΑΚΙ ΝΤΙΑ.

Βραχώδες νησί με θαμνώδη βλάστηση, σημαντική περιοχή για τους αναπαραγόμενους Σπιζαετους *Hieraaetus* και για τους Μαυροπετρίτες. Πιθανόν να αναπαράγονται και θαλασσοπούλια. Σημαντική περιοχή και για την Μεσογειακή φώκια *Monachus-monachus*. Νησί του Κρητικού πελάγους της επαρχίας Πεδιαδος, του νομού Ηρακλείου. Εκτείνεται ΒΑ και σε απόσταση 5,4 μιλίων από το Ηράκλειο. Συμφωνά με το μύθο, ο Θησέας, μετά το φόνο του Μινώταυρου, μετέφερε τη Αριάδνη, στο νησάκι της Δίας. Εκεί η Αριάδνη συνάντησε τον Διόνυσο, και αναλήφθηκε μαζί του στον ουρανό. Συμφωνά με άλλες εκδοχές του μύθου, τα γεγονότα δεν συνέβησαν στη Δια της Κρήτης, αλλά στο ομώνυμο νησάκι της Νάξου. Το 1976 η ερευνητική ομάδα του Κουστώ έκανε καταδύσεις στην υποθαλάσσια περιοχή της Δίας, όπου ανακάλυψε τα λείψανα ενός βυθισμένου αρχαίου λιμανιού, το οποίο θεωρήθηκε μινωικό. Φαίνεται ότι πέρα από το λιμάνι, το

νησάκι έχει κατοικηθεί πυκνά. Καταστράφηκε όμως εξαιτίας ίσως της έκρηξης του ηφαιστείου της Θήρας (1643-1623 π.Χ). Ένα τμήμα του καταβυθίστηκε και στην συνέχεια έμεινε ακατοίκητο με τις μέρες μας.

Κάθε καλοκαίρι υπάρχει σύνδεση με το νησάκι τόσο από το Ηράκλειο όσο και από το λιμάνι τής Χερσονήσου. Η αναχώρηση είναι στις 09.45 και επιστροφή στις 17.30. Η Ντία προσφέρει σήμερα στον επισκέπτη κρυστάλλινα νερά για κολύμπι, καταδύσεις, αμμώδεις και βραχώδεις παραλίες για ηλιοθεραπεία και κολύμπι. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στο γραφείο:

DOMENICO SEA CRUISES

ΑΝΔΡΕΟΥ 9, ΤΗΛ: 2810

222312

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Κρήτης

ΣΠΗΛΑΙΟ ΕΙΛΕΙΘΥΙΑΣ

Είναι το γνωστό σπήλαιο που αναφέρεται ακόμα και στο ομηρικό έπος , ως "σπέος Ειλειθυίας" (Οδύσσεια τ,188). Σήμερα η ονομασία που δίνεται από τους ανθρώπους είναι ως νεραϊδόσπηλιος , Ανεραγδοσπήλιος, ή σπήλαιο Καρτερού και βρίσκεται στο δρόμο προς το χωριό Επισκοπή Ηρακλείου .Κατά τη μυθολογία η θεά Ήρα , γέννησε στο σπήλαιο αυτό την Ειλειθυίαν , προστάτιδα των επιτόκων γυναικών και ήταν χαρακτηριζόμενη ως Θεά της μητρότητας. Το σπήλαιο ήταν λατρευτικός χώρος , όπως άλλωστε μαρτυρούν και οι ανασκαφές που έγιναν αλλά

πιστεύεται και από τα σταλαγμιτικά συγκροτήματα που υπάρχουν ότι γίνονταν αντικείμενα λατρείας , ακριβώς όπως γινόνταν και με τα αγάλματα σε μεταγενέστερες εποχές .Μέσα στο σπήλαιο υπάρχει πλούσιο σταλαγμιτικό υλικό , στήλες , συμπαγείς βράχοι δαπέδου , βράχοι μέχρι και την οροφή και λεκάνες ύδατος. Πιστεύονταν ότι όσες γυναίκες δεν μπορούσαν να τεκνοποιήσουν και έπιναν ή έκαναν μπάνιο στις λεκάνες ύδατος που υπήρχαν μέσα στο σπήλαιο , γιαιτρεύονταν , πιστεύοντας δέ ότι το νερό που υπήρχε στις "λιμούλες" αυτές είχε ιαματικές και γιαιτρευτικές ικανότητες .Ακριβώς στην είσοδο του σπηλαίου υπάρχει βράχος που μοιάζει με κοιλιά εγκύους γυναίκας , και πιστεύεται ότι οι επίτοκες μητέρες , όταν πήγαιναν και έτριβαν την κοιλιά τους πάνω στο βράχο αυτό , παρακαλώντας την Θεά Ειλειθυία να τις βοηθήσει για να μὴν έχουν επιπλοκές στη γέννα. Στο βάθος του σπηλαίου διακρίνεται ένας σταλαγμίτης , ο οποίος μοιάζει με γυναίκα που κρατά στα χέρια της ένα παιδί . Είναι ένα από τα πολύ γνωστά σπήλαια , με πλήθος σταλαγμιτικό υλικό , με τουριστικό ενδιαφέρον , και είναι αρκετά αξιοποιημένο με πλήθος επισκεπτών όχι μόνο Έλληνες , αλλά και άλλων εθνικοτήτων. Τα ευρήματα μαρτυρούν συνεχή χρήση του σπηλαίου από τη Νεολιθική μέχρι και την ύστερη Ρωμαϊκή περίοδο. Συστηματική ήταν η χρήση του κυρίως την Νεολιθική, Μινωική και Ρωμαϊκή περίοδο. Επίσης εντοπίστηκαν ίχνη λατρείας των παλαιοχριστιανικών χρόνων (5ος

Βωμού"(φωτογραφία δεξιά) , όπου υπάρχει μια φυσικά τράπεζα που χρησίμευε σαν βωμός. Καθώς οδεύουμε συναντάμε και τις υπόλοιπες αίθουσες που είναι διακοσμημένες πλουσιοπάροχα από σταλαγμιτικό υλικό αλλά και από ογκώδεις υπαίθριους λίθους. Ο Θάλαμος "Υδατον" , η αίθουσα "Λατρείας" , η αίθουσα της "Προσευχής" και η μικρότερη και η τελευταία αίθουσα "Εκκλησάκι" , θα σας μαγέψουν κυριολεκτικά.

αιώνας). Βρίσκεται 1χλμ έξω από την Αμνισό. Περνώντας την αψιδωτή είσοδό του , εισχωρούμε στον πρώτο θάλαμο που ονομάζεται "Μέγας Ναός" που τον στολίζουν σταλαγμιτικά συμπλέγματα και που στο έδαφος έχουν δημιουργηθεί ογκόλιθοι, με διάφορες μορφές ζώων σε σταλαγμιτικό υλικό. Μπορούμε να διακρίνουμε και να παρομοιάσουμε με τη φαντασία μας τους ογκόλιθους σταλαγμίτες και σταλακτίτες. Μετά την διέλευσή μας από αυτήν την αίθουσα προχωρώντας αρχίζουμε να μεταβαίνουμε στην επόμενη αίθουσα που ονομάζεται "Αίθουσα του

ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:2.881

Ο δήμος Αρκαλοχωρίου βρίσκεται στην επαρχία Μονοφασιού του Νομού Ηρακλείου της Κρήτης σε απόσταση 35 χιλιομέτρων από την πόλη του Ηρακλείου. Βρίσκεται στην ενδοχώρα του νομού Ηρακλείου, και στο μέσο περίπου μιας θαυμάσιας διαδρομής προς τα νότια παράλια, με τις πεντακάθαρες ακτές του [Τσουτσούρου](#), της Δέρματου, του Κερατόκαμπου, της Αρβης και άλλων. Έχει έδρα την κωμόπολη του Αρκαλοχωρίου, ο συνολικός πληθυσμός του είναι 3.978 κάτοικοι και περιλαμβάνει τούς οικισμούς Αρχοντικό, Αγία Σεμνή, Ζίντα, Πατισίδερος, Μιλλιάρησι, Γάσι, Μουσουτά και Χουμέρι. Στην ευρύτερη περιοχή έχουν ανακαλυφθεί ευρήματα από τη Μινωική εποχή, όπως η αρχαία πόλη και ανάκτορο στην θέση "Γαλατιανή Κεφάλα", αλλά και στη θέση "Προφήτης Ηλίας" όπου βρέθηκε σπήλαιο λατρείας.

ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ

ΝΔ του Αρκαλοχωρίου και σε υψόμετρο 400μ. βρίσκεται το σπήλαιο Αρκαλοχωρίου. Η είσοδός του, μεταξύ δύο βράχων, μας δίνει την εντύπωση ότι περνάμε μέσα σε μία χαράδρα. Η εντύπωση αυτή, εξαφανίζεται μόλις προχωρήσουμε λίγο πιο μέσα στο σπήλαιο, καταλαβαίνοντας ότι βρισκόμαστε σε ένα

103

εξαιρετικό δημιούργημα της φύσης. Η οροφή του μεγάλου σπηλαίου είχε καταρρεύσει το 1500π.Χ. όπου είχε δοθεί η εξήγηση ότι επρόκειτο για σεισμό, άλλοι πάλι είπαν ότι από την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης έγινε η κατάρρευση της οροφής. Αξιόλογο, θεωρείται από τα πιο θαυμαστά σπήλαια της Κρήτης, με εξαιρετικά αρχαιολογικό αλλά και τουριστικό ενδιαφέρον. Υπήρξε ένα από τα λατρευτικά σπήλαια όπως έφεραν στο φως ευρήματα αρχαιολογικής σημασίας, μαρτυρώντας την λατρεία κάποιου Θεού.

Η ΚΩΜΟΠΟΛΗ

Το Αρκαλοχώρι βρίσκεται σε απόσταση 33 χιλιομέτρων από το Ηράκλειο, στην επαρχιακή οδό Ηρακλείου - Βιάννου, σε υψόμετρο 395 μέτρων από τη θάλασσα. Υπάρχει τακτική συγκοινωνία με το Ηράκλειο, με υπεραστικά λεωφορεία. Ο πληθυσμός του είναι 2.881 κάτοικοι, που ασχολούνται ως επί το πλείστον με τη γεωργία, αλλά και με το εμπόριο και τις τέχνες. Στις βενετσιάνικες απογραφές αναφέρεται σαν ARCALOGHORI καί ανήκε στην Castellania Belvedere. Το 1583 είχε 160 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του Καστροφύλακα, ενώ στα 1881 κατοικούσαν 109 χριστιανοί καί 103 Μωαμεθανοί.

Αξίζει κανείς να επισκεπτεί τις όμορφες εκκλησίες καί ξωκλήσια της περιοχής, και να θαυμάσει της αγιογραφίες και την αρχιτεκτονική τους. Η ονομασία του χωριού σχετίζεται με τη λέξη άρκαλος, που είναι η κοινή ονομασία του ασβού στην Κρήτη. Φαίνεται πως παλιότερα υπήρχαν πολλά τέτοια ζώα στη περιοχή. Το εμπόριο είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο, και μπορεί κανείς να βρει τα πάντα. Η αγορά του Αρκαλοχωρίου είναι φημισμένη από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, και το παζάρι που γίνεται εδώ κάθε

Σάββατο έχει τις ρίζες του από τότε. Της τελευταίες μέρες του Αυγούστου, κάθε χρόνο, γίνεται στο Αρκαλοχώρι με μεγάλη επιτυχία η Γεωργική και Εμπορική Έκθεση Αρκαλοχωρίου, με τη συμμετοχή επιχειρήσεων και υπηρεσιών. Η έκθεση πού την επισκέπτονται πολυάριθμοι επισκέπτες από ολόκληρη τη Κρήτη, θεωρείται ότι συμβάλλει ουσιαστικά στην ραγδαία οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής.

ΔΙΑΜΟΝΗ- ΦΑΓΗΤΟ

Στο Αρκαλοχώρι υπάρχει μονό ένα ξενοδοχείο για την διαμονή σας.

**Ξενοδοχείο Ευθυμία 28910
23922**

Όσο αφορά το φαγητό υπάρχουν πολλά γραφικά ταβερνάκια και καφενεία για να δοκιμάσει τις Κρητικές λικουδιές.

ΙΑΤΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Αρκαλοχωρίου

Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 22100

Υγείας Αρκαλοχωρίου

Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 23013

Αμαριανού

Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 51222

Γαρίπας	
Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 93121

Θραψανού	
Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 41208

Παναγίας Πεδιάδας	
Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 61301

Σκινιά	
Περιοχή:	Αρκαλοχώρι
Τηλέφωνο:	28910 91452

Στο Αρκαλοχώρι μπορείτε να βρείτε επίσης και τις εξής τράπεζες: Εθνική Τράπεζα, ALPHA BANK, EUROBANK, Αγροτική Τράπεζα και Παγκρητια Συνεταιρική Τράπεζα.

ΤΣΟΥΤΣΟΥΡΟΣ

Ο Τσούτσουρος είναι είναι το επίνειο του Δήμου Αρκαλοχωρίου στη νότια παραλία του Νομού Ηρακλείου, το Λιβικό πέλαγος. Κατοικείται από 100 περίπου μόνιμους κατοίκους κατά τους χειμερινούς μήνες ενώ κατά τους καλοκαιρινούς πολλαπλασιάζονται κατά πολύ. Τόπος ιδανικός για καλοκαιρινές διακοπές και με κάθε προοπτική για τη λειτουργία του ως τουριστικού θέρετρου για όλη τη διάρκεια του χρόνου. Το κλίμα είναι υπέροχο αφού δεν έχει καθόλου υγρασία και βοηθά στη θεραπεία αναπνευστικών προβλημάτων. Το όμορφο τοπίο, η καθαρή παραλία, η κρητική φιλοξενία, η υποδομή που έχει δημιουργηθεί από τους φιλότιμους και εργατικούς κατοίκους του εξασφαλίζουν μια άνετη όλο το χρόνο διαμονή και απόλαυση. Λειτουργούν άνετα ξενοδοχεία,

διαμερίσματα και ενοικιαζόμενα δωμάτια που παρέχουν όλες σχεδόν τις υπηρεσίες, αλλά κυρίως ηρεμία, ομορφιά, άνεση, αλλά και διασκέδαση πάνω στο κύμα της θάλασσας, ταβέρνες και εστιατόρια.

Ένα χρήσιμο site είναι το www.tsoutsouros.org, γεμάτο πληροφορίες για την περιοχή!

Ενοικιαζόμενα Δωμάτια- Διαμερίσματα	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
Μαραγκάκης Ιωάννης	2891092321
Πεπονάκη Κρυστάλη	2891092331
Κοκολάκη Ελένη	2891092323
Παπαδάκης Νικήτας	2891092224
Παπακώστα Σοφία	2891092261
Αγγελάκη Βενετία	2891092258
Τρευλάκης Μιχάλης	2891092250
Ρίζου Γεωργία	2891092255
Σωμαράκης Γιώργος	2891092265
Ορφανάκης Αντώνης	2891092267
Σωμαράκη Χρυσάνθη	2891092232
Παπαδάκη Χρυσούλα	2891092335
Καπαρουνάκη	2891092285

Αικατερίνη	
Μουράτης Μάρκος	2891092244
Αρβανιτάκης Γιώργος	2891092482

Ταβέρνες Εστιατόρια	ΤΗΛΕΦΩΝΑ
Κοκολάκης Χαρίδημος	2891092323
Παπαδάκης Νικήτας	2891092224
Ανδρεαδάκης Κωνσταντίνος	2891092277
Χριστάκης Αντώνιος	2891092345
Λαμπράκης Νικόλαος	2891092290

ΑΡΧΑΝΕΣ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:2687

107

Η όμορφη και γραφική κωμόπολη των Αρχανών βρίσκεται περίπου 15 χλμ. από το Ηράκλειο. Εκκλησίες και ζωκλήσια με υπέροχες βυζαντινές τοιχογραφίες, το αρχαίο νεκροταφείο στο Φουρνί και τα απομεινάρια μιας **μινωικής έπαυλης στις Αρχάνες** είναι ορισμένα μόνο από τα αξιοθέατα που προσφέρονται προς εξερεύνηση στη περιοχή αυτή. Η κωμόπολη Αρχάνες βρίσκεται στους πρόποδες του ιερού Γιούχτα, μακριά από τα παραθαλάσσια τουριστικά θέρετρα του Ηρακλείου. Η γραφική αυτή πόλη με τη μακρά ιστορία είναι σημαντικό γεωργικό κέντρο της περιοχής και διαθέτει σπουδαίους αρχαιολογικούς χώρους. Απέραντοι αμπελώνες και ελαιώνες, αλλά και άφθονα νερά συνθέτουν το τοπίο των Αρχανών. Συγκαταλέγεται στις σημαντικότερες περιοχές οινοκαλλιέργειας της Κρήτης. Εδώ ωριμάζουν τα παγκοσμίου φήμης «ροζακιά», τα καλύτερα επιτραπέζια σταφύλια της Κρήτης και εδώ ζυμώνεται από τη Μινωική εποχή το περίφημο κρασί Αρχανών (Αρμάντι και Αρχάνες). Η πόλη είναι από τις ομορφότερες της Κρήτης με πλακόστρωτα στενά σοκάκια, πολλά αναπαλαιωμένα νεοκλασικά κτίρια βαμμένα με γήινα χρώματα, παραδοσιακά καφενεία και φιλόξενα μικρά ξενοδοχεία. Στο κέντρο της κωμόπολης θα βρείτε την εκκλησία της Παναγίας με το κατάλευκο καμπαναριό και μια αξιόλογη συλλογή παλιών εικόνων του 16ου αι. Η εκκλησία της Αγίας Τριάδας στην άκρη της πόλης περιέχει υπέροχες τοιχογραφίες που χρονολογούνται από τον 14ο αι. Νότια των Αρχανών βρίσκεται η όμορφη εκκλησία του Ασώματου, αφιερωμένη στον Αρχάγγελο Μιχαήλ με επίσης εκπληκτικές τοιχογραφίες του 14ου αι. Στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής θα δείτε υπέροχες τοιχογραφίες, πιθανόν του 14ου αι., οι οποίες όμως δεν διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Τελειώνοντας, τα φιλόξενα καφενεία και οι παραδοσιακές ταβέρνες που θα βρείτε στις Αρχάνες συγκαταλέγονται στις καλύτερες του νομού. Τρία χλμ νοτίως των Αρχανών βρίσκεται τα ερείπια του Μινωικού μεγάρου **Βαθυπέτρου**.

ΦΑΓΗΤΟ-ΔΙΑΜΟΝΗ

Στις Αρχάνες μπορείτε να βρείτε πεντανόστιμο φαγητό στις δεκάδες ταβέρνες που υπάρχουν τόσο μέσα στην κωμόπολη όσο και στα περίχωρα. Παρακάτω σαν παραθέτουμε μια λίστα με τις πιο ονομαστές ταβέρνες τις περιοχής.

ΤΑΒΕΡΝΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

ΣΤΙΣ

ΑΡΧΑΝΕΣ

ΛΥΚΑΣΤΟΣ	2810752433
ΤΣΙΒΑΕΡΙ	2810751495
ΨΗΛΟΣ	2810751200
ΙΣΤΡΟΣ	2810752764
ΑΜΠΕΛΟΣ	2810751039
ΡΟΔΑΚΙΝΙΕΣ	2810751562
ΛΥΧΝΑΡΙ	2810823237
ΜΑΣΑ ΣΟΥΡΑ	2810751117

Village ★★★★★

ΤΗΛ.2810-
390778

Kalimera Archanes

Arhanes Villa

ΤΗΛ.2810-342742

108

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχανών

Το μικρό αλλά άκρως κατατοπιστικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχανών περιέχει ευρήματα από την πόλη και τους γύρω αρχαιολογικούς χώρους. Η συλλογή περιλαμβάνει λάρνακες από τη Νεκρόπολη στο Φουρνί, οι οποίες χρονολογούνται από το 1800 π.Χ., χρυσά κοσμήματα, όπως περιδέραια και δακτυλίδια με παραστάσεις κλπ. Εκεί θα βρείτε επίσης αντικείμενα από τη Μινωική έπαυλη των Αρχανών και αξιόλογα ευρήματα από την Ανεμοσπηλιά, όπου φαίνεται ότι γίνονταν ανθρωποθυσίες.

Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αρχανών

Η συλλογή του εστιάζεται γύρω από τη Μάχη της Κρήτης, όπου θα βρείτε πλούσιο υλικό, όπως φωτογραφίες κλπ. Επίσης περιέχει ορισμένα από τα προσωπικά αντικείμενα του γερμανού στρατηγού Κράιπε, ο οποίος τον Απρίλιο του 1944 είχε πέσει θύμα απαγωγής στις Αρχάνες κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Όρος Γιούχτας (810μ.)

Κατά τη μυθολογία επρόκειτο για το μέρος ταφής του Δία και γι' αυτό το λόγο θεωρούνταν από τους Μινωίτες ιερό βουνό. Η ίδια η κορυφογραμμή του βουνού έχει τα χαρακτηριστικά του προσώπου ενός ξαπλωμένου άνδρα, ενισχύοντας έτσι τον μύθο για τον Δία. Στο βόρειο τμήμα της κορυφής του βρίσκονται τα ερείπια ενός Ιερού Κορυφής της Μεσομινωικής περιόδου. Οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν εδώ μεγάλο αριθμό ειδωλίων αλλά και κοσμημάτων, τα οποία εκτίθενται σήμερα στο Μουσείο Ηρακλείου. Στη κορυφή βρίσκεται επίσης ένα ξωκλήσι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, όπου κάθε χρόνο στις 6 Αυγούστου γίνεται πανηγύρι. Η εκπληκτική θέα από την κορυφή του βουνού είναι πανοραμική, καθώς μπορείτε να θαυμάσετε από ψηλά όχι μόνο την γύρω περιοχή αλλά ακόμα και τα βουνά Ψηλορείτης και Όρος

Δείκτη. Ο εντυπωσιακός Γιούχτας και οι απέραντοι αμπελώνες και ελαιώνες χαρακτηρίζουν το φυσικό τοπίο των Αρχανών. Το όρος Γιούχτα έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα «NATURA 2000» για την προστασία των οικοσυστημάτων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας. Το πρόγραμμα «Οικολογικό Αρχαιολογικό Πάρκο Γιούχτα» στοχεύει στην προστασία του βουνού και της ευρύτερης περιοχής. Φροντίζει επίσης για την προστασία των ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων.

ΜΥΡΤΙΑ

Η Μυρτιά βρίσκεται χτισμένη σε ύψωμα με θέα τους απέραντους αμπελώνες της περιοχής. Είναι και αυτό χωριό των Πεζών, του μεγαλύτερου κέντρου παραγωγής κρασιού του Ηρακλείου. Παρόλα αυτά, ο λόγος να επισκεφτεί κανείς τη Μυρτιά είναι κυρίως για το Μουσείο του Καζαντζάκη (φωτογραφία) που βρίσκεται στο κέντρο του χωριού. Το Μουσείο του Καζαντζάκη στεγάζεται στο σπίτι όπου γεννήθηκαν οι γονείς του. Η συλλογή περιλαμβάνει ποιήματα, φιλοσοφικές μελέτες, θεατρικά έργα, ημερολόγια, μυθιστορήματα, πρώτες εκδόσεις, φωτογραφίες, κουστούμια κλπ.

ΚΑΝΛΙ ΚΑΣΤΕΛΙ

Χωριό της επαρχίας Τεμένους, 19χλμ από το Ηράκλειο. Ωραίο Χωριό με υγιεινό κλίμα, άφθονο και καλό νερό από την πηγή “Μεγάλη Φοντάνα”. Εκεί βρίσκονται αρκετά ξωκλήσια. Το όνομα το πήρε από την καταστροφή που έπαθαν οι Τούρκοι από τους Βένετο-κρητικούς (καστέλι, στα ιταλικά σημαίνει φρούριο- Κανί τα τούρκικα σημαίνει

ματωμένο). Η φονικότατη μάχη έγινε το 1647. Μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους το φρούριο με τα γύρω χώρια παραχωρήθηκε ως φέουδο στον προδότη του Μεγάλου Κάστρου Ανδρέα Μπαράση. Το πιο σπουδαίο ιστορικό ενδιαφέρον απέκτησε ο χώρος στην Β' Βυζαντινή περίοδο. Αφού ο Νικηφόρος Φωκάς κυρίεψε το Χαντάκια το Μάρτη του 961 και κατάστρεψε την πόλη και τα τείχη της, ήλθε εδώ και διάλεξε το ύψωμα όπου οικοδόμησε νέο φρούριο που το ονόμασε Τέμενος. Σκοπός του ήταν να μεταφέρει εδώ την πόλη του Χαντάκια, μακριά από την θάλασσα και τους κουρσάρους-ληστές. Σε αυτό το φρούριο βρήκαν καταφυγή οι Βενετσάνοι, ο πρώτος δούκας της Κρήτης Ιάκωβος Τιεπόλος κατά την επανάσταση των Αγιοστεφανιτών κ.α.

ΒΙΑΝΝΟΣ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ: 1281

Χτισμένη αμφιθεατρικά στην πλαγιά που σχηματίζουν οι πρόποδες τη Δίκτης, σε υψόμετρο 560 μ., έχει θαυμάσια θέα προς τον ελαιώνα της επαρχίας Βιάννου. Άλλοι λένε ότι πήρε το όνομα της από τον Βιέννο, ο οποίος ήταν ένας από τους Κουρήτες και άλλοι από την βία που χρησιμοποίησαν μεταξύ τους τα παιδιά του Ποσειδώνα Ότος και Εφιάλης. Ο πολίτης λέγεται Βιέννιος. Υπάρχει και άλλη πόλη στη Γαλλία με το ίδιο όνομα, κοντά στον ποταμό Ροδανό, η οποία είναι αποικία της Κρήτης. Είναι χτισμένη στα ερείπια της αρχαίας πόλης **Βιάννου** που ήταν ανεξάρτητη και αυτόνομη, και έκοβε δικά της νομίσματα που απεικόνιζαν κεφάλι γυναίκας από τη μία όψη και από την άλλη λουλούδι. Επί Ενετοκρατίας ήταν μεγάλο και

πλούσιο χωριό. Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας καταστράφηκε δύο φορές, το 1822 και το 1866. Σήμερα είναι ένα όμορφο καταπράσινο χωριό με πολλά νερά και γλυκό κλίμα. Στενά ανηφορικά δρομάκια με παραδοσιακά σπίτια σ' οδηγούν σε μικρές γραφικές πλατείες με πέτρινες βρύσες απ' όπου τρέχει κρύο νερό. Πλατάνια, λεύκες, μυρτιές κυριαρχούν στο χώρο και στη σκιά τους συμπαθητικά καφεενεδάκια σου προσφέρουν μια όαση δροσιάς. Το χωριό φημίζεται για το λάδι, τα χαρούπια και τα γαλακτοκομικά προϊόντα του. Αποτελεί σημαντικό συγκοινωνιακό κόμβο της επαρχιακής οδού Ηρακλείου-Ιεράπετρας και προσπέλαση στις αμώδεις παραλίες του Λυβικού, Κερατόκαμπο(φωτο).

110

υπάρχει ένα μικρό φαράγγι, και Ψαρή Φοράδα.. Αξιοθέατο της περιοχής η τοιχογραφημένη εκκλησία της Αγίας Πελαγίας του 1360 μ.Χ. Στο χωριό Αμιράς, λίγα χιλιόμετρα μακριά από το Βιάννος βρίσκεται ένα μνημείο αφιερωμένο στο ολοκαύτωμα των μαρτυρικών χωριών τής περιοχής από τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής.(φωτογραφία πάνω δεξιά).Στην περιοχή δεν υπάρχουν καταλύματα για διαμονή.

ΓΑΖΙ

ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:8018

Είναι από τους δυναμικότερους και πλέον αναπτυσσόμενους οικισμούς του νομού Ηρακλείου. Το Γάζι πήρε το όνομά του από το Γαζανό ποταμό, που βρίσκεται στα δυτικά.

Η τουριστική κίνηση στην περιοχή αποτελεί την πρώτη πλουτοπαραγωγική πηγή των κατοίκων, λόγω την ύπαρξης μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών επιχειρήσεων γενικά. Στις Κρητικές επαναστάσεις για την ανεξαρτησία του νησιού το Γάζι ήταν το πεδίο αρκετών μαχών. Ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός για την ιστορία του τόπου αποτελεί η μάχη της 2ας Μαρτίου 1868 κατά την διάρκεια της οποίας σκοτώθηκε Καπετάν Ηρακλής Κοκκινίδης. Σε μια από τις μάχες που έγιναν τη χρονιά 1897 το Γάζι και το μετόχι Αμπτίν Βέη περιήλθε στα χέρια των Χριστιανών και πυρπολήθηκε. Επίσης, στις 4 Μαρτίου 1898 το Γάζι δέχεται μεγάλη επίθεση από τους Τούρκους οι οποίοι έχουν μια τεράστια πολεμική δύναμη για την εποχή εκείνη με 5000 στρατό και πυροβολικό έναντι των 1000 που είχαν οι επαναστάτες. Η μάχη κρατάει όλη μέρα και μετά από αλλεπάλληλες υποχωρήσεις των αντιπάλων οι Χριστιανοί καταδιώκουν τους εχθρούς μέχρι που το σκοτάδι έφερε το τέλος της καταδίωξης.

Η περιοχή του Γαζίου παρουσιάζει αρχαιολογικό ενδιαφέρον μια και υπάρχουν ευρήματα της Μινωικής περιόδου αλλά και της Ρωμαϊκής εποχής. Τα πρώτα ευρήματα ανάγονται στο τέλος της Νεολιθικής περιόδου και της Πρωτομινωικής. Αυτά δείχνουν οργανωμένη κατοίκηση από την Μινωική εποχή με ευρήματα οικιστικών εγκαταστάσεων, νεκροταφείων και από τον οικιακό ναό στα Μπαίρια. Ο Α. Evans στο έργο του 'Palace of Minos' αναφέρει ότι στις εκβολές του Γαζανού ποταμού υπάρχουν κατάλοιπα Μινωικού οικισμού που ονομαζόταν Τρίτωνας. Στο Γάζι μέσα στα όρια του σημερινού οικισμού έχει βρεθεί ένας θαλαμωτός τάφος της Υστερομινωικής III Β περιόδου και μια λάρνακα (αριστερή φωτογραφία). Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε το 1970 μαζί με διάφορα αγγεία σε ένα λάξευμα. Ένας δεύτερος θαλαμωτός τάφος στην Σκαφιδαρά, στα νότια

111

των πηγών του Αλμυρού. Ο τάφος αυτός περιείχε τέσσερις σαρκοφάγους, διάφορους αμφορείς, κύλικες, κύπελλα και ποτήρια. Άλλο σημαντικό μνημείο της περιοχής είναι οι **3 εκκλησιές στο φαράγγι του Αλμυρού**. Στις Κρητικές επαναστάσεις για την ανεξαρτησία του νησιού το Γάζι ήταν το πεδίο αρκετών μαχών. Ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός για την ιστορία του τόπου αποτελεί η μάχη της 2ας Μαρτίου 1868 κατά την διάρκεια της οποίας σκοτώθηκε Καπετάν Ηρακλής Κοκκινίδης (φωτογραφία δεξιά). Σε μια από τις μάχες που έγιναν τη χρονιά 1897 το Γάζι και το μετόχι Αμπτίν Βέη περιήλθε στα χέρια των Χριστιανών και πυρπολήθηκε. Επίσης, στις 4 Μαρτίου 1898 το Γάζι δέχεται μεγάλη επίθεση από τους Τούρκους οι οποίοι έχουν μια τεράστια πολεμική δύναμη για την εποχή εκείνη με 5000 στρατό και πυροβολικό έναντι των 1000 που είχαν οι επαναστάτες. Η μάχη κρατάει όλη μέρα και μετά από αλλεπάλληλες υποχωρήσεις των αντιπάλων οι Χριστιανοί καταδιώκουν τους εχθρούς μέχρι που το σκοτάδι έφερε το τέλος της καταδίωξης.

ΤΟΥ ΓΩΝΙΑΝΟΥ ΣΠΗΛΙΟΣ

Το σπήλαιο του Γωνιανού είναι ένα μεγάλο σπήλαιο στην περιοχή Μαραθοκεφάλα. Εικάζεται ότι το χωριό στην αρχή ήταν στη περιοχή Μαραθοκεφάλα και έτσι οι χωριανοί το είχαν σαν καταφύγιο. Ονομάστηκε Γωνιανού σπήλιος γιατί το έφτιαξε χωρίς αντάλλαγμα ένας χωριανός που τον έλεγαν Γωνιανάκη.

ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ & ΥΔΡΟΤΟΠΟΙ

Η γεωμορφολογική και κλιματική ποικιλομορφία του Γαζίου διαμορφώνουν ένα οικολογικό τοπίο. Οι ακτές, οι πηγές, τα τρεχούμενα νερά, τα φαράγγια, οι διάφοροι τύποι βλάστησης όπως φρύγανα και καλλιέργειες, τα μικρά οροπέδια, οι ψηλές και χαμηλές βουνοκορφές δημιουργούν οικοσυστήματα. Για τους λάτρεις της φύσης και της οικολογίας, ιδιαίτερου ενδιαφέροντος αποτελεί ο υδροβιότοπος του Αλμυρού. Σε όλες τις γραπτές μαρτυρίες από τον 15^ο αιώνα μέχρι σήμερα οι περιηγητές που πέρασαν από τον Αλμυρό σημειώνουν το φυσικό κάλλος της περιοχής. Αν και

δεν καταλαμβάνει έκταση μεγαλύτερη από 88 εκτάρια, ο υγρότοπος με την πηγή, τη λίμνη, το ποτάμι και τα εποχιακά τέλματα αποτελεί πηγή ιδιαίτερης οικολογικής αξίας. Ο αριθμός των ειδών των φυτών, είναι της τάξης των 200 και ορισμένα είδη έχουν χαρακτηριστεί σπάνια διεθνώς και προστατεύονται θεσμικά. Επίσης έχει καταγραφεί μεγάλος αριθμός ασπονδύλων, ψαριών, ερπετών, νεροχελωνών και πουλιών η πλειοψηφία των οποίων είναι προστατευόμενα και περιλαμβάνονται στις κατηγορίες υψηλού κινδύνου. Τέλος η πανίδα των θηλαστικών του Αλμυρού περιλαμβάνει τουλάχιστον 7 είδη. Απ' αυτά ο σκαντζόχοιρος, η ζουρίδα και η καλιγιανού προστατεύονται. Ο υδροβιότοπος του Αλμυρού θεωρείται χώρος αναψυχής για όλο το οικιστικό συγκρότημα του δήμου Γαζίου και του γειτονικού δήμου Ηρακλείου καθώς και για τον περιβαλλοντικό τουρισμό. Οι παρεμβάσεις που πρόκειται να γίνουν στον υγρότοπο, με άμεσο στόχο την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη του αφορούν, τη δημιουργία Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, τη δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης του Υγροτόπου Αλμυρού, ζώνη περιπάτου και αναψυχής στο κανάλι, χώρους στάθμευσης(parking), χωροθέτηση ειδικών εγκαταστάσεων και κατασκευή γεφυρών.

Ένα παρά πολύ κατατοπιστικό site για τον δήμο Γαζίου είναι το www.lyk-gaziou.ira.sch.gr. Είναι φτιαγμένο από τους μαθητές του λυκείου του δήμου Γαζίου και πραγματικά αξίζει να το επισκεφθείτε.

ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ

Ο κυριότερος παράγοντας που συντελεί στην ανάπτυξη της περιοχής είναι ο τουρισμός. Τον περισσότερο τουρισμό ελκύει η Αμμουδάρα. Στην Αμμουδάρα θα συναντήσουμε μια από τις πιο οργανωμένες παραλίες του Νομού Ηρακλείου. Αμμώδης παραλία μήκους 5χλμ, βραβευμένη με γαλάζια σημαία και κατάλληλη για αθλοπαιδιές. Τα καλοκαίρια σφύζει από ζωή καθώς δέχεται χιλιάδες τουρίστες. Υπάρχουν πολυτελέστατα ξενοδοχεία, εκπληκτικές ταβέρνες με παραδοσιακή κουζίνα, καφετέριες, μπαρ, κλαμπ για μια υπέροχη νυχτερινή διασκέδαση μέχρι πρωίας.

ΔΙΑΜΟΝΗ

Όπως προαναφέραμε, η Αμμουδάρα είναι μια από τις πλέον τουριστικές περιοχές της Κρήτης, οπότε δεν θα δυσκολευτείτε διόλου για την διαμονή σας. Παρακάτω σας δίνουμε ορισμένες ακριβές αλλά και πιο οικονομικές ιδέες, ανάλογα με τις διαθέσεις και ο βαλάντιο του καθενός.

Α Μ Μ Ο Υ Δ Α Ρ Α				
Ξενοδοχεία				
Επωνυμία	Διεύθυνση	Τηλέφωνο	Κατ	Λειτ.
Ι Ζ Α Ν Ι Τ Τ Ι Α	A.	2810.		1

ΜΑΡΙΣ	Παπανδρέ ου 72	377.00 0		12
ΑΓΑΡΙ ΒΕΑΧ	Αμουδα ρ	2810. 311.08 4	A	4 - 10
ΚΡΙΤΙ ΒΕΑΧ	Αμουδα ρ	2810. 252.30 2	A	4 - 10
ΔΟΛΦΙ Ν ΒΑΥ	Αμουδα ρ	2810. 821.80 3	A	3 - 10
ΓΡΕΚΟ ΤΕΛ	Αμουδα ρ	2810. 311.08 4	A	4 - 10
ΣΑΝΤΑ ΜΑΡΙΝ Α	Α. Παπανδρέ ου 106	2810. 261.10 3	A	3 - 10
ΜΑΡΙΛΕ ΝΑ	Α. Παπανδρέ ου 173	2810. 254.31 2	B	4 - 10
ΑΓΑΡΙ ΒΙΛΛΑΓ Ε	Αμουδα ρ	2810. 311.08 4	B	4 - 10
ΚΟΡΑΙ	Αμουδα ρ	2810.		4

ΒΕΑΧΗ	ά	260.90		10
		9		
ΛΑΜΠΗ	Μελ. Μερκούρη	2810. 821.91	Β	4 - 10
		5		
ΓΟΡΓΟ ΝΑ	Α. Παπανδρέ ου 251	2810. 821.92	Β	4 - 10
		0		
ΜΙΝΩΑ Σ	Γάζι	2810. 821.57	Γ	3 - 11
		8		
ΟΣΤΡΙΑ	Αμουδαρ ά	2810. 831.37	Γ	-
		1		
ΣΑΝΤΑ ΕΛΕΝΑ	Εβρου 18	2810. 251.77	Γ	4 - 10
		0		
ΤΣΑΓΚΑ ΡΑΚΗΣ	Αμουδαρ ά	2810. 251.76	Γ	5 - 10
		8		
ΒΙΟΛΕΤ Α	Α. Παπανδρέ ου 195	2810. 250.77	Γ	3 - 10
		3		
		2810.		

		821.34		
		6		
SUN	Αμουδαρ ά	2810. 251.79 0	E	4 - 10
ΓΟΡΤΗ Σ	Βάγια Ηρακλείου 3	2810. 251.77 8	E	-

Ξενοδοχεία-Διαμερίσματα

Επωνυμία	Διεύθυνση	Τηλέφωνο	Κατ
ΛΥΚΤΟΣ	Α. Παπανδρέου 28	2810.255.833	Γ
ΑΝΤΖΕΛΑ	Αμουδαρά	2810.250.660	Γ
ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΙΑ	Αμουδαρά	2810.250.898	Δ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΗΛΕΦΩ
ΑΛΕΞΑΚΗΣ	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	2810- 257006
ΛΥΧΝΑΡΙ	ΚΑΒΡΟΧΩΡΙ	2810- 823237
ΜΟΥΣΕΣ	ΕΝΑΝΤΙ ΑΓ ΒΕΑΧΗ	2810- 257085
ΝΥΧΤΕΡΙΔΑ	ΛΙΝΟΠΕΡΑΜΑ	2810- 821310
ΠΕΤΟΥΣΗΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ	2810- 823071
ΑΓΙΟΦΥΛΛΙ(Παρ. Κυρ.)	1 ^ο χλμ ΓΑ ΤΥΛΙΣΟΣ	2810- 823790
ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ(Π Σαβ)	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ 109	2810- 252426
ΕΤΣΙ Μ' ΑΡΕΣΕΙ	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ 42	2810- 256888
ΖΕΦΥΡΟΣ(εκτός Δευ-Τρι)	ΜΕΛ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ	2810- 821102
ΚΙΒΩΤΟΣ ΓΕΥΣΗΣ	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	2810- 251780

	106	
Ο ΑΥΛΟΣ Τ	3 ^{ης}	2810-
ΑΓΓΕΛΩΝ	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ	822425
ΤΑ ΠΕΡΙΕ	ΑΛΜΥΡΟΣ	2810-
		823943

❖ BAR- CLUB

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΗΛΕΦΩΝ
MYSTERY B	ΜΗΛΟΥ 14	2810-8235
BUDDHA B	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕ	2810-2803
AUTOSTOP	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕ 116	2810-3163
ORIENT	ΠΛΑΤΕΙΑ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ	2810-8211
STELLA	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕ 265	2810-8225
ΤΑΙ ΜΑΗΑΙ	Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕ 181	2810-2265

* Τα περισσότερα μαγαζιά είναι ανοιχτά
μόνο την θερινή περίοδο.

❖ ΠΙΣΤΕΣ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
ΑΝΑΓΕΝΝΗ	ΔΙΟΣ 10	2810- 313382
ΑΡΕΤΟΥΣΑ	Θ. ΣΚΟΡΔΑΛ ΓΩΝΙΑ	2810- 823741
ΚΟΥΡΗΤΕΣ	ΠΛΑΤΕΙΑ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ	2810- 823973
ΝΙΔΑ	ΔΕΗ, ΛΙΝΟΠΕΡΑΜΑ	2810- 822097

❖ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΤΕΧΝΟΠΟΛΙΣ

Περιοχή: Αμμουδάρα

Τηλέφωνο: 2810 821400

Διεύθυνση: Παπανδρέου 116

****ΚΕΝΤΡΑ ΥΓΕΙΑΣ**** ΓΑΖΙΟΥ:

2810-

821267

ΡΟΓΔΙΑ: 2810-

841279

ΑΧΛΑΔΑ: 2810-

811255

114

ΔΑΦΝΕΣ

ΒΕΝΕΡΑΤΟ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ

ΑΥΓΕΝΙΚΗ

ΔΑΦΝΕΣ: 1236

ΒΕΝΕΡΑΤΟ:962

ΑΥΓΕΝΙΚΗ

ΑΥΓΕΝΙΚΗ: 812

ΔΑΦΝΕΣ

Απέχει από το Ηράκλειο 18χλμ. Πλούσιο χωριό, παράγει 1800 τόνους σουλτανίνα, από τις οποίες γίνεται το εξαιρετικής ποιότητας δαφνιανό κρασί, περιζήτητο από τον 13^ο αιώνα. Το όνομα του χωριού προέρχεται από το φυτό δάφνη. Μάλιστα η παράδοση αναφέρει, ότι είχε φυτρώσει μια δάφνη στο ναό τής αγίας Ζώνης και από αυτό πήρε το όνομα. Σύμφωνα με μια άλλη παράδοση, το χωριό ιδρύθηκε από τους κατοίκους ενός άλλου χωριού, του Σκιλλοχωριού, που το εγκατέλειψαν.

Η παλαιότερη μνεία του χωριού αναφέρεται σε συμβόλαιο του 1271. Το 1393 αναφέρεται ότι απαγορεύτηκε στον Ανδρέα Βαρούχα, το επώνυμο υπάρχει και σήμερα στις Δάφνες, να πλησιάσει το χωριό(για άγνωστους λόγους), παρά μονό να πηγαίνει στα αμπέλια του. Ο ίδιος, για αντεκδίκηση το πυρπολεί τον οικισμό και καταστρέφεται ολοσχερώς.

ΒΕΝΕΡΑΤΟ

Απέχει από το Ηράκλειο 20 χλμ. Η αρχαιότερη μνεία του ονόματος αναφέρεται σε έγγραφο του 1369 του Δουκικού αρχείου του Χάνδακα ως Casale Venerato. Το όνομα του χωριού είναι ενετικό που σημαίνει σεβάσμιος, επίθετο που αρμόζει σε μονή. Πιθανόν το όνομα να είχε δοθεί από τους ενετούς στην μονή Πάλιανη, που βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το χωριό. Αλλά πιθανόν να οφείλεται το όνομα στους πρώτους οικιστές Βενέρηδες ή Βενιέρηδες, ενετικό επώνυμο, κοινότατο ως σήμερα. Τέλος, αξίζει να επισκεφτείτε το φαράγγι του Αγίου Φανουρίου που βρίσκεται ανάμεσα στην Αυγενική και το Βενεράτο.

✓ ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΓΙΟΥ ΦΑΝΟΥΡΙΟΥ

Φαράγγι μικρού σχετικά μήκους. Ξεκινά από το Δημοτικό Διαμέρισμα Αυγενικής και καταλήγει στην εκκλησία του Αγίου Φανουρίου στο Δημοτικό Διαμέρισμα Βενεράτου. Το πλάτος του σε πολλά σημεία φτάνει το ένα μέτρο, ενώ σε όλο το μήκος του δημιουργούνται εντυπωσιακοί καταρράκτες. Στις απότομες κλίσεις του βρίσκουν καταφύγιο χιλιάδες πουλιά 'καλιακούδες' και αγριοπερίστερα. Υπάρχει σπηλιά στο εσωτερικό του φαραγγιού. Κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου το σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε για καταφύγιο. Στο εσωτερικό υπάρχουν

σταλακτίτες •

✓ ΜΟΝΗ ΠΑΛΙΑΝΗ

Η Μονή Παλιανής είναι ένα από τα αρχαιότερα μοναστήρια της Κρήτης και η ιστορία της αντανακλά την ίδια την εκκλησιαστική ιστορία του νησιού, με τις διακυμάνσεις και τους κατακτητές που προσπάθησαν να επιβάλλουν τη δική τους θρησκεία στους κατοίκους. Η αρχαιότερη πληροφορία για τη Μονή Παλιανής προέρχεται από το 668 μ.Χ. και από τότε ονομαζόταν 'Παλαιά'. Τα βυζαντινά κιονόκρανα και τα αρχιτεκτονικά λείψανα ξεδιπλώνουν ακόμα περισσότερο το νήμα της ιστορίας, αποκαλύπτοντας ότι στη θέση του σημερινού καθολικού υπήρχε παλαιοχριστιανικός ναός. Πρόκειται για μια τρίκλιτη Παλαιοχριστιανική βασιλική, τα λείψανα της οποίας είναι ενσωματωμένα στο σημερινό ναό. Κυρίαρχο ρόλο στη λατρευτική παράδοση της Μονής Παλιανής διαδραματίζει η γνωστή 'Μυρτιά της Παλιανής', ένα υπεραιώνιο δέντρο που βρίσκεται δίπλα ακριβώς από το ναό. Σύμφωνα με την παράδοση, στη ρίζα της Μυρτιάς βρέθηκε η εικόνα της Παναγίας. Για το λόγο αυτό το δέντρο θεωρείται θαυματουργό και γύρω απ' αυτό έχει χτιστεί όλη η

ιστορία του μοναστηριού. Η δε Παναγία είναι γνωστή ως 'Μυρτιδιώτισσα'.

ΑΥΓΕΝΙΚΗ

Πιστεύεται ότι το όνομα του χωριού ήταν παλιότερα Ευγενική, επειδή υπήρχαν πολλοί ευγενείς στην περιοχή. Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή η ονομασία του χωριού οφείλεται σε μια γυναίκα, ονομαζόμενη Ευγενία, η οποία ήταν από τους πρώτους κατοίκους του χωριού. Το χωριό θεωρείται από τα πιο παλιά της Κρήτης και είναι βέβαιο ότι κατοικούνταν από την εποχή της Ενετοκρατίας. Στον 'Καστροφύλακα' αναφέρεται ως 'Enjenichi' με 205 κατοίκους το 1583, ενώ αναφέρεται και σε άλλες απογραφές, όπως στο 'Barozzi' και το 'Basilicata' το 1630. Το 1897 έγινε μάχη στο χωριό με τους Τούρκους που είχαν απομείνει, στην οποία έλαβαν μέρος οι κάτοικοι του χωριού με πρωτοστάτη τον οπλαρχηγό Αντώνιο Βλαχάκη. Σκοτώθηκαν 7 Αυγενικιστοί. Στην Αυγενική, πέρα από την κεντρική εκκλησία, τον Άγιο Γεώργιο και την Παναγία τη Στρατηλάτισσα, καθώς θεωρούνταν προστάτιδα των περαστικών, υπάρχουν συνολικά 13 ξωκλήσια. Σ' ένα παλιό μετόχι του χωριού, τα Βλαχία, το οποίο βρίσκεται σε πανοραμική θέση, υπάρχει μια πολύ παλιά εκκλησία, ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, με σημαντικές βυζαντινές αγιογραφίες και εικόνες, οι οποίες όμως λεηλατήθηκαν από αρχαιοκάπηλους.

✓ ΒΛΑΧΙΑΝΑ

Παλιός οικισμός, ο οποίος βρίσκεται σε πανοραμική θέση νοτιοδυτικά της Αυγενικής. Η πλεονεκτική του θέση έχει προσελκύσει επενδυτές, οι οποίοι αξιοποιούν και μετατρέπουν τα παλαιά κτίσματα του οικισμού σε παραδοσιακούς ξεώνες. Σε κοντινή απόσταση από τον οικισμό βρίσκονται ο ναός του Μιχαήλ Αρχαγγέλου με βυζαντινές αγιογραφίες και το Καβούσι (πέτρινη παραδοσιακή βρύση).

Ξενοδοχεία Παραδοσιακά

Επωνυμία **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ** Διεύθυνση **Δάφνες**

Αγροτικό Ιατρείο Δήμου Παλιανής	2810 791327	Βενεράτο
Αστυνομικός Σταθμός	2810 791251	Δαφνές

116

ΚΑΤΟΙΚΟΙ
ΖΑΡΟΥ:
2239

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΓΕΡΓΕΡΙ:1683

ΖΑΡΟΣ

Η κωμόπολη απέχει 46χλμ από το Ηράκλειο. Είναι ένα από τα χωριά τής Απάνω Ρίζας στους οπώδες του Ψηλορείτη. Βόρεια από το χωριό είναι το φαράγγι του αγίου Νικολάου, όπου βρίσκεται και ο ομώνυμος ναός, με τοιχογραφίες από το 1438. Στο ίδιο φαράγγι είναι η μεγάλη πηγή Βόταμος που αρδεύει την κοιλάδα του ποταμού Κουτσοουλίδη. Η τεχνητή λίμνη Βόταμος(φωτογραφία αριστερά), είναι γεμάτη πάπιες και ξύλινα γεφυράκια. Από εδώ αναβλύζει το μεταλλικό νερό που εμφιαλώνεται στη Γέργερη. Η ειδυλλιακή αυτή λίμνη προσφέρει

στους επισκέπτες στιγμές πραγματικής χαλάρωσης. Πίσω από το τουριστικό περίπτερο της λίμνης υπάρχει ένα βαθύ φαράγγι με μαγευτική θέα την οροσειρά του Ψηλορείτη. Το όνομα του χωριού είναι προελληνικό και αναφέρεται σε έγγραφα του 1577 ως Χαρο.

ΓΕΡΓΕΡΗ

Χωριό που απέχει 40 χλμ από το Ηράκλειο. Από την μεγάλη πηγή **Φουντάνα** που είναι κοντά στο χωριό, υδρεύονταν η **Γόρτυνα**. Κοντά στο χωριό είναι η βυζαντινή εκκλησιά τής Παναγίας Χανούσιας (*κάτω αριστερά*) με τοιχογραφίες του 1443, αλλά σε κακή κατάσταση. Εκεί τουφέκισαν οι Γερμανοί 25 από τους κατοίκους τής Γέργερης. Μέσα στο χωριό είναι η εκκλησιά τής Μεταμορφώσεως του Χριστού, νεότερων χρονών.

Στη θέση Μάη Βρύση, γιόρταζαν οι Τούρκοι την πρωτομαγιά τρεις μέρες. Στα υψώματα πάνω από το χωριό είναι το δάσος του Ρούβα, το μεγαλύτερο και ωραιότερο δάσος πρίνων στην Κρήτη, αλλά και καταφύγιο χριστιανών στις επαναστάσεις του 19^{ου} αιώνα. Η πιο παλαιά μνεία του χωριού γίνεται σε έγγραφο του 1268 «...*qui stat ad monasterium de lo gergeri...*». Το τοπωνύμιο είναι προελληνικό. Πιθανόν να έχει σχέση με το γάργαρο νερό τής πλούσιας πηγής, που

είναι πάνω από το χωριό. Η θέση του χωριού στους οπώδες του Ψηλορείτη προσφέρονταν και έγιναν πολλές μάχες στην διάρκεια των αλλεπάλληλων Κρητικών επαναστάσεων. Από τις ωμότητες των Τούρκων(1866-1867), αναφέρεται ότι έκαψαν 102 από τα 105 σπίτια του χωριού, όλες τις εκκλησιές και σκότωσαν πολλούς κατοίκους. χαρακτηριστικό τής ωμότητας εκείνης τής περιόδου είναι το παρακάτω αποσπάσιμα για το θάνατο μιας κοπέλας από το χωριό: «...*τη Μαρία Σάβενα ανάγκασαν να μπει σε σπήλαιο, που είχαν γεμίσει πριν ξύλα, τα άναψαν και έπειτα ψήθηκε ζωντανή....*»(Κρητικά χρονικά Η' α21-22). Κοντά στο Ζαρό, 3,5 χλμ ανατολικά, υπάρχει το μικρό χωριό Νύβριτος, από τους ελάχιστους οικισμούς που διατηρούν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Από το Ζαρό, ο δρόμος ΒΔ, οδηγεί στο ορεινό χωριό Καμάρες απ' όπου αρχίζει η ανάβαση στο φημισμένο σπήλαιο. Οι Καμάρες απέχουν 56 χλμ ΝΔ από το Ηράκλειο και έχουν 114 κατοίκους.

117

Αξιοθέατα αποτελούν:

ΣΠΗΛΑΙΟ ΚΑΜΑΡΩΝ

➤ Το σπήλαιο Καμαρών, στα ΒΑ του χωριού, στη νότια πλαγιά της Ίδης (Ψηλορείτη) σε υψόμετρο 1.520 (1 ώρα ανάβαση). Ανακαλύφθηκε το 1890 από κάποιο χωρικό και με τις ανασκαφές Άγγλων αρχαιολόγων (1913) ήρθαν στο φως σημαντικά μινωικά ευρήματα και κυρίως μεγάλες ποσότητες από τα πολύχρωμα αγγεία της Μεσομινωικής (Παλαιοανακτορικής) Εποχής, γνωστά με το όνομα καμαραϊκά. Θαυμάσια δείγματα των αγγείων αυτών, που βρέθηκαν επίσης στα μεγάλα παλάτια της Κνωσού και της Φαιστού, υπάρχουν στο Μουσείο Ηρακλείου. Το σπήλαιο, που χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία από τους νεολιθικούς ανθρώπους, ήταν κατά πάσα πιθανότητα αφιερωμένο στη λατρεία της μεγάλης μινωικής θεότητας.

ΜΟΝΗ ΒΡΟΝΤΗΣΙΟΥ

➤ Σε 10 χλμ απόσταση το μοναστήρι Βροντησιού - 14ου αι. Υπήρξε σπουδαίο κέντρο μοναχισμού και πνευματικής καλλιέργειας στα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας. Διατηρήθηκε και ύστερα από την τουρκική

κατάκτηση, μέχρι που η εκκλησία και 10 κελιά καταστράφηκαν στην επανάσταση του 1866. Στην εκκλησία διατηρούνται τοιχογραφίες, όλες από το 14ο αιώνα. Στην είσοδο του μοναστηριού σώζεται επίσης μαρμάρινη κρήνη από το 15ο αιώνα, με ανάγλυφες παραστάσεις του Θεού, του Αδάμ και της Εύας και τέσσερις φιγούρες που συμβολίζουν τα ποτάμια του Παραδείσου και συγχρόνως αποτελούν στόμια από τα οποία τρέχει νερό.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΤΙΜΗ/ΔΙΚΛΙΝΟ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
ΚΕΡΑΜΟΣ	40€	ΖΑΡΟΣ	2894031302
ΙΔΗ	50-70€	ΖΑΡΟΣ	2894031352
ΦΟΥΚΑΚΗΣ	45-70€	ΓΕΡΓΕΡΗ	2897023208
ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ	55-80€	ΓΕΡΓΕΡΗ	2892025848
ΣΤΑΜΑΤΟΥΔΑΚΗ	65-90€	ΓΕΡΓΕΡΗ	2892025987

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΙΑΤΡΕΙΑ: ΖΑΡΟΣ: 2894031210,

ΓΕΡΓΕΡΗ: 28920357890

Ψηλορείτης

Είναι το ψηλότερο βουνό στην Κρήτη (2456 μ.), μόλις 3 μέτρα ψηλότερος από τις Πάχνες των Λευκών Ορέων. Μάλιστα σύμφωνα μ' ένα ανέκδοτο που σατυρίζει τις διαφορές Ηρακλειωτών - Χανιωτών, κάθε φορά που ένας Χανιώτης ανεβαίνει στις Πάχνες αφήνει και μια πέτρα στην

κορυφή, ώστε να εκμηδενιστεί η διαφορά. Υπάρχουν 5 κορυφές στον Ψηλορείτη: Ο Τίμιος Σταυρός (2456 μ.), ο Αγκαθιάς (2424 μ.), η Στολίστρα (2325 μ.), Βουλομένου (2267 μ.) και ο Κούσσακας (2209 μ.). Ο Ψηλορείτης ήταν ιερό βουνό από την Μινωική εποχή και πολλοί μύθοι συνδέονται μ' αυτόν. Στο Ιδαίον

Αντρο (σπήλαιο σε υψόμετρο 1495 μ.) ο Δίας ανατράφηκε από τους Κουρήτες και τη νύμφη Αμάλθεια, κρυμμένος από τον πατέρα του Κρόνο που κατάπινε τα παιδιά του θεωρώντας τα απειλή για αυτόν. Στα δάση του Ψηλορείτη επίσης ζούσαν οι αγαθοί δαίμονες Δάκτυλοι, οι οποίοι σύμφωνα με τη μυθολογία, ξεπήδησαν από τα δάχτυλα της Ρέας, μητέρας του Δία, όταν αυτή για να αντέξει τους πόνους του τοκετού έχωσε τα δάχτυλα της στη γη. Η λατρεία του Ψηλορείτη συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας και κατά τα χριστιανικά χρόνια κτίστηκε στην κορυφή του μικρό εκκλησάκι, ο Τίμιος Σταυρός. Την παραμονή της ημέρας του Τίμιου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου) πιστοί απ' όλη την Κρήτη ανεβαίνουν στην κορυφή και διανυκτερεύουν εκεί, ώστε το επόμενο πρωινό, να παρευρεθούν στην λειτουργία που γίνεται μέσα στο μικρό εκκλησάκι. Η θέα από την κορυφή κόβει την ανάσα καθώς αντικρίζετε ταυτόχρονα το Ηράκλειο, το Ρέθυμνο και το Κρητικό Πέλαγος στα βόρεια, την πεδιάδα & τον κόλπο της Μεσσαράς και το Λιβυκό Πέλαγος στα νότια και ολόκληρο το νομό Ρεθύμνου και τις κορυφές των Λευκών Ορέων στα δυτικά. Ανατολικά την θέα κόβει η κορυφή Αγκαθιάς που παρεμβάλλεται. Αν σκοπεύετε να διανυκτερεύσετε στην κορυφή θα πρέπει να είστε εφοδιασμένοι με τα κατάλληλα ρούχα κι ένα ζεστό υπνόσακο μια κι οι θερμοκρασίες τη νύκτα πέφτουν αρκετά, ιδιαίτερα αν φυσάει δυνατός άνεμος. Ο Ψηλορείτης βρίσκεται στην οροσειρά Ίδη ανάμεσα στους νόμους Ρεθύμνου και Ηρακλείου. Προσφέρεται να τον επισκεφτεί κανείς όλες τις εποχές, τον χειμώνα είναι μαγευτικό το τοπίο με τις χιονισμένες βουνοπλαγιές, ενώ το καλοκαίρι το καταπράσινο και ανθισμένο τοπίο θα ανταμείψουν και το ποιο απαιτητικό επισκέπτη. Πάνω στην οροσειρά είναι διασκορπισμένα δεκάδες μεγάλα ή μικρά χωριά. Το πιο μεγάλο και ονομαστό είναι τα Ανώγεια. Τα περισσότερα χωριά διαθέτουν παραδοσιακές ταβέρνες με πεντανοστιμο φαγητό, ενώ για την διαμονή σας υπάρχουν ξενοδοχεία μονό στα Ανώγεια. Τα Ανώγεια υπάγονται στον νομό Ρεθύμνου. Παρακάτω παραθέτουμε ορισμένα ξενοδοχεία τής περιοχής.

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
ΕΙΜΑΡΜΕΝ	ΑΝΩΓΕΙΑ	283103136
ΨΗΛΟΡΕΪΤΙ	ΑΝΩΓΕΙΑ	28310 6130

Τον χειμώνα οι καιρικές συνθήκες είναι πολύ διαφορετικές από ότι στον υπόλοιπο νομό ηρακλείου. Καλό θα ήταν πριν από την επίσκεψη σας να ενημερωθείτε για τον καιρό και να έχετε μαζί σας αντιολισθητικές αλυσίδες.

ΚΑΛΟΙ ΛΙΜΕΝΕΣ

ΜΑΤΑΛΑ

ΝΟΤΙΕΣ ΠΑΡΑΛΙΕΣ

ΚΑΛΟΙ ΛΙΜΕΝΕΣ

Βρίσκεται στη νότια ακτή της Κρήτης. Απέχει από το Ηράκλειο 77χλμ. Ο οικισμός αναφέρεται για πρώτη φορά στην απογραφή του 1920. η ονομασία, παρόλα αυτά είναι πανάρχαια, αφού αναφέρεται στις πράξεις των αποστόλων «...ήλθομεν εις τόπον τινά καλούμενον Καλοῦς Λιμένες...»(27,8). Όταν το έτος 60 μετέφεραν τον απόστολο Παύλο στη Ρώμη για να τον δικάσουν, το πλοίο πέρασε από τα νότια παράλια της Κρήτης. Δυτικά από τους Καλούς Λιμένες είναι η νησίδα Παταδόπλακα, που διέσωσε πολλούς χριστιανούς κατά την επανάσταση του 1821. Οι Καλοί Λιμένες είναι η θέση της αρχαίας πόλης Λασαίας, η οποία ήταν

σημαντικό λιμάνι κατά την Ελληνορωμαϊκή Περίοδο. Δεν έχουν γίνει ακόμα ανασκαφές εδώ, όμως η τοποθεσία αποτελεί ένα θαυμάσιο αγκυροβόλιο ακόμα και σήμερα. Υπάρχει ένα μικρό νησάκι ακριβώς έξω από το αγκυροβόλιο, όπου τα πετρελαιοφόρα πλοία πλησιάζουν για εφοδιασμό.

ΜΑΤΑΛΑ

Μικρός παράλιος συνοικισμός 65χλμ από το Ηράκλειο. Είναι ενδιαφέρουσα παραλιακή περιοχή των νοτίων παράλιων, θαυμάσια για αμμόλουτρα και θαλάσσια μπάνια ακόμη και την χειμερινή περίοδο. Στην απόκρημνη ακτή των Ματάλων υπάρχουν τεχνητές σπηλιές, λαξευμένες μέσα στο βράχο. Μερικές από αυτές ήταν πιθανόν, την προϊστορική εποχή, κατοικίες με δωμάτια, σκάλες, πόρτες και παράθυρα. Οι κλίνες

θυμίζουν τους τάφους των Ετρούσκων. υπάρχουν επίσης υποβρύχια σπηλαία που μπορεί κανείς να τα επισκεφτεί με τη βάρκα.

ΚΑΛΑΜΑΚΙ

Περίπου 2 χλμ από τα Μάταλα. Όχι τόσο πολυσύχναστο όσο τα Μάταλα, το Καλαμάκι είναι ένα μικρό ψαροχώρι πάνω σε μια μεγάλη αμμουδιά που είναι συνήθως ήσυχη και μακριά από τα πλήθη των Ματάλων. Εδώ υπάρχουν μερικές μικρές ταβέρνες, καφέ και άλλες βασικές υπηρεσίες. Θα βρείτε επίσης μερικά ενοικιαζόμενα δωμάτια.

ΛΕΝΤΑΣ

Το χωριό Λέντας βρίσκεται 73 χλμ νοτιοανατολικά του Ηρακλείου. Το όνομα Λέντας προέρχεται από τη λέξη λέοντας, επειδή η χερσόνησος έχει ένα σχήμα λιονταριού, όπως φαίνεται από ψηλά. Ο Λέντας είναι αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή τοποθεσία κι έχει ενδιαφέρουσες βυζαντινές εκκλησίες. Είναι ταυτόχρονα κι ένα αγκυροβόλιο στις νότιες ακτές της Κρήτης. Εκεί βρίσκεται και η αρχαία μινωική πόλη **Λέβην**.

ΚΟΜΜΟΣ

Μεταξύ των Ματάλων και του Καλαμακίου. Μια έρημη ακτή με γκρι άμμο, λίγο βόρεια από τα Μάταλα, η παραλία αυτή είναι ένα υπέροχο, κρυμμένο μυστικό. Εάν φτάσετε μέχρι εδώ, μην χάσετε τον χρόνο σας στα Μάταλα, αν ζητάτε φυσική ομορφιά και ηρεμία. Προσέξτε μην χάσετε την στροφή για τον χωματόδρομο που οδηγεί στην παραλία, πάνω στον δρόμο βόρεια από τα Μάταλα.

ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΚΟΜΜΟΣ

Ο Κομμός ήταν λιμάνι από τα πρώτα χρόνια της ανάπτυξης του μινωικού πολιτισμού. Ήταν πιθανότατα το σημαντικότερο λιμάνι στην είσοδο της Πεδιάδας της Μεσαράς και τα μνημειώδη κτίρια κοντά στο λιμάνι σε συνδυασμό με τους ασφαλτοστρωμένους δρόμους προς τη Μεσαρά αφήνουν υπόνοιες για ύπαρξη τελωνείου. Ερείπια από την Ελληνιστική Περίοδο βρίσκονται επίσης στην περιοχή του Κομμού. Ένας ναός χτίστηκε εδώ κατά το 10ο αιώνα π.Χ. και είναι ένας από τους παλαιότερους που βρέθηκαν στην Κρήτη. Δείγματα από μεταγενέστερους ναούς που χρονολογούνται από τον 4ο ως τον 1ο αιώνα π.Χ. είναι σήμερα ορατά. Η ανασκαφή είναι κλειστή για το κοινό αν και

μπορείτε εύκολα να δείτε μέσα από τα σύρματα που την περιφράζουν. Η παραλία είναι όμορφη αλλά σχεδόν έρημη, γεγονός που ίσως οφείλεται στον αρχαιολογικό χώρο και στους περιορισμούς στην ανάπτυξη ιδιωτικών επιχειρήσεων στην περιοχή.

ΑΓΙΟΦΑΡΑΓΓΟ

Το Αγιοφάραγγο είναι ένα μικρό φαράγγι νότια από τα Μάταλα και δυτικά από τους Καλούς Λιμένες στο Νομό Ηρακλείου. Το όνομα του οφείλεται στο ότι χρησιμοποιήθηκε από πολλούς ερημίτες που ασκήτευαν εδώ λόγω της απομόνωσης που προσφέρει από τις κατοικημένες περιοχές της Κρήτης. Σύμφωνα με το θρύλο, τριακόσιοι ερημίτες ζούσαν εδώ σε συνθήκες απόλυτης απομόνωσης του ενός από τον άλλο. Συναντιόταν μόνο μια φορά το χρόνο στο "γουμενόσπηλιο" κι εκεί αφού μετριόντουσαν έβλεπαν πόσοι είχαν πεθάνει τον προηγούμενο χρόνο. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι που μπορεί κανείς να πάει στο Αγιοφάραγγο. Με

καίκι μπορείτε να πάτε από τον Κόκκινο Πύργο, την Αγία Γαλήνη ή από τους Καλούς Λιμένες. Μπορείτε επίσης να πάτε με αυτοκίνητο από το παραδοσιακό χωριό του Σίβα κοντά στη Φαιστό. Συνεχίζετε μετά τον Σίβα προς τη Μονή Οδηγήτριας. Ακριβώς έξω από το μοναστήρι συνεχίζετε ευθεία (όχι δεξιά) κι ακολουθείτε τις πινακίδες προς Καλούς Λιμένες. Λίγο μετά την Οδηγήτρια (περίπου 15 λεπτά) υπάρχει διασταύρωση δεξιά. Είτε αφήνετε το αυτοκίνητο εκεί και προχωράτε προς το φαράγγι που φαίνεται στο βάθος (νότια) είτε συνεχίζετε ακόμη λίγο προς τα κάτω. Ο χρόνος που χρειάζεται για να διασχίσετε το φαράγγι με τα πόδια είναι 90 λεπτά σε πολύ ομαλό μονοπάτι.

ΚΟΚΚΙΝΗ ΑΜΜΟΣ/ ΒΑΘΥ

Η Κόκκινη Άμμος(αριστερά) είναι παραλία γυμνιστών και φτάνει κανείς εκεί είτε με βάρκα είτε περπατώντας επί 30 λεπτά το μονοπάτι που ξεκινά μέσα από τα Μάταλα. Η τελευταία (πιο νότια) παραλία μέσα στον Κόλπο της Μεσσαράς είναι η παραλία στο Βαθύ(δεξιά). Λέγεται έτσι γιατί ο κόλπος του Βαθύ προχωράει βαθιά μέσα στην ξηρά σαν φιόρδ και το άνοιγμα του προς τη θάλασσα είναι τόσο στενό που μοιάζει με λίμνη. Ο δρόμος προς το Βαθύ ξεκινάει από τη Μονή Οδηγήτριας και είναι αρκετά χιλιόμετρα χωματόδρομου. Στην διαδρομή παρεμβάλλονται 3 πόρτες βοσκών που ανοίγουμε και κλείνουμε ξανά προσεκτικά. Στο Βαθύ υπάρχουν μερικά σπίτια κι ένα υποτυπώδες καφενείο. Ο δρόμος δεν είναι κατάλληλος για τα περισσότερα επιβατικά αυτοκίνητα.

122

ΑΚΡΩΤΗΡΙ ΛΙΘΙΝΟ

Περίπου 20 λεπτά μετά τα Μάταλα φτάνουμε στο νοτιότερο άκρο της Κρήτης, το ακρωτήριο Λίθινο με τον κίτρινο ηλιακό φάρο. Η θέα κι η αίσθηση σ' αυτό το ακρότατο σημείο είναι ιδιαίτερες και κοιτάμε με δέος την απότομη βραχώδη ακτή. Το όνομα Λίθινο δεν θα μπορούσε να είναι πιο καλά διαλεγμένο μια και προσπερνώντας το φάρο και βγαίνοντας στο Λιβυκό Πέλαγος η ακτή μεταμορφώνεται σε τεράστιους κάθετους όγκους πέτρας που βουτάνε κάθετα στα σκούρα μπλε νερά.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

Ο Κόκκινος Πύργος, είναι στα νότια της Κρήτης, στο μυχό του κόλπου της Μεσσαράς. Σε μικρή απόσταση δυτικά του χωριού βρίσκεται μια από τις ωραιότερες παραλίες του Λιβυκού πελάγους.

Στη θέση του συνοικισμού υπήρχε το Μεσαίωνα πύργος χτισμένος με κοκκινόχωμα και γι αυτό το χωριό ονομάστηκε Κόκκινος Πύργος. Στον Κόκκινο Πύργο υπάρχει μικρή προβλήτα για να εξυπηρετούνται τα ψαροκάϊκα και τα ιστιοφόρα σκάφη.

ΔΙΑΜΟΝΗ

ΖΑΦΕΙΡΙΑ ***

ΜΑΤΑΛΑ

ΤΗΛ. 28920 45112

ΞΕΝΟΦΩΝ***

ΜΑΤΑΛΑ

ΤΗΛ. 28920 45358

ΜΑΤΑΛΑ ΒΑΥ***

ΜΑΤΑΛΑ

ΤΗΛ. 28920 45100

ΑΡΜΟΝΙΑ**

ΜΑΤΑΛΑ

ΤΗΛ. 28920 45735

ΛΕΝΤΑΣ**

ΛΕΝΤΑΣ

**ΤΗΛ.
28920.95222**

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ***

**ΚΟΚΚΙΝΟΣ
ΠΥΡΓΟΣ**

**ΤΗΛ. 28920-
52471**

LYBIAN SEA**

123

INOS**

ΚΟΚΚΙΝΟΣ
ΠΥΡΓΟΣ

ΚΟΚΚΙΝΟΣ
ΠΥΡΓΟΣ

ΤΗΛ. 28920-
51621

ΤΗΛ. 28920-
52700

ΜΟΙΡΕΣ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:3501

Αγροτική και εμπορική κωμόπολη, πρωτεύουσα τής επαρχίας Καινούργιου, στη πεδιάδα τής Μεσαράς. Έχει όψη σύγχρονης πόλης, με πολυκατοικίες, πολλά εμπορικά καταστήματα και μεγάλη εμπορική κίνηση που κορυφώνεται το Σάββατο με το παζάρι. Τους καλοκαιρινούς μήνες η υψηλή θερμοκρασία δημιουργεί αποπνικτική ατμόσφαιρα. Μοναδική πηγή δροσιάς, το μεγάλο πάρκο, έξω από την κωμόπολη, με ψηλά δέντρα, πλακόστρωτα δρομάκια και κιόσκια με αναψύχτηκα. Σχεδόν ενωμένος με τις Μοίρες είναι ο οικισμός Καποριανά. Οι Μοίρες απέχουν από το Ηράκλειο 52 χλμ νοτιοδυτικά. Αξιοθέατο αποτελεί το γυναικείο μοναστήρι τής Παναγιάς Καλυβιανής 6 χλμ δυτικά στο δρόμο Ηρακλείου-Τυμπάκι. Στεγάζει φιλανθρωπικά ιδρύματα και εργαστήρια έργων τέχνης. Λειτουργεί μόνιμη έκθεση υφαντών, πλεκτών και εργόχειρων. Στην πύλη του ναού αναγράφεται χρονολογία 1568.

ΙΑΤΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΟΙΡΩΝ: 28920 23312

ΤΥΜΠΑΚΙ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ:3865

Το Τυμπάκι(*φωτογραφία κάτω, στο βάθος διακρίνεται η οροσειρά Ίδη*) απέχει από το Ηράκλειο 65 χλμ. Στην κωμόπολη υπάγεται και ο συνοικισμός Κόκκινος Πύργος. Κατά την παράδοση οι πρώτοι άποικοι τής ήταν οι κάτοικοι του οικισμού Άγιος Ανδρέας, που ήταν χτισμένος στους προποδες κωνικού λόφου, δηλαδή τύμβου, από όπου πηρέ και το όνομα. Τυμπάκι είναι υποχωρηστικό του τύμβου. Στα χρονιά τής ενετοκρατίας το Τυμπάκι ήταν ένας ασημαντος οικισμός, ένα μετόχι που το μάλιστα η ελονοσία από τα στάσιμα νερά του Γεροπόταμου.

Σήμερα είναι μια μεγάλη κωμόπολη με άφθονο και καλό νερό από γεωτρήσεις. Η κύρια απασχόληση των κατοίκων είναι η καλλιέργεια πρωίμων κηπευτικών, θερμοκήπια, η οποία αποδίδει τόσο πλούτο, ώστε το Τυμπάκι να είναι σήμερα ένα από τα πλουσιότερα χωριά τής Κρήτης. Στην γιορτή του Αγίου Τίτου γίνονται οι Πυργιώτικοι Αγώνες με την συμμετοχή κατοίκων τής περιοχής.

124

ΔΙΑΜΟΝΗ
ΕΠΩΝΥΜΙΑ
ΤΗΛΕΦΩΝΟ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ.....

2892052555

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ.....

2892045380

LIBYAN SEA.....

2892051621

LITTLE INN..... 2892052455

ΦΑΓΗΤΟ

ΑΥΓΕΝΑΚΗ.....2892051555

ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ.....2892031560

* Υπάρχουν πολλές και καλές ταβέρνες τόσο μέσα στο Τυμπάκι όσο στα γύρω χωριά και στις Μοίρες.

ΦΟΔΕΛΕ ΦΟΔΕΛΕ:645 κάτοικοι

ΤΥΛΙΣΟΣ

ΤΥΛΙΣΟΣ:1257 κάτοικοι

ΦΟΔΕΛΕ

Βρίσκεται στο εσωτερικό μιας κοιλάδας κατάφυτης με εσπεριδοειδή 28χλμ από την πόλη του Ηρακλείου και μόλις 3χλμ από τα παράλια του Κρητικού πελάγους. Το τοπωνύμιο σχετίζεται πιθανότατα με το οικογενειακό όνομα των οικιστών Fodelle επώνυμο που απαντά συχνά σε έγγραφα της ενετοκρατίας. Δημογραφικά στοιχεία για τον οικισμό και γενικότερα για την Κρήτη του 13^{ου} και 14^{ου} αιώνα δεν υπάρχουν, ενώ εξαιρετικά αποσπάσματα είναι και τα πληθυσμιακά του 15^{ου} αιώνα. Στην παλαιότερη σήμερα γνωστή συστηματική απογραφή που έγινε το 1577 από τον Γενικό Προβλεπτή ο οικισμός αναφέρετε ως Fodhele στην επαρχία Μυλοποτάμου. Στην απογραφή του 1581-83, που ο έκανε λογιστής των Συνδίκων και που είναι λεπτομερέστερη

από την προηγούμενη, αναφέρετε ξανά στην Καστελλόνια Μυλοποτάμου με 129 κατοίκους. Το 1595 σε μια έκθεση σημειώνεται η περιοχή του Φόδελε κι ο ποταμός Φόδελε.

125

Ο ίδιος ποταμός(*φωτογραφία δεξιά*), ο οποίος κινεί μύλους και τρέχει συνεχώς καλό και άφθονο νερό, συμπεριλαμβάνεται ισότιμα με τους άλλους μεγάλους ποταμούς του Βασιλείου της Κρήτης στην αναφορά του ενετού μηχανικού Francesco Basilicata. Ο τουρισμός του οικισμού είναι κυρίως επίσκεψης και διέλευσης του χωριού, εξαιτίας της σχέσης του με το Δομήνικο Θεοτοκόπουλο.

Μνημεία: Ο επισκέπτης καλωσορίζεται στην πλατεία του χωριού με τα αιωνόβια πλατάνια. Κάτω από ένα από αυτά που η ηλικία του ξεπερνά τα χίλια χρόνια, βρίσκεται η μία από τις δύο προτομές του μεγάλου ζωγράφου Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, που υπάρχουν στο Φόδελε, τη γενέτειρά. Πρόκειται για μία πλάκα με μαρμαρίνη βάση, πού στο πάνω μέρος της έχει ανάγλυφη τη μορφή του ζωγράφου και στο κάτω, αφιέρωση γραμμένη στα Ελληνικά και Ισπανικά που λέει:

" Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΒΑΛΛΙΑΔΟΛΙΔ, ΠΑΛΜΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΙΛΛΙΑΣ, ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΣΤΟ ΦΟΔΕΛΕ ΤΗ ΠΛΑΚΑ ΑΥΤΗ, ΒΓΑΛΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ ΒΡΑΧΟ ΤΟΥ ΤΟΛΕΔΟ, ΕΝΘΥΜΙΟ ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥ ΔΟΞΗΣ ΤΟΥ ΔΟΜΗΝΙΚΟΥ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ".

είναι χτισμένη πάνω στα ερείπια παλιότερης τρίκλιτης επίσης βυζαντινού ρυθμού, έχει ωραιότερες τοιχογραφίες και γλυπτά.

Την πλάκα αυτή, μαζί με δύο άλμπουμ με αντίγραφα των έργων του Θεοτοκόπουλου, έφεραν το 1934 στο Φόδελε, διαπρεπείς Ισπανοί καθηγητές μαζί με το διάσημο καθηγητή αρχαιολογίας κ. Τόρμο. Η άλλη προτομή του Θεοτοκόπουλου που βρίσκεται στο Φόδελε, είναι έργο και προσφορά του εξαιρετού γλύπτη Απάρτη, το 1964, όταν γιορτάστηκαν τα 350 χρόνια από το θάνατο του μεγάλου ζωγράφου. Λίγο μακρύτερα από τη πλατεία του χωριού, περίπου ένα χιλιόμετρο βορειοδυτικά στον οικισμό Αρχοντικό, βρίσκεται το σπίτι όπου εικάζεται ότι γεννήθηκε ο Θεοτοκόπουλος. Στον ίδιο οικισμό βρίσκεται και η μικρή βυζαντινού ρυθμού εκκλησία της Παναγίας (Τα εισόδια της Θεοτόκου) που όπως λέγεται, έδωσε το ερέθισμα στον "ΓΚΡΕΚΟ" να ασχοληθεί με την αγιογραφία. *(φωτογραφία αριστερά)* Η εκκλησία αυτή που

ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΦΟΔΕΛΕ

Βρίσκεται στον οικισμό Λουμπινιές περίπου 800μ. έξω από το Φόδελε και στεγάζεται στο σπίτι όπου γεννήθηκε ο μεγάλος ζωγράφος. Οι πρώτες σκέψεις και προσπάθειες για τη δημιουργία Μουσείου Θεοτοκόπουλου ξεκίνησαν από το 1934 με τη συμμετοχή Ισπανών. Το μουσείο όμως ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1998 και σήμερα διοικείται από το Δήμο Γαζίου. Υπάρχουν τρεις αίθουσες, στη μία από τις οποίες βρίσκονται 24 αντίγραφα ισάριθμων πινάκων του μεγάλου ζωγράφου. Στη δεύτερη αίθουσα υπάρχει η αναπαράσταση του ατελιέ του και στην τρίτη (που δεν λειτουργεί ακόμη) θα γίνονται προβολές με θέμα τη ζωή και το έργο του El Greco. Πληροφορίες: Λουμπινιές-Φόδελε, τηλ. 2810 521500. Ώρες Λειτουργίας: Κάθε ημέρα-πλην Δευτέρας: 09:00-17:00.

ΤΥΛΙΣΟΣ

14 χλμ από το Ηράκλειο μέσα σε μια κατάφυτη πεδιάδα βρίσκεται η Τύλισος. Είναι από τις λίγες αρχαίες Κρητικές πόλεις που διατηρήσαν μέχρι και σήμερα, 4.000 χρόνια, το αρχαιότερο προελληνικό όνομα τους. Υπάρχουν 5 εκκλησίες, οι περισσότερες παλιές. Κατά την Επανάσταση του 1866, έγινε μια σπουδαία μάχη, στις 7 Απριλίου 1867, γνωστή ως μάχη της Τυλίσου, για την αναχαίτηση του Ρεστί πασά, γεγονός που πραγματοποιήθηκε με πρωτεργάτες τούς επαναστάτες Πετροπουλάκη, Κορωναίο, και Κόρακα. Ο Άγιος Νικόλαος, καθεδρικός ναός χτίστηκε το 1885. Πολύ κοντά στο χωριό βρίσκονται τα απομεινάρια της αρχαίας **μινωικής Τυλίσου**.

ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

ΒΟΡΕΙΕΣ ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΜΑΛΙΑ

Ανατολικά του Ηρακλείου εκτείνονται μερικά από τα πιο τουριστικά σημεία όχι μοναχά τής Κρήτης αλλά και γενικότερα τής Ελλάδας. Η παραθαλάσσια γραμμή που ξεκινά από τις Γούβες και τελειώνει ως την Ελούντα στο νομό Λασηθίου είναι διάσπαρτη από εκατοντάδες ξενοδοχεία, μπαρ και ατελείωτες αμμουδιές. Οι πιο γνωστές παραλίες οι Γούβες, η Ανάληψη Χερσονήσου, η Χερσονήσος και τα Μάλια.

ΓΟΥΒΕΣ

Ο Δήμος Γουβών βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα ανατολικά του Ηρακλείου και έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια σε ένα καλά οργανωμένο τουριστικό θέρετρο με απέραντες αμμουδιές, όμορφα χωριουδάκια και ενδιαφέροντες αρχαιολογικούς χώρους. Βρίσκεται στο ύψωμα Εντέρη, προφανώς από το λήμμα Edera= κισσός, σύμβολο τής στοργής. Το τοπωνύμιο σχετίζεται με την λέξη γούβα, δηλαδή κοίλωμα τής γης. Σε αυτές τις γούβες, που ήταν διάσπαρτες την ενετική περίοδο, αποθήκευαν τα σιτηρά. Ανατολικά των Γουβών βρίσκονται τα θέρετρα **Αμνισός** και Κοκκίνη Χάνι με επίσης όμορφες αμμουδιές και σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους. Το χωριό Γούβες βρίσκεται σε απόσταση περίπου 20 χλμ. από τη πόλη του Ηρακλείου. Νότια του χωριού, στη θέση Κάτω Γούβες, θα βρείτε την υπέροχη αμμουδιά των Γουβών. Υπάρχουν πολλές επιλογές ξενοδοχείων στη περιοχή, από μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες μέχρι διαμερίσματα και πανσιόν. Θα βρείτε επίσης πολλά εστιατόρια, καφετέριες, μπαρ και κλαμπ, αλλά και όλων των ειδών τα καταστήματα. Σε κοντινή απόσταση από το χωριό Γούβες υπάρχουν όμορφα γραφικά χωριουδάκια και αρκετά ενδιαφέροντα αξιοθέατα, όπως το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου. Το σπήλαιο Σκοτεινού βρίσκεται μόλις 6 χλμ. από τις Γούβες και συγκαταλέγεται ανάμεσα στα εντυπωσιακότερα σπήλαια που διαθέτει η Κρήτη. Το σπήλαιο αρχικά εξερευνήθηκε από τον Αρθούρο Έβανς και στη συνέχεια από

Copyright Yannis Samatas - www.explorecrete.com

Έλληνες και Γάλλους αρχαιολόγους. Η επιβλητική αυτή σπηλιά έχει βάθος 160 μέτρα και πλάτος 36 μέτρα, αποτελείται δε από τέσσερα επίπεδα. Μέσα στο σπήλαιο βρέθηκε πλήθος αναθημάτων και ειδωλίων της Μινωικής περιόδου που πιστοποιούν ότι επρόκειτο για λατρευτικό

τόπο. Πιθανόν να ήταν αφιερωμένος στη Βριτομάρτης, μια Κρητική θεότητα που ταυτίζεται με την θεά Άρτεμη.

ΓΟΥΡΝΕΣ

Οι Γούρνες απέχουν από το Ηράκλειο 19χλμ και έχουν 1500 περίπου μόνιμους κατοίκους. Η περιοχή του οικισμού προς την θάλασσα είναι διάσπαρτη από εξοχικές βίλλες. Το τοπωνύμιο οφείλεται στις γούρνες που φαίνεται να ήταν εκεί για το πότισμα των ζώων. Ο οικισμός είναι πολύ παλιός. Η αρχαιότερη μνεία του αναφέρεται σε συμβόλαιο του 1280. Μέσα στην κοιλάδα των Γουρνών είναι η παλαιά εκκλησιά του Αγίου Ιωάννη του Μπελέτη.

ΚΟΚΚΙΝΗ ΧΑΝΙ

Το τουριστικό θέρετρο Κοκκίνη Χάνι βρίσκεται στο Βαθειανό Κάμπο, περίπου 13 χλμ. ανατολικά του Ηρακλείου. Στη θέση Νίρου Χάνι οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν μια καλοδιατηρημένη μινωική έπαυλη της Νεοανακτορικής περιόδου. Το διώροφο αυτό οικοδόμημα των 1000 τ.μ. διαθέτει όλα τα στοιχεία της μινωικής αρχιτεκτονικής, όπως πλακόστρωτες αυλές, διαδρόμους, αποθήκες, φωταγωγούς και ιερά. Σε αυτήν βρέθηκαν 40 περίπου τρίποδες και τεράστιοι χάλκινοι πέλεκεις που πιστοποιούν ότι η έπαυλη ανήκε σε κάποιον αρχιερέα. Καταστράφηκε από τεράστια πυρκαγιά. Τα ευρήματα από τις ανασκαφές εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Στη θέση Άγιοι Θεόδωροι, ένα χιλιόμετρο περίπου δυτικά της έπαυλης, βρισκόταν το μικρό λιμάνι του Βαθειανού Κάμπου. Στο σημείο αυτό αρχαιολόγοι έφεραν στο φως λείψανα μινωικών κτιρίων.

ΔΙΑΜΟΝ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
DESPO	ΓΟΥΒΕΣ	C	28970 - 41102
EDERI	ΓΟΥΒΕΣ	C	28970 - 41102
GOUVES	ΓΟΥΒΕΣ	C	28970 - 41102
IRENE	ΓΟΥΒΕΣ	C	28970 - 41102
LAVRIS	ΓΟΥΒΕΣ	C	28970 - 41102
AERODITE	ΓΟΥΒΕΣ	A	28970 - 41102
SONIA	ΓΟΥΒΕΣ	C	28970 - 41102
ASTIR BEACH	ΓΟΥΒΕΣ	A	28970 - 41141
RINELA	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	C	2810- 76
CRETA SUN BEACH	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	C	28970 - 41241
DIOGENIS	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	28970 - 42322
MAGDA	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	28970 - 42308
MARINA	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	28970 - 41361
AKTI	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	C	2810- 76
KLEIO	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	28970 - 41189
OURANIA	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	28970 - 42417
HARA VILLAGE	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	B	28970 - 41878
BYRON	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	B	28970 - 41130
ΔΑΝΑΗ	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	C	2810- 76
ΚΟΣΜΑΣ	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	C	2810- 76
SUNSET	ΒΑΘΙΑΝΟΧΑΝΙ	B	2810- 76
ANNA	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	2810- 76
ΕΡΑΤΩ	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	C	2810- 76
ΔΙΟΝΥΣΣΟΣ	ΒΑΘΙΑΝΟΧΑΝΙ	C	2810- 76
ΡΕΝΑΤΑ	ΚΟΚΚΙΝΟΧΑΝΙ	A	2810- 76

Άλλες δύο παραλίες τις

περιοχής είναι η παραλία Ανάληψη(αριστερά) και παραλία Ανισσαράς. Αμμώδεις παραλίες με τη περιστασιακά δύσκολη θάλασσα. Εάν περπατάτε μερικές εκατοντάδες μέτρα μακριά από τα πλήθη, είναι δυνατό να βρεθείτε σε σημείο με κανένα γύρω σας.

ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ(2.184κ)

Η Χερσόνησος (ή αλλιώς Λιμένας Χερσονήσου) είναι ίσως το πιο δημοφιλές τουριστικό θέρετρο για τους νέους στη Κρήτη. Βρίσκεται σε απόσταση 26 χλμ. από το Ηράκλειο και προσελκύει χιλιάδες τουρίστες κάθε καλοκαίρι. Η Χερσόνησος είναι το καλοκαίρι αδιαμφισβήτητο το πιο πολυσύχναστο μέρος της Κρήτης. Εκεί θα βρείτε ξενοδοχεία και καταλύματα όλων των κατηγοριών, από πανσιόν και ενοικιαζόμενα

διαμερίσματα μέχρι εντυπωσιακά και πολυτελή ξενοδοχεία 5 αστέρων. Όσον αφορά στις παραλίες, δύο αμμουδιές βρίσκονται ανάμεσα στο λιμάνι και τη χερσόνησο που σχηματίζεται στη περιοχή και δημιουργεί τους όρμους αυτούς. Στη Χερσόνησο θα βρείτε πληθώρα εστιατορίων που σερβίρουν διεθνή και ελληνική κουζίνα, αλλά και παραδοσιακές ταβέρνες, σνακ μπαρ και καφετέριες. Η έντονη νυχτερινή ζωή της μπορεί να ικανοποιήσει και τους πιο δύσκολους πελάτες, οι οποίοι έχουν να διαλέξουν ανάμεσα σε δεκάδες μπαρ, παμπ,

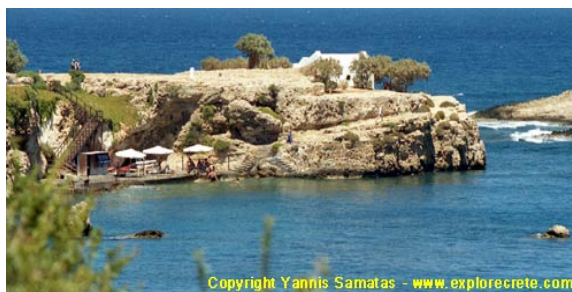
129

νυχτερινά κέντρα και κλαμπ. Μπορείτε να περιπλανηθείτε στα εμπορικά κέντρα και τα δρομάκια της πόλης για να κάνετε τα ψώνια σας αφού η Χερσόνησος διαθέτει όλων των ειδών τα καταστήματα. Πίσω από το λιμάνι σε ένα καταπράσινο περιβάλλον βρίσκεται το παραδοσιακό χωριό της Χερσονήσου, το οποίο διατηρεί τη γραφικότητά του.

➤ ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Οι παραλίες της Χερσονήσου είναι όλες πολυσύχναστες. Είναι γύρω στις δεκα στον αριθμό και αυτές είναι: Chapel, Παραλία Ι(φωτογραφία αριστερά), Λιμανάκια, Creta Maris Hotel, Λιμάνι, Silva Maris Hotel, Star beach, Nana Beach(κεντρική φωτογραφία).....

Αν, παρόλα αυτά, θέλετε κάτι λίγο πιο ήσυχο, δοκιμάστε τα χωριά Πισκοπιανό (125κ), Κουτουλουφάρι (159κ), και Άνω Χερσόνησο (808κ). Απέχουν ελάχιστα από την Χερσόνησο, που μπορείτε να πάτε με τα πόδια, αλλά διατηρούν το παραδοσιακό τους χρώμα, χωρίς όμως να στερούνται των δικών τους προτάσεων για διασκέδαση. Σε αυτά θα βρείτε αρκετές παραδοσιακές ταβέρνες, όπου μπορείτε να απολαύσετε το φαγητό σας. Εάν επιδιώκετε την ηρεμία και την Κρητική φιλοξενία μακριά από την πολύβουη Χερσόνησο έχετε τη δυνατότητα να διαμείνετε σε ενοικιαζόμενα

διαμερίσματα, ή μικρά ξενοδοχεία και πανσιόν που διαθέτουν αυτά τα χωριουδάκια. Στο Πισκοπιανό μπορείτε να επισκεφτείτε το Λαογραφικό Μουσείο, το οποίο στεγάζεται σε ένα ελαιοτριβείο του 19ου αι.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΥΧΝΟΣΤΑΤΗΣ

Ανατολικά της πόλης βρίσκεται το Μουσείο Παραδοσιακής Ζωής και Λαϊκού Πολιτισμού Κρήτης Λυχνοστάτης. Πρόκειται για μια ενδιαφέρουσα αναπαράσταση ενός παραδοσιακού Κρητικού χωριού με διάφορα σπιτία, έναν ανεμόμυλο, κήπους με αρωματικά φυτά και λαχανικά, συλλογή αγγειοπλαστικής και υφαντών, κλπ. Εντός του μουσείου λειτουργεί ένα παραδοσιακό καφενείο, όπου προσφέρονται στους επισκέπτες διάφορα αφεψήματα, ποτά και αναψυκτικά.

ΥΔΑΤΙΝΑ ΠΑΡΚΑ

○ WATER PARK ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ: Αναπτύσσεται σε 40.000 τ.μ. Λειτουργεί από Απρίλιο έως Οκτώβριο. Διαθέτει 10 διαφορετικά παιχνίδια νερού, 5 πισινές, 4 μπαρ, εστιατόρια.....για περισσότερες πληροφορίες: 28970-24950.

○ WATER CITY ANOΠΟΛΙΣ: Απέχει 17 χλμ από το Ηράκλειο. Είναι ιδιωτικό. Αναπτύσσεται σε 50 στρέμματα και υψώνεται 200 μέτρα πάνω από την θάλασσα. Περιλαμβάνει πισίνα με τεχνητά κύματα, νεροτσουληθρες, 17 πίστες διαδρομών, παιδική πισίνα, μπαρ κ.τ.λ. Για περισσότερες πληροφορίες: 2810-761316.

130

ΔΙΑΜΟΝΗ

Τα ξενοδοχεία στην ευρύτερη περιοχή της Χερσονήσου είναι δεκάδες από όλες τις κατηγορίες. Παρακάτω σας παρουσιάζουμε ορισμένα:

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΤΙΜΗ / ΔΙΚΛΙΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
BELLA MARIS	115-250€	LUX	28970 214110
ΚΡΕΤΑ ΜΑΡΙΣ	120-250€	LUX	28970 27000
ΤΕΡΡΑ ΜΑΡΙΣ	120-250€	LUX	28970 27000
ANABELLE VILLA	120-240€	LUX	28970 23561
ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ PALACE	138-266€	A	28970 23603
ΚΝΟΣΣΟΣ ROYAL	135-280€	A	28970 23575
PARADISE	132-249€	A	28970 22893
ROYAL MARE VILLAGE	70-200€	A	28970 25025
SILVA MARIS	79-210€	A	28970 22850

ANISSA BEACH	65-82€	A	28970 22454
CRETAN VILLAGE	79-165€	A	28970 22997
EUROPA BEACH	145-166€	A	28970 23501
EVELYN BEACH	135-160€	A	28970 24635

Belvedere hotel

GOLDEN BEACH	37-70€	B	28970 22368
GOLDEN STAR	37-70€	B	28970 25186
GRAND HOTEL	40-80€	B	28970 28300
ΛΥΤΤΟΣ	35-70€	B	28970 28500
MEDITERRANEO	35-80€	B	28970 25328
ROYAL BELVEDERE	35-70€	B	28970 22371
SEMIRAMIS	40-80€	B	28970 21005
AGRAMBELLA	30-50€	C	28970 23110
MARAGKAKIS	25-60€	C	28970 22501
ΘΑΛΕΙΑ	30-60€	C	28970 28709
ΣΕΡΓΙΟΣ	30-55€	C	28970 25328
ANNA	35-63€	C	28970 22144
ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ	23-49€	C	28970 23110
ADONIS	25-41€	C	28970 21005
FLOISVOS	40-50€	C	28970 22501
DANELIS	30-50€	C	28970 22971
HPΩ	20-35€	D	28970 22590
PEA	20-35€	D	28970 22768
VOULA	22-41€	D	28970 22675
HELIOS	25-34€	D	28970 22405

AGRAMBELLA

IN BEACH →

ΣΤΑΛΙΔΑ- ΜΑΛΙΑ(2.880κ)

Τα Μάλια απέχουν από το Ηράκλειο 34χλμ. Σήμερα τα Μάλια είναι ένα από τα πιο σπουδαία τουριστικά κέντρα της βόρειας παραλίας της Κρήτης. Δεκάδες κέντρα, ταβέρνες και καταστήματα με τουριστικά είδη έχουν φυτρώσει σε όλο το μήκος του κεντρικού δρόμου. Στο χωριό υπάρχει η εκκλησιά των Εισόδων, γνωστή με την ονομασία Γαλαθιανη, γιατί κατά την παράδοση κτίστηκε με λάσπη ζυμωμένη με γάλα, που έφερναν για χάρη της κτηνοτρόφοι από τα γύρω βουνά. Το όνομα Μαλια ετυμολογείται από το Σομαλία(= ομαλότητα του εδάφους) σε σχέση με τα γύρω βουνά.

Η Σταλίδα είναι άλλο ένα θέρετρο με λιγότερη κίνηση και πολύ ωραίες παραλίες. Αν δεν είχε κτισθεί τόσο άναρχα θα ήταν πραγματικά υπέροχη. Από την Σταλίδα ξεκινά μια διαδρομή με πολύ ωραία θέα. Είναι δρόμος που καταλήγει στον Μοχό,

ανηφορικός και γεμάτος στροφές αλλά εξαιρετικά απολαυστικός, ιδίως το απόγευμα, λίγο πριν δύσει ο ήλιος. Η Σταλίδα (425κ) αποτελεί έναν από τους τέσσερις οικισμούς του δήμου Μαλίων. Οι άλλοι τρεις είναι το Μοχό

(1422κ), το Κράσι (226κ), και φυσικά τα Μαλια •

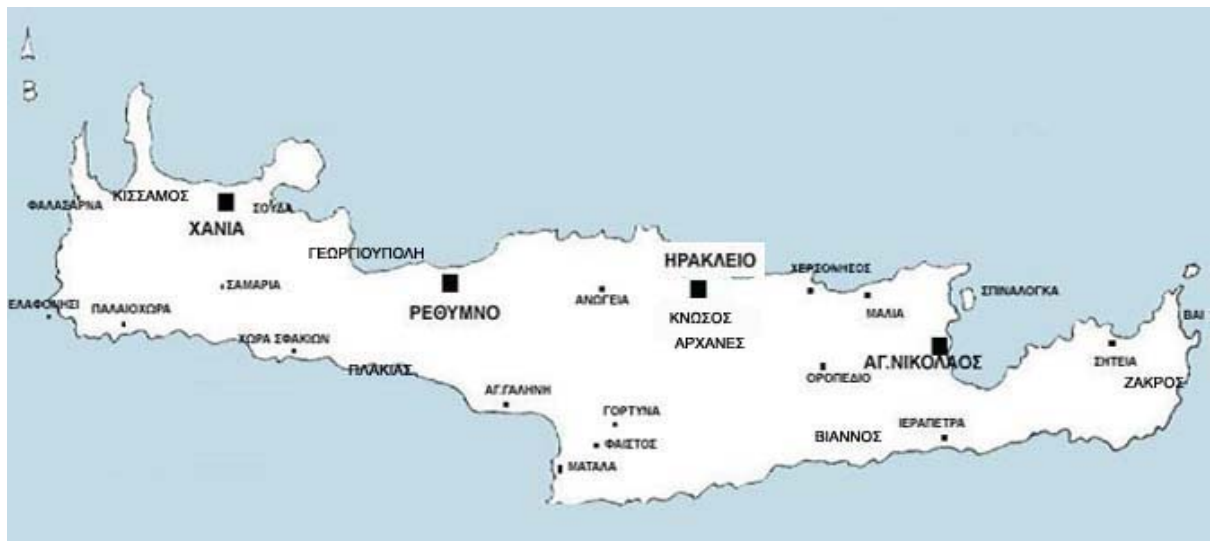
ΔΙΑΜΟΝΗ

(A)	KERNOS BEACH	28970– 31421
(A)	KYKNOS	28970 – 32040
(A)	MALIA PARK	28970– 31461
(A)	SIRENS BEACH	28970 – 31321
(B)	ALEXANDER BEACH	28970– 31568
(B)	ALKYONIDES	28970 – 31558
(B)	ANASTASIA	28970 – 31180
	ARIADNI	28970 – 31680
	ARIADNI BEACH	28970 – 31592
(B)	COSTAS	28970 – 31485
(B)	FEDRA BEACH	28970 – 31561
(B)	KALIPSO	28970 – 31421
(B)	MALIA BEACH	28970 – 31003
(B)	MALIA DEDALOS	28970 – 32780
(B)	MALLIOTAKIS BEACH	28970 – 32073
(B)	MATHEO	28970 – 32308
(B)	NICOELEN	28970 – 31609
(B)	TRITON	28970 – 32210

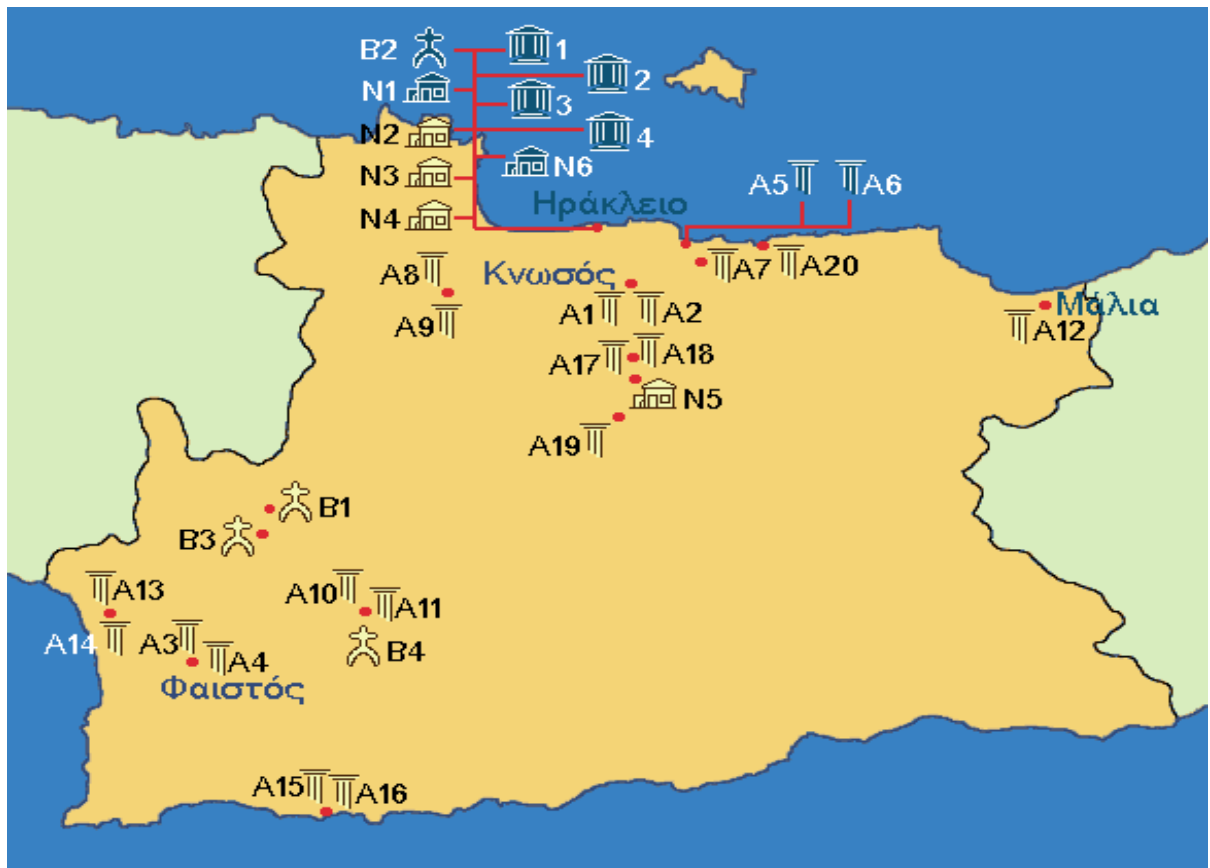
(C)	ALTIS	28970 – 31779
(C)	AMVROSIA	28970 – 31378
(C)	ARTEMIS	28970 – 31583
(C)	CHRISTIANA BEACH	28970 – 31369
(C)	CLEO	28970 – 31134

ΧΑΡΤΕΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

133

Νομός ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Μουσεία

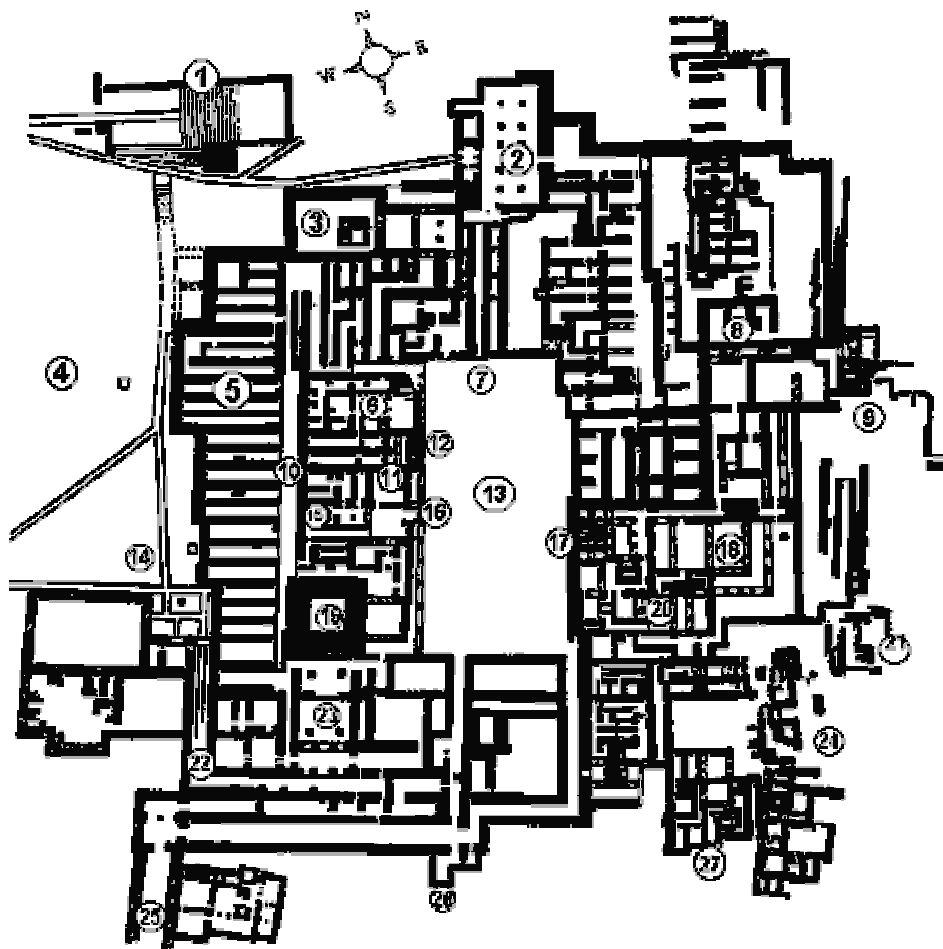
Αρχαία και Βυζαντινά
Μνημεία

Νεώτερα Μνημεία

1	Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου	A1	Κνωσός		Κτήριο Κληρονόμων
2	Ιστορικό Μουσείο Κρήτης (Ηράκλειο)	A2	Ανάκτορο Κνωσού	N1	Σ.Μηλιαρά -Εφκαφί (Ηράκλειο)
3	Συλλογή Αγίας Αικατερίνης Σιναϊτών (Ηράκλειο)	A3	Φαιστός		Κτήριο ιδ. Κοθρή -
4	Συλλογή Αγίου Ματθαίου Σιναϊτών (Ηράκλειο)	A4	Ανάκτορο Φαιστού	N2	Κληρονόμων Αποστολίδη (Ηράκλειο)
5	Μουσείο Καζαντζάκη	A5	Αμνισός	N3	Νομαρχία Ηρακλείου
6	Δημοτικό Μουσείο της Μάχης της Κρήτης και της Εθνικής Αντίστασης	A6	Επαυλις των Κρίνων	N4	Μέγαρο Φυτάκη (Ηράκλειο)
7	Μουσείο Κρητικής Εθνομολογίας	A7	Σπήλαιο Ειλειθυίας (Αμνισός)	N5	Διδακτήριο Ανω Αργανών (Ανω Αργάνες)
		A8	Αρχαιολογικός χώρος Τυλίσου		
		A9	Οικία Α' Τυλίσου		
		A10	Αρχαιολογικός χώρος Γόρτυνας		
		A11	Ωδείο Γόρτυνας		
		A12	Μάλια		
		A13	Αρχαιολογικός χώρος Αγίας Τριάδας (Τυμπάκι)		
		A14	Βασιλική έπαυλη Αγίας Τριάδας		
		A15	Αρχαιολογικός χώρος Λεβήνας (Μιαμού-Λέντας)		
		A16	Ναός Ασκληπιού στη Λεβήνα		
		A17	Αρχαιολογικός χώρος Αργανών		
		A18	Κτίριο στα Ανεμόσπηλια (Αργάνες)		
		A19	Μέγαρο Βαθυπέτρου		
		A20	Μινωικό Μέγαρο Νίρου Χάνι		
		B1	Μονή Βροντησίου		
		B2	Ενετικό Φρούριο Κούλες		
		B3	Μονή Βαλσαμόνερου		
		B4	Βυζαντινή Γόρτυνα		

Υπάρχουν δεκάδες τόσο βιβλία όσο και sites στο διαδίκτιο, μέσα από τα οποία μπορείτε να εξερευνήσετε τον αρχαίο αλλά και νεότερο κόσμο τής Κρήτης. Ανάλογα με την χρονολογική περίοδο που αναζητάτε υπάρχουν και οι αντίστοιχες πηγές. Στο διαδίκτιο μπορείτε να επισκεφθείτε το επίσημο site του υπουργείου πολιτισμού: www.culture.gr. Όσο αφορά την βιβλιογραφία σας προτείνουμε το βιβλίο η Μάχη τής Κρήτης του Α. Evans-Groth το οποίο αναφέρεται στην ιστορική διαδρομή τής Κρήτης από τα νεολιθικά χρονιά ως το 1900.

Παρακάτω παραθέτουμε έναν χάρτη τής Κνωσού με επεξήγηση δίπλα.

1.	ΘΕΑΤΡΟ	15. ΚΡΥΠΤΕΣ
2.	ΕΙΣΟΔΙΑ	16. ΘΑΛΑΜΟΣ
3.	ΒΟΡΕΙΑ ΕΞΑΓΝΙΣΤΙΚΗ ΠΗΓΗ	17. ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΠΟΘΗΚΕΣ
4.	ΔΥΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	18. ΔΩΜΑΤΙΟ ΜΕ ΤΙΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ
5.	ΑΠΟΘΗΚΕΣ	19. ΜΕΓΑΛΕΣ ΣΚΑΛΕΣ
6.	Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ	20. ΠΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ
7.	ΒΟΡΕΙΑ ΕΙΣΟΔΟΣ	21. ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ
8.	ΑΠΟΘΗΚΗ ΜΕ ΤΑ ΒΑΖΑ	22. Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ
9.	ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΜΑΧΩΝΑΣ	23. ΝΟΤΙΟ ΠΡΟΠΥΛΑΙΟ
10.	ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΠΟΘΗΚΕΣ	24. ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ
11.	ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΜΟΣ ΙΕΡΩΝ	25. ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ
12.	ΣΚΑΛΕΣ	26. ΝΟΤΙΑ ΕΙΣΟΔΟΣ
13.	ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	27. ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ
14.	ΔΥΤΙΚΑ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ	

ΧΑΡΤΗΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ(ΔΗΜΟΙ)

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

136

ΟΥ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

1. Σας προτείνουμε την διαδρομή Ηράκλειο-Ρογδιά-Αχλάδα-Φόδελε (32 χλμ). Αυτή η διαδρομή είναι από τις πιο ωραίες και ευχάριστες της περιοχής του Ηρακλείου. Έξοδος από την πόρτα των Χανίων. Διατρέχετε τον ασφαλτοστρωμένο παλιό δρόμο Ηρακλείου-Χανίων, μέσα από υπέροχους αμπελώνες και ελαιώνες. Στο 7^ο χλμ ακολουθείτε τη διακλάδωση προς την Ρογδιά, όπου υπάρχει ασφαλτοστρωμένος δρόμος, με υπέροχη πανοραματική θέα της πόλης του Ηρακλείου. Ακόμα φαίνεται και ο κόλπος του Ηρακλείου. Πραγματικά αξίζει να το δείτε. Ο δρόμος περνά πάνω από τη λίμνη του Αλμυρού. Πρίν φτάσετε στην Ρογδιά, αφήνετε το βενετσιάνικο φρούριο του Παλαιοκάστρου, και τα Λινοπεράματα. Λίγο δυτικότερα της Ρογδιάς, βρίσκεται η ιστορική γυναικεία μονή των Σαββαθιανών. Ο δρόμος συνεχίζει προς την Αχλάδα. Στο Φόδελε μπορείτε να μεταβείτε από την νέα οδό Ηρακλείου-Ρεθύμνου.

2. Μία ακόμη όμορφη διαδρομή είναι Ηράκλειο –Τύλισσος -Γωνιές. Αφετηρία είναι το Ηράκλειο. Ακολουθούμε το δρόμο προς Ρέθυμνο. Στο 10^ο χλμ ο δρόμος κατεβαίνει στην εκπληκτική πεδιάδα της Τυλίσσου. Στην Τύλισσο, εάν επιθυμείτε, έχετε τη δυνατότητα να επισκεφθείτε τα αρχαία μινωικά μέγαρα. Ο δρόμος συνεχίζεται στις ΒΑ υπώρειες του Ψηλορείτη. Η διακλάδωση αριστερά στο 15^ο χλμ οδηγεί στο χωριό Μονή. Στο 21^ο χλμ αφήνουμε δεξιά τη διακλάδωση προς το χωριό Αστυράκι. Στο 22^ο χλμ συναντούμε το Μινωικό μέγαρο του Σκλαβόκαμπου. Μετά είναι το χωριό Γωνιές, όπου δεν πρέπει να παραλείψετε να δείτε την θαυμάσια θέα και να αναπνεύσετε τον καθαρό αέρα.

137

3. Ηράκλειο –Σίβα –Βενεράτο –Αγ. Βαρβάρα- Αγ. Δέκα- Μοίρες- Φαιστός- Τυμπάκι (65 χλμ)

Αφού περάσουμε το Γιόφυρο, ακολουθούμε αριστερά και συνεχίζουμε τον δρόμο. Αριστερά μας απλώνεται η γόνιμη κοιλάδα της Φοινικιάς, ενώ στο βάθος προβάλλει ο επιβλητικός Γιούχτας. Μόλις περάσουμε και τον Εσταυρωμένο, στα δεξιά απλώνεται μια άλλη κοιλάδα, κατάφυτη από αμπελώνες. Αφού περάσουμε την Σταυρακιανή καμάρα, φτάνουμε στο χωριό Σίβα. Στο 20^ο χλμ συναντούμε το ωραίο χωριό Βενεράτο. Δεξιά βρίσκεται το χωριό Κέρασα. Συνεχίζοντας, αφήνουμε δεξιά μας το γραφικό χωριό Ευγενική. Συνεχίζοντας τον ανηφορικό δρόμο, δεξιά βρίσκεται το χωριό Πρινιάς. ΒΑ υπάρχει το απόκρημνο ύψωμα, η Πατέλα του Πρινιά. Στο 29^ο χλμ συναντούμε το χωριό Αγ. Βαρβάρα μέσα στο πράσινο και στα περιβόλια. Στην είσοδο του χωριού βρίσκεται η εκκλησούλα του προφήτη Ηλία, όπου μπορείτε να την επισκεφθείτε. Μέσα στην Αγ. Βαρβάρα ο δρόμος διχάζεται. Η πρώτη διακλάδωση δεξιά οδηγεί στον Πρινιά, και η δεύτερη πάλι δεξιά οδηγεί στο Ζαρό. Συνεχίζοντας, φθάνουμε στην πεδιάδα της Μεσαράς με την καταπληκτική της θέα. Ανατολικά διαγράφονται τα Λασιθιώτικα βουνά, νότια υψώνονται τα Αστερούσια Όρη, δυτικά ο κόλπος της Μεσαράς, κα δεξιά ο επιβλητικός Ψηλορείτης. Στις νότιες πλαγιές είναι τα χωριά Γέργερη, Νιβρήτος, Ζαρός, και το Βαρσαμόνερο. Κατεβαίνοντας συναντούμε τους Αγ. Δέκα με την λίμνη Αγία. Συνεχίζοντας, φτάνουμε στις Μοίρες. Στο 46^ο χλμ ο δρόμος διακλαδώνεται προς το χωριό Μητρόπολη, και συνεχίζει προς Χουστουλιανά. Στο 61^ο χλμ υπάρχει διακλάδωση. Αριστερά η γέφυρα του Γέρου Ποταμού και δεξιά το μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου. Ανεβαίνοντας στο λόφο, φθάνουμε στην ξακουστή Φαιστό. Ο δρόμος συνεχίζει προς το Τυμπάκι, όπου μπορείτε να δείτε τα τεράστια θερμικήπια.

4. Ηράκλειο- Αγ. Βαρβάρα – Πανασός- Γέργερη- Νίβρητος- Ζαρός- Βροντίσι- Βορίζα- Καμάρις. (56 χλμ).

Ακολουθούμε τον ίδιο δρόμο του προηγούμενου δρομολογίου μέχρι την Αγ. Βαρβάρα. Στο τέλος του χωριού ακολουθούμε την δεξιά διακλάδωση. Ο δρόμος κατεβαίνει από μία πλαγιά κατάφυτη με καρποφόρα δέντρα, και στη μέση της κοιλάδας, το χωριό Πανασός. Συνεχίζοντας, φθάνουμε στην περίφημη Γέργερη με τα άφθονα γάργαρα νερά της. Μετά βρίσκεται ο Ζαρός με τον ποταμό Βότομο. Προς τα δυτικά συναντούμε το μοναστήρι Βροντήσι πάνω σε πλαγιά του Ψηλορείτη. Στο 53^ο χλμ βρίσκεται το χωριό Βορίζα, και στο τέλος της διαδρομής μας, στο χωριό Καμάρες όπου μπορείτε να φωτογραφηθείτε μπροστά από το σπήλαιο Καμαρών.

5. Ηράκλειο- Κουνάβοι- Μελέσες- Αλάγνι- Αρκαλοχώρι- Παναγιά- Έμπαρος- Βιάννος- Αμιράς (72 χλμ).

Είναι από τις μεγαλύτερες διαδρομές που σας προτείνουμε. Αφού βγούμε από την Καινούρια Πόρτα, ακολουθούμε τον δρόμο προς την Κνωσό. Περνάμε τα Σπήλια και αφήνουμε δεξιά την υδατογέφυρα που έγινε κατά την Αιγυπτιακή περίοδο (1830-1840). Αριστερά είναι το Σκαλάνι, ενώ στο 10^ο χλμ δεξιά οδηγούμαστε προς το παραδοσιακό χωριό Αρχάνες. Στο 15^ο χλμ βρίσκεται το χωριό Κουνάβοι. Ο δρόμος έχει αρκετές διακλαδώσεις, όμως ακολουθούμε την αριστερή. Στο 20^ο χλμ ακολουθούμε δεξιά, περνούμε από τις Μελέσες, το Αλάγνι, το Χουμέρι, και φθάνουμε στο περίφημο Αρκαλοχώρι. Ακολουθούμε το δρόμο προς Πρινιά. Γύρω γύρω υπάρχουν και άλλα χωριά. Στο 43^ο χλμ βρίσκεται το χωριό Παναγιά, και λίγο μακρύτερα η Έμπαρος. Στο 61^ο χλμ ακολουθούμε την αριστερή διακλάδωση και συναντούμε την Κάτω και Πάνω Βιάννο με το πλούσιο πράσινο. Συνεχίζουμε προς τα χωριά Άμιρα, Κεφαλοβρούσι, και Πεύκο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- ❑ ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗΣ Γ, ΜΟΝΟΠΑΤΙ Ε4.
- ❑ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ Α, ΟΙ 147 ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ.
- ❑ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ Α, Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ 1898, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙΡΑΤΟΣ.
- ❑ ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ, ΚΡΗΤΗ-ΕΝΕΤΙΚΑ ΤΕΙΧΗ ΚΑΙ ΚΟΥΛΕΣ.
- ❑ ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ, Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ-ΝΕΑ ΕΝΕΤΙΚΑ ΤΕΙΧΗ.
- ❑ ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ, Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ-ΑΙΓΥΠΤΙΟΚΡΑΤΙΑ.
- ❑ ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ, Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ.
- ❑ ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ, ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.
- ❑ ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ, (1990), ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ-ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.
- ❑ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ Ν, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΑΙΔΑΛΙΚΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΔΩΡΙΚΗ ΚΡΗΤΗ.
- ❑ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ Ν, ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ-Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ.
- ❑ ΛΟΓΙΑΔΟΥ Σ, ΓΙΟΥΧΤΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.
- ❑ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ Ν, Η ΚΡΗΤΗ
- ❑ ΜΑΡΚΑΤΑΤΟΣ Π, Η ΚΡΗΤΗ ΜΑΣ.
- ❑ ΜΙΚΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Ε, ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ-ΔΩΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.
- ❑ ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ Σ, (1816), ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΙΔΗ.
- ❑ ΝΙΚΟΛΙΔΑΚΗ Κ, ΠΥΛΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΜΑΧΩΝΕΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.
- ❑ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Σ, Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ.
- ❑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ Γ, ΚΡΗΤΗ-ΕΝΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.
- ❑ ΠΑΡΛΑΜΑΣ Μ, Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ.
- ❑ ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ Μ, ΚΡΗΝΕΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.
- ❑ ΠΛΑΤΑΚΗΣ Ε, ΠΡΙΝΙΑΣ
- ❑ ΠΡΑΚΤΙΚΙΔΗΣ Ζ, (1818), ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ-ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΤΟΡΑΚΗ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ-ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΤΟΡΑΚΗ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ-ΑΓΙΟΙ ΔΕΚΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΤΟΡΑΚΗ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ-ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΤΟΡΑΚΗ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ-ΒΙΑΝΝΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΤΟΡΑΚΗ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΚΟΥΛΕΣ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΤΗΝ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, Η ΚΡΗΤΗ ΜΑΣ-ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ.
- ❑ ΣΠΑΝΑΚΗΣ Σ, Η ΚΡΗΤΗ ΜΑΣ-ΚΡΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ.
- ❑ ΤΖΟΜΠΙΑΝΑΚΗ Χ, ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ.
- ❑ ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗΣ Δ, (1990), ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΡΗΤΗ.
- ❑ ΨΗΛΑΚΗΣ Β, ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ-ΑΡΧΑΙΑ ΜΑΛΙΑ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ❑ BIBLOTECA MUSEO CIVI CORRER, VENEZIA- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ.
- ❑ BIRGIT SMIDT- ΑΓΙΑ ΠΕΛΑΓΙΑ.
- ❑ GEROLA PIUSEPPE- ΕΝΕΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ.
- ❑ GREEK TOURIST PAGES- ΒΙΒΛΙΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ.

- VIRGIL SOLIS, (1569) , ΔΑΙΔΑΛΟΣ.

ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

- WWW.APOLOGITIS.COM- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΥ.
- WWW.AVDOU.COM- ΧΩΡΙΟ ΑΒΔΟΥ.
- WWW.CHANDLERSCHOOL.COM-ΣΥΜΒΟΛΑ ΜΙΝΩΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ
- WWW.CLAV.EDU.UOC.GR- Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΜΙΝΩΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.
- WWW.CRETE-INFO.GR - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ -ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.
- WWW.CRETETOURNET.GR- ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΔΗΛΑΣΙΑ,ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΓΑΖΙΟΥ ΚΑΙ ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ.
- WWW.CULTURE.GR - ΕΙΛΕΙΘΥΙΑ ΣΠΗΛΙΑ.
- WWW.DIMOSGAZIOU.GR
- WWW.DIVERSCLUB-CRETE.COM- ΚΑΤΑΔΥΣΕΙΣ.
- WWW.E-DIMOI.GR - ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ.
- WWW.EXPLORECRETE.COM- ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.
- WWW.FHW.GR- ΦΩΤΟΦΡΑΦΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.
- WWW.HERAKLION-CITY.GR- ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΥΛΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΜΑΧΩΝ, ΝΑΩΝ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ.
- WWW.ICNA.GR- ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.
- WWW.ICCS.FORTHNET.GR- ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ.
- WWW.IHMEJTR/KANSHAMILTON.NET- ΤΑ LOGO.
- WWW.INTERKRETE.ORG- ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙ.
- WWW.KERATOS.GR- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ, EL GRECO.
- WWW.KRASSANAKIS.GR- ΜΥΘΟΙ ΜΙΝΩΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.
- WWW.LOUPASSIS.GR- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΧΑΡΤΩΝ.
- WWW.LYK-GAZIOU.IRA.SCH.GR- ΓΑΖΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.
- WWW.MULTIMEDIA-SA.GR- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΝΕΤΙΚΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.
- WWW.NEOBYSSANTINE.ORG- ΑΡΑΒΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ.
- WWW.OFI.GR-
- WWW.ΟΥΤΟΡΙΑ.GR- ΤΑΦΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ.
- WWW.POLYHER/ΟΤΕΝΕΤ.GR- ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ.
- WWW.SHL.GR- ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ
- WWW.SIKYON.COM- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
- WWW.TRANSPORTATION.GR- ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ.
- WWW.UCCD.COM- BYZANTINA ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

ΑΠΟ ΑΡΘΡΑ,ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ “ΜΙΝΩΣ”, (1881), Η ΖΩΗ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ.
- ΟΥΤΙΝΓ (ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ), ΤΑΒΕΡΝΕΣ-ΟΥΖΕΡΙ,CLUBS, ΣΕΛ. 83-86. 110-114.
- ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.
- PETER WARREN (ΑΡΘΡΟ), ΕΙΛΑΠΙΝΗ-ΛΟΤΖΙΑ, ΕΚΔΟΣΗ ΒΙΚΕΛΑΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ 1987.

ΑΠΟ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ.

- ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ “ΠΑΙΔΕΙΑ”, ΤΟΜΟΣ 7, ΛΗΜΜΑ “ΛΟΓΙΚΗ”, ΘΕΜΑ “ΕΠΙΜΕΝΙΔΗΣ”, ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 1970.
- PARYROUS LAROUSSE BRITANICA, ΛΙΘΟΣ ΜΑΛΛΙΩΝ.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

➤ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ.....ΣΕΛ 1
- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ..... ..ΣΕΛ 2-77
 - ΝΕΟΛΙΘΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
 - ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
 - ΜΥΘΟΙ ΜΙΝΩΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
 - ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ
 - ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ
 - ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ
 - ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ
 - ΜΙΝΩΙΚΗ ΓΡΑΦΗ
 - ΔΙΣΚΟΣ ΤΗΣ ΦΑΙΣΤΟΥ
 - ΜΙΝΩΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ
 - ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
 - ❖ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΑ
 - ❖ ΑΙΝΑ
 - ❖ ΑΜΝΙΣΣΟΣ
 - ❖ ΑΡΧΑΝΕΣ
 - ❖ ΒΑΘΥΠΕΤΡΟ
 - ❖ ΚΝΩΣΣΟΣ
 - ❖ ΛΕΒΗΝ
 - ❖ ΜΑΛΙΑ
 - ❖ ΤΥΛΙΣΣΟΣ
 - ❖ ΦΑΙΣΤΟΣ
 - ΜΙΚΡΟΤΕΡΕΣ ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ
 - ΜΙΝΩΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

- ΔΩΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
 - ❖ ΔΑΙΔΑΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
 - ❖ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΟ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΝΙΔΗ
 - ❖ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
 - ❖ ΤΕΧΝΕΣ
 - ❖ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ
- ΡΩΜΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
- ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
 - ❖ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 330-824 μ.Χ
 - ❖ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 824-961 μ.Χ
 - ❖ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 961-1204 μ.Χ
- ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ (1204-1669 μ.Χ)
 - ❖ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΟΜΗ
 - ❖ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
 - ❖ ΚΡΗΤΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ
 - ❖ ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
 - ❖ ΕΝΕΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ
 - ❖ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ
 - ❖ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ
- ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ (1669-1898 μ.Χ)
 - ❖ ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΘΕΣΜΟΙ
 - ❖ Η ΖΩΗ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ
 - ❖ ΜΝΗΜΕΙΑ
 - ❖ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ
 - ❖ ΣΦΑΓΗ ΤΗΣ 25^{ης} ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
- ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ (1898-1912)
 - ❖ ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 - ❖ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ
 - ❖ ΝΕΟΤΕΡΑ ΚΤΗΡΙΑ
 - ❖ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1930-1940
 - ❖ 21^{ος} ΑΙΩΝΑΣ
- ΜΟΥΣΕΙΑΣΕΛ 77-79
 - ❖ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ
 - ❖ ΙΣΤΟΡΙΚΟ
 - ❖ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΧΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
 - ❖ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
- ΔΙΑΜΟΝΗ- ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ..... ..ΣΕΛ 80-89
- ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....ΣΕΛ 90-91
- ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....ΣΕΛ 92-94
- ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.....ΣΕΛ 95-96
- ΧΩΡΙΑ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.....ΣΕΛ 97-131
 - ΑΒΔΟΥ
 - ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ
 - ΑΓΙΑ ΠΕΛΑΓΙΑ
 - ΑΓΙΟΙ ΔΕΚΑ
 - ΑΜΝΙΣΟΣ
 - ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙ
 - ΑΡΧΑΝΕΣ
 - ΒΙΑΝΝΟΣ
 - ΓΑΖΙ-ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ
 - ΔΑΦΝΕΣ-ΒΕΝΕΡΑΤΟ-ΑΥΓΕΝΙΚΗ
 - ΖΑΡΟΣ-ΓΕΡΓΕΡΗ
 - ΚΑΛΟΙ ΛΙΜΕΝΕΣ-ΜΑΤΑΛΑ-NOTΙΕΣ
 - ΠΑΡΑΛΙΕΣ
 - ΜΟΙΡΕΣ
 - ΤΥΜΠΙΑΚΙ
 - ΤΥΛΙΣΟΣ-ΦΟΔΕΛΕ
 - ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ-ΒΟΡΕΙΕΣ ΠΑΡΑΛΙΕΣ-ΜΑΛΙΑ
- ΧΑΡΤΕΣ

- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ